

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

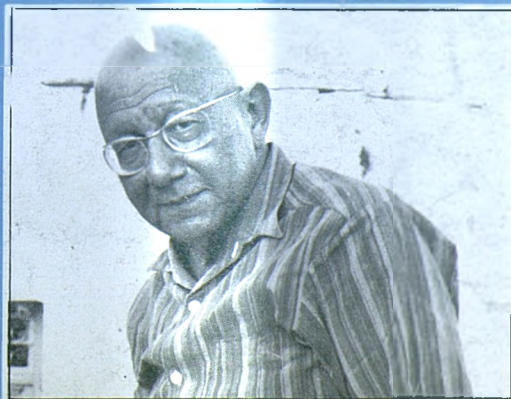
αντί

Περίοδος Β', τεύχος 355, Παρασκευή
11 Σεπτεμβρίου 1987 Δρχ. 100

Φθινόπωρο 1987...
και πέφτουν τα φύλλα του
1992...

- Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΜΕΘΑΥΡΙΟ, ΑΛΛΟΘΙ ΓΙΑ ΤΟ ΣΗΜΕΡΑ
- ΤΑ ΒΟΣΚΟΤΟΠΙΑ, ΤΑ ΔΑΣΗ ΚΑΙ ΟΙ ΛΥΚΟΙ ΤΗΣ ΟΙΚΟΠΕΔΟΦΑΓΙΑΣ
- Η ΑΡΣΗ ΤΟΥ ΕΜΠΟΛΕΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟ ΑΛΛΑΟΥΜ ΤΟΥ «ΒΟΡΕΙΟΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΥ»
- Η ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΜΑΚΡΥΝΣΗ ΤΩΝ ΒΑΣΕΩΝ
- Η ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΤΟΥ ΙΣΡΑΗΛ ΚΑΙ ΟΙ «ΕΛΙΓΜΟΙ» ΤΟΥ κ. ΠΑΠΟΥΛΙΑ
- ΕΝΑ ΧΡΟΝΟ ΜΕΤΑ ΤΟΥΣ ΣΕΙΣΜΟΥΣ ΟΙ ΑΡΜΟΔΙΟΙ ΧΟΡΕΥΟΥΝ ΚΑΛΑΜΑΤΙΑΝΟ
- Η ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΘΕΛΕΙ ΝΑ ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΘΕΙ. ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΤΟ ΚΑΤΑΦΕΡΕΙ;

- ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΤΟΝ ΚΟΡΝΗΛΙΟ ΚΑΣΤΟΡΙΑΔΗ

«ΚΑΤΙ ΤΟ ΩΡΑΙΟΝ»!

Επιτέλους, ένα βιβλίο για την ελληνική κακογουστιά (κιτς); ένα βιβλίο «περιήγηση» στον κόσμο του φτηνού γούστου όπως διαμορφώνεται μέσα στην καθημερινή ζωή, την ελληνική ζωή, τη δική μας ζωή. Με κείμενα και φωτογραφίες που παρουσιάζουν ανάγλυφα το «κιτς», ένα φαινόμενο «γραφικό» αλλά και επικίνδυνο. **Ωραίο βιβλίο!**

«Κάτι το ωραϊόν»

Μέσα στις σελίδες του θα δείτε να παρελαύνουν... η Πατρίς, η Θρησκεία, η Οικογένεια, η Κοινωνία, η Επικοινωνία, η Πολιτική, η Τέχνη. Το κιτς υπάρχει γύρω μας, σ' όλη την Ελλάδα: από το Διδυμότειχο μέχρι τα Φιλιατρά και από τα Γιάννενα μέχρι τη Λάρισα και —φυσικά— την Αθήνα.

Ειδικά άρθρα και πάνω από 1.000 φωτογραφικά θέματα, αποκαλύπτουν, διακωμωδούν και καταγγέλλουν το κιτς δημιουργώντας ένα μοναδικό λεύκωμα επίκαιρο, ενδιαφέρον, απολαυστικό.
Ωραίο βιβλίο!

«Κάτι το ωραϊόν»

Η παρέλαση του κιτς συνεχίζεται. Ανακαλύψτε το κιτς σε κορνίζες, γκομπλέν, μπιμπελό, χαλκοτεχνήματα, χόμπι, τουριστικά σουβενίρ, εικονίτσες, προσκλητήρια, τάφους, πλαστικά λουλούδια, εκκλησίες, είδη για γάμους και βαφτίσια, φωτιστικά, τηλέφωνα, εξώφυλλα βιβλίων, αθλητικό και πολιτικό τύπο, παιδικά είδη, καρτ ποστάλ, ντίσκο, φαγάδικα, ταβέρνες, πιτσερίες, μόδα, αυτοκίνητα, μαγαζιά, σπίτια, έπιπλα... Αλλά κιτς υπάρχει και στο πορνό, στο αθλητικό ή πολιτικό πανηγύρι, στο τραγούδι, το σινεμά, το θέατρο, την τηλεόραση, τη διαφήμιση... Το κιτς υπάρχει παντού και παραμονεύει... **Ωραίο βιβλίο!**

«Κάτι το ωραϊόν

Για το κιτς σε όλες του τις μορφές γράφουν οι: Χρ. Βακαλόπουλος, Χρ. Γιανναράς, Περ. Γιαννόπουλος, Μ. Γιουρσενάρ, Γ. Καλιόρης, Χ. Καμπουρίδης, Λ. Κηλαηδόνης, Α. Κολτσιδού, Δ. Κούτσικου, Α. Κυριακίδου - Νέστορος, Π. Μαρτινίδης, Μ. Μποστάντζόγλου, Δ. Πικιώνης, Δ. Ραυτόπουλος, Δ. Σκάλος και Ν. Χατζηκυριάκος - Γκίκας. Προλογίζει η υπουργός Πολιτισμού και Επιστημών Μελίνα Μερκούρη.
Ωραίο βιβλίο!

Τι είναι «ΚΙΤΣ»

Η λέξη kitsch έχει γερμανική προέλευση προέρχεται από την ιδιωματική φράση kitschen που σημαίνει «πασαλείβω». Το επίθετο kitsch στην τέχνη χρησιμοποιήθηκε για το χαρακτηρισμό του ευτελούς, του φτηνού, του κακόγουστου.

«Κάτι το ωραϊόν»

Με φωτογραφικό υλικό που βασίζεται σε ρεπορτάζ των Χρ. Βλάχου, Τ. Βρεττού και Λ. Μιαούλη και εμπλουτίστηκε από αρχαιακό υλικό πολλών επαγγελματιών και ερασιτεχνών φωτογράφων.
Ωραίο βιβλίο!

«Κάτι το ωραϊόν»

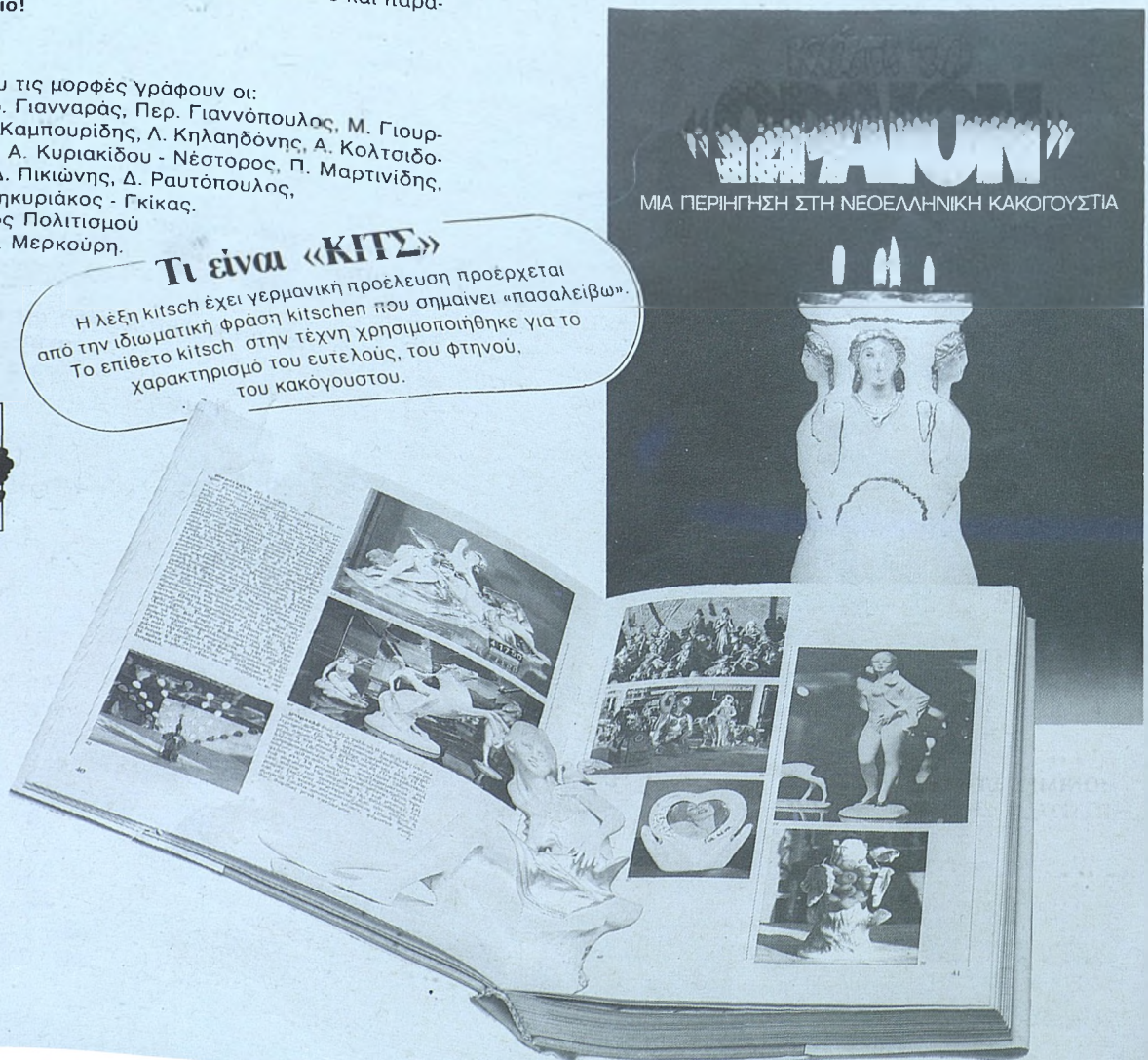
Ένα βιβλίο ντοκουμέντο!

Μια έκδοση των «Φίλων του περιοδικού ΑΝΤΙ»

- 360 σελίδες • 1059 έγχρωμες και μαυρόασπρες φωτογραφίες
- Σε σχήμα 21 x 28 πανόδετο

ΚΑΤΙ ΤΟ «ΩΡΑΙΟΝ»

ΜΙΑ ΠΕΡΙΗΓΗΣΗ ΣΤΗΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΑΚΟΓΟΥΣΤΙΑ.

πολιτικό δεκαπενθήμερο

Από την αλλαγή της κοινωνίας, στην αλλαγή των διοικήσεων

ΜΠΟΡΕΙ ένα γνήσιο κίνημα για την κοινωνική αλλαγή, να μετατραπεί σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα σε ...κίνημα αλλαγής διοικήσεων; Το δεκαπενθήμερο που μας πέρασε, πρώτο μετά τις φετεινές διακοπές και τα «μπάνια του λαού '87», αλλά μεστό σε πολιτικά γεγονότα, ίσως να απάντησε —συμβολικά βεβαίως— στο ερώτημα.

ΟΛΑ ΞΕΚΙΝΗΣΑΝ στις 3 του Σεπτεμβρίου, δεκάτη τρίτη επέτειο από την ίδρυση του ΠΑΣΟΚ. Ο πρόεδρος και το ΕΓ του Κινήματος που απέρριψαν όλες τις προτάσεις συνεντεύξεων για τα γενέθλια, προφανώς επειδή θέλουν να ξεχάσουν, προέβησαν —εκ του ασφαλούς— σε μια μακροσκελή δήλωση, η οποία έμοιαζε να έχει γραφεί από εξωγόνιους και να απευθύνεται στους κατοίκους ενός άλλου πλανήτη. Οι τέσσερις δακτυλογραφημένες σελίδες του μηνύματος που μεταδόθηκε ολόκληρο από την τηλεόραση (μετά από 6 χρόνια εξουσίας, το Κίνημα δεν έχει ούτε καν καταλάβει ότι αυτή η τακτική βλάπτει) θύμιζαν εκείνες τις αξέχαστες εποχές των Μαρουδικών - Κωστοπουλικών παραληρημάτων: «Η Ελλάδα σήμερα, έστω και αργά (οποία μετριοφροσύνη) έστω και πληρώνοντας το τίμημα δεκαετιών καθυστέρησης και εξάρτησης, γίνεται Ελλάδα της Ειρήνης, της Ανεξαρτησίας, της Συμμετοχής (SIC), της Ανάπτυξης, της Δημοκρατίας, της Αλλαγής» (τα κεφαλαία πρώτα γράμματα στα ουσιαστικά —Συμμετοχή, Ανάπτυξη κλπ.— προέρχονται από την ανακοίνωση όπως λέμε Κύριος Πρόεδρος). «Παρά τα εμπόδια και τα προβλήματα μιας πραγματικά δύσκολης και συχνά επώδυνης πορείας» μας πληροφορούσε το ίδιο κείμενο, «αρνούμαστε την ενσωμάτωση και την υποταγή». Και ναι μεν «γι' αυτούς που επιμένουν να ξεχνούν αλλά και αυτούς που δεν έζησαν την πρόσφατη Ελληνική ιστορία» ίσως όλες αυτές οι κατακτιρήσεις «να μην σημαίνουν πολλά» (το ANTI αδυνατεί να καταλάβει αν πρόκειται περί «σπόντας» και εναντίου ποίου στρέφεται) αλλά ο λαός συνειδητοποιεί το έργο της Αλλαγής, συντάσσεται με την κυβέρνηση κλπ. κλπ.

Papandreou, has no choice

ΟΠΩΣ ΑΛΛΩΣΤΕ αναμένετο, ο «Πρόεδρος και το ΕΓ» του κυβερνώντος κόμματος, δεν έκαναν τον κόπο, ούτε να επαναλάβουν τις γνωστές θέσεις που χαρακτήριζαν την διακήρυξη της 3ης του Σεπτεμβρίου για τις Αμερικανικές βάσεις, την ΕΟΚ, το ΝΑΤΟ κλπ., ούτε φυσικά και να εξηγήσουν γιατί δεν τις υλοποίησαν όταν ήρθαν στην εξουσία. Αντίθετα αρκετοί πιστεύουν ότι όλοι αυτοί οι παληκαρισμοί της ανακοίνωσης που έφταναν ορισμένες φορές στα όρια του γελοίου, έγιναν ακριβώς για να αντισταθμίσουν το γεγονός ότι μια μέρα αργότερα, στις 4 Σεπτεμβρίου, ξεκινούσαν οι νέες διαπραγματεύσεις για την τύχη των Αμερικανικών βάσεων στην Ελλάδα. Γιατί αυτές οι ίδιες βάσεις —για όσους και επιμένουν να θυμούνται και την πρόσφατη Ελληνική ιστορία έζησαν— «έφευγαν και ο αγώνας δικαιωνόταν» ήδη από το καλοκαίρι του '83, όπως ανήγγειλαν εκείνα τα «αεροπανά» που είχαν στολίσει όλους τους δρόμους της Ελλάδας.

ΟΙ ΣΥΖΗΤΗΣΕΙΣ που άρχισαν το ίδιο απόγευμα μεταξύ της Ελληνικής και της Αμερικανικής αντιπροσωπείας, κινήθηκαν στα ήρεμα νερά, και καμιά από τις δύο πλευρές δεν θέλησε να τα διαταράξει προβαίνοντας σε δηλώσεις που ίσως προκαλούσαν αντιδράσεις. Εν τούτοις πολλοί Αμερικανοί διπλωμάτες είτε ανήκουν στα «γεράκια», είτε στα «περιστέρια», δεν παύουν να τονίζουν σε κάθε ευκαιρία, ότι ο πρωθυπουργός Ανδρέας Παπανδρέου δεν έχει άλλη επιλογή ("he has no choice"): η πορεία

των εξελίξεων και τα οικονομικά προβλήματα τον οδηγούν αναγκαστικά στην υπογραφή μιας νέας συμφωνίας παραμονής των βάσεων.

Ο ΕΛΛΗΝΑΣ πρωθυπουργός από την πλευρά του, κινείται τουλάχιστον φραστικά, στην αντίθετη κατεύθυνση: «Στόχος μας ήταν και είναι» δήλωσε στην Θεσσαλονίκη, «η απομάκρυνση των βάσεων, παρ' όλα όσα γράφονται στον Τύπο περί του αντιθέτου». Γεγονός πάντως είναι ότι απαντώντας στην ίδια ερώτηση, ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ υπογράμμισε καθαρότερα ίσως από κάθε άλλη φορά ότι «το μόνο νόημα που μπορούσε να είχε μια νέα συμφωνία είναι η σημαντική εισβολή στην επίλυση των μεγάλων εθνικών μας θεμάτων που είναι Κύπρος και Αιγαίο». «Και θέλω να τονίσω» πρόσθεσε αμέσως μετά, «όταν λέω ότι είναι αυτό το βασικό στοιχείο, αυτό είναι εκείνο που επιδιώκουμε», για να παραθέσει στη συνέχεια μια ακόμη σχετικά άγνωστη πτυχή των επιδιώξεών του, που φαίνεται να πέρασε απαρατήρητη: «αλλά εάν πάμε στο δημοψήφισμα, θα πρέπει να υπάρχει κάποιο χαρτί σε ότι αφορά τις διμερείς σχέσεις».

ΟΛΕΣ ΑΥΤΕΣ οι αποστροφές ενίσχυσαν την άποψη —την οποία κατ'επανάληψη έχει εκθέσει το ANTI— σύμφωνα με την οποία η υπογραφή μιας συμφωνίας για τις βάσεις δεν πρέπει να θεωρείται δεδομένη και θα εξαρτηθεί —και συγχρόνως θα καθορίσει— από την πορεία των εσωτερικών εξελίξεων. Αυτό που είναι σίγουρο, είναι ότι η ελληνική αντιπροσωπεία, στην οποία συμμετέχουν ο πρέσβυς κ. Χρ. Ζαχαράκης, ο ναύαρχος κ. Χ. Λυμπερής και ο διεθνολόγος κ. Θ. Χαλκιάπουλος, είναι μια αντιπροσωπεία «παρατεταμένης διαπραγματεύσεως». Οι κατά τα άλλα άξιοι «τεχνοκράτες» που την απαρτίζουν, δεν έχουν δυνατότητες λήψης πολιτικών αποφάσεων. Επομένως θα παραπέμπουν όλα τα θέματα, από το μικρότερο ως το μεγαλύτερο στην πολιτική ηγεσία, επιμηκύνοντας τις διαπραγματεύσεις κατά το δοκούν και τελικά αναθέτοντας την επιτυχία ή μη έκβασή τους αποκλειστικά στους πολιτικούς τους προϊστάμενους, δηλαδή στον ίδιο τον κ. Παπανδρέου.

Το τέλος του Ελληνοαλβανικού πολέμου

ΑΠΟ ΤΟ ΘΕΜΑ των βάσεων, δεν είναι πάντως ανεξάρτητη η πορεία των Ελληνοαλβανικών σχέσεων, όπως διαμορφώνονται μετά την απόφαση της Ελληνικής κυβέρνησης να άρει την εμπόλεμη κατάσταση με την Αλβανία, 50 περίπου χρόνια μετά το τέλος του πολέμου. Τόσο γιατί ο Έλληνας υπουργός των Εξωτερικών κ. Κ. Παπούλιας είχε φροντίσει να πείσει τον Αμερικανό συνάδελφο του κ. Άρμακοστ, ότι η άρση του εμπολέμου συμφέρει και τις ΗΠΑ, όσο και γιατί η κίνηση αυτή καταγράφεται ως «αριστερή», πολύ περισσότερο όταν την στιγμή που αυτές οι γραμμές σφύρνονται (στην οθόνη ενός κομπιούτερ για την ακρίβεια) πραγματοποιείται διαδήλωση στην Αθήνα, με επικεφαλής τον Κλήρο, που δείχνει να ριζοσπαστικοποιείται μόλις κινδύνευσε η περιουσία της Εκκλησίας.

ΕΚΤΕΤΑΜΕΝΟ —και αποκαλυπτικό— ρεπορτάζ για τις Ελληνοαλβανικές σχέσεις μπορούν να διαβάσουν οι αναγνώστες μας σε άλλες σελίδες του περιοδικού. Αυτό που χρειάζεται να σημειωθεί εδώ είναι τόσο οι χωρίς ισχυρά επιχειρήματα αντιδράσεις της μας πλευράς, όσο και η απροθυμία της κυβέρνησης να διεξάγει μια ουσιαστική συζήτηση γύρω από το θέμα, η οποία θα οδηγούσε και στην πλήρη αποσαφήνιση των προθέσεων της και στην πληρέστερη δέσμευσή της για την επιβαλλόμενη υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων της Ελληνικής μειονότη-

τας στην Αλβανία. Για μια ακόμη φορά οι πολίτες καλούνται ή καλύτερα εξαναγκάζονται να «τοποθετηθούν» γύρω από ένα θέμα στο οποίο υπήρξε η λιγότερη δυνατή ενημέρωση. Η άρση του εμπόλεμου, όπως και τα άλλα μεγάλα προβλήματα που απασχολούν τον τόπο, έγινε τελικά αντικείμενο κομματικής διαμάχης.

Σημίτης εναντίον Σημίτη

ΑΠ' ΑΥΤΟΝ τον τελευταίο κανόνα, δεν ξέφυγε —όπως άλλωστε αναμενόταν— και η εθνική μας οικονομία. Στις ομιλίες του, στα πλαίσια των εκδηλώσεων της Διεθνούς Έκθεσης Θεσσαλονίκης, ο πρωθυπουργός δεν θέλησε καθόλου να ξαφνιαστεί το ακροατήριό του: όπως είχε προβλεφθεί από τις περισσότερες πλευρές, και είχε «υποδειχθεί» από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, η «πολιτική σταθεροποίησης» έπρεπε να συνεχισθεί ελαφρώς διαφοροποιημένη. Ο κ. Α. Παπανδρέου προχώρησε στην μεγένθυση ορισμένων θετικών αποτελεσμάτων της πολιτικής που ακολουθεί από τον Οκτώβριο του '85, αναγγέλοντας ότι η Κυβέρνηση προτίθεται να βελτιώσει ελαφρώς τα εισοδήματα των εργαζομένων (πράγμα αναγκαίο όχι βέβαια ηθικά, αλλά για να κινηθεί λίγο η αγορά) και να προχωρήσει στην μείωση της φορολογίας πάντα για τα εισοδήματα όχι του 1987, αλλά του 1988!...

ΤΟΥΣ ΠΡΩΤΟΥΠΟΥΡΓΙΚΟΥΣ λόγους, επακολούθησε ομοβροντία αντιπολιτευτικών ανακοινώσεων και δημοσιευμάτων τα οποία καθόλου δεν εστερούντο —αυτό δα έλλειπε— κομματικών σκοπιμοτήτων. Η «Νέα Δημοκρατία» δεν παρέλειψε να καταγγείλει τη λιτότητα χωρίς ελπίδα —εξαγγέλοντας εμμέσως μια λιτότητα γεμάτη χαρά και ελπίδα— ενώ το ΚΚΕ και η ΕΑΡ δεν θέλησαν να ξεφύγουν από τις ρητορείες εναντίον της λιτότητας ή τις θεωρητικολογίες περί ανάπτυξης, προτείνοντας μια ρεαλιστική διέξοδο από την οικονομική κρίση, καλύτερα τον μαρasmus της Ελληνικής Οικονομίας.

ΚΑΙ ΕΝΩ δεν είχαν προλάβει να τελειώσουν οι κομματικές διαμάχες, άρχισαν ήδη οι μικροκομματικές. Την επαύριο των πρωθυπουργικών δηλώσεων και συνεντεύξεων, ο υπουργός Εθνικής Οικονομίας θέλησε να «συγκεκριμενοποιήσει» αυτά που θα πρέπει να περιμένουν οι εργαζόμενοι τα επόμενα έτη, σε μια προσπάθεια προσγείωσης όσων αιθεροβαμώνων είχαν αναθαρρήσει —ξανά— από τις πρωθυπουργικές εξαγγελίες. Φοβούμενος προφανώς απρόβλεπτες εκρήξεις και απρόσμενες απαιτήσεις, ο κ. Κ. Σημίτης διευκρίνισε ότι ο μεν νόμος 3239 που παραπέμπει τις διαφορές εργοδοτών —εργαζομένων στην υποχρεωτική συνήθως φιλοεργοδοτική διαιτησία θα ισχύσει και το 1988, οι δε φορολογικές ελαφρύνσεις του πρωθυπουργού θα γίνουν μεν, αλλά το πότε και το πως θα αποφασιστεί αργότερα, λαμβανομένου υπ' όψη ότι «υπάρχει πρόβλημα κάλυψης των κρατικών ελλειμμάτων».

ΤΗΝ ΙΔΙΑ ώρα λοιπόν που πολλοί παρατηρητές άρχισαν να πιστεύουν ότι ο πρωθυπουργός και ο υπουργός του είχαν αναλάβει —κοινή συμφωνία— τον ρόλο του καλού και του κακού αντιστοιχώς, οι παραπάνω διευκρινιστικές δηλώσεις ήταν αρκετές για να αποκαλυφθούν οι εξαιρετικά εύθραστες ισορροπίες του κυβερνητικού στρατοπέδου: όσοι είχαν πανηγυρίσει για την νέα περίοδο λαϊκισμού που άρχισε, έτρεξαν να καταγγείλουν τον κ. Σημίτη για «υπονόμευση» του κ. Παπανδρέου. «Μόλις είχε τελειώσει η κρίση με την Τουρκία» —λένε— «και ο Ανδρέας είχε ανέβει πολύ σε δημοτικότητα βγήκε ο Σημίτης και ανήγγειλε αυξήσεις στις τιμές των Δημοσίων Υπηρεσιών. Τώρα που ξανανέβηκε με το διήμερο και τις εξαγγελίες της Θεσσαλονίκης, βγαίνει ο Σημίτης και λέει ότι δεν θα γίνουν παροχές». Λίγο αργότερα, ο κυβερνητικός εκπρόσωπος, βεβαίωνε ότι όσα εξήγγειλε ο πρωθυπουργός θα εφαρμοσθούν και το ίδιο αναγκάζονταν να παραδεχθεί αμέσως μετά ο ίδιος ο υπουργός Εθνικής Οικονομίας.

ΔΕΝ ΞΕΡΩ
ΑΝ ΤΟ ΚΑΤΑΛΑΒΑΙΝΕΙΣ
ΑΛΛΑ ΤΟ 1992 ΕΡΧΕΤΑΙ!!

Το 1989 και η κυβέρνηση Συνασπισμού της Αριστεράς

ΤΑ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΑ ερωτήματα τίθενται με ακόμη πιο επιτακτικό τρόπο, αφού τόσο η συνέχιση της λιτότητας όσο και οι δηλώσεις του κ. Παπανδρέου, οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η κυβέρνηση θέλει να εξαντλήσει την τετραετία, προσδοκώντας σε ένα θαύμα, ή σε κάποιον αφνιδιασμό. Την ίδια στιγμή γίνεται ακόμη περισσότερο φανερό, ότι η κυβέρνηση αντλεί τη δύναμή της και την όποια αισιοδοξία της από την κατάσταση της αντιπολίτευσης. Ο κυριότερος αντίπαλος του ΠΑΣΟΚ, ο κ. Κ. Μητσοτάκης, δέχθηκε μια ακόμη επίθεση αμφισβήτησής του από το ίδιο το κόμμα του, ενώ στον χώρο της Αριστεράς οι εκκλήσεις για ενότητα δεν μπορούν να καλύψουν τις βαθιές διαφορές που υπάρχουν.

ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΦΑΤΗ ομιλία του στο φεστιβάλ της ΚΝΕ στην συμπρωτεύουσα, ο κ. Μ. Ανδρουλάκης τόνισε όσο ίσως ποτέ άλλοτε στο παρελθόν την επικαιρότητα μιας κυβέρνησης συνασπισμού της αριστεράς, την ίδια στιγμή που τα γεγονότα επιβεβαιώνουν το αντίθετο. Μόνο τις τελευταίες μέρες, η ΕΑΡ χρειάστηκε να στείλει δύο ανακοινώσεις οι οποίες διέψευδαν δημοσιεύματα του «Έθνους», που ήθελαν τον συνασπισμό της αριστεράς να είναι πια ζήτημα ημερών και ρύθμισης ορισμένων...λεπτομερειών.

ΟΠΩΣ ΛΟΙΠΟΝ ούτε συνασπισμός γίνεται με το στανιό ούτε αντιπολίτευση από τη ΝΔ του κ. Μητσοτάκη, το μπαλάκι ξαναγυρίζει στο ΠΑΣΟΚ που δεν ξέρει όμως τι να το κάνει. Έτσι προς το παρόν, δεν αναμένονται παρά ορισμένες αλλαγές στις διοικήσεις δημοσίων οργανισμών και επιχειρήσεων. Όπως έλεγε και ένας υπουργός απαντώντας στο ερώτημα που τέθηκε στην αρχή του άρθρου, «η κοινωνία δεν μπορεί να αλλάξει, το ΠΑΣΟΚ και η κυβέρνηση δεν μπορούν να αλλάξουν, ας αλλάξουμε τουλάχιστον κανένα διοικητή οργανισμού».

Σ. ΕΚΤΑΚΤΟΣ

ΤΕΤΑΡΤΗ, 26.8.87

Η παραίτηση του κ. **Κατσανέβα** έγινε δεκτή. Ο κ. **Μπακογιάννης** εξέφρασε τον αποτροπιασμό του.

Διαδήλωση εναντίον του «**Σαρατόγκα**» στον Πειραιά, πρώτη επίσημη εμφάνιση της τριήρους «**Ολυμπιάς**».

«Πολύ αισιόδοξος για την πορεία των πραγμάτων» δήλωσε ότι είναι ο κ. **Παπανδρέου** μετά τη συνεδρίαση του Ε.Γ. του ΠΑΣΟΚ. Πρόσθεσε πως τον βοήθησε το καλοκαίρι σ' αυτό. Εμάς, γιατί δε μας βοήθησε;

Δεν πρέπει να χορηγούνται λευκά **ψηφοδέλτια** στους εκλογείς, απεφάνθη το Συμβούλιο **Επικρατείας**, με 15 ψήφους υπέρ, 8 κατά και 2 λευκά.

Νεκροί βρέθηκαν σε ερημική τοποθεσία της **Ζακύνθου** ο φοιτητής και η φοιτήτρια από τη **Θεσσαλονίκη** που είχαν **εξαφανιστεί** στις 27 Ιουλίου.

Άρχισε η συζήτηση του περι **βασκοτόπων** νομοσχεδίου στη Βουλή. Ο κ. **Ποτάκης** εξαιρέσε την **Αττική** από τις διατάξεις του νομοσχεδίου.

Αστυνομικός ξυλοκόπησε πολίτη στα καλά καθούμενα.

Πετρέλαιο της ΕΚΟ πέρασε σε αγωγό πόσιμου νερού της **Θεσσαλονίκης**.

Υποχρεωτική εγκατάσταση ειδικών αγωγών **φυσικού αερίου** στις νέες οικοδομές. Οι αγωγοί νερού κρίνονται κατάλληλοι μόνο για πετρέλαιο.

ΠΕΜΠΤΗ, 27.8.87

«Η μένα, η τον Τρίτη», **Ξέσπασε** η ζήλεια του Αρχιεπισκόπου **Σεραφείμ**, γνωστού εχθρού των ψενικών τριγώνων και των εξ ημισείας σχέσεων. Ο πρωθυπουργός ισχυρίστηκε ότι ο κ. **Τρίτης** απλώς θα κρατούσε το **Φανάρι**, ο κ. **Σεραφείμ**, οργίστηκε περισσότερο και η συνάντησή του με τον κ. **Παπανδρέου** αναβλήθηκε.

Το **ψωμί** ακριβαίνει 4-6 δραχμές, τα διδάκτρα της ιδιωτικής **παιδείας** κατά 12%: η **ελευθερία** της αγοράς δικαιώνει το **Πολυτεχνείο**.

Μπλοφάριζε ο **Γούκος**: τελικά θα κάνει **έφεση** κατά της απόφασης εκδόσεώς του. Επειδή προβλέπεται πολυμήνη παράταση της παραμονής του στην **Ελβετία** η **ΑΓΡΕΞ** του ζήτησε να αναλάβει τη διεύθυνση του εκεί γραφείου της. Συνελήφθη **αστυφύλακας** που **εξεβίαζε** **ιερόδουλο**.

Νομιμοποιούνται οι μέχρι το 1960 **καταπατήσεις** δασών, με βάση τροπολογία που κατετέ-

Κ. Τσιγαρίδας, Γ. Ποττάκης Μη σας παραπλανήσουν οι αγαθές και ευγενικές φησισιωνμίες τους: πρόκειται για τους μεγαλύτερους καταπατητές που ανέδειξε το ελληνικό έθνος στη μακραίωνα ιστορία του.

θη στο περί **βασκοτόπων** νομοσχέδιο. **Καταπατείτε, καταπατείτε: κάτι θα σας μείνει στο τέλος.**

Πραξικόπημα εναντίον της **Κορασόν Ακίνο** εκδηλώθηκε στις **Φιλιππίνες**.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ, 28.8.87

Επιτέλους, με απόφαση του σημερινού **υπουργικού συμβουλίου** τελείωσε το έπος της **Αλβανίας**.

Ο κ. **Δροσογιάννης** **ανακουφίστηκε**. Ουδείς **αστυνομικός** ευθύνεται για το θάνατο του ζευγαριού στη **Ζάκυνθο**. Οι άτυχτοι νέοι πέθαναν από **θερμopληξία**.

Στη **Μόσχα** μετέβη ο κ. **Έμπερτ** και ενημερώνεται για τις τελευταίες εξελίξεις της **περestroika**. Ο κ. **Μητσotάκης** δήλωσε πως μάταια πασχίζει διότι άλλο **ΝΔ**, άλλο **ΚΚΣΕ**.

Αθώωθηκε η κ. **Ζωή Υψηλάντη** στο Λονδίνο προς θλίψιν του Κ. Σημίτη και τέρψιν του Θ. Πάγκαλου.

Κατεστάλη μετά από σφοδρές συγκρούσεις και το χθεσινό (τέταρτο κατά σειράν) **πραξικόπημα** εναντίον της **Ακίνο**.

Υπερψηφίστηκε από την **πασοκική πλειοψηφία** η αρχή του νομοσχεδίου περί **βασκοτόπων**.

Ως συνήθως **ανάρπαστος** έγινε από τα περίπτερα ο **Ημεροδράκτης** που κυκλοφόρησε σήμερα. **Γραφτείτε συνδρομητές** για να είστε βέβαιοι πως δε θα τον στερηθείτε. Κι αν είστε **βιαστικοί** και κάπως **πλούσιοι** περάστε από τα γραφεία μας να αγοράσετε τις 100 βιβλιοδετημένες σειρές του **Ημεροδράκτη 1988** για να τα μάθετε **όλα μαζί και πριν απ' όλους**.

ΣΑΒΒΑΤΟ, 29.8.87

Για να λείψουν «τα λάθη που τραυματίζουν την αξιοπιστία του και οφείλονται βασικά στην έλλειψη επαγρύπνησης και προσοχής», το ΠΓ της ΚΕ του ΚΚΕ αποφάσισε ο **Ριζοσπάστης** να βγαίνει «ταμπλόιντ» και να τιμάται 50 δραχμές αντί 30.

Την παραίτηση **Σημίτη** - **Ποττάκης** για το σκάνδαλο της **ΑΓΡΕΞ** ζήτησε η **ΝΔ**. Η κυβέρνηση απήντησε πως η **αντοχή** της δεν επιτρέπει άλλη παραίτηση πέραν αυτής του κ. **Κατσανέβα**.

Η **καταρρακτώδης βροχή** με εμπόδιζε να πάνω στο γάμο των παλαιών φίλων μου **Χριστιάνας και Τζώρτζ**. Η αλήθεια όμως είναι πως με ενοχλούσε κιόλας το να μη μπορούμε να πούμε τα δικά μας

φθισαν 300. Στους **εργοδότες** κόστισε απλώς 8.000.000 **δολάρια**.

Αξίωματικός της Αστυνομίας στη Ρόδο **έβριζε** τον **πρωθυπουργό** κι **έσκιζε** **χιλιάρικα**.

ΔΕΥΤΕΡΑ, 31.8.87

Με **έφαγε** η **άνοδος** της **Γ' Δέσμης**. Αφού το είχα προαίσθημα ότι θα **έπεφτε** η **Α'**, τι ήθελα **εγώ** να δώσω **Γ'**; Πάντως **απειλώ** ότι **θα αυτοκτονήσω** κι **όλοι** έχουν **βλθθεί** να με **κανακεύουν** και να με **παρηγορούν**. **Ας είναι** καλά κι ο **Κ**. **Τρίτης** που με **έπεισε** ότι **δεν απέτυχα** αλλά απλώς «**δεν ανταποκρίθηκα** σε μια **διαδικασία**».

Πάντως **δεν** **απογοητεύομαι**, **θα** **γροατώ** και στην **ΚΝΕ** μήπως **θα** **επαναλάβω** τον **άθλο** της **φετινής** «**πρώτης των πρώτων**» κ. **Ε**. **Μητροπούλου** που **πέτυχε** **κατάφερε** **μόνο** να **πετύχει** στην **Πάτρα**. Και του χρόνου ο **Μεν** «**Ριζοσπάστης**» **θα** **γράφε** ότι «**δεν** **μόρεσα** να **φοιτήσω** **λόγω** **οικονομικών προβλημάτων**», η **δε** «**Ελευθεροτυπία**» ότι «**στην Πάτρα** **ως φοιτήτρια** **ασχολήθηκα** **με την πολιτική** και **το συνδικαλισμό**».

Δεν **έφταναν** οι **φωτιές** που **άναψαν** τα **αποτελέσματα**, **φωτιά** στην **Αγίου Μάρκου** στην **Αθήνα**, **φωτιά** και στη **Χίο**.

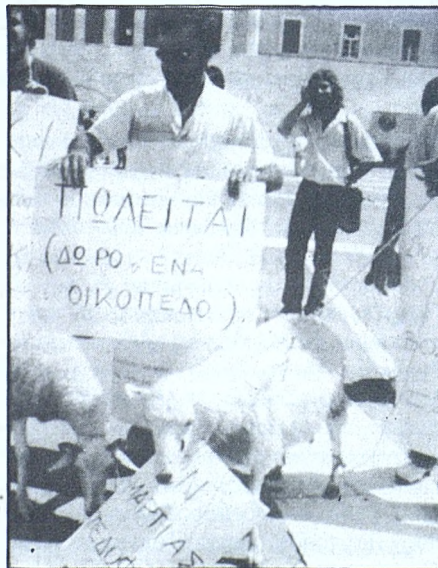
ΤΡΙΤΗ, 1.9.87

Καλό μήνα. Και στον **Πρόεδρό** μας κι **όσους** **βυζαντινοφέρνουν** **καλή** **χρονιά**.

Με **αφορμή** τα **σκάνδαλα** η **ΝΔ** **κατηγόρησε** το **ΚΚΕ** σαν **δεκανίκι** της **κυβέρνησης** και το **τελευταίο** **απάντησε** «**είστε** και **φαίνεστε**». Πάντως οι **κουτσοί** **περπατούν** **καλύτερα** με **δύο** **δεκανίκια**: **αριστερό** και **δεξιό**. Ένας **νεκρός** και **15.000** **στρέμματα** **καμένης** **γης** **είναι** ο **μέχρι** **τώρα** **απολογισμός** της **πυρκαϊάς** στη **Χίο**.

Επιτέλους, δέρονται και **μεταξύ** **τους**: **αστυφύλακες** **κακοποίησαν** **νεαρότερο** **συνάδελφό** **τους** στη **Θεσσαλονίκη**.

Ποττάκης - **Μητσotάκης** **τα** **βρήκαν** στη **Βουλή** για τα **βασκοτόπια** των φίλων τους. **Μένουν** **μόνο** το **ΚΚΕ** και η **ΕΑΡ** να **φωνάζουν**.

Τα πρόβατα προτιμούν τον **Βασκοτόπο** της **Βουλής**.

Κατά 11% διολισθήσε η δρασμή τους 12 τελευταίους μήνες ενώ έχει κατακυλήσει 50% από το 1983.

Δακτύλιος με μονά ζυγά από σήμερα στην Αθήνα. Τα μικρά — μεγάλα θύμιζαν «μικρομεσαίους» και καταργήθηκαν.

ΤΕΤΑΡΤΗ, 2.9.87

Το κλατάρισμα ενός λάστιχου κι ένα κοκτέιλ **Μολότωφ** (μόνο εν Ελλάδι αποκαλούνται βόμβες) σε τράπεζα κάλυψαν τα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων ελλείψει άλλου θέματος.

Έφθασε στην Αθήνα ο υπέθυνος Εξωτερικών Υποθέσεων της οργάνωσης για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης κ. Φαρούκ **Καντούμι**.

Στη **Μόσχα** άρτισε η δική του 19χρονη Δυτικογερμανού **Ματίας Ρούστ** που στις 28 Μαΐου προσγειώσε το αεροπλάνο του στην **Κόκκινη Πλατεία**.

Πρωτοβουλία για διαδήλωση μπρος στο άγαλμα του **Τρούμαν** πήραν το **ΚΚΕ (εσ.) - Α.ν. Α.ρ.** και η **ΣΣΕΚ**. Αρκεί να μη σκάσει καμιά μπόμπα κείνη την ώρα.

Επί 100 λεπτά συνομιλούσαν Πρόεδρος και Πρωθυπουργός. Περί **Αλβανίας** και **Μακεδονικού** λένε οι φήμες.

«Υπάρχουν σήμερα οι προϋποθέσεις για ...πραγματική αύξηση του εισοδήματος των εργαζομένων» δήλωσε ο κ. **Παπανδρέου** στους γραμματείς τομέων του ΠΑΣΟΚ. **Ακούς Παπουτσάκη;**

Να μη γίνει **αγισμός** στην Έκθεση Θεσσαλονίκης αποφάσισε ο κ. **Σεραφείμ**. Η εκδικητικότητα αυτού του ανθρώπου δεν έχει όρια.

ΠΕΜΠΤΗ, 3.9.87

Πριν από 144 χρόνια ο **Καλλέργης** και ο **Μακρυγιάννης** επαναστατούσαν ονειρευόμενοι ότι στην Ελλάδα μια μέρα θα διοικήσουν οι **πασοκίτες**.

Τρεις μήνες όλους κι όλους είχε διοριστεί **εφοριακός** η **Ο.Α.** **Κωνσταντίνου** και συνελήφθη μαζί με τον συνάδελφό της **Α. Θεοδωρόπουλο** γιατί απαιτούσαν «φιλοδωρήματα» έναντι «προστασίας».

Επ' ευκαιρία της επετείου της 3ης Σεπτεμβρίου, το **Συμβούλιο Εφετών** αποφάσισε να συνεχιστεί η **ανάκριση** για την υπόθεση **Μαυράκη**.

Τούρκος **λαθρέμπορος** (ι) πυροβόλησε και σκότωσε αστυφύλακα στα ελληνοτουρκικά σύνορα.

Εμφανίστηκαν στον **ΟΔΕΠ** οι **τραπεζίτες** Ανωμερίτης και Σοφούλης που διορίστηκαν **διοικητές** του. Ο Αρχιεπίσκοπος **Σεραφείμ** τους κατήγγειλε για κατάληψη.

Συνεχίζεται η απεργία των **τελωνειακών**. Συμφέρεi να πεταχτείτε ως την **Κύπρο** και να γυρίσετε με **ηλεκτρική** και **βίντεο**.

Αστυφύλακας πυροβόλησε οδηγό νταλίκας και τον τραυμάτισε στο πόδι. Δεν το καταγράφω ως είδηση αλλά για

Χέρι - χέρι σε πηγαίνω και με πας, εγώ που σε λατρεύω, εσύ που μ' αγαπάς.

στατιστικούς και μόνο λόγους.

Με το **ΚΚΕ** συναντήθηκαν εκπρόσωποι των **ΚΚΕ (εσ.) - Α.ν. Α.ρ. - ΣΣΕΚ** εν όψει διαδήλωσης εναντίον των **βάσεων**. Η **ΕΑΡ** δεν δείχνει να συγκινείται από τις σχετικές πρωτοβουλίες.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ, 4.9.87

Συναντήθηκαν οι κύριοι **Παπούλιας - Κήλυ** και συζητήσαν πώς θα αντιμετωπίσουν την πρωτοβουλία **ΚΚΕ (εσ.) - Α.ν. Α.ρ. - ΣΣΕΚ** εναντίον των **βάσεων**.

Υπέρ της συνέχισης του **Αλβανικού** έπους ετάχθη ο κ. **Σεραφείμ** και καλεί το χριστιανό πληθυσμό σε συλλαλητήριο την **προσεχή Τετάρτη**.

Βούλγαροι στρατιώτες σκότωσαν τον **λαθρέμπορο** που είχε σκτώσει τον Έλληνα αστυφύλακα.

Με τέσσερα χρόνια φυλακή **περεστρόϊκώθηκε** ο **Ματίας Ρούστ** για την προσγειώσή του στην **Κόκκινη Πλατεία**.

Σε φυλάκιση 24 και 10 μηνών αντιστοίχως καταδικάστηκαν οι **Παπαδόπουλος - Παμπής** για κλοπή δικογραφίας — υπόθεση άσχετη με τους περίφημους **φόνους μετά διαθηκών**.

Για δύο ώρες **κατέλαβαν** το τουρκικό πρακτορείο ειδήσεων «Ανατόλια» Τούρκοι και Κούρδοι Πολιτικοί Πρόσφυγες.

Υποχώρησε ο κ. **Τσιγαρίδας** και δέχθηκε να **παραμένουν** και **δάση** όσα δάση ανακηρύσσονται βοσκοτόποι.

Αφίχθη ο υφυπουργός Εξωτερικών της **Αλβανίας** κ. **Σωκράτης Πλάκας**.

Η **Περσία** συμφώνησε να συζητήσει τους όρους σχεδίου για την **κατάπαυση του πυρός** ανακοίνωσε ο κ. **Ντε Κουεγιάρ**.

ΣΑΒΒΑΤΟ, 5.9.87

Ανάπτυξη 1922 μέσω **σταθερότητας** αλλά και **πραγματικών αυξήσεων** με **πριμ παραγωγικών** και **φορολογικές μειώσεις** υποσχέθηκε στη **Θεσσαλονίκη** ο κ. **Παπανδρέου**. Ήσαν τόσο αόριστες οι υποσχέσεις ώστε δεν χρειάζεται να ψάχνετε για τα εκλογικά σας βιβλιάρια.

Άρχισε, στο **Ζάππειο**, η Σύνοδος του Ευρωπαϊκού **Εβραϊκού** Συνεδρίου.

Ο **ΟΣΕ** θα καλύπτει τη διαδρομή **Αθήνας - Θεσσαλονίκης** σε **τέσσερις** ώρες, υποσχέθηκε ο κ. **Παπανδρέου**. Σε **τρία** **τέρμιν**α.

ΚΥΡΙΑΚΗ, 6.9.87

Εκλογές το Νοέμβριο στην **Τουρκία**, ανακοίνωσε αιφνιδιαστικά ο κ. **Οζάλ**. Σ' αυτές θα μπορούν να εμφανιστούν και οι **παλαιοί πολιτικοί** μια που το **σημερινό** δημοψήφισμα δίνει μικρή πλειοψηφία υπέρ του δικαίωμά τους να **πολιτεύονται**.

Επανερχεται στη Βουλή η περίφημη **Βίκυ**. Απεδείχθη ότι δεν ήταν **πολύ παστρικά** και έτσι μπορεί να ξαναγίνει **καθαρίστρια**.

Και δύο **Έλληνες εφοπλιστές** είναι αναμεμιγμένοι σε κύκλωμα **λαθρεμπορίας** όπλων και **ναρκωτικών** μεταξύ **Ιταλίας - Περσίας**. Όταν παντρεύουν τα παιδιά τους δε θα πάω στο γάμο. Άρχισε το **Πρωτάθλημα**. Να το παρακολουθείτε **ανελλιπώς** να μου λέτε και μένα τι γίνεται ώστε να σας ενημερώσω.

Αναγνώριση του **Ισραήλ** από την Ελλάδα ζητούν οι **Ευρωπαίοι Εβραίοι** που συνεδριάζουν στο **Ζάππειο**. Παραγνώριστήκαμε.

ΔΕΥΤΕΡΑ, 7.9.87

Σύγχυση προκαλούν «διευκρινίσεις» του κ. **Σημίτη** ως προς το μέλλον του **πορτοφολιού** μας. Δεν θα **φουσκώσει γρήγορα**, όπως άφησε να εννοηθεί στη **Θεσσαλονίκη** ο κ. **Παπανδρέου**, ή δεν θα **φουσκώσει ποτέ**;

Συναυλία Χατζιδάκι - Μουσουργή - **Ξαρχάκου** στο «Καλλιμάρμαρο». Ο Μάνος ζητά να κλείσει η **Αυριανή**. Επειδή οι **Κουραίοι** αποκλείεται να το κάνουν, μόνη λύση είναι να **γράψει τραγούδι** εναντίον της.

Τρεις **Βορειοηπειρώτες** διέφυγαν **κολυμπώντας** στην **Κέρκυρα**. Η λήξη του ελληνοαλβα-

νικού πολέμου **δεν ενέπνευσε αισιοδοξία** στην ελληνική μειονότητα.

Απέρριψε την έφεση του **Μαουρίτσιο Φολίνι** ο Άρειος Πάγος και αποφάσισε την έκδοση του στις **ιταλικές αρχές**. Τον τελευταίο λόγο θα έχει ο κ. **Βεrubάκης**.

Την **1η Νοεμβρίου** θα γίνουν οι εκλογές στην **Τουρκία** με δέκα μόλις ημέρες προεκλογικής περιόδου. Συνοπτικές διαδικασίες, όχι σαν εμάς.

Με **καυγάδες** άρχισαν οι εργασίες της **5ης Συνόδου** των **14 Μεσογειακών** χωρών που **συνεργάζονται** για την **προστασία** της «μάρε νόστρουμ» από τη **ρύπανση**.

Συνεδρίασε για πρώτη φορά το νέο **ΔΣ** της **ΑΓΡΕΕ** και είπε πολλά για το μέλλον αλλά τίποτα για το **παρελθόν**.

ΤΡΙΤΗ, 8.9.87

Την **υπεράσπιση** της **Αυριανής** απέναντι στον **Χατζιδάκι** ανέλαβαν με δηλώσεις τους οι κ. **Ρουμπάκης** και **Λαλιώτης**. Ίσως επειδή ο πρώτος είναι η **φωνή του πρωθυπουργού** κι ο δεύτερος για να **επανορθώσει** το χθεσινό «σφάλμα» του να πάει στην **συναυλία**. Ίσως κι επειδή το **αίμα νερό** δεν γίνεται. **Κρίμα**.

Ποινική δίωξη για **κομπίνα** ύψους ενός **δισεκατομμυρίου** ασκήθηκε εναντίον πρώην και νυν **διευθυντικών στελεχών** της **ΚΥΔΕΠ**. **ΠΑΣΟΚ**, η απληστία σου, **χορτασμός** δεν έχει.

Στο **Τόκυο** πήγε για επίσημη επίσκεψη ο κ. **Παπούλιας**. Μια που **δολάρια** και **μάρκα** δεν έρχονται, **αναζητούνται** γιέν.

Στις **κομματικές νεολαίες** κάνουν πάσα τη «συνάντηση» της **Χάλκης** οι κ. **Πετσάλνικος** και **Σεφερτζής**. Μα γιατί δεν τους **μοιράζουν** απ' ευθείας **κουπόνια κοινωνικού τουρισμού** για τα μέλη τους;

Επικίνδυνες ελλείψεις παρουσιάζει το 70% των **Ι.Χ.** που περνούν από τα **Κέντρα Τεχνικού Ελέγχου Οχημάτων** του υπουργείου **Συγκοινωνιών**. Από τα υπόλοιπα, τα 10% είναι **εντάξει** και τα 20% ανήκουν σε **πασοκτζήδες**.

36.000 αυγά έκλεψαν άγνωστοι από **πτηνοτροφείο**. Κάποιοι **προετοιμάζονται** **εγκαίρως** για τις εκλογές.

Η μητέρα, η θεία και η μηνστή του **Ημεροδότη** την ώρα που θα μάθουν τα κακά μαντάτα.

προνόμιο και να μην τις μοιραστεί με τους «κατώτερούς» του, ο κ. Παπανδρέου αρκέστηκε να μιλήσει για δύο θέματα στο πρώτο μετά τις θερινές διακοπές Υπουργικό Συμβούλιο: για την άρση του εμπόλεμου με την Αλβανία —που πήρε τη μερίδα του λέοντος στη μετέπειτα ειδησεογραφία— και για κάτι άλλο που δύσκολα κατατάσσεται σε κάποιον από τους τομείς της κυβερνητικής δράσης. Το δεύτερο αυτό θέμα υποβαθμίστηκε από τον Τύπο, ενώ είναι εξαιρετικά σημαντικό, μια και αφορά αρχές και δεοντολογίες που πρέπει να διακρίνουν τις σχέσεις των κυβερνώντων προς τους κυβερνώμενους· ή, καλύτερα, τη στάση των «κυβερνητικών εκπροσώπων της λαϊκής βούλησης» απέναντι στο λαό, όταν αυτός αποστρέφει μετά βδελυγμίας το πρόσωπό του από τη γνωστή κόπρη της ρέμουλας και της κατάχρησης.

Όταν λοιπόν η Ελλάδα δεν ανήκει στους Έλληνες αλλά στους Σακελλάρηδες, κι όταν οι Έλληνες νοιώθουν ως ξενοδοχείο τη χώρα τους κι ο Πρωθυπουργός τους, με εκείνη τη γνώση... «ευαισθησία» του, το αντιλαμβάνεται αυτό, τότε δίνει οδηγίες στους υπουργούς του, δηλαδή στους ξενοδοχούπάλληλους του «Ξενοδοχείου η Ελλάς»· και τους λέει πώς να υποδέχονται τον κόσμο, πώς να δίνουν δικίο στον πελάτη του ξενοδοχείου, όταν διαμαρτύρεται για αυτά που πληρώνει ενώ, ας πούμε, δεν του καθαρίζουν ούτε μια φορά το δωμάτιο, πώς να του δείχνονται υποτακτικοί και μελιχίοι, και άλλα τέτοια.

Με άλλα λόγια ο κ. Παπανδρέου είπε δύο πράγματα στους υπουργούς του: καταντήσατε που καταντήσατε το έθνος ξενοδοχειακή Α.Ε., τουλάχιστον μη ξεχνάτε ότι εγώ είμαι ο ξενοδόχος κι εσείς πρέπει να εξυπηρετείτε, όσο το δυνατόν καλύτερα, και τα συμφέροντα της διεύθυνσης (εμένα), και τους πελάτες να μην τους διώχνετε (γιατί πάλι εμένα θα θίξετε, οπότε...).

Τώρα τελευταία, όλο και πιο προσγειωμένος εμφανίζεται ο Πρόεδρος...

Επιμύθιο και Επιτάφιος για την ΑΓΡΕΞ

«Αβέβαιο το μέλλον της ΑΓΡΕΞ» γράφει ο καθημερινός Τύπος και φαίνεται να έχει δίκιο. Συγκλίνουσες πληροφορίες αναφέρουν ότι, με αφορμή το σκάνδαλο «Σακελλάρη - Υψηλάντη» που ξεσπασε και τα άλλα που δεν ξεσπασαν, η κυβέρνηση μεθοδεύει αν όχι την διάλυση της εταιρείας - σκάνδαλο την αποψίλωση της από ουσιαστικές αρμοδιότητες στις πωλήσεις νωπών ελληνικών προϊόντων στο εξωτερικό.

Σύμφωνα με τις ίδιες πληροφορίες και με πρόσχημα «την εξυγίανση και αναβάθμιση» της ΑΓΡΕΞ ο ρόλος της εταιρείας είτε θα περιοριστεί στην «διαφήμιση των νωπών φρούτων», είτε θα μεταβληθεί τεμαχιζόμενη σε τρεις άλλες, οι οποίες θα αναλάβουν η μια την *συνολική* ή άλλη τη *συσκευασία*, και η τρίτη τις *πωλήσεις* των νωπών φρούτων στο εξωτερικό.

Σε κάθε περίπτωση πάντως, όλα δείχνουν ότι τα σκάνδαλα θα είναι και η αφορμή για να μειωθεί αργά, αλλά σταθερά ο ρόλος του κράτους, προς όφελος της «ιδιωτικής πρωτοβουλίας», σε ένα, κρίσιμης σημασίας, εξαγωγικό τομέα. Επιβεβαιώνονται, έτσι, οι πληροφορίες που ανέφεραν ότι τα σκάνδαλα εκτός από την αναδιάρθρωση των εσωκομματικών συσχετισμών δυνάμειωσαν στο ΠΑΣΟΚ, χρησιμεύουν και στην υπονόμευση του κρατικού τομέα. Όσο δεξιότερα τόσο καλύτερα, λοιπόν.

Αλλά το πρόβλημα δεν βρίσκεται, ακόμα, τουλάχιστον, στην «φιλοσοφία» του κρατικού παρεμβατισμού. Βρίσκεται στις συγκεκριμένες πολιτικές και άλλες ευθύνες κομματικών και κυβερνητικών στελεχών που εμπλέκονται στα

σκάνδαλα με τον ένα ή τον άλλο τρόπο. Επαναλαμβάνουμε, λοιπόν τα ερωτήματα που θέσαμε στα δύο προηγούμενα τεύχη μας για τα οποία ουδεμία απάντηση λάβαμε. «Η σιωπή είναι —πάντα— χρυσός» —και για τους άλλους και για τον Τύπο ταιριάζει η ρήση «φωνή βοώντων εν τη ερήμω» όπως φαίνεται.

● Για πιά λόγο ο κ. Σημίτης κάλυψε τον κ. Σακελλάρη στη Βουλή, όταν του ζητήθηκε να προσκομίσει το «ποινικό μητρώο» του; Και γιατί ο κ. Καφίρης, που διόρισε τον κ. Σακελλάρη στην ΑΓΡΕΞ και ανανέωσε τη θητεία του το 1985, εν γνώσει των καταγγελλών περί του παρελθόντος του δέχθηκε να εκτεθεί ενεργώντας με τον τρόπο αυτό; Συμμεριζόμαστε τα λεχθέντα από τον πρωθυπουργό ότι «δεν έχουμε λόγους να αμφιβάλλουμε περί της τιμιότητας των κκ. Σημίτη και Καφίρη», αλλά γιατί δεν απαντούν και δημοσίως στα ερωτήματα αυτά; Ποιός τους εμποδίζει;

● Πριν «κλείσουμε», για την ώρα, την υπόθεση ΑΓΡΕΞ αναφέρουμε μια πληροφορία, κλειδί ίσως, για τη διερεύνηση των όσων συνέβησαν στην εταιρεία αυτή: Το φθινόπωρο του 1985, ο τότε πρόεδρος της ΑΓΡΕΞ κ. Στεργιόπουλος υπέβαλε την παραίτησή του στον διοικητή της ΑΤΕ κ. Καφίρη, «για λόγους ηθικής τάξεως». Ο κ. Καφίρης δεν έκανε δεκτή την παραίτηση, ούτε έγιναν ποτέ γνωστοί οι «λόγοι ηθικής τάξεως» που επικαλέστηκε ο κ. Στεργιόπουλος. Τι να φοβήθηκε άραγε ο πρώην πρόεδρος της ΑΓΡΕΞ;

Οι «λόγοι ηθικής τάξεως» μάθαμε πια ότι είναι φιλά γραμματα και προσχήματα.

Σοσιαλιστικές συναλλαγές με το «απαρτχάιντ»...

Μπορεί ελάχιστα, αν όχι μηδενικά, δείγματα ήθους να έχουν απομείνει σε μικρομεσαίους ή ανώτερους κρατικούς λειτουργούς του «δεύτερου μισού της δεύτερης τετραετίας της Αλλαγής».

Μπορεί ο δείκτης (σοσιαλιστικής) ιδεολογίας που ανιχνεύεται σε αποφάσεις και δραστηριότητες της κυβέρνησης να είναι πλέον αρνητικός, δηλαδή να μη σηματοδοτεί σοσιαλιστική ταυτότητα, αλλά «ρεαλισμό» με διεσταλμένα όρια προς τα δεξιά και συγχρόνως προς τη σύγχυση.

Μπορεί ακόμα η ανευθυνότητα να είναι

ο μόνος κώδικας συμπεριφοράς, μέσα στη γενικότερη παραλυσία που προξενούν τα βραχυκυκλωμένα δίκτυα κρατικών πατρώνων και πελατών.

Πώς μπορεί, όμως παρ' όλα αυτά, να μην έχει απομείνει ούτε ίχνος ευαισθησίας, ούτε μνήμη, ούτε στοιχειώδεις συνέπειες προς ορισμένες αρχές, έστω και για τους τύπους;

Πώς μπορεί ένας κρατικός φορέας όπως η «Ολυμπιακή Αεροπορία», να συναλλάσσεται με ομοειδείς επιχειρηματικούς φορείς, που έχουν σίγουρα κεντρική σημασία για την οικονομία ρατσιστικών

και φασιστικών καθεστώτων, που έχουν καταδικαστεί σε διεθνή απομόνωση;

Πώς μπορεί η Ο.Α. να συναλλάσσεται με την αντίστοιχη της της Ν. Αφρικής;

Παραθέτουμε πειστήρια και περιμένουμε απάντηση. Αν αυτή είναι «ψύλοι στ' άχυρα» τότε είτε... οι υπεύθυνοι της Ο.Α. ακολουθούσαν το παραδείγμα των συμμάχων των ΗΠΑ (τραγελαφικών κάπως...), ή συμβάλλουν στο να μη δημιουργούνται...διεθνείς εντάσεις, ή έχουν τόσο αποκτηνωθεί που πράγματι δεν θα νιώσουν την ανάγκη να είναι στοιχειωδώς ευθείς και πειστικοί.

OLYMPIC PURCHASE ORDER		127074	
DATE: JAN 28, 1987			
TO: SOUTH AFRICAN AIRWAYS	FROM: JHB SHOPS AIR	TO: SOUTH AFRICAN AIRWAYS	FROM: JHB SHOPS AIR
JHB SHOPS AIR	JHB SHOPS AIR	JHB SHOPS AIR	JHB SHOPS AIR
REVENUE OF SOUTH AFRICA	REVENUE OF SOUTH AFRICA	REVENUE OF SOUTH AFRICA	REVENUE OF SOUTH AFRICA
ORDER CONFIRMATION	PLEASE DO NOT DUPLICATE	ORDER CONFIRMATION	PLEASE DO NOT DUPLICATE
TOTAL: 1,201.50		TOTAL: 1,201.50	

OLYMPIC PURCHASE ORDER		126916	
DATE: JAN 28, 1987			
TO: SOUTH AFRICAN AIRWAYS	FROM: JHB SHOPS AIR	TO: SOUTH AFRICAN AIRWAYS	FROM: JHB SHOPS AIR
JHB SHOPS AIR	JHB SHOPS AIR	JHB SHOPS AIR	JHB SHOPS AIR
REVENUE OF SOUTH AFRICA	REVENUE OF SOUTH AFRICA	REVENUE OF SOUTH AFRICA	REVENUE OF SOUTH AFRICA
ORDER CONFIRMATION	PLEASE DO NOT DUPLICATE	ORDER CONFIRMATION	PLEASE DO NOT DUPLICATE
TOTAL: 1,201.50		TOTAL: 1,201.50	

OLYMPIC PURCHASE ORDER		126230	
DATE: MAY 12, 1986			
TO: SOUTH AFRICAN AIRWAYS	FROM: JHB SHOPS AIR	TO: SOUTH AFRICAN AIRWAYS	FROM: JHB SHOPS AIR
JHB SHOPS AIR	JHB SHOPS AIR	JHB SHOPS AIR	JHB SHOPS AIR
REVENUE OF SOUTH AFRICA	REVENUE OF SOUTH AFRICA	REVENUE OF SOUTH AFRICA	REVENUE OF SOUTH AFRICA
ORDER CONFIRMATION	PLEASE DO NOT DUPLICATE	ORDER CONFIRMATION	PLEASE DO NOT DUPLICATE
TOTAL: 1,201.50		TOTAL: 1,201.50	

Και τα αποδεικτικά στοιχεία των συναλλαγών της Ο.Α. με την Ν. Αφρική

ΑΝΤΙ-ΘΕΣΕΙΣ

ΠΡΟ-ΠΟ: η αφασία του 13άρη

Το «13» τυχαίνει να είναι το άπαν του κακού στη λαϊκή συνείδηση· γι' αυτό και το ΠΡΟ-ΠΟ μιζάρει στο 13άρι «κόντρα στο ρεύμα» ή σε ένα παιχνιδι πλειοδοσίας του «κακού» που μετατρέπεται για τον τυχερό σε «καλό». Κι όταν ο τυχερός συναντήσει τούτο το καλό, αφήνεται να αναπαυθεί πάνω του μακάριος και άφατος.

Μόνον έτσι θα μπορούσε κανείς να δείξει κάποια κατανόηση για όσους έγραψαν το «μήνυμα» του ΠΑΣΟΚ για τα 13 χρόνια από την ίδρυσή του· να δείξει κατανόηση για το τι και πώς γράφουν ό,τι γράφουν: σαν «13άρηδες» ονειρεύονται υπνώττοντες βαθέως, μακριά από τον υπαρκτό και πραγματικό κόσμο. Αν η αφασία όμως του τυχερού παίκτη του ΠΡΟ-ΠΟ εδράζεται σε πολύ συγκεκριμένους «παράδεισους» που του επιφύλαξε το ζεύγος γνώση - τύχη, για τους «εκτελεστικούς» δράστες του μηνύματος η αφασία που διακατέχει το κείμενό τους οφείλεται ευθέως σε συνειδητή, όσο και απεγνωσμένη, προσπάθεια στρέβλωσης του πραγματικού, αφού αυτό δεν έχει ευτυχή αντικρύσματα· αφού γίνει αυτή η στρέβλωση το μόνο που απομένει είναι η εν αφασία ύπνωση, εαυτών και άλλων.

Σταχυολογούμε λοιπόν:

- «...οι ελπίδες και οι προσδοκίες που χτίσαμε (!) μαζί με το λαό θα γίνουν πράξη».

- «Τα εθνικά μας θέματα περνούν μια κρίσιμη φάση και πλησιάζουν οι μέρες κάποιων (!) σημαντικών αποφάσεων...».

- «Η Ελλάδα σήμερα γίνεται Ελλάδα της Ειρήνης, της Ανεξαρτησίας, της Συμμετοχής, της Ανάπτυξης, της Δημοκρατίας, της Αλλαγής...».

- «Παρά τα εμπόδια και τα προβλήματα... αρνούμαστε την ενσωμάτωση και την υποταγή».

- «Η ολοκλήρωση των θεσμικών αλλαγών... πρέπει να αποτελεί μόνιμη και αποφασιστική προτεραιότητα».

- «Η ανάγκη για... ανάπτυξη και πρόοδο... υπαγορεύει και νέες κατευθύνσεις και πρωτοβουλίες».

- Και άλλα πολλά, τέτοια όλα τους.

Και καλά να έχεις το κλινικό σύμπτωμα της αφασίας (τι καλά δηλαδή, επικίνδυνο είναι...). Δεν μπορείς καθόλου όμως πια να δεις άραγε ένα πλήθος που σε περιεργάζεται ως περιεργή (γι' αυτό και κάπου δυστυχισμένη) περίπτωση και ψελλίζει κατά μόνας:

«Σπάνος - Νταβός - Ντάνος - Σακελλάρης - Σαρατόγκα - Σαρτζετάκης - Κουρής - Καραχάλιος - Τόμπρας - Τρούμαν - Καστρι - "Γαλήνη" - Ραφτόπουλος»;

Και πόσα άλλα, που εκμετρούν τα 13 χρόνια σου σαν δεκατρείς αναληψίες και αναισθησίες. Σαν δεκατρείς τρόπους να παίξεις στο Προ - Πο χωρίς να φτάσεις ποτέ στο 13άρι.

Πράγματι το μήνυμα, φέτος, είναι αυτό που γράφεται κάπου μέσα του: «κόντρα στο ρεύμα».

ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΕΣ

Ευτυχώς στην χώρα αυτή, μπορούμε να κοιμόμαστε ήσυχοι, αφού υπάρχουν ορισμένοι που επαγρυπνούν — δημοκρατικά — για μας. Αυτό το αίσθημα ανακούφισης νοιώσαμε μόλις προχθές, όταν είδαμε τον κυβερνητικό εκπρόσωπο κ. Ρουμπάτη, τον «απλό πολίτη» κ. Λαλιώτη και την επομένη μια πλειάδα υπουργών και στελεχών του ΠΑΣΟΚ να κινητοποιούνται υπερασπιζόμενοι την πολυφωνία στον Τύπο και καταδικάζοντας την ομιλία του Μ. Χατζιδάκι στο Στάδιο.

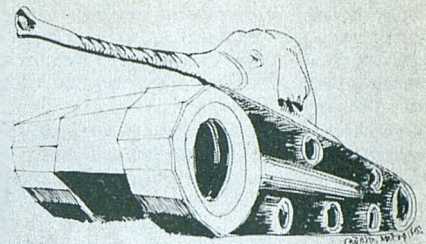
Αυτή η τελευταία ήταν κατά τα φαινόμενα η αφορμή. Δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία ότι το αίτημα του μουσικοσυνθέτη για το κλείσιμο της «Αυριανής» και η χρησιμοποίηση μιας συναυλίας οργανωμένης για άλλους σκοπούς για την...διάδοσή του ήταν κινήσεις λαθεμένες, και επηρεασμένες από τις ιδιομορφίες του Μ. Χατζιδάκι. Ο οποίος όμως όντας μη πολιτικός έλεγε προχθές, ανεξάρτητα από τα λάθη «τακτικά», τα ίδια περίπου πράγματα με αυτά που έλεγε παλιότερα ο πρωθυπουργός για την δεξιά εκδοχή της «Αυριανής»: τι διαφέρει σε επίπεδο ουσίας, η «φασιστοφυλλάδα» του Μ. Χατζιδάκι στο Στάδιο από την «πατσαβούρα» («Ελεύθερος Τύπος») του κ. Α. Παπανδρέου στην Κεντρική Επιτροπή του ΠΑΣΟΚ;

Το ότι η δήλωση δεν ήταν παρά η αφορμή αποδεικνύεται και από τις υπόλοιπες αντιδράσεις των «πολυφώνων»: ο κυβερνητικός εκπρόσωπος για παράδειγμα κατηγορησε ούτε λίγο ούτε πολύ τον ραδιοφωνικό σταθμό της Αθήνας, επειδή δε λογόκρινε την είδηση..., υπαινισσόμενος μάλιστα τόσο με άλλες δηλώσεις, όσο και με παρασκηνιακές «κινήσεις» τη λήψη μέτρων εναντίον του σταθμού. Ο δε τώως κυβερνητικός εκπρόσωπος κ. Λαλιώτης, σιωπών επί μακρόν παρ' ότι στην πολιτική και κοινωνική ζωή της χώρας συμβαίνουν σημεία και τέρατα, βρήκε την ευκαιρία να επανεμφανισθεί για να υπερασπισθεί όχι τόσο — το απολύτως θεμιτό δικαίωμα των απλών πολιτών να παρακολουθούν τις πολιτιστικές εκδηλώσεις — χωρίς «μηνύματα» όσο την ευγενή παρουσία της εφημερίδας του Ταύρου στον εκδοτικό στίβο.

Προσπάθεια δημιουργίας συμμαχιών στο χώρο του Τύπου και αντιπαράθεσης με τον ανερχόμενο «δελφίνο» της άλλης πλευράς Μ. Έμπερτ; Συνειδητοποίηση του πολιτιστικού ρεύματος που δημιουργείται στον χώρο της δεξιάς, και απόπειρα ανακοπής του; Αυτό που μας είναι δύσκολο να πιστέψουμε είναι ότι το κυβερνητικό στρατόπεδο άρχισε — αθώα και αυθόρμητα — να αντιμετωπίζει τον κ. Χατζιδάκι ως πολιτικό άνδρα. Ποια θα ήταν η αντίδραση του κ. Λαλιώτη, αν αποφάσιζε να τραγουδήσει σε συνθεσία κάποιος τοπικής του ΠΑΣΟΚ, και οι εφημερίδες τον αντιμετώπιζαν ως καλλιτέχνη; Εκτός πια κι αν όσα είπε «του βγήκαν» αυθόρμητα. Οπότε δεν είναι πια πολιτικός, αλλά καλλιτέχνης...

ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΑ ΣΚΑΝΔΑΛΑ ΣΤΟ ΣΤΡΑΤΟ

Να λοιπόν που όλα γίνονται. Σύμφωνα με απολύτως έγκυρες και διασταυρωμένες πληροφορίες του «ΑΝΤΙ» ο υπουργός Άμυνας κ. Γιάννης Χαραλαμπίδης διέταξε και άρχισε ήδη να διεξάγεται Ένορκη Διοικητική Εξέταση για το σύνολο των υπόπτων προμηθειών στις Ένοπλες Δυνάμεις, σύμφωνα με στοιχεία που αποκάλυψε σε σειρά τευχών του το περιοδικό. Την εξέταση έχει αναλάβει ανώτατος αξιωματικός της Στρατιωτικής Δικαιοσύνης.

Αντικείμενο της Διοικητικής Έρευνας είναι, μεταξύ άλλων, οι υποθέσεις της δημοπράτησης υλικού της Πολεμικής Αεροπορίας, αξίας δισεκατομμυρίων σε τιμές εξευτελιστικές, των ηλεκτρονικών αντιμέτρων ΔΙΑΣ, των «κρηροζινοφόρων» της αγοράς των πυραύλων ΜΑΤΡΑ και «Σκαίγκαρντ», των ασυρμάτων των τεθωρακισμένων και άλλων.

Σημειώνουμε ότι στις υποθέσεις αυτές εμπλέκονται — με τον ένα ή τον άλλο τρόπο — ο πρώην υπαρχηγός της Πολεμικής Αεροπορίας κ. Γιάννης Μαρινάκης και ο έμπορος όπλων και εκδότης του «ΚΕΡΔΟΥΣ» και της «ΑΓΟΡΑΣ» κ. Θ. Λιακουνάκος. Ίσως λοιπόν, να «έχει ο καιρός γυρίσματα».

Η ενέργεια του κ. Χαραλαμπίδου αποδεικνύει ότι ο σημερινός υπουργός Άμυνας διατηρεί τις ευαισθησίες που τον διέκριναν και στο παρελθόν. Επισημαίνουμε, ωστόσο, ότι το έργο της Στρατιωτικής Δικαιοσύνης είναι δυσκολότατο, επειδή έχει να αντιμετωπίσει κυκλώματα και σε παρόμοιες περιπτώσεις κρύβονται βαθιά στο σκοτάδι και αλληλουποστηρίζονται. Και υπενθυμίζουμε ότι παρόλο που ο αρχηγός της Στρατιωτικής Δικαιοσύνης αντιστρατήγος Φωτάκης έστειλε στην πολιτική Δικαιοσύνη το «σκάνδαλο Λέοπαρντ», βασισμένους σε συντριπτικά στοιχεία κατά των ενεχομένων, η υπόθεση μπήκε τελικά στο αρχείο, προς έκπληξιν ακόμα και του υπουργείου Άμυνας. Αναμένομεν λοιπόν.

Οδηγίες προς ξενοδοχοϋπαλλήλους

Είτε διότι δεν ήταν έτοιμες οι εισηγήσεις επί των οικονομικών που θα στήριζαν την ομιλία του στη Θεσσαλονίκη, είτε διότι θέλησε να τις κρατήσει αποκλειστικό του

● Ο φίλος Στέλιος Καφαντάρης γράφει για την καβαλιστική των αριθμών όπως την χειρίζονται οι υπουργοί κ. Τσοβόλας και Κουλουμπής. Τους αδικεί, γιατί το σημείωμα είχε γραφεί πριν από τον πρωθυπουργικό λόγο στην έκθεση της Θεσσαλονίκης. Εκεί η αριθμητική είχε άλλες και μεγαλύτερες περιπέτειες.

Σε γενικές γραμμές οι υπουργοί δεν έχουν μαθηματικά προβλήματα. Όταν χρειάζονται κάποιον υπολογισμό, κάποιον αριθμητικό σχέδιο για το γενικό συμφέρον το βρίσκουν παρακάμπτοντας ακόμα και το πολύπλοκο ΚΕΠΕ. Μερικές φορές τα αποτελέσματα είναι άχαρα όπως συνήθως του κ. Τσοβόλα και άλλοτε χαριτωμένα σαν αυτό του κ. Κουλουμπή. Και τα δύο παραδείγματα πρόσφατα, επιβεβαιώνουν εν πολλοίς την υπουργική αυτάρκεια και επινοητικότητα.

Και οι δύο υπουργοί βρέθηκαν μπροστά στο τυπικό πολιτικό πρόβλημα της κατανομής περιορισμένων πόρων. Ο κ. Τσοβόλας ήθελε να ελέγξει τις φορολογικές δηλώσεις με λίγους ελεγκτές και ο κ. Κουλουμπής να επιτρέψει την κυκλοφορία ΙΧ στους λίγους δρόμους της πόλης. Η διάθεση και των δύο για αντικειμενικότητα στις ρυθμίσεις τους οδηγεί σε μια ελληνική έκδοση της Καθββάλας. Ο κ. Τσοβόλας, αριθμομνήμων και υπολογιστικός, αφαίρεσε το τελευταίο ψηφίο από το φορολογικό μητρώο και διάλεξε επόμενες τριάδες και δυάδες. Διακρίνεται εδώ ο φόβος του μήπως κατηγορηθεί ότι μεροληπτεί χρησιμοποιώντας το τελευταίο ψηφίο.

Αντίθετα ο κ. Κουλουμπής, μηχανικός και πρακτικός άνθρωπος αποφάσισε εις πέσμα των πολύπλοκων καιρών, να χρησιμοποιήσει το τελευταίο ψηφίο των αυτοκινήτων αποκλειστικά. Περιέργως η απλούστευση ενώ θα μπορούσε να χαρακτηριστεί σαν αναδρομή σε μέτρο της ΝΔ δεν τον γλύτωσε από την κριτική της Καθημερινής που το ανέφερε ως σαδιστική επιπόνηση (22-8-87). Από την άλλη πλευρά, τα μέτρα του κ. Τσοβόλα παρουσιάστηκαν χωρίς σχόλια σχεδόν σ' όλο τον Τύπο ενώ ήταν προφανές ότι ένας κρίσιμος αριθμός δεν φαινόταν: Πόσο αληθινά μικρό ήταν το δείγμα. Για τους ελεύθερους επαγγελματίες π.χ. ήταν μόνο επτά τοις χιλίοις. Βέβαια ο υπουργός μαζί με το δείγμα ανακοίνωσε και πρόσθεσε τους υποχρεωτικώς ελεγχόμενους, δεκαπέντε φορές το δείγμα έτσι ώστε να φτάσει σ' ένα αξιοπρεπές ποσοστό πέντε τοις εκατό.

Και ενώ ο κ. Τσοβόλας αφήνοντας ήσυχους τους μισθωτούς και παρουσιάζοντας ένα ποσοστό ενόχων δημιουργεί για τον εαυτό του την εικόνα του αδέκαστου και αντικειμενικού φοροκυνηγού, ο κ. Κουλουμπής συναντά τεχνικά προβλήματα με την 31η των μηνών. Μοιραία ο κανόνας που την χαρίζει στους μεν. Πώς μπορεί να σερβίρει ένα τόσο αντιδημοκρατικό μέτρο; Ανακουφίζεται όμως όταν βλέπει ότι όλες πλην μιας πέφτουν σε σαββατοκύριακα. Επ' ω και το μέτρο έστω με το συν ένα αποφασίζεται και δρόντας εξηγείται στους αφέλεις που νομίζουν ότι η 31η περισσεύει.

Ο Μηχανικός υπουργός όμως για μια φορά επλανήθη. Η αιτιολόγηση της αστοχίας αφήνεται για τους πολιτικούς επιστήμονες (υπερβάλλουσα δημοκρατική διάθεση ίσως;) αλλά η εξήγηση του λάθους αριθμητικής απλουστάτη: υπάρχουν και άλλες μονές πλην της 31ης και αυτές δεν πέφτουν σε σαββατοκύριακα τα οποία επιπλέον είναι δημοκρατικά και αρπάζουν μονές ζυγές εξίσου. Η θεωρία αυτή επιβεβαιώθηκε με μετρήσεις υπομονετικού δημοσιογράφου ο οποίος και κατήγαγε τον θαυμασμό του Περιοίκου του Βήματος (30-8-87): δεύτερον λήμμα: άμεσα προκύπτει ότι ο Περιοίκος είναι και τεμπέλης και θεωρητικώς ισχνά εφοδιασμένος. Εν πάσει περιπτώσει αντί μιας ημέρας διαφοράς προέκυψαν εννέα στις εκατόν δέκα! (Θυμίζω ότι 110 ήταν και οι χιλιάδες των μη αγνοουμένων από τον κ. Τσοβόλα).

Το θέμα δεν θα 'πρεπε ν' απασχολήσει πολιτικές δυνάμεις πλην ίσως του ΚΚΕ που δείχνει ιδιαίτερη ευαισθησία στους κοινωνικώς αδικομμένους διότι μια διαφορά 9/110 είναι μέσα στα πλαίσια της πολιτικής πρακτικής, όσο και αν προσπαθεί κανείς να συμβιβάσει τις κοινωνικές αντιθέσεις. Σημειώνονται μόνο ορισμένα απλοϊκά διδάγματα: όταν ένας υπουργός αποπειράται να δείξει κοινωνική ευαισθησία κινδυνεύει να υποπέσει σε βαρύτατο σφάλμα της αριθμητικής. Δεύτερο και βασικότερο ποτέ δεν πρέπει υπουργός να εξηγεί τη μεθοδολογία του. Μια απλή επιταγή είναι ευκολότερα δεκτή από τον πολυπειρο λαό μας. Τρίτον και προαιρετικό, σε περίπτωση αμφιβολίας περί το κοινωνικώς σωστό, το ζάρι δίνει καλύτερες προεγγύσεις έστω και αν δημιουργούνται λογικοί ακροβατισμοί του τύπου τις μονές μέρες να κυκλοφορούν τα ζυγά.

Στέλιος Καφαντάρης

«Τρομοκρατία» και «Κράτος Δικαίου»

Τελικά, ο Μάουρο Φολίνι, αυτό το «φοβερό λαυράκι» του φετεινού τρομοκρατικού καλοκαιριού, κρίθηκε «εκδοτέος» από τον Άρειο Πάγο.

Η απόφαση θεώρησε νόμιμο το αίτημα των ιταλικών αρχών για την έκδοση του 33χρονου πρώην μέλους των «Επαναστατικών Κομμουνιστικών Επιτροπών», αφού τα αδικήματα για τα οποία ζητείται η έκδοση κρίθηκαν από τους Αρεοπαγίτες μας ως ποινικά. Ο Πρόεδρος, μάλιστα, θεώρησε «προσβολή» στο κύρος του δικαστηρίου τη μαρτυρία πανεπιστημιακών και νομομαθών σε ζητήματα που άπτονται της τόσο κρίσιμης για τη δίκη διάκρισης ποινικών και πολιτικών εγκλημάτων: οπότε, με τη γνωστή (και από αλλού...) δικαστική λογική «εγώ μόνον μιλάω εδώ μέσα», ο Μ. Φολίνι στερήθηκε μιας πολύτιμης βοήθειας από προσωπικότητες που θα εξισορροπούσαν την άκαμπτη αυθεντία των δικαστών.

Στην ουσία, οι αρεοπαγίτες συμφώνησαν με τον κ. Βερνάρδο —εισαγγελέα της έδρας— ο οποίος εξέθεσε με απόλυτη καθαρότητα τη λογική της πολύ γνωστής διαδικασίας ποινικοποίησης της πολιτικής δράσης, και συλλήβδην της πολιτικής: «αν γίνει δεκτή η άποψη του εκζητούμενου, είπε ο κύριος εισαγγελέας, είναι σα να δίνεται μια ιδιότυπη ασυλία στα ποινικά αδικήματα, με την αναγωγή τους σε πολιτικά».

Με δυο λόγια: ο «ιταλός» είναι «τρομοκράτης» κι επειδή εμείς είμαστε πολύ «ευαίσθητοι» στην τρομοκρατία και αλληλέγγυοι με τους διώκτες της, βαφτίζουμε ποινικό αδίκημα την όποια αιρετική πολιτική κι έτσι πετυχαίνουμε μ' ένα σμπάρο δύο τρυγόνια: και δρούμε πολιτικά, αλλά και συγκαλύπτουμε τις πολιτικές σκοπιμότητες της δράσης μας, προσφεύγοντας σε «αυστηρά δικονομικές» και «εντός αρμοδιότητος» λογικές και διαδικασίες.

Και να σκεφτεί κανείς ότι το μόνο που επικαλέστηκε ο ομολογημένα και ρητά εκφρασμένα πολιτικός ακτιβιστας Φολίνι είναι να του παρασχεθούν οι εγγυήσεις που εξασφαλίζει ένα Κράτος Δικαίου, όπως η Ελλάδα. Και μια από τις πρώτες εγγυήσεις, παρέχεται μέσα από την ειλικρινή και αμοιβαία αναγνώριση των ρόλων και του πλαισίου νομιμότητας του καθενός. Αυτός τουλάχιστον σεβάστηκε τούτο τον θεμελιώδη κανόνα.

Οι κριτές του όμως;

ΑΞΕ ΤΟ 1992
ΚΑΙ ΠΕΣ ΜΟΥ
ΠΟΣ ΘΑ ΨΟΝΙΣΟ ΦΑΓΗΤΟ
ΓΙΑ ΑΥΡΙΟ!!!

7.9.87

ΙΩΑΝΝΟΥ

του Γιάννη Ιωάννου

Τώρα και ο Ανδρέας κατέβηκε από το τραίνο...

του Κώστα Δέδε

Σε τρεις, μόνο, χρονολογίες αναφέρεται ο πρωθυπουργός κ. Ανδρέας Παπανδρέου: στο 1980, στο 1992 και στο 2000.

Στο 1980, γιατί ανακάλυψε τη δική του «Γη του Πυρός» τη λεγόμενη «καμένη γη». Την έκφραση αυτή υιοθέτησε ο κ. Παπανδρέου, όταν ο πρώην υπουργός Συντονισμού κ. Απόστολος Λάζαρης μελετώντας ορισμένα στοιχεία είπε:

– Πρόεδρε εδώ πρόκειται για «καμένη γη»...

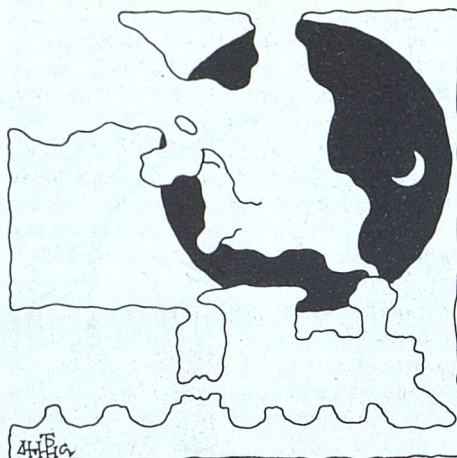
Και ο πρόεδρος, χωρίς να δώσει σημασία στα στοιχεία αυτά, αναφώνησε:

– Αυτό είναι Αποστόλη· «καμένη γη»...

Μετά το 1980 έρχεται το 1992, οπότε θα ανοίξουν τα οικονομικά σύνορα μεταξύ των χωρών της ΕΟΚ και θα υπάρχει ελευθερία στη διακίνηση προϊόντων και στη μετακίνηση εργαζομένων ή επαγγελματιών.

Η «ανάπτυξη 1992», που πρωτακούστηκε το περασμένο Σάββατο στη Θεσσαλονίκη, είναι ωραίο σύνθημα, τέτοιο, μάλιστα, που δημιουργεί στο λαό τη ψευδαίσθηση ότι η ανάπτυξη αρχίζει από τη στιγμή που θα πατήσει κάποιος ένα κουμπί και αυτομάτως όλα θα αρχίσουν να αλλάζουν ποσοτικά και ποιοτικά.

Την Ελλάδα του 2000 είναι δύσκολο να τη φαντασθεί κανένας. Και γι' αυτό αναφέρεται σε αυτό το χρόνο ο πρωθυπουργός. Πιστεύεται ότι ένα τέτοιο σύνθημα («Ελλάδα 2000») φέρνει στο νου περισσότερο μία μάρκα αυτοκινήτου, παρά μια ευημερούσα κοινωνία...

Στις δικές του μέρες, αλλά και... νύχτες, αποφεύγει συστηματικώς και επιμελώς να αναφερθεί ο κ. πρωθυπουργός. Ενδεχομένως να του προκαλεί θλίψη το γεγονός ότι και ο ίδιος «κατέβηκε από το τραίνο». Ίσως, επειδή αρκετά από τα «καταξιωμένα στελέχη» του «Κινήματος» αποδείχθηκαν ανίκανα. Πιθανώς, γιατί αποκαλύφθηκε αρκετή σαπίλα στο κόμμα, που το μολύνει και το κατατρώνει.

Η «ανάπτυξη 1992», επομένως, είναι ένας δροσερός μπάτης σε αυτή τη πνιγηρή ατμόσφαιρα των σκανδάλων και της κομματικής σήψης. Γι' αυτό, ο κ. Παπανδρέου, ως πανέξυπνος και με αναμφισβήτητες ικανότητες και ευαισθησίες πολιτικός, λανσάρησε από τη Θεσσαλονίκη τούτο το σύνθημα, που φέρει πια τη γνωστή ούγια του Καστριού...

Ο ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ ΣΤΟ... ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

Ο πρωθυπουργικός λόγος στη Θεσσαλονίκη υπήρξε πραγματικά βαρυσήμαν-

τος, από την άποψη ότι ο κ. Παπανδρέου έβαλε στο χρονοντούλαπο της ιστορίας τον «εθνικά υπερήφανο σοσιαλισμό» του. Και ακόμα, επειδή υποσχέθηκε μία ακραιφνή νεοφιλελεύθερη πολιτική, που έκανε τους αντιπάλους του, στην αξιωματική αντιπολίτευση, να διερωτώνται «γιατί ο Παπανδρέου τους δγαίνει από τα δεξιά...».

Δεν χρειάζεται, όμως, πολύ σκέψη για να απαντηθεί αυτό το «γιατί». Και τούτο διότι, σε όλα αυτά τα χρόνια, άσκησης εξουσίας από το ΠΑΣΟΚ, η επιχειρηματολογία του «Κινήματος» και η κρατιστική «οικονομική» δυναμική, η οποία εξακολούθησε να υπάρχει, δεν άντεξαν σε αυτό, που από τη μεταπολίτευση και μετά αποκαλούμε «επενδυτική αποχή» του ιδιωτικού τομέα, που υπήρξε το κύριο όπλο της ιδιωτικής πρωτοβουλίας για να «επιβάλλει» τις απόψεις της.

Η παραπάνω διαπίστωση μπορεί αφενός να εξηγήσει την ιδεολογική στροφή του ΠΑΣΟΚ το 1985, αφετέρου να μας κάνει να εξετάσουμε το σταθεροποιητικό πρόγραμμα ως προς την υλοποίηση δύο συγκεκριμένων κυβερνητικών επιδιώξεων:

- Στο αν επετεύχθησαν οι μακροοικονομικοί στόχοι (ως προς τον πληθωρισμό και το συναλλαγματικό ισοζύγιο)

- Στο αν υπήρξε αναδιανομή του εισοδήματος σε βάρος των μισθωτών, ώστε να υπάρξουν κέρδη για επενδύσεις.

ΠΡΩΤΟΝ: Σχετικά με τους μακροοικονομικούς στόχους υπάρχουν σημαντικές αποκλίσεις, τις οποίες ψύχραιμοι και

Παιδότοπος παιδικός σταθμός νηπιαγωγείο

Ένας χώρος στην αποκλειστική διάθεση των παιδιών. Οι ανάγκες του παιδιού για επικοινωνία, παιδαγωγικό παιχνίδι, δημιουργική συλλογική δραστηριότητα, αντιμετωπίζονται με την αγάπη, τη ζεστασιά και με ξεχωριστή ευθύνη από ανθρώπους ειδικούς.

Ντίνα Καψάλη
Λεωφ. Πεντέλης 53 · Χαλάνδρι
Τηλ. 68.28.047

Το μεγάλο βιβλιοπωλείο της Θεσσαλονίκης

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ
GALLERY
ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΙΑΝΟΣ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ 7
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
ΤΗΛ. 277-004

ΜΗΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΟΛΥΤΥΠΟ

Μια ενδιαφέρουσα συσχέτιση της πνευματικής «συνάντησης» του Σεφέρη με τον Μακρυγιάννη δίνει την αφορμή για μία νέα ανάγνωση και επανεγγραφή των προβληματισμών του

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΑΘΗΝΑ 1983

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ», Δεινοκράτους 131
τηλ. 72.29.237

μη ετερόφωτοι εμπειρογνώμονες προέβλεπαν από το 1985. Και τούτο γιατί τέτοια σταθεροποιητικά μέτρα εφαρμόζονται σε μία οικονομία που νοσεί και όχι σε μία παραοικονομία που ευημερεί, όπως η ελληνική. Και στην οποία ελληνική οικονομία, οι μισθωτοί αποτελούν το 50% του ενεργού πληθυσμού και τα ελλείμματα του Δημόσιου Τομέα (που αποτελούν πηγή πληθωρισμού) βρίσκονται γύρω στο 14% του Ακαθαρίστου Εγχωρίου Προϊόντος.

Μπορεί, λοιπόν, αβίαστα να αντιληφθεί κανένας ότι τα αδόκιμα και αδόξα μέτρα για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας αντιρρόπησαν οι εγγενείς αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας, τις οποίες μονάχα μία αναπτυξιακή και διαρθρωτική πολιτική μπορεί να εξαλείψει.

ΑΠΟ ΤΗ ΦΥΣΙΚΗ ΣΤΗΝ... ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Πράγματι, μία οικονομία σε κρίση, στην οποία εφαρμόζεται ένα σταθεροποιητικό πρόγραμμα, θα μπορούσε να παρασταθεί με το εξής απλό θερμικό ανάλογο:

Ένα σκεπασμένο καζάνι με νερό (η οικονομία σε κρίση) βρίσκεται στη φωτιά και θερμαίνεται. Το νερό αρχίζει να βράζει και δημιουργεί ατμούς, η δύναμη των οποίων ωθεί το σκέπασμα προς τα πάνω. Αν ασκήσουμε πίεση στο καπάκι (σταθεροποιητικό πρόγραμμα) τότε μέσα στο καζάνι η πίεση των ατμών αυξάνει συνεχώς. Αν σταματήσουμε να ασκούμε πίεση στο καπάκι (άρση των μέτρων λιτότητας) τότε οι ατμοί (πληθωρισμός, συναλλαγματικά ελλείμματα, κοινωνικές εντάσεις, διεκδικήσεις κλπ) θα εκτοξευθούν προς τα πάνω. Αν, όμως, είχαμε φροντίσει να ανοίξουμε μία στρόφυγγα στο καζάνι (διαρθρωτικές αλλαγές), ώστε να διαφύγουν από τα πλάγια οι

ατμοί, τότε δεν θα είχαμε κανένα πρόβλημα.

Μία τέτοια αναγωγή στην οικονομία (μηχανιστική αντίληψη) μπορεί να καταδείξει ότι είναι δυνατό να υπάρξει σταθεροποίηση με ανάπτυξη.

Για την Ελλάδα, τέτοιες φυσικές διεργασίες και διαρθρωτικές αλλαγές αντιστοιχούν και μπορούν να γίνουν στο υγιές τμήμα της οικονομίας, ώστε να περιορισθούν οι παρενέργειες της παραοικονομίας. Χρειάζεται όμως φαντασία για το σχεδιασμό μιας κατάλληλης πολιτικής. Και τέτοια φαντασία δεν φαίνεται να έχουν «τα πιο σοφά μυαλά της Ελλάδος» – κατά τη γνωστή έκφραση του συμβούλου του κ. Σημίτη του κ. Ν. Γκαργκάνα – που «εμπνεύστηκαν» το σταθεροποιητικό πρόγραμμα, αλλά και όσοι το υποστηρίζουν...

Το γεγονός ότι το πρόγραμμα αυτό συνιστούν οι Διεθνείς οικονομικοί οργανισμοί, για να εξασφαλίσουν τα δανειά τους οι ξένες τράπεζες, σημαίνει ότι θεωρούν πώς για το μόνον που είμαστε ικανοί σαν χώρα, είναι η επιλογή αυστηρών μέτρων με πράξεις νομοθετικού περιεχομένου.

Η ανυπαρξία, συνεπώς, διαρθρωτικών αλλαγών στην οικονομία εμπνέει τον ισχυρισμό ότι η πολιτική λιτότητας θα συνεχιστεί τα προσεχή χρόνια.

ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΙΚΕΣ ΕΠΙΚΛΗΣΕΙΣ...

ΔΕΥΤΕΡΟΝ: Σχετικά τώρα με την αναδιανομή του εισοδήματος.

Πράγματι κατά το 1986, σωρρεύθηκαν αρκετά κέρδη σε επιχειρήσεις (κυρίως κλωστοϋφαντουργικές), σε ιδιοκτήτες ακινήτων και σε ελεύθερους επαγγελματίες, – σε βάρος των μισθών.

Ειδικότερα, η άνοδος των κερδών των επιχειρήσεων (που χρησιμοποιούν κυρίως εργατικό δυναμικό) οφείλεται στην

εφαρμογή του προγράμματος λιτότητας αλλά και σε κάποια αυξημένη ζήτηση στο εξωτερικό, για όλους τους κλάδους της βιομηχανίας.

Υποστηρίζεται, σχετικά, ότι το πρόγραμμα λιτότητας έδωσε τη δυνατότητα εκμετάλλευσης της ευνοϊκής διεθνούς οικονομικής συγκυρίας. Και η οποία, συγκυρία, επιτρέπει την αύξηση των επενδύσεων για επέκταση και εκσυγχρονισμό του παραγωγικού εξοπλισμού, προκειμένου να εκμεταλλευθούμε τη ζήτηση. Δεν υπάρχουν, όμως, οραματισμοί και σκέψεις, για μεγάλες επενδύσεις σε νέους κλάδους προηγμένης τεχνολογίας, παρά τα κέρδη. Και αυτό γιατί επικρατεί διστακτικότητα και αβεβαιότητα για την απόδοση τέτοιων επενδύσεων.

Τα κέρδη, που δεν επενδύονται μπορούν να διοχετευθούν σε άλλες δραστηριότητες ή να χαρακτηρισθούν ως αφορολόγητα αποθεματικά...

Θα μπορούσαμε, λοιπόν, να αναφέρουμε ότι η αναδιανομή του εισοδήματος υπέρ των κερδών και προσόδων, μέχρι στιγμής τουλάχιστον, δεν επιτρέπει μεγάλη αισιοδοξία, για επενδυτική ανάκαμψη.

Πολλά υπήρξαν τα δεγγαλικά και τα δαρελότα του κ. πρωθυπουργού στη Θεσσαλονίκη και αρκετές επικλήσεις στη βιομηχανία να βοηθήσει, για την «ανάπτυξη 1992», επενδύοντας τα κέρδη της, σε νέους κλάδους.

Τώρα, το πώς συμβιβάζεται το «συμβόλαιο με το λαό» – που θα εκπληρωθεί στο ακέραιο όπως τόνισε στη συμπρωτεύουσα ο κ. Παπανδρέου – με τη νεοφιλελεύθερη πολιτική του ΠΑΣΟΚ, αυτό είναι ένα άλλο θέμα. Αλλά προκειμένου, να αποφύγει ένα εκλογικό ολοκαύτωμα ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ μπορεί να δγει και να πει στο λαό ότι για τη μη τήρηση του συμβολαίου «δεν φταίνε οι συμβαλλόμενοι αλλά... το ίδιο το συμβόλαιο»...

ΡΑΛΦ ΜΙΛΛΙΜΠΑΝΤ

**Το Κράτος
στην καπιταλιστική
κοινωνία**

ΣΕΙΡΑ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ ΑΘΗΝΑ 1984

**ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΟΛΥΤΥΠΟ**

ΣΕΙΡΑ: ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΣΚΕΨΗ

ΡΑΛΦ ΜΙΛΛΙΜΠΑΝΤ
ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ
ΣΤΗΝ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΤΙΚΗ
ΚΟΙΝΩΝΙΑ

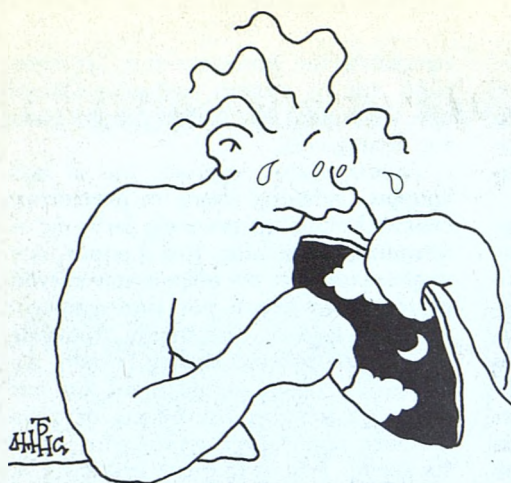
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
ΑΘΗΝΑ: «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»,
Δεινοκράτους 131, τηλ. 72.29.237
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: Μ. Κοτζιά και Σία»,
Τοιμακή 78

**νηπιαγωγείο
το άστεράκι**

- Κοντά στο σπίτι σας και δίπλα στο Λυκαβηττό λειτουργεί τό νηπιαγωγείο. «Τό άστεράκι».
- Μιά μικρή δασή μέσα στο τσιμέντο.
- Πρόγραμμα μελετημένο – Διδασκαλία και επίβλεψη από έμπειρο προσωπικό.
- Παιχνίδι και μάθηση σ' ένα περιβάλλον φροντίδας και αγάπης για τό παιδί.
- Έλάτε νά γνωριστούμε και νά συζητήσουμε για τό παιδί σας.

Γκόλφω Τζελετοπούλου
Βαλαμάνος 4 και Άσκληπιού τηλ. 6447830 – 3635419.

Και η εγχείρηση απέτυχε και ο ασθενής ψυχορραγεί

Πριμ παραγωγικότητας ή αντιαπεργιακός μοχλός;

του Βαγγέλη Γιαχνί

Η ανεργμάτιστη γενικόλογιά του πρωθυπουργού στη Θεσσαλονίκη επιδέχεται αναμφίβολα πολλαπλές αναγνώσεις, ερμηνείες και αναλύσεις. Ήταν μια συνειδητή επιλογή του πρωθυπουργού προκειμένου ν' αποφευχθούν ενδεχόμενες παρεξηγήσεις. Οι εκθέσεις των ΔΝΤ, ΟΟΣΑ και ΕΟΚ που σκόπιμα δημοσιεύτηκαν λίγες μέρες πριν από τα εγκαίνια της ΔΕΘ, δεν άφησαν πολλά περιθώρια για ταχτικούς ελιγμούς.

Το μήνυμά τους ήταν σαφές. Συνέχιση της «σταθεροποιητικής πολιτικής» χωρίς όρους και όρια. Έτσι η μοναδική διέξοδος για τον πρωθυπουργό ήταν η (τόσο προσφιλής στον ίδιο) θεωρητική κενολογία. Γι' αυτό δεν έχει νόημα ένας συνολικότερος σχολιασμός της πρωθυπουργικής ομιλίας. Υπάρχουν ωστόσο ορισμένα σημεία που χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής. Ένα απ' αυτά που θα επηρεάσουν σημαντικά τη ζωή στους εργασιακούς χώρους, είναι η εξαγγελία για εφαρμογή του πριμ παραγωγικότητας.

Τον τελευταίο καιρό έχουν ακουστεί πολλά για τη «σημασία της αύξησης της παραγωγικότητας». Στο επίκεντρο των αναλύσεων βρέθηκε «η σκηνική και η τεμπελιά των νεοελλήνων που διάγουν έκλυτο και σπάταλο βίο, καταναλώνοντας περισσότερα απ' όσα παράγουν». «Στο κάτω-κάτω» — έλεγε κορυφαίο στέλεχος του κυβερνώντος κόμματος θηματούζοντας στους αντισυμενόμενους κήπους του κυβερνείου Θεσσαλονίκης που δόθηκε η δεξίωση — «και ο Λένιν εφάρμοσε το πριμ παραγωγικότητας, ενώ ο Γκορμπατσόφ θγάζει πύρινους λόγους για τη σημασία του».

Πράγματι είναι αλήθεια ότι ο Λένιν συνέδεσε την παραγωγικότητα με την αμοιβή (ο καθένας σύμφωνα με τη δουλειά του) αλλά αυτό έγινε στα πλαίσια μιας επαναστατικής διαδικασίας που ανέτρεψε ριζικά τις σχέσεις παραγωγής στη χώρα του, ασκώντας μια πολιτική με αναμφισβήτητο φιλολαϊκό προσανατολισμό. Είναι αυτό ακριβώς το σημείο που συντελείται η χονδροειδής λαθροχειρία.

Δηλαδή ενώ αποσιωπάται το γενικότερο πλαίσιο των καπιταλιστικών σχέσεων παραγωγής (που είναι η δική μας πραγματικότητα) εμφανίζεται η λενινιστική ρήση, συνηγορούσα στην πλήρη εντατικοποίηση της δουλειάς των εργαζομένων ανεξάρτητα απ' το ποιος ιδιοποιείται το αποτέλεσμα. Αλλά γιατί αναφερόμαστε συνεχώς στις παραγωγικές σχέσεις; Γιατί η αύξηση της παραγωγικότητας βρίσκεται σε συνάρτηση με τη

μορφή των παραγωγικών σχέσεων.

Αναζωπυρώνεται το ενδιαφέρον των εργαζομένων για την αύξηση της παραγωγής όταν αντιλαμβάνονται ότι στο τέλος της προσπάθειάς τους, θα συναντήσουν μια δίκαιη κατανομή του προϊόντος είτε με τη μορφή των αμοιβών (ο καθένας σύμφωνα με τη δουλειά του, εδώ ταιριάζει), είτε με τη μορφή των ευρύτερων κοινωνικών παροχών. Σε αντίθετη περίπτωση το ενδιαφέρον των εργαζομένων μειώνεται και σε πολλές περιπτώσεις μηδενίζεται. Αλλά αυτές είναι απλές βασικές αλήθειες και είναι γνωστές στους πάντες. Πώς είναι δυνατό ν' αγνοούνται από τους μεγαλόσχημους θεωρητικούς του παραγωγισμού;

Ένα άλλο σημείο διαστροφής της αλήθειας για την παραγωγικότητα είναι η σημειολογική της συσχέτιση με την ένταση της εργασίας. Η οικονομική επιστήμη προσδιορίζει το ρυθμό αύξησης ή μείωσης της παραγωγικότητας, ανάλογα με το αποτέλεσμα που προκύπτει από τη διαίρεση του συνολικού εγχώριου προϊόντος με τον αριθμό των απασχολούμενων για την παραγωγή του. Αυτό το πηλίκον την τελευταία δεκαετία βρίσκεται σε διαρκή πτώση. Με λίγα λόγια η συνολική παραγωγή μειώνεται, ενώ οι απασχολούμενοι είναι οι ίδιοι (ίσως και περισσότεροι).

Εξετάζοντας επιφανειακά το πρόβλημα, βγαίνει το συμπέρασμα ότι η ευθύνη πρέπει ν' αποδοθεί στους εργαζόμενους που «τεμπελιάζουν ρίχνοντας προς τα κάτω το ρυθμό παραγωγής». Όμως τα πράγματα δεν είναι έτσι, γιατί η αύξηση ή η μείωση της παραγωγικότητας επηρεάζεται κυρίως από τον εκουγχρονισμό ή μη των τεχνολογικών μέσων και δευτερευόντως από την ένταση της ανθρώπινης εργασίας. Δηλαδή, όσο βελτιώνεται η αυτοματοποίηση των μηχανών μειώνεται ο αριθμός των απασχολούμενων, ενώ ταυτόχρονα αυξάνεται η παραγωγή του προϊόντος. Συνεπώς ο καθοριστικός παράγοντας για την αύξηση της παραγωγικότητας είναι η ανανέωση της «τεχνολογικής σαβούρας».

Δεν είναι ασφαλώς μόνο η τεχνολογία και η ένταση της εργασίας που επιδρούν στην πορεία της παραγωγικότητας. Είναι η διάρθρωση της παραγωγής και η σχέση του εκπαιδευτικού συστήματος μ' αυτήν. Είναι η εκπόνηση μακροπρόθεσμου προγράμματος και ο προσανατολισμός των επενδύσεων και τόσο άλλα ακόμα που στη χώρα μας δεν υπάρχουν ούτε σαν στοιχεία θεωρητικού προβληματισμού.

Δεν είναι αυτονόητη λοιπόν η αύξηση της παραγωγικότητας από την εφαρμογή του συστήματος σύνδεσής της με τις αμοιβές. Αλλά ας άρουμε, προς στιγμή τις βάσιμες επιφυλάξεις μας για τον τρόπο προσέγγισης του προβλήματος, και ας παρακολουθήσουμε τα προβλήματα της εφαρμογής του προαναφερθέντος συστήματος.

- Ποιος θα μετράει την απόδοση του εργαζόμενου π.χ. στη βιομηχανία; Ο γνωστός «προσωπάρχης» που είναι συνήθως συνταξιούχος στρατιωτικός ή χωροφύλακας και κάποια επιτροπή διευθυντών;

- Αν ναι, πώς διασφαλίζεται η αντικειμενικότητα της απόδοσης του εργαζόμενου, όταν είναι εκ των προτέρων βέβαιο ότι το ύψιστο κριτήριο αμοιβής θα είναι η συνδικαλιστική του αποχή και η υποταγή του στους εργοδοτικούς χειρισμούς;

- Ποια θα είναι πλέον η διαπραγματευτική ικανότητα του σωματίου, όταν το κέντρο βάρους των αυξήσεων μετατοπίζεται στο πριμ παραγωγικότητας που αποφασίζεται μονομερώς από τον εργοδοτικό μηχανισμό; Δε θα χρησιμοποιηθεί το πριμ σα διασπαστικός μοχλός της συνδικαλιστικής συνοχής σε κρίσιμες περιστάσεις;

- Αν το μέτρο επεκταθεί στο δημόσιο τομέα, ποιος θα μετράει την απόδοση των υπαλλήλων; Αν είναι ο προϊστάμενος δε θα οργιάσει η ευνοιοκρατορία; Και κυρίως πώς θα μετρηθεί η αποδοτικότητα του δημόσιου υπαλλήλου, του δάσκαλου ή του παπά; Το νέο σύστημα αμοιβής δε σημαίνει και εξ ολοκλήρου ανατροπή του ενιαίου μισθολογίου;

- Το μέτρο της παραγωγικότητας θα έχει ποσοτικό ή ποιοτικό χαρακτήρα; Τι θα γίνει αν παράγεται σωρεία άχρηστου υλικού για να κερδηθεί η αμοιβή;

Αυτά είναι λίγα από τα πολλά ερωτήματα που πρέπει ν' απασχολήσουν όχι μόνο τους κυβερνητικούς παράγοντες αλλά και το συνδικαλιστικό κίνημα. Υπάρχει βάσιμη υποψία ότι το πριμ παραγωγικότητας θα χρησιμοποιηθεί σαν κατεξοχήν αντιαπεργιακός μηχανισμός ενόψει των αναμενόμενων κινητοποιήσεων που θα προκύψουν από την απελευθέρωση των συλλογικών διαπραγματεύσεων. Αυτό δε σημαίνει ότι η κυβέρνηση και η εργοδοσία θα εγκαταλείψουν τις προσπάθειες ελέγχου του συνδικαλιστικού κινήματος στην κορυφή (δοτή ΓΣΕΕ κλπ.) ούτε θα σταματήσουν τις δικαστικές παρεμβάσεις. Απλώς προσθέτουν ένα ακόμη ισχυρό αντιαπεργιακό όπλο στο οπλοστάσιό τους. □

Ολίγα και βασιικά περί βάσεων και εξουσίας

Του Βασίλη Ζήση

«Η καλύτερη πολιτική από μέρους μας θα ήταν, ίσως, να αφήσουμε τον Παπανδρέου να κομπάζει και να «κορδώνεται» στο σπίτι του για να ευχαριστήσει τους Έλληνες ψηφοφόρους – όσο δεν απειλεί το ΝΑΤΟ ή τις στρατιωτικές επιχειρήσεις των ΗΠΑ». (Σχόλιο του Αμερικανού δημοσιογράφου Τζακ Άντερσον, στην «Ουάσιγκτον Ποστ», Δεκέμβριος 1985)

Οι συνομιλίες για τις βάσεις αρχίζουν, λοιπόν. Και αρχίζουν, όντως, «από μηδενική βάση». Όχι μόνον επειδή, όπως διατυμπάνισε η κυβέρνηση η συμφωνία του 1983 ήταν «καταληκτική», αλλά και επειδή η ελληνική πλευρά προσέρχεται στις συνομιλίες «εκ του μηδενός», χωρίς καμιά προετοιμασία. «Δεν έχουν» ετοιμαστεί φάκελοι, δεν έχει εκπονηθεί μια διαπραγματευτική τακτική, δεν υπάρχει ούτε καν η ελάχιστη προετοιμασία, μας έλεγε καλά πληροφορημένη πηγή.

Η αλήθεια των ισχυρισμών της επιδεδαιώνεται και από το παρασκήνιο της συγκρότησης της ελληνικής ομάδας διαπραγματευτών. Το όνομα του επικεφαλής της, πρέσβη κ. Ζαχαράκη, δεν ανακοινώθηκε παρά μόνο την Παρασκευή 4/9, την ημέρα δηλαδή της συνάντησης Παπούλια-Κήλυ, αν και ο πρωθυπουργός είχε καταλήξει στη λύση αυτή, τουλάχιστον από τη σύνοδο κορυφής των Βρυξελλών. Μέχρι την τελευταία στιγμή ο υφυπουργός Εξωτερικών κ. Γιάννης Καψής προσπαθούσε να χρισθεί αυτός ως διαπραγματευτής και όχι ο κ. Κουρής ή ο κ. Μαχαιρίτσας.

Αποκορύφωμα των προσπαθειών του κ. Καψή ήταν η γνωστή δήλωσή του για τη βάση της Σούδας η οποία, σύμφωνα πάντα με τον ίδιο, «καταλαμβάνει... μόνο το 0,013544% της Κρήτης, ενώ μας αποδίδει κάπου 30.000.000 δολάρια το χρόνο» δηλαδή, με την λογική του κ. υφυπουργού θα μπορούσαμε να νοικιάσουμε στους Αμερικανούς ολόκληρο το «αβύθιστο αεροπλανοφόρο» που λέγεται Κρήτη και να... «πλήξουμε» στο δολάριο, όπως παρατήρησε εύστοχα και ο σκιτσογράφος του «Ριζοσπάστη».

Έτσι, η σύνθεση της ελληνικής αντιπροσωπείας στις διαπραγματεύσεις για τις βάσεις ήταν μια ακόμα ευκαιρία για να διεκπεραιωθεί όχι το κυρίως «αντικείμενό» της, αλλά για να «τακτοποιη-

θεί» μια ακόμα εκκρεμότητα στους εσωκομματικούς και εσωκυβερνητικούς συσχετισμούς, και για να παιχτεί έτσι, ένα ακόμα από εκείνα τα ατέλειωτα παιχνίδια ισορροπιών και αλληλοϋπονομεύσεων, των οποίων το ΠΑΣΟΚ μας κατέστησε κοινωνούς μετά την άνοδό του στην εξουσία.

Αυτή τη φορά οι «χαμένοι» ήταν οι κ.κ. Καψής και Μαχαιρίτσας και ο πρώτος μάλλον οριστικά. Όσο για τον κ. Κουρή ελέχθη στο φιλοκυβερνητικό έντυπο, ότι «δεν επιλέχθη», επειδή στην περίπτωση αυτή οι Αμερικανοί θα τοποθετούσαν στην άλλη πλευρά του τραπεζιού έναν «ομόλογό» του, δηλαδή ένα «γεράκι» του Πενταγώνου κάτι που η ελληνική κυβέρνηση ήθελε να αποφύγει οπωσδήποτε. (Αν, όμως, τα πράγματα έχουν έτσι για τον κ. Κουρή, τότε γιατί άραγε ο κυβερνητικός εκπρόσωπος δήλωσε, την Πέμπτη 3/9, ότι «η κυβέρνηση θα περιμένει πρώτα το όνομα του Αμερικανού διαπραγματευτή πριν ανακοινώσει το όνομα του Έλληνα ομολόγου του»;

«Τι μέλλει γενέσθαι;»

Αλλά παρασυρθήκαμε από τη σαγήνη της ίντριγκας. Το πρόβλημα δεν βρίσκεται εκεί: στους ανθρώπους δηλαδή που θα συζητήσουν για τις βάσεις. Βρίσκεται στο ότι η ελληνική πλευρά προσέρχεται στις διαπραγματεύσεις για τις βάσεις χωρίς να γνωρίζει όχι μόνον πώς να χειρισθεί το θέμα, αλλά αγνοώντας και τον τελικό σκοπό: Όλοι, εκτός του ίδιου του κ. Α. Παπανδρέου, αγνοούν τι «μέλλει γενέσθαι» και μοιάζουν με παιδιά που τους χάρισαν ένα συναρπαστικό παιχνίδι και παίζουν χωρίς να γνωρίζουν ούτε πώς λειτουργεί, ούτε σε τι χρησιμεύει. Μόνο να το απολαμβάνουν μπορούν.

Με αυτά τα δεδομένα οι ημέρες που θα ακολουθήσουν θα είναι γεμάτες αγωνία για τα μέλη της επιτροπής διαπραγματεύσεων. Όλα θα μπορούν να ανατραπούν ανά πάσα στιγμή από «τον ένα και μοναδικό διαπραγματευτή», με τελικό κριτήριο τις δικές του εκτιμήσεις. Όπως και εμάς, τα μέλη της επιτροπής για την διαπραγμάτευση των βάσεων, θα τα βασανίζει το ερώτημα: «Θα φύγουν ή

δεν θα φύγουν οι Βάσεις;».

Όπως είναι κατανοητό, από τα παραπάνω την απάντηση δεν την γνωρίζουμε και είναι παρακινδυνευμένη κάθε εικονολογία επί του θέματος. Το μόνο στοιχείο που δεν επιδέχεται αμφισβήτηση και προδικάζει την έκβαση των συνομιλιών είναι ότι οι βάσεις αποτέλεσαν ένα από τα μεγάλα «ατού» του κ. Α. Παπανδρέου και του ΠΑΣΟΚ στο δρόμο τους για την εξουσία.

Σήμερα, όλα δείχνουν ότι οι βάσεις συνεχίζουν να είναι «ατού», αλλά με τη διαφορά ότι είναι ένα από τα τελευταία που έχουν απομείνει στο ΠΑΣΟΚ, αν όχι το τελευταίο. Το πρόβλημα θα αντιμετωπιστεί, συνεπώς, κατά πώς συμφέρει στον θανάσιμο εναγκαλισμό του ΠΑΣΟΚ με την εξουσία..

Αλλά αν η στενή σχέση βάσεων-εξουσίας είναι απολύτως αντιληπτή σήμερα από τον κ. Παπανδρέου, άλλο τόσο κατανοητή είναι και για τους Αμερικανούς. Οι οποίοι απέδειξαν ότι γνωρίζουν καλύτερα από όλους πως δεν υπάρχει τελικός «σκοπός» από ελληνική πλευράς στο θέμα των βάσεων, αλλά μόνο «αυτοσκοπός», η παραμονή δηλαδή στην εξουσία.

Στην... βάση αυτή ήταν εύκολο δηλαδή το έργο της Ουάσιγκτον, μετά την υπογραφή της συμφωνίας του 1983 και τις διακηρύξεις της ελληνικής κυβέρνησης ότι «οι βάσεις φεύγουν». Για να δέσει την ελληνική κυβέρνηση πίσω από το άρμα της – ή επάνω στο «Σαρατόγκα» – διαλέγετε και παίρνετε – δεν είχε παρά να την απειλήσει στην «αχίλλειο πτέρνα» της, την διακύβευση της εξουσίας. Όχι πως οι Ηνωμένες Πολιτείες επιθυμούν την αποδυνάμωση της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ και του κ.Α. Παπανδρέου, «αυτήν καθ' εαυτήν». Για ποιο λόγο άλλωστε; Τα εδώ συμφέροντα τους δεν απειλούνται αυτή την στιγμή περισσότερο από όσο απειλεί τα αμερικάνικα συμφέροντα ο Φέλιπε Γκονθάλεθ ή η Κορασόν Ακίνο, για να μην αναφερθούμε στους γείτονές μας Τούρκους, που είναι γνωστοί ως «σκληροί» διαπραγματευτές. Αυτό που επεδίωξε η Ουάσιγκτον ήταν να αποδυναμώσει και το εσωτερικό και το εξωτερικό μέτωπο της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ. Και τα κατάφερε και στα δύο

μέτωπα, με την... αμέριστη δόθηκε της ελληνικής κυβέρνησης.

Υποκύπτοντας «περήφανα»

Όλες οι ελληνοαμερικάνικες κρίσεις που ξέσπασαν μετά το 1983 συμπίπτουν σε ένα στοιχείο: Όλες απειλούσαν την διεθνή και εσωτερική αξιοπιστία του ΠΑΣΟΚ με έναν πολύ κοινότυπο τρόπο: Τον υποτιθέμενο «εξτρεμισμό» και «αριστερισμό» της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ και του ίδιου του πρωθυπουργού. Στόχος των κατηγοριών ήταν να φοβηθούν οι ξένοι επενδυτές και δανειστές και να απομακρυνθούν από το ΠΑΣΟΚ οι συντηρητικοί ψηφοφόροι του.

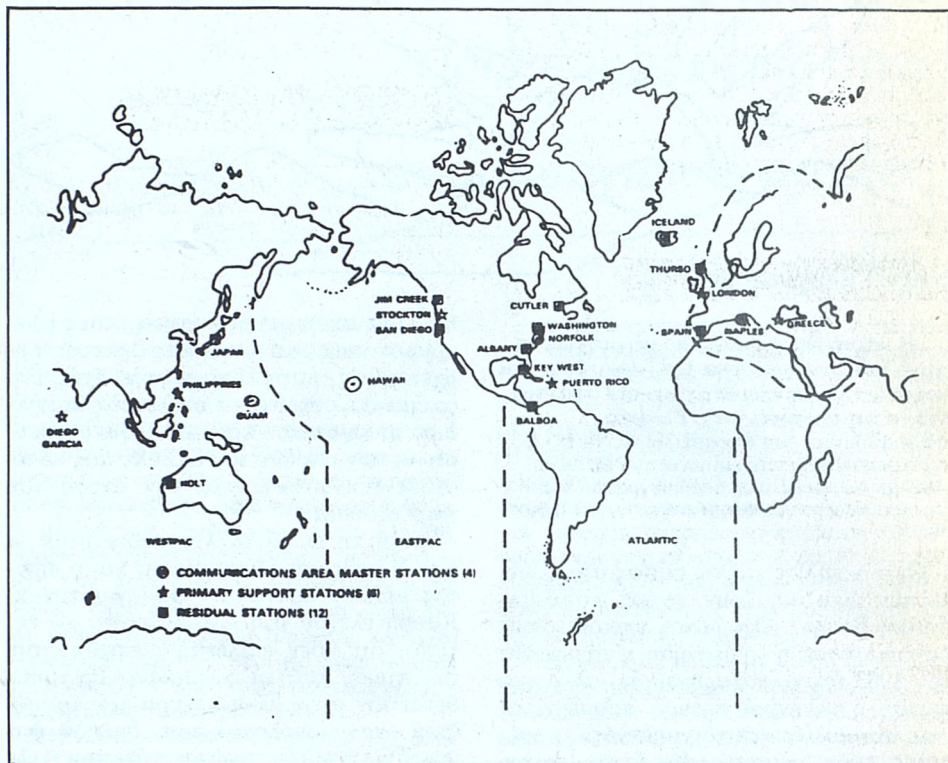
Το ίδιο σενάριο παίχτηκε με την ταξιδιωτική οδηγία του Ρήγκαν το 1985, μέχρι την «υπόθεση Μποχάν» και τις πρόσφατες αιτιάσεις του Μπομπ Κήλυ περί συνεργασίας ΠΑΣΟΚ-Αμπού Νιντάλ.

Σε όλους αυτούς τους εκδιασμούς, η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ υπέκυψε χωρίς όρους, αποκαθιστώντας κάθε φορά τα «ήρεμα νερά», άλλοτε ενδίδοντας στη συνεργασία με τη CIA εναντίον των «τρομοκρατών» και άλλοτε υποκύπτοντας στους όρους των Αμερικανών για την αγορά των F-16. Έπραξε όλα όσα της ζήτησαν για να συνεχίσει η ροή των ξένων κεφαλίων, και για να διατηρήσει τις ελπίδες της ότι με τον τρόπο αυτό η οικονομία θα ανακάμψει και οι ψηφοφόροι δεν θα φύγουν για αλλού.

Όταν ο κ. Παπανδρέου «παίξει» στην ελληνική σκηνή όλα είναι εύκολα για αυτόν. Ποιός, άλλωστε, μπορεί να αναμετρηθεί μαζί του σήμερα; Όσες, όμως φορές, επιχείρησε να «μπλοφάρει» στη διεθνή σκηνή το μόνο που κατάφερε ήταν να καταστήσει αναξιόπιστη την κυβέρνησή του. Η πείρα των έξι χρόνων διαχείρισης των εθνικών θεμάτων από την κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ απέδειξε ότι οι «μπλόφες» πληρώνονται πάντοτε, αλλά στον αντίπαλο, όταν τα «ατού» δεν είναι «σίγουρα».

Το μοναδικό ισχυρό «ατού» που διέθετε ο κ. Παπανδρέου – και ως πολιτικός ηγέτης και ως κόμμα – ήταν η λαϊκή συμπαράσταση, που πριν από έξι χρόνια ήταν δεδομένη στα εξωτερικά, τουλάχιστον, θέματα. Σήμερα, ποιος «νοιάζεται» για τους χειρισμούς του ΠΑΣΟΚ για τις βάσεις; Ποιόν «αφορούν τα σχέδια του κ. Παπανδρέου για τα ελληνοτουρκικά και το κυπριακό»; Το ερώτημα, όσο και αν ηχεί περίεργα και ανησυχητικά – δεν αφίσταται από την πραγματικότητα. Η κοινή διαπίστωση ότι τα εθνικά θέματα αποτέλεσαν και αποτελούν αντικείμενο της κομματικής διαμάχης περί την εξουσία στέρησαν και τον κ. Παπανδρέου και την χώρα από την δύναμη και το κύρος ενός κοινού μετώπου. Αλλά, αυτό σημαίνει ότι οι βάσεις δεν μπορούν να εξασφαλίσουν την επανεκλογή του ΠΑΣΟΚ από μόνες τους, ότι κι αν γίνει, είτε φύγουν, είτε μένουν.

ΤΙ ΜΠΟΡΟΥΝ ΚΑΙ ΤΙ ΔΕΝ ΜΠΟΡΟΥΝ ΟΙ ΒΑΣΕΙΣ

Το δίκτυο επικοινωνίας μακρών αποστάσεων του Αμερ. Ναυτικού, στο οποίο ανήκει και η βάση της Νέας Μάρκρης.

Για το ρόλο των αμερικανικών βάσεων στην Ελλάδα έχουν γραφεί – και εξακολουθούν να γράφονται – πολλά. Το «ΑΝΤΙ» δημοσιεύει σήμερα μια σειρά στοιχεία, που προέρχονται από επίσημες εκθέσεις της κυβέρνησης και του κογκρέσσου των ΗΠΑ και αναφέρθηκαν σε ξένα περιοδικά και εφημερίδες. Τα στοιχεία δεν διασαφηνίζουν μόνο την αποστολή των βάσεων στην Ελλάδα, αλλά και προδικάζουν, μέχρι ενός βαθμού, την έκβαση των ελληνοαμερικανικών διαπραγματεύσεων.

Σύμφωνα με τα στοιχεία αυτά, ο χαρακτήρας των βάσεων στην Ελλάδα είναι «επιχειρησιακός» έχουν δηλαδή άμεση σχέση με τον αμυντικό σχεδιασμό των Ενόπλων Δυνάμεων των ΗΠΑ. Αποστολή τους είναι:

- Να παρέχουν πληροφορίες, να εξασφαλίζουν τις επικοινωνίες, να εφοδιάζουν με πολεμοφόδια και να στηρίζουν με κάθε δυνατό τρόπο τις αμερικανικές ένοπλες δυνάμεις και κυρίως τον Έκτο Στόλο.
- Να επιτηρούν τις κινήσεις του σοβιετικού στόλου, της περιφημής δηλαδή «Έβδομης Εσκάδρας» από τη Μαύρη Θάλασσα και ως το χώρο της Μεσογείου.
- Να στηρίζουν στρατηγικά την Τουρκία και να εξασφαλίζουν τη σύνδεσή της με το υπόλοιπο αμυντικό δίκτυο της Δύσης.
- Να παρέχουν στο ΝΑΤΟ τη δυνατότητα για την οργάνωση επιχειρήσεων αντιπερισπασμού και πλάνοιόκρησης του Συμφώνου της Βαρσοβίας.

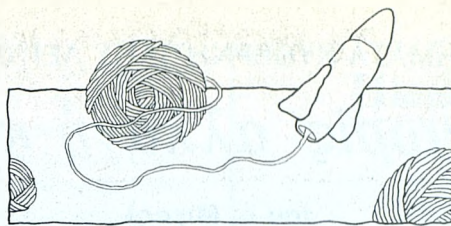
Σημειώνουμε ότι σε αντίθεση με τα παραπάνω, ο χαρακτήρας των αμερικανικών

βάσεων στην Τουρκία είναι κατά κύριο λόγο «παθητικός». Προορίζονται, δηλαδή, μόνο για την παρακολούθηση των σοβιετικών στρατευμάτων στο εσωτερικό της χώρας και την καταγραφή των πυρηνικών δοκιμών της ΕΣΣΔ. Δεν είναι «επιχειρησιακές» και δεν μπορούν να υποκαταστήσουν τις ελληνικές, παρά τα όσα έχουν γραφτεί κατά κόρον.

Ακόμα και στην περίπτωση που οι ΗΠΑ ήταν διατεθειμένες να αναλάβουν το κόστος της μεταφοράς των βάσεων τους στην Τουρκία δεν θα έβρισκαν ποτέ αντικαταστάτη της Σούδας ή της Νέας Μάρκρης, εξαιτίας της μοναδικότητας που τους δίνει η γεωγραφική τους θέση.

Όλα αυτά τα στοιχεία οδηγούν στο συμπέρασμα ότι ενώ οι αμερικανικές βάσεις στην Τουρκία είναι «αντικαταστάσιμες» από την στρατιωτική τεχνολογία – π.χ. τους δορυφόρους – οι βάσεις στην Ελλάδα και κυρίως αυτές της Σούδας και της Νέας Μάρκρης – δεν είναι. Το μόνο που θα μπορούσαν να δεχθούν οι Αμερικάνοι στις διαπραγματεύσεις με την ελληνική κυβέρνηση

θα ήταν ένα χρονοδιάγραμμα για την απομάκρυνση των βάσεων του Ελληνικού και του Ηρακλείου (Γούρνες) επειδή αυτό το επιτρέπουν οι εξελίξεις στην στρατιωτική τεχνολογία, όπως θα δούμε παρακάτω. Αλλά θα προσπαθήσουν να αποφύγουν με κάθε τρόπο το τελευταίο, όχι γιατί δεν θέλουν να δαπανήσουν τα εκατομμύρια δολάρια που συνεπάγεται η απομάκρυνση αυτών των βάσεων, αλλά επειδή δεν θέλουν να δημιουργήσουν προηγούμενο και με άλλες χώρες. Ας δούμε, όμως σύντομα την αποστολή της κάθε βάσης:

ΝΕΑ ΜΑΚΡΗ

Η περίφημη «κατασκοπευτική» – σύμφω- να με τις πιο διαδεδομένες απόψεις – βάση της Νέας Μάκρης ανήκει στο αμερικανικό Πολεμικό Ναυτικό. Δεν έχει όμως σαν κύρια αποστολή της την «κατασκοπεία», αλλά την εξασφάλιση των επικοινωνιών του επιτελείου του Ναυτικού με τα πολεμικά σκάφη του στόλου ανά την υφήλιο.

Οι ΗΠΑ διαθέτουν δύο μεγάλα επικοινωνιακά συστήματα για τις επιχειρήσεις τους σε όλον τον κόσμο: Το Defence Communications System (DCS) και το Naval Communications System (NCS). Το πρώτο χρησιμοποιείται και από τα τρία όπλα των αμερικανικών Ενόπλων Δυνάμεων, ενώ το τελευταίο, χρησιμοποιείται αποκλειστικά από το Ναυτικό.

Το τελευταίο, ταξινομείται σε κάδους: Το «Στρατηγικό Σύστημα» που εξασφαλίζει την επικοινωνία της αμερικανικής κυβέρνησης με τα πυρηνικά υποβρύχια σε όλον τον κόσμο, το «Σύστημα Μακρών Αποστάσεων» που εξασφαλίζει την επικοινωνία της Ουάσιγκτον με τα πλοία επιφανείας και το «Τακτικό Σύστημα» που εξασφαλίζει την επικοινωνία με τα πλοία και τα αεροπλάνα του Στόλου.

Η βάση της Νέας Μάκρης ανήκει στο δεύτερο σύστημα (αποκαλείται και Long-haul) που αποτελείται από ένα δίκτυο παρακτιών σταθμών, συνδεδεμένων μεταξύ τους και με το DCS. Για τις επικοινωνίες τους οι σταθμοί αυτοί χρησιμοποιούν δορυφόρους και δίκτυο HF (3-30 MHz).

Η γεωγραφική θέση στην οποία βρίσκεται η βάση της Νέας Μάκρης την καθιστά αναντικατάστατη για τις επικοινωνίες λόγω των ειδικών συνθηκών που επικρατούν στην θαλάσσια περιοχή που «ελέγχει». Η απομάκρυνσή της θα σήμαινε για τις ΗΠΑ απώλεια των δυνατοτήτων επικοινωνίας με τα σκάφη τους που βρίσκονται από τη Μεσόγειο μέχρι τον Ινδικό Ωκεανό και θα οδηγούσε στην μετατροπή ολόκληρου του συστήματος των επικοινωνιών τους. Φτάνει να σημειωθεί ότι η Νέα Μάκρη είναι ο ενδιάμεσος τερματικός σταθμός μεταξύ των βάσεων στο Μορόν της Ισπανίας και της Νάπολης της Ιταλίας. Έτσι, σε περίπτωση απομάκρυνσης θα εμπλακεί ολόκληρο το σύστημα επικοινωνιών του αμερικανικού ναυτικού στο Νότιο Τομέα του ΝΑΤΟ.

ΓΟΥΡΝΕΣ

Η αποστολή της βάσης αυτής δεν έχει αποκαλυφθεί πλήρως, αλλά φαίνεται ότι κύριος σκοπός της είναι να «πιάνει» τα σήματα που «φεύγουν» από τις χώρες του Συμφώνου της Βαρσοβίας προς τις περιοχές της Μέσης Ανατολής και της Αφρικής. Αυτό συνάγουν οι ειδικοί από την θέση της – δίπλα ακριβώς στην θάλασσα, δηλαδή σε υψόμετρο μηδέν. Αν οι Αμερικανοί ήθελαν να «πιάνουν» πιο κοντινά σήματα – ελληνικά π.χ. – θα προτιμούσαν να στήσουν την βάση σε κάποιο υψόμετρο.

Αυτή η εκτίμηση γίνεται κατανοητή αν σημειώσουμε ότι για την διάδοση των ηλε-

κτρομαγνητικών κυμάτων συχνότητας μεγαλύτερης των 30 μεγακύκλων απαιτείται «οπτική επαφή» του δέκτη με τον πομπό. Κι αυτό επεξιδί στις συχνότητες αυτές τα κύματα μεταδίδονται ευθύγραμμα, πράγμα που σημαίνει ότι αν δεν υπάρχει «οπτική επαφή», το σήμα θα περάσει, λόγω της καμπυλότητας της Γης, επάνω από τον δέκτη, που είναι στη συγκεκριμένη περίπτωση η βάση.

Από την θέση της η βάση στις Γούρνες Ηρακλείου μπορεί συνεπώς να «πιάνει» τα σήματα του Συμφώνου της Βαρσοβίας που μεταδίδονται μέσω της ιονόσφαιρας – κάτω δηλαδή των 30 μεγακύκλων – και τα σήματα που προέρχονται από απόσταση 30-40 χιλιομέτρων, αν εκπέμπονται για πλοίο επιφανείας, ή 200 χιλιομέτρων, αν εκπέμπονται για αεροπλάνο.

Αναφέραμε τα παραπάνω για να στηρίξουμε το επιχείρημα ότι εφόσον η αποστολή της βάσης αυτής της NSA (National Security Agency) των ΗΠΑ είναι η υποκλοπή τηλεπικοινωνιακών σημάτων, μπορεί σήμερα να αντικατασταθεί από δορυφόρους, που δεν υπήρχαν την εποχή της εγκατάστασής της.

Σε περίπτωση απομάκρυνσής της μπορεί να στερηθούν οι Αμερικανοί μια πηγή πληροφοριών, αλλά δεν θα υπάρξει άμεσο αντίκτυπο στην δράση των ενόπλων δυνάμεών τους, επειδή η βάση δεν είναι επιχειρησιακό χαρακτήρα. Μπορεί, λοιπόν, η Ουάσιγκτον να «διευκολύνει» τους Έλληνες συνομιλητές της και να εγκαταστήσει την βάση σε ένα πλοίο, μόνιμα αγκυροβολημένο στα διεθνή ύδατα, ή να την καταργήσει εντελώς και να αρκестεί στους δορυφόρους*.

ΕΛΛΗΝΙΚΟ

Το σημαντικότερο πλεονέκτημα αυτής της βάσης είναι ο διάδρομος του αεροδρομίου που χρησιμοποιείται από τα αναγνωριστικά και κατασκοπευτικά αεροπλάνα των ΗΠΑ που βλέπουμε έξω από τα υπόστεγά τους κάθε φορά που ταξιδεύουμε με την «Ολυμπιακή». Σήμερα, όμως, η βάση του Ελληνικού μπορεί να αντικατασταθεί από το Άκτιο, όπου είναι εγκατεστημένα τα γνωστά AWACS, και «εν ανάγκη», από ένα αεροπλανοφόρο.

Λόγω του μεγέθους της και των εγκαταστάσεων υποστήριξης που διαθέτει, η βάση του Ελληνικού μπορεί να χρησιμοποιηθεί – όπως και στο παρελθόν – και για την απομάκρυνση Αμερικανών πολιτών από τη Μέση Ανατολή. Αλλά και αυτή η αποστολή δεν είναι «επιχειρησιακή» και μπορεί άνετα να ανατεθεί σε κάποια άλλη βάση, ή στον Έκτο Στόλο.

Επιπλέον οι Αμερικανοί έχουν και άλλους λόγους για να επιθυμούν οι ίδιοι την απομάκρυνση του Ελληνικού. Φτάνει να αναφέρουμε τις «τρομοκρατικές επιθέσεις» που έγιναν τελευταία εναντίον μελών του προσωπικού της βάσης ή τις συχνές διαδηλώσεις έξω από τα συρματοπλέγματά της. Στο κάτω-κάτω ποιάς θα πήγαινε να διαδηλώσει στη Νέα Μάκρη εκτός από την ΚΝΕ;

* Σε αφιέρωμα του «Ποντικισμού», για τις βάσεις υπάρχει μια μεγάλη φωτογραφία του «ραντάρ» στις Γούρνες. Όμως δεν πρόκειται για «ραντάρ», αλλά για κεραία, για τον απλούστατο λόγο ότι κατά κανόνα τα «ραντάρ» κινούνται και το «πράγμα» που υπάρχει στις Γούρνες είναι μόνιμως ακίνητο, σε πείσμα των «ειδικών».

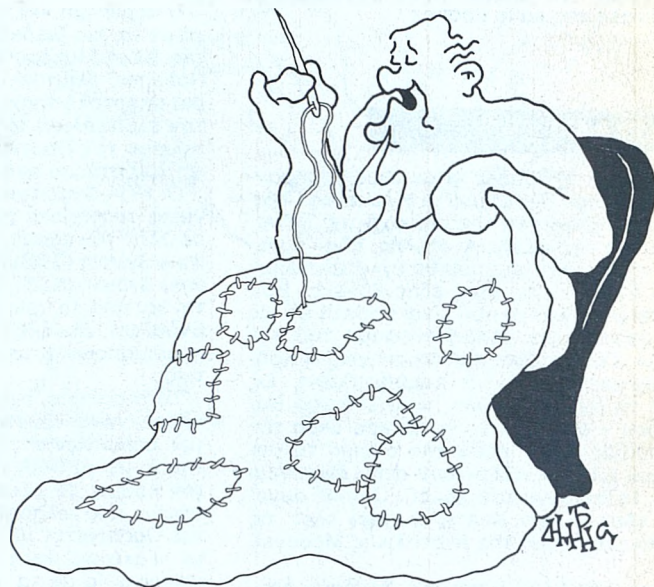
Αλλαγές χωρίς αλλαγή και στόχους

του Δ. Μιχαήλ

Η ΑΥΣΤΗΡΗ προειδοποίηση του Πρωθυπουργού Ανδρέα Παπανδρέου το περασμένο Σάββατο στην Δ.Ε.Θ. ότι δεν πρόκειται να φανεί επιεικής στα φαινόμενα «δυσλειτουργίας» της κυβερνητικής και κρατικής μηχανής ήρθε σαν αποκορύφωμα μιας πλούσιας ειδησεογραφίας και φιλολογίας. Τις τελευταίες ημέρες ο κ. Α. Παπανδρέου φερόταν να εξετάζει «τομές σε πρόσωπα του κυβερνητικού σχήματος», «διορθωτικό ανασχηματισμό» και να εκδηλώνει τη δυσφορία του «για τη δυσλειτουργία της κυβερνητικής μηχανής», καθώς και τις «αδυναμίες του σημερινού κυβερνητικού σχήματος» όπως επεσήμανε και ο φιλοκυβερνητικός «Δημοκρατικός Λόγος» σε πρωτοσέλιδο δημοσίευσμά του την περασμένη Παρασκευή. Ανάλογες πληροφορίες δημοσιεύθηκαν και σε άλλες εφημερίδες —με πρώτη την «Αυριανή» από τις απογευματινές— οι οποίες υποστήριζαν ότι η αναβολή του ανασχηματισμού οδήγησε τον κ. Α. Παπανδρέου στην απόφαση να ρίξει ο ίδιος το βάρος στην «καθοδήγηση των υπουργών» και να προωθήσει την ανάγκη αυτή με καθημερινά προσκλητήρια των υπουργών στο Καστρί.

ΔΥΟ ΗΜΕΡΕΣ νωρίτερα, την περασμένη Τετάρτη, 2 Σεπτεμβρίου, ο κ. Ανδρέας Παπανδρέου είχε μιλήσει για δεύτερη φορά, σε συνεδρίαση του Ε.Γ. γι' αυτά τα φαινόμενα «δυσλειτουργίας», που επιβάλλουν την ανάγκη να ασχοληθεί ο ίδιος προσωπικά με τη δράση των υπουργών σε καθημερινή βάση. Ήταν η δεύτερη φορά, που ο κ. Ανδρέας Παπανδρέου συζητούσε το θέμα αυτό με το ανώτατο κομματικό όργανο, το οποίο δεν διεκδίκησε για τον εαυτό του καμιά από τις καταστατικές εξουσίες και δημόσιες διακηρύξεις πάνω σε θέματα της κυβερνητικής λειτουργίας και δράσης. Όλοι οι παρόντες του Ε.Γ. συμφώνησαν με την απόφαση της καθημερινής κλήσεως των υπουργών στο Καστρί ή το Μέγαρο Μαξίμου προκειμένου «να δίνουν λόγο για τα έργα τους στον Ανδρέα».

Η ΜΕΘΟΔΟΣ αυτής της συνεργασίας Πρωθυπουργού και υπουργών, που αποτελεί ασφαλώς δικαίωμα του πρώτου, έρχεται να αναιρέσει την ίδια την εξαγγελία που έγινε στις 28 Οκτωβρίου στο Υπουργικό Συμβούλιο ότι πρόκειται να θεσπιστεί η διαδικασία «συλλογικών αποφάσεων» όχι μόνο στην πολιτική επιλογή των στελεχών του κρατικού μηχανισμού αλλά του συνόλου της κυβερνητικής πολιτικής και δράσης. Πρόκειται για ένα ακόμα νέο σχήμα κυβερνητικής λειτουργίας από τα αλλεπάλληλα και τόσο διαφορετικά, που έχουν εφαρμοσθεί μέχρι σήμερα (όπως τα έχει περιγράψει το

«Αντί» στα τεύχη 294/5-7-1985 και 333/21-11-86) και το ζητούμενο δεν είναι ασφαλώς πόσο η μέθοδος των «μεταβάσεων στο Καστρί» θα διαρκέσει. Το ζητούμενο είναι εάν και κατά πόσο όσα έχουν εξαγγελθεί ή ανακοινώθηκαν τελευταία για την κυβερνητική λειτουργία και δράση μπορούν να έχουν ουσιαστικά αποτελέσματα. Αρκεί όμως να ανατρέξει κανείς στις συνεδριάσεις του Υπουργικού Συμβουλίου μετά τις δημοτικές εκλογές του Οκτώβρη του 1986 και τις ανάλογες ανακοινώσεις του Πρωθυπουργού και του εκάστοτε κυβερνητικού εκπροσώπου για να διαπιστώσει ότι το πρόβλημα της «δυσλειτουργίας» δεν περιορίζεται μόνο στο επίπεδο των υπουργών.

ΔΥΟ ΦΟΡΕΣ στην ομιλία του στο νέο Υπουργικό Συμβούλιο, στις 6 Φεβρουαρίου 1987 ο κ. Ανδρέας Παπανδρέου τόνισε με έμφαση ότι «θα παρακολουθήσω προσωπικά την υλοποίηση της κατευθύνσεως» της κυβερνητικής πολιτικής και δράσης και επιπλέον ότι «την πορεία και τον ρυθμό υλοποίησης του κυβερνητικού έργου, κατά τομείς, τον παρακολουθώ προσωπικά». Τι φταίει ότι επτά μήνες αργότερα επαναλαμβάνονται οι ίδιες δηλώσεις; Με δηλώσεις του στις 28 Αυγούστου 1987 ο αναπληρωτής κυβερνητικός εκπρόσωπος Σωτήρης Κωστόπουλος ανακοίνωσε ότι ο Πρωθυπουργός είχε

Γραφτείτε συνδρομητές
στο **ΑΝΤΙ**

θα έρχεται στο σπίτι σας και θα
ενισχύεται και το περιοδικό

«ΣΤΟΥ ΓΚΟΒΟΣΤΗ»

«ΤΟ»
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ

Ζωοδόχου Πηγής 21 - τηλ.: 3615433

γνωστοποιήσει την ίδια μέρα στους υπουργούς ότι «το Υπουργικό Συμβούλιο θα συγκαλείται εις το εξής δύο φορές το μήνα». Σύμφωνα όμως με το Σύνταγμα το Υπουργικό Συμβούλιο δεν πληροφωρείται απλώς για την ασκούμενη πολιτική των υπουργείων, αλλά την κρίνει και την ελέγχει όπως αυτή εξειδικεύεται στους διάφορους τομείς. Για όσους πάντως δεν έχουν ασθενική μνήμη ή διαθέτουν καλό αρχείο η ίδια ακριβώς εξαγγελία είχε γίνει και στις 31 Οκτωβρίου 1986, αμέσως μετά την τότε κυβερνητική αναδόμηση. «Το υπουργικό Συμβούλιο» —είχε ανακοινώσει τότε ο κ. Α. Παπανδρέου— «ως ανώτατο όργανο του κυβερνητικού μηχανισμού, θα συγκαλείται κάθε δύο εβδομάδες». Ταυτόχρονα σχεδόν αποφασίστηκε η επαναδραστηριοποίηση των λεγόμενων διυπουργικών κύκλων (Εθνικής Οικονομίας, Διοίκησης και Ποιότητας Ζωής) με πανεπόπτη συντονιστή τον τότε υπουργό Προεδρίας Άκη Τσοχατζόπουλο. Το σχήμα των «διυπουργικών κύκλων» είχε αρχικά ανακοινωθεί προς εφαρμογή με την αναδόμηση της κυβέρνησεως το καλοκαίρι του 1982 και είχε εξαγγελθεί επίσημα στις 29 Σεπτεμβρίου 1982. Το ενδιαφέρον δεν είναι ότι σήμερα η λειτουργία των «κύκλων» είναι τελείως υποτονική, αν όχι ανύπαρκτη και πάντως τελείως διαφορετική από τις αρχικές εξαγγελίες και αποφάσεις σε πρόσωπα, μετά την αποχώρηση από την Κυβέρνηση των Α. Τσοχατζόπουλου, Μ. Κουτσόγιωργα και Γ. Γεννηματά. Το ενδιαφέρον είναι ότι η εξαγγελία για την ανάγκη να συνεδριάζει το Υπουργικό Συμβούλιο κάθε 15 ημέρες δεν τηρήθηκε μέσα στους ένδεκα μήνες από τότε. Ακολούθησαν ως τον ανασχηματισμό του Φεβρουαρίου οι συνεδριάσεις της 14/11, 28/11, 2/1/1987 και μετά τις 6/2 ο ρυθμός έγινε μια συνεδρίαση κατά μήνα (με μέσο χρόνο διάρκειας τα 45-60 λεπτά) για να αραιώσουν ακόμα περισσότερο στη συνέχεια. Μετά τη συνεδρίαση της 16/6 ακολούθησε η συνεδρίαση της 28/8.

ΑΝΑΛΟΓΕΣ διαπιστώσεις για εξαγγελίες και σχεδιασμούς, που επανέρχονται διαρκώς στην επικαιρότητα, που εξαγγέλλονται λες και πρόκειται για πρώτη φορά, μπορεί να επισημάνει κανείς και για όσες αφορούν «το χρέος της Κυβέρνησης απέναντι στο λαό» και για την ανάγκη ιεράρχησης των προτεραιοτήτων και των προβλημάτων κατά τομείς υπουργείων και για τον προγραμματισμό έως τον Ιούνιο του 1989, και για τον συντονισμό της δράσης της Κυβέρνησης με τους αρμόδιους των Κοινοβουλευτικών Τομέων Εργασίας και για την ανάγκη τακτικών συνεδριάσεων του ΚΥΣΥΜ κλπ.

Η ΜΕΧΡΙ σήμερα εμπειρία από τα έξι χρόνια δοκιμών και αναζητήσεων πάνω στη δομή και λειτουργία των Κυβερνήσεων του ΠΑΣΟΚ μπορεί να οδηγήσει κάποιον να αντιμετωπίσει όχι μόνο με επιφυλαχή τις πρόσφατες αποφάσεις για «τις εξετάσεις προφορικών των υπουργών στο Καστρί» και για τις πυκνές συνεδριάσεις «εφ' όλης της ύλης» του Υπουργικού Συμβουλίου κάθε δύο εβδομάδες, αλλά και να επιτρέψει την πρόβλεψη ότι ο ερχόμενος ανασχηματισμός —που τοποθετείται κατ' άλλους στις αρχές του χρόνου, και κατ' άλλους αρκετά πιο νωρίς— θα συνοδευθεί από νέες ανακοινώσεις για κάποιο νέο σχήμα λειτουργίας της Κυβέρνησης. Και όλα αυτά γίνονται στη βάση όχι μόνο των γνώριμων διαρκών αναζητήσεων αλλά και της προσαρμογής των σχημάτων στα πρόσωπα. Ιδιαίτερα μάλιστα εάν επανακάμψουν στην Κυβέρνηση ορισμένοι από τους «επώνυμους» του Ε.Γ. που τόση αδημονία δείχνουν.

ΑΛΛΑ είναι αμφίβολο εάν και οι νέες αυτές αλλαγές να μπορέσουν να ανατρέψουν το σταθερό χαρακτηριστικό αυτών των «αλλαγών χωρίς αλλαγή» στην κυβερνητική λειτουργία και δράση. Που είναι όχι απλά η επιθυμία να ασκείται συγκεντρωτικά η κυβερνητική εξουσία, αλλά να ασκείται συγκεντρωτικά και ταυτόχρονα να θέλει να μεταμφιέζεται σε δήθεν μορφές συλλογικότητας. □

Πίσω Από Τις Κουρτίνες

ΠΕΡΑΣΜΕΝΑ ΜΕΓΑΛΕΙΑ...

Κουβέντα δεν είπε ο Πρωθυπουργός στην πολυσέλιδη ομιλία του στην Θεσσαλονίκη για το κατ' εξοχήν οικονομικό και κοινωνικό πρόβλημα των ελλειμμάτων του δημοσίου τομέα και την κατάσταση στις λεγόμενες ΔΕΚΟ —από την «Ολυμπιακή» και το ΙΚΑ έως τον ΟΓΑ και τον ΟΑΣ.

Αγνόησε τελείως το θέμα αυτό. Πού οι καιροί που οι ΔΕΚΟ συνδέονταν με την περίφημη θεωρία του «κοινωνικού μισθού», την οποία επίσης εγκατέλειψε —ή ξέχασε να αναφέρει— ο Πρωθυπουργός αυτή τη φορά.

ΠΑΜΕ ΣΤΟΙΧΗΜΑ;

Ούτε «βαθεία τομή» ούτε «σαρωτικές» πρόκειται να είναι οι αλλαγές στις Τράπεζες και τους Δημόσιους Οργανισμούς και Επιχειρήσεις. Πρώτα - πρώτα γιατί ο ίδιος ο Πρωθυπουργός Α. Παπανδρέου έχει δώσει διαβεβαιώσεις στα «μεγάλα ονόματα» με πρώτο τον Δημ. Χαλικιά ότι δεν πρόκειται να αντικατασταθούν. Δεύτερον, γιατί έχει ζητήσει από τους υπουργούς - εισηγητές να του προτείνουν συγκεκριμένα ονόματα αντικαταστάτων, μέθοδο δοκιμασμένη στο ΠΑΣΟΚ. Όταν θέλεις να διατηρήσεις κάποιον στη θέση του βρίσκεις τρωτά στην ιδέα και το πρόσωπο του αντικαταστάτη. Τρίτον —και κυριώτερο— πότε έγιναν τέτοιες «σαρωτικές αλλαγές» αυτά τα έξι χρόνια, όπως και τα επτά της Δεξιάς και δεν το πήραμε χαμπάρι;

ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΩΝ ΕΚΝΕΥΡΙΣΜΟΙ...

Εκνευρισμένα ήταν τρία στελέχη του Ε.Γ. του ΠΑΣΟΚ —Γ. Γεννηματάς, Βάσω Παπανδρέου, Μ. Κουτσόγιωργας— στη ΔΕΘ, προφανώς γιατί δεν εισακουστήκαν οι οικονομικές τους προτάσεις. Περιφέρονταν συζητώντας για την αναγκαιότητα της ανάπτυξης... Μάλιστα όταν δημοσιογράφος ζήτησε τη γνώμη της Β. Παπανδρέου για την ομιλία του πρωθυπουργού αποπέμφθηκε με τρόπο που δεν αρμόζει ούτε καν στο ήθος μιας κοσμικής κυρίας. «Να πάτε να ρωτήσετε το λαό», του είπε σε τόνο άγριο. Μόνο ο Άκης ήταν περιχαρής και μοίραζε χαμόγελα και αγκαλιές. Τι συμβαίνει; Λέτε να έχουμε νέες «συγκρούσεις» «αναπτυξιακών» και «σταθεροποιητών»;

ΔΟΥΛΕΙΑ ΔΕΝ ΕΙΧΕ Ο...

Ο κ. Α. Παπανδρέου παραδέχθηκε στην ΔΕΘ ότι πολλοί βιομήχανοι και επιχειρηματίες αύξησαν θεαματικά τα κέρδη τους λόγω της πολιτικής της λιτότητας και τον παγώματος στα εισοδήματα των εργαζομένων. Έτσι προχώρησε και σε παραιτήσεις να επενδύσουν ένα μέρος των κερδών αυτών.

Και εκτόξευσε φοβερή «σοσιαλιστική» απειλή. Εάν αρνηθούν να το κάνουν «να ξέρετε ότι οι εργαζόμενοι θα σας κρίνουν». Και οι απανταχού ευρισκόμενοι βιομήχανοι και επιχειρηματίες κατατρόμαξαν, μετά μάλιστα την κατάσταση στον συνδικαλισμό από τον Οκτώβρη του 1985. Αναμένεται να μας «πήξουν»... στις επενδύσεις.

ΕΠΕΤΕΙΑΚΑ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ

Μια και σε λίγο θα «γιορτάσουμε» την πρώτη επέτειο από τους σεισμούς της Καλαμάτας και θα χορτάσουμε απολογισμούς από την πλευρά της κυβέρνησης και φιλολαϊκές επικλήσεις από την πλευρά της Δεξιάς, καλό θα είναι ο αρμόδιος υπουργός —για την καταταλιπώρηση της πόλης— Α. Φιλιππίδης να μας πληροφορούσε για κάτι ενδιαφέρον. Πόσα τελικά χρήματα απέφεραν για τους ταλαιπώρους σεισμοπαθείς της Καλαμάτας οι συναυλίες και «εκδηλώσεις αγάπης» από τραγουδιστές και καλλιτέχνες, με πλούσια την δωρεάν προβολή τους από τα κρατικά μέσα ενημέρωσης;

Μήπως ψίχουλα; Κυριολεκτικά δηλαδή δύο με τρία εκατομμύρια σε σύνολο εισπράξεων 40 και 50 εκατομμυρίων, αφού αφαιρέθηκαν έξοδα και «έξοδα».

Συναντήσεις, διαβουλεύσεις και πρωτοβουλίες...

Η πρωτοβουλία του Ελληνικού Σοσιαλιστικού Κόμματος (ΕΣΚ) με τις συναντήσεις κορυφής του Γ. Αρσένη με τους Χ. Φλωράκη, Λ. Κύρκο και Γ. Μπανιά για την οργάνωση συμποσίου με θέμα την οικονομική πολιτική, αναζωπύρωσαν συζητήσεις για διάλογο, συνεργασία και συμπράταξη της Αριστεράς. Τι πραγματικά συμβαίνει και ποιές είναι οι απόψεις των δυνάμεων που ανταποκρίθηκαν στην πρωτοβουλία του ΕΣΚ;

Το ΚΚΕ θεωρεί τη συνάντηση του φθινοπώρου για την οικονομία βήμα διαλόγου και συζήτησης, αλλά και αμοιβαίας τοποθέτησης σε μια προοπτική διαμόρφωσης κοινής αριστερής πρότασης για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης. Η συνάντηση εκτιμάται ότι μπορεί να διαμορφώσει *ευνοϊκές προϋποθέσεις* για μια αριστερή πρόταση διεξόδου από την κρίση. Ταυτόχρονα από την πλευρά του ΚΚΕ αναμένεται να τεθεί και το θέμα της συμπράταξης. Η πολιτική αυτή απέτελεσε άλλωστε και το βασικό μέρος της ομιλίας του Μ. Ανδρουλάκη στο φεστιβάλ της ΚΝΕ στη Θεσσαλονίκη, αμέσως μετά την ομιλία του πρωθυπουργού για την οικονομική πολιτική.

Η Ελληνική Αριστερά, αντίθετα από το ΚΚΕ, μετά από δημοσιεύματα εφημερίδων την περασμένη εβδομάδα για τη συνάντηση, σε ανακοίνωση της τονίζει ότι «το ΕΣΚ πραγματοποιεί συνάντηση για την διερεύνηση των θεμάτων οικονομίας, όπου θα παραστεί αντιπροσωπεία για να εκφράσει τις θέσεις του κόμματός μας», υποβαθμίζοντας πολιτικά την συνάντηση και εντάσσοντάς την στον διάλογο των κομμάτων της Αριστεράς για την οικονομική κρίση. Διαφοροποιείται έτσι από την απαίτηση του ΚΚΕ τόσο στο θέμα της «διαμόρφωσης» κοινής αριστερής πρότασης για την οικονομική πολιτική, όσο και στο θέμα της συμπράταξης.

Το ΚΚΕ εσ. Αν. - Αρ. θεωρεί ότι η συνάντηση αποτελεί σοβαρή ευκαιρία για να λεχθούν οι απόψεις των αριστερών κομμάτων για την οικονομική κατάσταση, αλλά πιστεύει ότι δεν υπάρχει κοινό έδαφος για μια συνολική κοινή πρόταση προς την Αριστερά για την οικονομική πολιτική.

Το ΕΣΚ που πήρε την πρωτοβουλία, στα πλαίσια των αποφάσεων της 4ης συνόδου της Π.Ο.Ε. του, εκτιμά ότι απέναντι «στη ΝΔ και τον νεοσυντηρητισμό του ΠΑΣΟΚ» χρειάζεται η Αριστερά να έχει πρόταση. Ως στόχο δε της συνάντησης προβάλλει την ανάγκη να βγουν τα κοινά σημεία σύγκλισης, αλλά και να διατυπω-

θούν οι «σταθερές της που θα συνθέτουν την τελική πρόταση από την αριστερά απέναντι στην οικονομική πολιτική που ακολουθεί το ΠΑΣΟΚ και αυτή που προτείνει η ΝΔ».

Σύμφωνα με πληροφορίες οι διαβουλεύσεις συνεχίζονται μεταξύ των δυνάμεων που θα πάρουν μέρος — η ΣΣΕΚ δεν έχει κληθεί προς το παρόν — για τα θέματα, τους εισηγητές και το χρόνο της συνάντησης που τοποθετείται ως την πρώτη εβδομάδα του Οκτωβρίου. Ανοικτό επίσης είναι το θέμα του χαρακτήρα αν δηλαδή πάρουν μέρος και οικονομολόγοι ή άλλοι επιστήμονες που ανήκουν σε άλλους χώρους της Αριστεράς ή σε κινήσεις που δεν πρόσκεινται στις δυνάμεις που αναφέραμε πριν ή δεν ανήκουν πουθενά.

Αν και τα θέματα του συμποσίου είναι υπό συζήτηση υπάρχουν προτάσεις να αντιμετωπισθούν σε τρεις ενότητες. Μια για το πρόβλημα της οικονομίας της χώρας —θα περιλαμβάνει τα θέματα: Εθνική αναπτυξιακή πολιτική, σταθεροποίηση— αποτελέσματα, προγραμματισμός, Δημόσιος Κοινωνικός, Ιδιωτικός φορέας. Μια δεύτερη, για το μαζικό κίνημα και την οικονομία με θέματα την ανάπτυξη και την ανάλυση ευθυνών — προτάσεις. Τέλος μια τρίτη ενότητα για τη διεθνή διάσταση της οικονομικής κρίσης καθώς και την ΕΟΚ.

Ανεξάρτητα από την βαρυτητα πάντως που δίδει κάθε κόμμα στη συνάντηση και τις πολιτικές προεκτάσεις της που εδόθησαν από μια μερίδα του Τύπου κυρίως στα θέματα συμπράταξης και συνεργασίας της Αριστεράς η συνάντηση που έχει και χαρακτήρα *επιστημονικής ημερίδας* αποτελεί ένα βήμα δοκιμασίας των προτάσεων και απόψεων κάθε κόμματος για την σημερινή οικονομική κατάσταση και τις εναλλακτικές προτάσεις. Πέραν όμως αυτού αναμένεται να διευκρινισθούν και πολιτικά προβλήματα, που δεν σχετίζονται άμεσα με την οικονομική κρίση.

Κινήσεις διαλόγου ωστόσο γίνονται και για τη στάση που θα κρατήσουν τα κόμματα της Αριστεράς σε ότι αφορά το *δημοψήφισμα για τις βάσεις*. Ως γνωστόν η πρόταση για δημοψήφισμα έχει καταγγελθεί με διαφορετικούς τόνους και θέσεις από το σύνολο των κομμάτων και κινήσεων στον χώρο της Αριστεράς από παραπλανητική έως θεατρική ενέργεια. Αναμένεται πάντως στο επόμενο διάστημα να αποσαφηνισθούν οι πρωτοβουλίες για το δημοψήφισμα και ο χαρακτήρας τους, που έχουν πάρει από κοινού το ΚΚΕ

εσ. Αν. Αρ. - και η ΣΣΕΚ και συζητούν το ΚΚΕ και η ΕΣΚ καθώς και άλλες δυνάμεις της Αριστεράς. Ωστόσο όλη αυτή η κινητικότητα δεν έχει ακόμη καμιά κατάληξη, αφού προς το παρόν δεν έχουν αποφασηθεί οι θέσεις των κομμάτων.

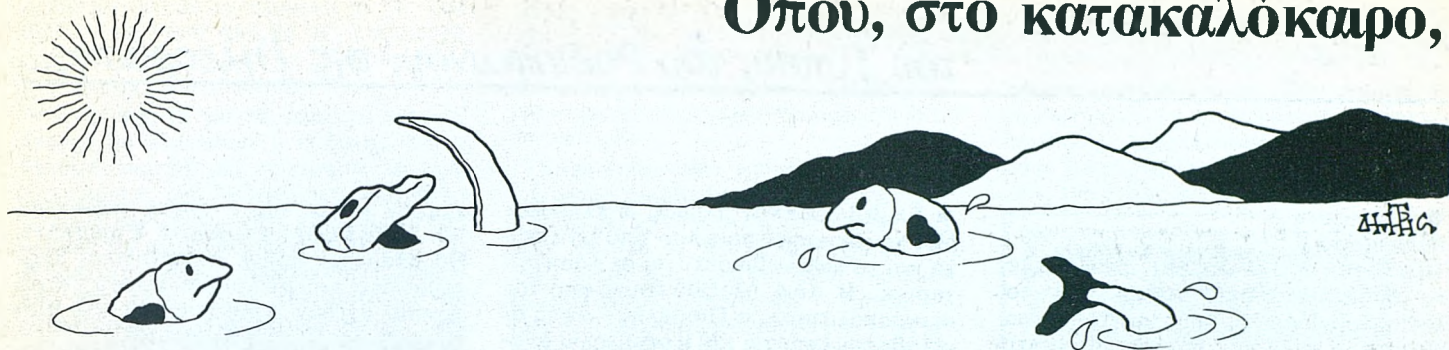
Πρόκειται πάντως τις επόμενες ημέρες να πραγματοποιηθεί κοινή συνάντηση εκπροσώπων του ΚΚΕ εσ. Αν. - Αρ. της ΣΣΕΚ, του ΚΚΕ, ΛΑΕ, ΕΜΑΣ, ΕΣΚ στην οποία θα προσκληθεί και η ΕΑΡ με θέμα τη στάση και την πολιτική για το δημοψήφισμα. Μετά τη συνάντηση, αν καταλήξει σε κοινές ενέργειες και πρωτοβουλίες, θα γίνει κοινή συνέντευξη. Τίθεται πάντως θέμα προς συζήτηση τόσο το πλαίσιο των κινητοποιήσεων, όσο και ο χαρακτήρας της επιτροπής που θα αναλάβει τον συντονισμό τους. Σ' αυτά υπάρχουν διαφορετικές προσεγγίσεις, αλλά και διαφορετική στάση.

Ο «πυρετός» των συναντήσεων, όπως εμφανίστηκε μπορεί να έχει και συνέχεια όπως άλλωστε επιδιώκουν ορισμένοι: αδιευκρίνιστη, άγνωστη και αβέβαιη προς το παρόν, αλλά μπορεί απλά να σημαίνει την οργάνωση και μόνο μιας ημερίδας για την οικονομική κρίση και κάποιες κινητοποιήσεις για τις βάσεις στηριγμένες στις γενικές «περί ιμπεριαλισμού» απόψεις που είναι το πλέον πιθανόν με τη δεδομένη στάση των κομμάτων της Αριστεράς σε γενικότερα πολιτικά προβλήματα αλλά και επιμέρους τοποθετήσεις.

Με τα σημερινά έτσι δεδομένα επιδιώκεται από το ΚΚΕ η προώθηση της συμπράταξης, η ΕΑΡ επιμένει στη διατήρηση ανοικτών μετώπων τόσο απέναντι στο ΠΑΣΟΚ, όσο και απέναντι στο ΚΚΕ, το ΚΚΕ εσ. Αν.-Αρ. θα έχει σοβαρά προβλήματα συμπαρατασόμενο με το ΚΚΕ, ενώ η ΕΣΚ, χρεώνεται την προύπηρεσία της στο ΠΑΣΟΚ και την πολιτική αμηχανίας απέναντι στις επιθέσεις φιλίας που υφίσταται και από το ΚΚΕ και από το ΠΑΣΟΚ.

Όλα αυτά κάνουν αβέβαιο και το μέλλον των «φθινοπωρινών συναντήσεων». Η συνάντηση ωστόσο για την οικονομία θα δώσει τα πρώτα δείγματα θέσεων και απόψεων των αριστερών κομμάτων για σημαντικές πλευρές της οικονομικής πολιτικής, αλλά και για πολιτικά προβλήματα που αποτελούν στοιχεία της κρίσης της Αριστεράς όπως αυτή εκφράζεται σήμερα. Εν αναμονή λοιπόν των καταλήξεων των «φθινοπωρινών συναντήσεων» μετά τις καλοκαιρινές διακοπές, των φεστιβάλ και των ομιλιών εκεί των Χ. Φλωράκη και Λ. Κύρκου...

Γιάννης Φλώρος

οι κομμουνιστές αποφασίζουν...

του Ρεπόρτερ

ΤΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ ήταν αρκούντως κατατονικό για όλους τους κομματικούς σχηματισμούς. Ακόμα και τους επιτελείς και τα στελέχη του Περισσού τους άφησε σχεδόν αδιάφορους η «παραδειγματική στάση» της κ. Παπαρρήγα που από τους πρώτους, και μέλος του Π.Γ. και Γραμματέας της ΚΟΑ, προθυμοποιήθηκε να πάρει τη μισή μόνον αδειά της· η ανάγκη «να δείξουμε ότι εμείς είμαστε παρόντες και δεν επηρεαζόμαστε από το γενικό κλίμα απάθειας και απραξίας», —αυτή η ανάμικτη στάση, δηλαδή, εργασιοθεραπείας και φορμαλιστικού ακτιβισμού— καθώς και οι κάποιες συσκέψεις των μελών του Π.Γ. σχετικές με το «ποσοστό αδειάς» των επαγγελματικών στελεχών, φαίνεται πως δεν στάθηκαν ικανοί παράγοντες για θερινή «πορεία προς το λαό» που πήγε να εγκαιनिιάσει ο κ. Φλωράκης, αρχές καλοκαιριού.

Ο ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ απασχόλησε μεν τους φορείς της δημοσιότητας, αλλά κυρίως ως προς τις κοινωνικές συναναστροφές και δραστηριότητές του (από τις μόνες ευκαιρίες να εμφανιστεί και ως πολιτικός ηγέτης ήταν η συνάντησή του με τον κ. Παπανδρέου, η οποία όμως ματαιώθηκε όταν ο εξ Αγράφων καπετάνιος εκνευρίστηκε σφοδρότατα με την επιχείρηση «Α-ΓΑΛΜΑ ΤΡΟΥΜΑΝ».

ΟΜΩΣ, αυτή η ύφεση δεν εμπόδισε το ανώτατο όργανο του ΚΚΕ να συνεδριάσει, πριν καλά-καλά τελειώσουν οι διακοπές, με μοναδικό θέμα τον «Ριζοσπάστη». Η 5η παράγραφος της απόφασης, που είναι και η τελευταία, αναφέρεται σε ορισμένα τεχνικά ζητήματα —όπως η αλλαγή της εφημερίδας σε σχήμα «ταμπλόιντ» και η αύξηση της τιμής της. Η τελευταία αυτή παράγραφος δηλαδή μοιάζει να είναι κάποιος ουδέτερος λόγος που νομιμοποίησε αυτή τη σχετικά έκτακτη και μοναδικού αντικειμένου συνεδρίαση του Π.Γ. (όταν μείζονα ζητήματα όπως η έναρξη των ελληνοαμερικανικών συνομιλιών, η σχεδιαζόμενη εισοδηματική πολιτική και ο λόγος του πρωθυπουργού στη ΔΕΘ, τα «σκάνδαλα», και άλλα θέματα δεν αξιώθηκαν προσοχής εκ μέρους του ανώτατου οργάνου του ΚΚΕ...).

ΥΠΑΡΧΟΥΝ όμως και άλλα ζητήματα, ευθέως ενδοκομματικής πολιτικής διάστασης, που είναι κατά πολύ σημαντικότερα. Στην 1η παράγραφο το έργο του «Ριζοσπάστη» χαρακτηρίζεται ως εν γένει θετικό —με ειδική μνεία στο ρόλο της εφημερίδας μετά το 12ο Συνέδριο όταν «άνοιξε μέτωπο στις προσπάθειες συκοφάντησης και διαστρέβλωσης της γραμμής του Κόμματος» (δηλ., μεταξύ άλλων, όταν προσπάθησε να διασκεδάσει κάποιες «ανατριχίλες»...). Στις υπόλοιπες τρεις παραγράφους της απόφασης, όμως, η κριτική είναι αρκετά ριζική —κι αυτό δεν μπορεί παρά να χαιρετισθεί ως θετικό— σε τέτοιο μάλιστα βαθμό που να φαντάζει ως έπαινος η ήπια κριτική στο «Ρ» που καταγράφεται στις ψηφισμένες «θέσεις» της ΚΕ για το 12ο Συνέδριο. Το αυστηρότερο σημείο αυτής της κριτικής είναι εκείνο στο οποίο τίθεται ζήτημα «τραυματισμού της αξιοπιστίας» της εφημερίδας, που οφείλεται σε «έλλειψη επαγρύπνησης και προσοχής» καθώς και το σημείο όπου διαπιστώνονται ελλείψεις «στην κατεύθυνση της ολόπλευρης και σε βάθος αφομοίωσης της γραμμής του Κόμματος από τους συντρόφους του Ριζοσπάστη...» (άλλα δύο σημεία κριτικής αφορούν στη χαμηλή κυκλοφορία / χαλαρή σχέση του «Ρ» με τις ΚΟΒ και σε φαινόμενα —έμμεσα διατυπωνόμενα— χαλάρωσης και μη ταύτισης των μελών με την εφημερίδα).

ΑΝ ΕΙΝΑΙ σωστό πως και άλλες φορές έχει ασχοληθεί το Π.Γ. με το «Ρ» και έχει ασκήσει αυστηρή κριτική, άλλο τόσο θεμιτό είναι να υποθέσει κανείς πως, επειδή διατυπώνεται για πρώτη ουσιαστικά φορά, το «ζήτημα αξιοπιστίας» είναι βαθύτατα πολιτικό και δεν μπορεί παρά να αφορά και τη διεύθυνση του «οργάνου της ΚΕ του ΚΚΕ». Ο κ. Φαράκος βέβαια, μπορεί να αναβαθμίστηκε τοποθετούμενος επικεφαλής στη μετασυνεδριακώς συσταθείσα «Γραμματεία», όμως δεν παύει να είναι (ως Διευθυντής του «Ρ» - μέχρι την αντικατάστασή του από τον κ. Καρτερό;) και ο πολιτικά υπεύθυνος και, εξ αντικει-

μένου, κεντρικός αποδέκτης της ασκούμενης κριτικής προς τον «Ρ». Και επειδή πλησιάζει ο καιρός της «μετά-τον-Χαρίλαο» εποχής για το ΚΚΕ δεν είναι ίσως τυχαίο, επίσης, πως την κεντρική πολιτική ομιλία στο φεστιβάλ της ΚΝΕ στη Θεσσαλονίκη την έκανε ο υπεύθυνος επί των ιδεολογικών θεμάτων Μ. Ανδρουλάκης (χωρίς να σημαίνει ότι, υποχρεωτικά και αυτόματα, ο «ανανεωτικός» του Π.Γ. απέκτησε περισσότερους πόντους στους συσχετισμούς δυνάμεων της οργανωτικής μηχανής του Κόμματος).

ΠΕΡΑ ΑΠΟ ΤΗΝ καθ' όλα φυσιολογική (για τους μη θερμοκέφαλους) κινητικότητα που μπορεί να εκδηλωθεί στους ηγετικούς κύκλους του ΚΚΕ εν όψει της σταδιακής και κατά το δυνατόν ομαλής απόσυρσης του καπετάν - Γιώτη, και που στοιχείο της είναι ίσως η κριτική στον «Ρ», μια άλλη πολιτική συνάρτηση της ασκούμενης κριτικής μπορεί να θεωρηθεί ο τρόπος που η εφημερίδα αντιμετωπίζει το πείραμα Γκορμπασόφ: δεν είναι λίγα τα χτυπήματα «κάτω από τη ζώνη» —που φιλοξενούνται μάλιστα κατά τρόπο αρκετά διακριτό— ενώ τις περισσότερες φορές η λογοκρισία ή η πολιτική «ίσων αποστάσεων» αποτελούν σημαντικούς κανόνες στην πληροφόρηση των «ορθόδοξων» κομμουνιστών για τα συμβαίνοντα... εις Παρίσιους.

ΟΛΑ ΑΥΤΑ μπορούν κάλλιστα να θεωρηθούν ως φυσιολογικά συμπτώματα για έναν κομματικό σχηματισμό που μετά από έναν μακροχρόνιο λήθαργο υποχρεώνεται να επανενθετήσει τα αγκυλωμένα μέλη του.

ΑΝ ΤΩΡΑ κάποιοι δεν μπορούν να δουν τη φυσιολογικότητα αυτών των συμπτωμάτων, τότε θα πρέπει να έχουν συμφιλωθεί με την ιδέα του κοινωνικού (τους) μαρasmus και της πολιτικής (τους) εξάντλησης. Αυτό μπορεί να σημαίνει όμως και το θάνατό τους, ακόμα και ως γραφειοκράτες.

ΤΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ «ανόδου και πτώσεως» βρίθουν στη «διεθνή» των κομμουνιστικών κομμάτων.

● Αδέσμευτη
Ραδιοφωνία

Τηλεόραση ή αλλιώς **APT**, ονομάστηκε το ραδιοτηλεοπτικό συγκρότημα του Συγκροτήματος της Χρήστου Λαδά. Διαβάζεται με πολλούς τρόπους: συγκοπτό-μενο του ΑΡΤΟΣ ή ελληνόφωνο το ΑΡΤ δηλαδή ΤΕΧΝΗ. Με δύο λόγια: **ΑΡΤΟΣ** για το Συγκρότημα, **ΑΡΤ**, ήγουν **ΘΕΑΜΑ** για τους υπόλοιπους.

Σύντομα πάντως βγαίνει στον αέρα.

● Ἡ ἄλλη λαθροχειρία του εγκύρου «Βήματος». Από την Τεχεράνη υποτίθεται ότι είναι σταλμένο το άρθρο της περασμένης Κυριακής, σχετικά με το Ιράν. Όλα όμως, σκίτσα, κείμενο κλπ. είναι αντιγραμμένα από τον «Εκόνομιστ». Τα παλιά χρόνια, σε τέτοιες περιστάσεις οι εφημερίδες έγραφαν: «Ιδιαίτερα Υπηρεσία» και όλοι γνώριζαν ότι πρόκειται για δραστηριότητες του μεταφραστικού τμήματος. Αλλά όπως τα πράγματα αγρίεψαν στις μέρες μας με τον ανελέητο συναγωνισμό, η επινοητικότητα πρέπει να καλύπτει όλες τις «τρύπες». Και όμως, για μια στιγμή, τρομάξαμε γιατί νομίσσαμε ότι κάποιος συντάκτης της εφημερίδας κρύβεται με ένα φορετζέ στους δρόμους της Τεχεράνης διακινδυνεύοντας να φάει οβίδα του Ιράκ στο κεφάλι του ή να λυντσαριστεί από το φανατικό πλήθος των Ασιατολόγων. Ευτυχώς, τον έσωσε ο «Εκόνομιστ».

● Επιβεβαιώθηκαν πλήρως οι πληροφορίες που δημοσιεύσαμε πριν από λίγα τεύχη και το «NEA» βρίσκονται σε φάση οργασμού. Η Λίνα Αλεξίου έφυγε από τον «μικροπολιτικό», ο Παντελής Καψής ανέλαβε την επαρχία και η εφημερίδα αναδιοργανώνεται. Μετακομίσεις προσωπικού και βολιδοσκοπίσεις σε άλλους. Παραμένει, ωστόσο αβέβαιο αν του οργανισμού θα επέλθει και σύλληψη. Αν, δηλαδή, η εφημερίδα μπορέσει να ξαναγίνει «ένα μαχητικό λαϊκό φύλλο» όπως επιθυμεί ο ιδιοκτήτης της.

● Ενδιαφερόντα είναι η συνέντευξη της **Καρίνας Λάμψα** με την κ. **Ελένη Βλάχου**, που δημοσιεύεται στο τελευταίο τεύχος του περιοδικού «**Μεταίριον**». Φαίνεται πάντως ότι η τέως εκδότρια της Καθημερινής, έθεσε ως όρο να μην υπάρξουν ερωτήσεις γύρω από την αγοραπωλησία της χρονιάς, και τον νεαρό κ. Κοσκωτά. Ακόμη και αθυρόστομοι δημοσιογράφοι όπως η κ. Βλάχου, αναγκάζονται ορισμένες φορές να κάνουν συμβιβασμούς... Τους τελευταίους δεν απέφυγε ούτε ο κ. **Γ. Ράλλης** στην κατά τα άλλα ενδιαφέρουσα συνέντευξη που έδωσε στους κκ. Π. Βασιλόπουλο και Α. Παπαγιαννίδη του «**Οικονομικού Ταχυδρόμου**». Ο τέως πρωθυπουργός έκρινε ότι δεν ήταν η κατάλληλη στιγμή της δημοσιοποίησης κάποιων εκτιμήσεων...

● Ο και κουμπάρος του πρωθυπουργού κ. Γερονικόλος εμφανίζεται σύμφωνα με ορισμένες πληροφορίες να είναι ο συντάκτης του ανώνυμου κατάπτυστου και φασιστοειδούς λιβελλογραφήματος του «Δημοκρατικού Λόγου» εναντίον του ΑΝΤΙ. Για, τους πολιτικούς επιστήμονες που θα επιθυμούσαν να το μελετήσουν, το κείμενο αναδημοσιεύτηκε στο προηγούμενο τεύχος του ΑΝΤΙ.

● « Ὅσοι λιγότεροι νόμοι υπάρχουν για τον τύπο, τόσο το καλύτερο για τον τύπο και την δημοκρατία που υπηρετεί». Με αυτή την φράση, ο υπουργός προεδρίας **Απόστολος Κακλαμάνης**, εξέφρασε τη νέα αντίληψη της κυβέρνησης για τον τύπο, διαφοροποιούμενος σαφώς από τους συναδέλφους του που κατείχαν παλιότερα την ίδια θέση (όπως ο κ. Κουτσούργρας για παράδειγμα) και οι οποίοι είχαν ταχθεί υπέρ της ψήφισης ενός κατασταλτικού, περιοριστικού νόμου. Και τέτοιος μεν νόμος είναι σαφές ότι δεν χρειάζεται, αλλά τα θεσμικά προβλήματα — που απαιτούν ΚΑΙ νομοθετική ρύθμιση — παραμένουν: ανώτατη σχολή δημοσιογραφίας, βελτίωση της διανομής του τύπου, διαφάνεια ως προς τα οικονομικά των εκδότων. Σύμφωνα με την *Ελευθεροτυπία* της Παρασκευής 4/9, κατά τη διάρκεια της συζήτησης στην Βουλή —έγινε με αφορμή την πρόταση της ΝΔ για την φοροαπαλλαγή του επαρχιακού τύπου—, και οι τρεις πλευρές (ΠΑΣΟΚ, ΝΔ, ΚΚΕ) τά-

χθηκαν «*υπέρ της πλήρους διαφάνειας των εκδοτικών Ανωνύμων Εταιρειών*». Θα υπάρξουν άραγε κυβερνητικές πρωτοβουλίες, που με αυτή τη μορφή - στρέφονται σχεδόν αποκλειστικά εναντίον του συγκροτήματος **Κοσκωτά;**

● Αλλαγές γίνονται στο δελτίο ειδήσεων της EPT-1 αλλά δεν μάθαμε, ούτε είδαμε ακόμα, την έκτασή τους. Προς το παρόν γίνονται διάφορες μετακομίσεις γραφείων και δημοσιογράφων. Έτσι ανέλαβε αρχισυντάκτης, υπογράφοντας μάλιστα και σχετική σύμβαση, ο δημοσιογράφος **Κώστας Τσιβιλίκας**, για να παρηγορηθεί προσωπώς που στερήθηκε «εις γάμου τελετήν» την ελευθερία του.

● Στα πλαίσια των ιδίων αλλαγών και μετακομίσεων, η κ. Έλλη Στάη έγινε μέλος του πολιτικού «τημ» της ΕΡΤ-1 ενώ μετετάχθη στο δημοσιογραφικό λειτουργήμα πρώην παρουσιάστρια του προγράμματος του καναλιού. Δεν είναι όλα του «γάμου δύσκολα» τουλάχιστον για την περίπτωση της.

• Τι θα γίνει με τις «αργομισθίες» στο πρώτο κανάλι κ. Σηφουνάκη; Πληροφορίες του «ΑΝΤΙ» αναφέρουν ότι στην ΕΡΤ 1 πληρώνονται 177 δημοσιογράφοι, αλλά προσέρχονται στις εργασίες τους λιγότεροι από πενήντα. Οι υπόλοιποι περιορίζονται, στην καλύτερη περίπτωση, στο προσφιλές αθλημα της «κοπτικής - ραπτικής». Που εστί, το κόψιμο με ψαλίδι ή κόπτη, μιας ανακοίνωσης υπουργείου από το υπηρεσιακό χαρτί το κώλημά της σε δημοσιογραφικό και η αποστολή της με κλητήρα στον αρχισυντάκτη. Ο κλητήρας ξανακάνει την ίδια διαδρομή και την ημέρα της μισθοδοσίας.

● Αλλά γιατί να κουράζονται οι άνθρωποι; «Δημοσιογράφος» στην ΕΡΤ σημαίνει «δημοσιο-γράφος», αυτός που γράφει, δηλαδή για το δημόσιο. Δεν μπορεί λοιπόν, να παραβαίνει τα καθιερωμένα στον δημοσιοεπαγγελματικό κλάδο και να εργάζεται πολύ.

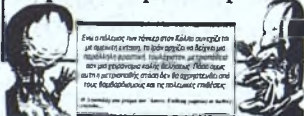

● Αλλά το μεγαλύτερο πρόβλημα βρίσκεται αλλού. Μαθαίνουμε ότι ποσοστό που αγγίζει το 30% των μελών των ΕΣΗΕΑ εργάζονται στο Δημόσιο. Και μάλιστα όχι στην ΕΡΤ ή στο ΑΠΕ, αλλά σε θέσεις αμιγώς κρατικές, όπως η Γενική Γραμματεία, τα Γραφεία Τύπου κτλ. Και μετά η ΕΣΗΕΑ κόπτεται υπέρ της ανεξαρτησίας του επαγγελματία. Τι λόγους έχει να δη-

26/διεθνή

Enthemen - vorzulesen - sind alle sieben Lektionen in Texten

Και χαμόγελα και κανόνια
στην κόλαση του Περσικού

INTERNATIONAL

The Gulf war is fought
with smites as well as guns

OIL IS flowing smoothly out of the Gulf of Persia as American-owned Kuwaiti tankers sail through the Straits of Hormuz, so critics have called an emergency committee meeting. The committee, which is headed by the weathered Gulf cockle down, the producers worry that the price will slump. The risks on the world's most dangerous waterway are still manifold; but the Iraqis, for their own reasons, seem to be trying to cool it.

After a week of speculation, the price of oil after striking a minor note a month ago in the first American move, made an honourable exit from the Gulf on August 26th with a half-cargo of oil. Fuel weather and small-damage were the Americans' best protective measures. The Iraqis, however, were not so lucky. Two of their craft that came close to the tanker were damaged, and one was so badly damaged that it was not comfortable; but when an American warship sailed within two miles of the group, its officers bid the American colleagues a good day, and all ended in smiles.

Iraqi leaders have been sounding ominous threats. One, the speaker of their parliament, the powerful Mr. Ali Albar

Rafsanjani, told a prayer meeting on August 21st: "We do not wish to get into a conflict with Iran. We wish to see the Islamic Republic flourish." Iran's president, Mr. Ali Khamenei, told some days later that his country was trying to avoid a conflict (adding, less amiably, that it could pose America's "paper tiger" in seconds). The Iranians have invited several western journalists to visit suitable sights in Tehran, and (while continuing their diplomatic dispute with France) let a French plane land in Iran.

Iran has much to gain by looking reasonable. On July 28th the United Nations Security Council called for an immediate ceasefire in the Iran-Iraq war. The United States would comply if the Iranians did so too and as a gesture of good faith, stopped attacking Iraqi oil shipments. They thus did a favour for the Iranian cause, and the United States got on land. The Security Council has given warning that it would call for international measures (meaning an arms embargo) against the party that rejected its

the way back into America's good books by helping with the return of an Iraqi journalist. Mr Charles Glass, from capturing the attention of the American public, sent his ambassador from Syria in 1986, an expression of apologetic territorial pressure. President Reagan's administration has been helpful in the Glass case, and is sending his ambassador back to Damascus next month. The American government has also helped its Iranian friends again, defending them from criticism by the United Nations. On August 26, 1986, the UN Security Council adopted a resolution that was a threat that because of the 18 Arab-Israeli conflicts, the UN would not discuss the Arab-Israeli conflict. This would have been a serious matter since a refusal would affect Iran's dealings with the UN. The UN has also been critical of the Arab Muslims' mortal condemnations of Iran for provoking the Mexico riots. The UN has also been critical of the Iranian side, referring for the first time to "aggravated acts of terrorism" and "suppression of human rights" in the Iran-Iraq war. Kuwait. But in the end it simply referred the war back to the United Nations, with the UN Security Council.

Further acts in means an arms embargo. The Russians are the obstacle; they are not ready to do it. The UN Security Council provides a definitive answer to the appeal for a ceasefire. The UN Security Council has taken their own warships out of the

The ayatollah's charm offensive

... matches Assad's cheery greeting

λώσει επ' αυτού το Διοικητικό της Συμβούλιο και πόσα από τα μέλη του εργάζονται και στο Δημόσιο, ή έχουν διπλή και τριπλή απασχόληση;

● Στην γιορτή για τα γενέθλια του «Εθνους» θα εξαγγείλει ο εκδότης του κ. Μπόμπολας τη νέα εξόρμηση του συγκροτήματος του Χαλανδρίου. Νέα εβδομαδιαία περιοδικά, ίσως καθημερινή εφημερίδα και ραδιοφωνικός σταθμός.

● Από το «Εθνος» προσελήφθη ως πολιτικός συντάκτης, ο εκ των μετόχων του «Ποντικίου» κ. Μπαρτζινόπουλος. Τόσο ο τελευταίος, όσο και άλλοι υπεύθυνοι της σατιρικής εφημερίδας, διαπραγματεύθηκαν προσφάτως με επιτελείς του συγκροτήματος Λαμπράκη. Αντικείμενο της διαπραγμάτευσης — που δεν φαίνεται να είχε ευτυχές τέλος — η πώληση στο συγκρότημα των εκδόσεων Καρρέ.

● Το άλλο σατιρικό βδομαδιαίο έντυπο «Καλάμι» γιορτάζει τα πρώτα του γενέθλια. Στις ευχές που του εστειλαν κάνουν θραύση τα καλαμο-λογοπαίγνια.

● Παρά τις διασυνδέσεις της ειδήσεως που αναγράφτηκε στο ΑΝΤΙ, το Ίδρυμα Μπότση (διάβαζε Απογευματινή) μελετά συνεχώς την έκδοση πρωινού φύλλου στο όπωσ - όπως. Ο κ. Μητσοτάκης χρειάζεται πρωινή στήριξη κάθε πρωί όταν πίνει τον καφέ του.

Ο μάγος και τα ξύλα

Από τις πολιτικολογίες της Εφημερίδας «Μακεδονία» αναδημοσιεύουμε ένα διδακτικό μύθο:

Χαρακτηριστικό απόσπασμα από τη νυχτερινή ομιλία του κ. πρωθυπουργού:

«Πρέπει να σημειωθεί ότι κάποια αυξητική επιδραση στον πληθωρισμό του 1987 είχαν και η κακοκαιρία του περασμένου Μάρτη, καθώς και το πάγωμα τιμών του τελευταίου διμήνου του 1986. Τέτοιες επιπτώσεις δεν πρόκειται να επαναληφθούν το 1988».

Το ότι δεν πρόκειται να επαναληφθούν οι κακοκαιρίες το 1988 θυμίζει το εξής ανέκδοτο:

Σε ένα ινδιάνικο χωριό υπήρχε για αρκετό καιρό ανομβρία και οι επικεφαλής αποφάσισαν να επισκεφθούν το μάγο στο βουνό, για να τον ρωτήσουν τι προβλέπει για τον καιρό. Ο μάγος τους είπε ότι έρχεται βαρύς χειμώνας και να μαζέψουν ξύλα. Ήρθε το φθινόπωρο αλλά ο καλός καιρός συνεχιζόταν. Ξαναπήγαν τότε στο μάγο, και αυτός τους επανέλαβε ότι έρχεται βαρύς χειμώνας και να μαζέψουν πολλά ξύλα. Μπήκε ο χειμώνας αλλά η καλοκαιρία συνεχιζόταν. Ο μάγος αποφασίζει τότε να κατέβει στην πεδιάδα, ό-

που ήταν η μετεωρολογική υπηρεσία, για να ρωτήσει τους επιστήμονες τι καιρικές συνθήκες προβλέπουν. «Βαρύ χειμώνας μάγε μου» του απαντούν. «Δεν βλέπετε τους Ινδιάνους πόσα ξύλα μαζεύουν;»

Μην υπερδευτείτε: Όχι, δεν είναι η αθηναϊκή τριήρης «Αργώ». Είναι η τώες θαλαμηγός του Νάση. Με την ευκαιρία της περσινής επίσκεψης του προεδρικού ζεύγους για προσκύνημα στην Τήνο το Δεκαπενταύγουστο, η ΒΡΑΔΥΝΗ (3-9-87) σκάρωσε ένα εκτενές και «αποκαλυπτικό» ρεπορτάζ για τη χλιδή της «Αργούς» — εκείνης της άλλης, όχι της επίκαιρης και κατασχευασμένης από ξύλο. Η ανάμνηση πάντως εκείνης της φασαρίας απέτρεψε εφέτος τον Πρόεδρο να πάει ως την Τήνο...

ο εφημεριδομήμων

Το Θιβέτ της Αιγύπτου

Ήξερα ότι η μούμια της ιέρειας Χοννιτάουι υπήρχε... Ήξερα ότι πρόκειται για ένα θαυμαστό δείγμα του αιγυπτιακού πολιτισμού, ένα δείγμα ηλικίας 3000 χρόνων και βάλε. Αγνοούσα όμως ότι πρόκειται για **Θιβετιανή** ιέρεια. Μάλιστα, για θιβετιανή!

Για να το πληροφορηθώ, χρειάστηκε να διαβάσω «ΤΟ ΒΗΜΑ» της Κυριακής 23 Αυγούστου (σελίδα 52) όπου αναφέρονταν τα ακόλουθα αποκαλυπτικά: «(...) Πρόκειται για τη μούμια της θιβετιανής ιέρειας Χοννιτάουι, που μαζί με άλλες αυτοκρατορικές μούμιες είχε αποσυρθεί επί επταετία από το μουσείο (...).»

Τώρα θα μου πείτε τι δουλειά έχει θιβετιανή ιέρεια στην Αίγυπτο πριν από τρεις χιλιάδες χρόνια... Αμ δεν έχει. Απλά, απλούστατα ο μεταφραστής της ειδήσεως (και μην μου πει κανείς ότι δεν πρόκειται για μετάφραση) διάβασε *Thebeéne* και μετέφρασε ο άνθρωπος... «θιβετιανή» στέλνοντας στο πυρ το εξώτερον και τις ελαχιστότατες, έστω γνώσεις ιστορίας που μπορεί να μας έμειναν από τα Γυμνασιακά μας χρόνια.

Διότι το Thebeéne (ή το πιθανό αντίστοιχο του στα Αγγλικά ή τα Γερμανικά) αναφέρεται στην αρχαία Αιγυπτιακή πόλη **Θήβαι**.

Και καλά. Ιστορία δεν ξέρουμε. Γεωγραφία ελάχιστη, ξένες γλώσσες δεν ξέρουμε, αλλά ούτε τις φωτογραφίες κοιτάζουμε; Ρίξτε μια ματιά στην εικονιζόμενη μούμια (την αναδημοσιεύουμε από «Το Βήμα»).

Κι αν εσείς βρείτε ότι έχει — έστω και από προσώπου — οποιαδήποτε σχέση

με το Θιβέτ τότε εγώ δηλώνω απόγονος του Τζέγκρις Χαν κι είμαστε πάτσι...

ΥΣΤΕΡΟΓΡΑΦΟ 1: Το μικρό αυτό σημείωμα που σκοπό είχε να επισημάνει μια γκάφα του «Βήματος» σαν λογική συνέπεια της λειτουργίας ενός Τύπου όπου μόνιμα πια οι ειδήσεις, τα μεγάλα φωτογραφικά ρεπορτάζ και άλλα πολλά μας έρχονται απ' έξω (ή απλά τα «παίρνουμε» απ' έξω αναδημοσιεύοντάς τα και μετα(παρα)φράζοντάς τα κατά το πως μας βολεύει...) παίρνει μια άλλη διάσταση μετά το πρόσφατο ...πολεμικό ανακοινωθέν της ΕΣΗΕΑ περί «φαιάς δημοσιογραφίας» (22/8).

Να συμφωνήσω κι εγώ λοιπόν, για όσα «φαιά» θέλετε. Αλλά εκτός από τον

Καλλονή 3.000 ετών...

Η αποκάλυψη είναι θαύμα, ηλικίας 3.000 ετών το σώμα, θα έπρεπε να είναι στη θέση του, που θα υπαίτιο από τον Ουατάουι να είναι η μούμια του Καίρου. Πρόκειται για τη μούμια, η θιβετιανή, η Χοννιτάουι, που μαζί με άλλες

χυδαιωδώς εκφραζόμενο Τύπο ή τον γενικώς «ασχημονούντα», υπάρχει και αυτός που λειτουργεί πια σαν «ξενόγλωσση επιγραφή» στην Ελλάδα (είτε κακοποιώντας τα ελληνικά, είτε κακοποιώντας τη δουλειά των ξένων την οποία «παρουσιάζει» για δική του...). Γι' αυτόν τον Τύπο κανείς δεν φαίνεται να προβληματίζεται ακόμα... Δυστυχώς.

ΥΣΤΕΡΟΓΡΑΦΟ 2: Στα «ΝΕΑ» πάντως μετά από λίγες μέρες (27/8) η ίδια φωτογραφία με άλλη λεζάντα δεν ανέφερε τίποτα περί της καταγωγής της μούμιας. Λέτε να πρόκειται για «σιωπηλή» επανόρθωση μέσα στο ίδιο σπίτι, ή πισώπλατο κάρφωμα;

Θάνος Φουργιώτης

Το «λιπτήγκ» της μούμιας

Ο ΕΚΑΙΠΩΝ πρόεδρος της Αιγύπτου Ανθρ Σανισί είχε την περιέργη ιδέα ότι οι μούμιες θα έπρεπε να φυγούν απ' το μουσείο και να γυρίσουν στον τάφο τους στο Λούβρο γιατί είναι απρεπ, οι αρχαίοι αρχηγοί της Αιγύπτου, να βρίσκονται σε δημόσια θέα. Ευτυχώς όμως οι «ελλήνες» που παρουσίαζε η μεταφορά τους, τις υποκρίστηκαν να απορρίπτονται στο Λούβρο αν και μόνον των θάλασσας την κωνική θύρα. Τώρα όμως, απορρίπτονται στη θέση τους στο Μουσείο του Καίρου και μεταξύ τούτων είναι και αυτή της φωτογραφίας, που εικονίζει την ιέρεια Χοννιτάουι, ηλικίας 3.000 ετών που πριν εκτεθεί τον εργόμενο Οκτώβριο, υφίσταται ένα ειδικό «λιπτήγκ» για την αποκατάσταση των χαρακτηριστικών του προσώπου της.

Αριστερά, ΒΗΜΑ 23/8. Δεξιά, ΝΕΑ 27/8.

Ο Ενβέρ Χότζα με Δραπολίτισσα αντιπρόσωπο στο 8ο Συνέδριο του ΚΕΑ

Με διμερείς προσπάθειες, η παραδοσιακή φιλία του αλβανικού λαού με τον ελληνικό λαό έχει εμπλουτιστεί με παραπέρα θετικές εξελίξεις. Οι ίδιες ιστορικές τύχες προσέγγισαν και έκαμαν να γίνουν φίλοι οι λαοί μας, αυτοί οι δύο αυτόχθονες και αρχαιότεροι λαοί των Βαλκανίων. Οι κοινοί αγώνες για την υπεράσπιση της λευτεριάς, της ανεξαρτησίας, του πολιτισμού και της ταυτότητάς τους ενάντια στις ξένες εισβολές, ο απελευθερωτικός αγώνας ενάντια στους ιταλούς και γερμανούς φασίστες δημιούργησαν γερούς φιλικούς δεσμούς που άνθισαν σε όλους τους καιρούς και σε όλες τις περιστάσεις. Εδώ έχει την πηγή της και εκείνη η εκτίμηση που ο αλβανικός λαός είχε και έχει για τον ελληνικό λαό, το ειλικρινές ενδιαφέρον μας και χαρά για κάθε νίκη του γείτονά μας στο δρόμο της λευτεριάς, της δημοκρατίας και της προόδου.

Με ικανοποίηση διαπιστώνουμε ότι και ο ελληνικός λαός και οι ηγέτες του τρέφουν τα ίδια αισθήματα φιλίας και εκτίμησης προς το λαό μας και τις προσπάθειές του για το δυνάμωμα της λευτεριάς και της ανεξαρτησίας ανάπτυξης.

Η εξομάλυνση των αλβανο-ελληνικών σχέσεων που επιτεύχθηκε με την κοινή συμβολή και οι προσπάθειες που καταβάλλονται για την υπερπήδηση και εκείνων των δυσκολιών που απομένουν, δημιουργήσαν συνθήκες ώστε οι σχέσεις αυτές να γίνουν καλό παράδειγμα και σταθερός παράγοντας ειρήνης, ασφάλειας και προόδου στα Βαλκάνια.

Από την έκθεση του Γ. Γραμματέα του Κόμματος Εργασίας Αλβανίας στο 9ο Συνέδριο που έγινε στα Τίρανα στις 3 Νοεμβρίου 1986. Ελληνική έκδοση: Εκδόσεις «Πλανήτης», 1986, σσ. 182-183.

Η στοιχειώδης εξοικείωση με κείμενα εισηγήσεων και αποφάσεων των κομμουνιστικών κομμάτων διδάσκει ότι η πρόταξη του θέματος των αλβανοελληνικών σχέσεων στο κεφάλαιο «Εξωτερική πολιτική της Λαϊκής Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας της Αλβανίας» σημαίνει κατ' αρχήν και ανάλογη ιεράρχηση των στόχων της εξωτερικής πολιτικής της γειτονικής χώρας.

Στο κείμενο της έκθεσης του Ραμίζ Αλία στο 9ο Συνέδριο του ΚΕΑ υπάρχει μια ανα-

ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΑΛΒΑΝΙΚΗΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

λυτική τοποθέτηση στα διεθνή προβλήματα και την «ηγεμονιστική και επεκτατική γραμμή» των δύο υπερδυνάμεων, μια εκτεταμένη αναφορά στα Βαλκάνια, που «αναγνωρίζονται» σαν χώρος άσκησης της «ιμπεριαλιστικής πολιτικής ΗΠΑ και ΕΣΣΔ», για να εξειδικευθούν αυτές οι απόψεις με όσα αναφέρουν οι παράγραφοι που προτάσσονται στο κείμενο αυτό.

Μετά από όσα αναφέρονται για την ΕΛΛΑΔΑ ο Γ. Γραμματέας του ΚΕΑ ασχολείται στη σειρά με τις ακόλουθες χώρες, αναλύοντας τα ειδικά προβλήματα που έχει μ' αυτές η Αλβανία:

● **ΙΤΑΛΙΑ:** «Πρέπει να αποτραπεί κάθε ενέργεια που, κατά τον ένα ή τον άλλο τρόπο, μπορεί να προκαλέσει υποψίες και δυσπιστία». Η αναφορά εξυπονεί, προφανώς, το διπλωματικό επεισόδιο που μια διετία τώρα είναι «αγκάθι» για τις δύο χώρες, από τη στιγμή που οι Ιταλοί έδωσαν άσυλο σε μια εξαμελή οικογένεια που κατέφυγε στην πρεσβεία τους στα Τίρανα.

● **ΤΟΥΡΚΙΑ:** «...η παλιά φιλία και ο αμοιβαίος σεβασμός αποτελούν μια σίγουρη βάση για την παραπέρα ανάπτυξη των αλβανοτουρκικών σχέσεων και για τη συμπλήρωση με νέο περιεχόμενο, για το ανέμβασμα σε ανώτερο επίπεδο των πολύπλευρων επαφών και ανταλλαγών».

● **ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ:** Η αναφορά στις σχέσεις με τη Γιουγκοσλαβία είναι εκτενής, εξαιτίας του Κόσοβου. Το πρόβλημα αυτό είναι το σοβαρότερο, γιατί εκεί ζουν γύρω στα δύο εκατομμύρια Αλβανοί.

— **Ελλάδα, Ιταλία, Τουρκία, Γιουγκοσλαβία:** αυτές είναι οι κυριότερες προτεραιότητες της εξωτερικής πολιτικής της Αλβανίας, και μάλιστα με τη σειρά που αναφέρθηκαν. Αυτό δεν είναι βέβαια κάτι σταθερό και κάποια στιγμή η εικόνα μπορεί να ανατραπεί. Έτσι λχ. τον Νοέμβριο του 1971 στην έκθεσή του προς το 7ο συνέδριο του ΚΕΑ, ο Ενβέρ Χότζα αφιέρωνε τρεις αράδες στις σχέσεις με την Ελλάδα και είχε διαφορετικά στήσει την πυραμίδα: Γιουγκοσλαβία, Ιταλία, Τουρκία, Ελλάδα.

ΜΙΑ ΙΔΙΟΤΥΠΗ ΙΕΡΑΡΧΙΣΗ

Οι Αλβανοί έχουν ιεραρχήσει με τον δικό τους ιδιόρρυθμο τρόπο τις σχέσεις με τις άλλες χώρες. Θα μπορούσαμε έτσι να διακρίνουμε τρεις κατηγορίες «σχέσεων»:

Α. Χώρες με τις οποίες δεν διατηρούν κανενός είδους σχέση και αρνούνται —μέχρι στιγμής τουλάχιστον— να συζητήσουν ένα τέτοιο ενδεχόμενο. Οι χώρες αυτές είναι: Οι δύο υπερδυνάμεις ΕΣΣΔ και ΗΠΑ, το Ισραήλ, η Νότιος Αφρική, και η Χιλή του Πινοσέτ. Αλλά η συνέπεια προς τις ιδεολογικές αρχές που υπαγορεύει αυτόν τον αποκλεισμό καθορίζει γενικά και το πλαίσιο που κινούνται και οι σχέσεις τους με άλλες χώρες.

Η Αλβανία έχει αυτή τη στιγμή κάποιου τύπου σχέσεις με άλλες 108 χώρες και ταξινομούνται ως εξής:

Β. Σχέσεις μόνον διπλωματικές και εμπορικές που είναι και ο τύπος των πιο «ψυχρών» σχέσεων. Στην κατηγορία αυτήν αναφέρονται η Κίνα, η Πολωνία, η Λαοκρατική Γερμανία, η Τσεχοσλοβακία. Οι πολιτιστικές και οι πολιτικές σχέσεις με τις χώρες αυτές διακόπηκαν από το 1960 (με την Κίνα από το 1978). Αρνούνται να αναπτύξουν οποιεσδήποτε πολιτιστικές σχέσεις με τις χώρες αυτές.

Έχοντας διαφορετικές ιδεολογικές εκτιμήσεις για τον μαρξισμό θεωρούν ότι δεν έχουν να ανταλλάξουν με τις χώρες αυτές τίποτε που να συναρτάται με τις ιδέες και τον πολιτισμό.

Γ. Χώρες με τις οποίες διατηρούν διπλωματικές, εμπορικές και πολιτικές ή πολιτιστικές σχέσεις. Με τις καπιταλιστικές χώρες οι Αλβανοί δεν διστάζουν να αναπτύξουν και πολιτιστικές σχέσεις αφού η «δύναμη των δικών τους ιδεών είναι πανίσχυρη και δεν έχει να φοβηθεί τίποτε από την αναμέτρηση».

Στην κατηγορία αυτή είναι χώρες όπως το Μεξικό, η Βραζιλία, η Ζάμπια, η Αίγυπτος, η Αλγερία κ.ά. Και φυσικά και η χώρα μας.

Με την Ελλάδα έχουν συζητηθεί και έχουν διατυπωθεί προσχέδια πολλών συμφωνιών. Οι συμφωνίες αυτές περιλαμβάνουν ανταλλαγές πολιτιστικές και επιστημονικές, Ακαδημιών, τεχνικοοικονομικού χαρακτήρα, σχετικές με την τηλεόραση και το Πρακτορείο Ειδήσεων, τον τουρισμό, αθλητικές ανταλλαγές κλπ. Και έχουν ήδη υπογραφεί, κατά την επίσκεψη του υπουργού Εξωτερικών, κ. Παπούλια στα Τίρανα, συμφωνίες μορφωτικές, επικοινωνιών, ταχυδρομείων, επιστημονικής και τεχνολογικής συνεργασίας, διεθνών οδικών μεταφορών.

Την Αλβανία την επισκεφθεί κατά τα τελευταία χρόνια Έλληνες υπουργοί και άλλοι δημόσιοι λειτουργοί, καλλιτέχνες και πολλοί τουρίστες. Ανάμεσα σε αυτούς είναι και οι υπουργοί Κεδίκογλου, Πεπονής και Παπούλιας, οι νομάρχες Ιωαννίνων και Κερκύρας, ο Μ. Θεοδωράκης, ο Μ. Γλέζος, βουλευτές, καθηγητές από τα Πανεπιστήμια Ιωαννίνων και Θεσσαλονίκης.

Με τις χώρες που η Αλβανία σήμερα ενδιαφέρεται περισσότερο να αναπτύξει σχέσεις (λόγω γειτνίασης και ισχυρών παραδοσιακών δεσμών) είναι η Ελλάδα, η Ιταλία, η Τουρκία και η Γιουγκοσλαβία. Στη σημερινή συγκυρία πάντως η επαφή με τη χώρα μας φαίνεται ότι είναι η πιο προνομιακή.

Πόσο μετρά άραγε αυτό το γεγονός σε όσους χαράσσουν την εξωτερική μας πολιτική;

Χ.Γ.Π.

Η «μπέσα» του κ. Παπούλια και οι «ανιδιοτέλειες» της εθνικοφροσύνης

Ανακολουθίες και προχειρότητες στη χάραξη της πολιτικής για τα εθνικά θέματα

«Η σημερινή ελληνική κυβέρνηση ζήτησε και συνεχίζει να τηρεί φιλική στάση προς τη χώρα μας. Αυτό είναι προς το συμφέρον των δύο χωρών και σε ζημία των κοινών εχθρών μας.

»Εμείς κατανοούμε ότι η ελληνική κυβέρνηση είναι κυβέρνηση συνασπισμού κομμάτων και ότι στην αντιπολίτευση έχει πολλούς αντιπάλους. Το καθένα από αυτά τα κόμματα έχει τη δική του στάση. Φυσικά, αυτή είναι μια εσωτερική υπόθεση των Ελλήνων. Παρ' όλα αυτά, εμείς φρονούμε και επιθυμούμε ώστε η φιλία, η συνεργασία και οι σχέσεις καλής γειτονίας ανάμεσα στην Ελλάδα και την Αλβανία να θεωρούνται από όλα αυτά τα κόμματα σαν κάτι το καλό, τόσο για την ίδια την Ελλάδα όσο και για την Αλβανία και τις θορυβώδεις διαδηλώσεις της Κ.Ε. Βορειοηπειρωτικού Αγώνος».

Αυτή η επίσημη δια αλβανικών χειλέων δήλωση, αν είχε γίνει τις ημέρες αυτές, ίσως να αντιστοιχούσε εν μέρει στις συζητήσεις που γίνονται τώρα στην Αθήνα και τις θορυβώδεις διαδηλώσεις της «Κ.Ε. Βορειοηπειρωτικού Αγώνος», έπειτα από την πράξη του υπουργικού συμβουλίου της 28/8 που τερμάτισε των «εμπόλεμη κατάσταση» ανάμεσα στην Ελλάδα και την Αλβανία.

ΟΜΩΣ:

Το κείμενο αυτό αποτελεί απόσπασμα από την εισήγηση του Ενβέρ Χότζα για την εξωτερική πολιτική της Αλβανίας στο 7ο Συνέδριο του ΚΕΑ την 1η Νοεμβρίου του 1976. Όπως όλοι γνωρίζουμε κυβέρνηση τότε ήταν η —μονοκομματική— του κ. Κ. Καραμανλή, πρόεδρος της Δημοκρατίας ο κ. Κ. Τσάτσος και στην αντιπολίτευση εκπροσωπούσαν τη «Ένωση Κέντρου» του κ. Γ. Μαύρου, το ΠΑΣΟΚ του κ. Α. Παπανδρέου, το ΚΚΕ, η ΕΔΑ, το ΚΚΕ εσ.

Το κείμενο αυτό λοιπόν εμφανίζεται τόσο ασυνάρτητο, όσο ασυνάρτητα είναι και μια σειρά άλλα που λέγονται και γίνονται για τις ελληνοαλβανικές σχέσεις. Για παράδειγμα, ο αρχιεπίσκοπος Σεραφείμ ως Αρχηγός της «Κ.Ε. του Βορειοηπειρωτικού Αγώνος» στην προκήρυξη της 4/9 που καλούσε στο συλλαλητήριο της περασμένης Τετάρτης έλεγε ότι την

Αλβανοί φρουροί σε συνοριακό φυλάκιο.

Αλβανία «εδημιούργησαν αι πολιτικοί σκοπιμότητες των Μεγάλων», παρασιωπώντας το ιστορικό γεγονός ότι οι Αλβανοί είναι ένας πανάρχαιος λαός με μακρά ιστορία, παράλληλη με την ιστορία των Ελλήνων, που είχαν βέβαια και αυτοί το δικαίωμα της αυτόνομης κρατικής υπόστασης.

Αν όμως όλα αυτά αποτελούν μικρό δείγμα της εκατέρωθεν ασυναρτησίας, της εσφαλμένης πληροφόρησης —και παραπληροφόρησης— και της ιδεολογικής στρέβλωσης, αξίζει να σταθούμε κάπως περισσότερο στα πραγματικά περιστατικά της πολυδαίδαλης ιστορίας των ελληνοαλβανικών σχέσεων. Στις σελίδες αυτές δίνουμε συνοπτικά μερικές πληροφορίες σχετικά με την εξωτερική πολιτική της Αλβανίας, προκειμένου να γίνουν κατανοητές οι συνθήκες κάτω από τις οποίες έγινε η άρση της «εμπόλεμης κατάστασης».

Σχετικά με το μειονοτικό πρόβλημα και τις συνθήκες διαβίωσης των Ελλήνων στην Αλβανία θα μιλήσουμε εκτενέστερα σε επόμενο τεύχος, με στοιχεία που αντλήσαμε σε μια πρόσφατη επίσκεψη στη γειτονική χώρα.

Η άρση του εμπολέμου

Η διατήρηση της «εμπόλεμης κατάστασης» με την Αλβανία 42 χρόνια μετά τη λήξη του πολέμου και 16 χρόνια μετά

την έναρξη διπλωματικών σχέσεων με τη χώρα αυτή αποτελούσε ένα από τα όχι ολίγα ασυνάρτητα της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής. Υποτίθεται ότι η «εμπόλεμη κατάσταση» συντηρούσε «εν θερμώ» τις εδαφικές διεκδικήσεις της Ελλάδας για τη Βόρειο Ήπειρο —ή, αν προτιμάτε, τη Νότιο Αλβανία. Μετά τη λήξη του πολέμου και τη συνθήκη ειρήνης που υπογράφηκε ανάμεσα στα αντίπαλα κράτη, η Ελλάδα συνέχισε να διεκδικεί μέρος των εδαφών της αλβανικής επικράτειας, όπως αυτά είχαν διαμορφωθεί πριν ακόμα από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Μια σύνοδος των υπουργών εξωτερικών των Μεγάλων θα ασχολούνταν με το «Βορειοηπειρωτικό»· αλλά η σύνοδος αυτή δεν συνεκλήθη ποτέ από το 1946 έως σήμερα. Είναι μάλλον απίθανο να συνέρχονταν εφέτος...

Το «Βορειοηπειρωτικό» αποτέλεσε πηγή σφοδρής πολιτικής αντιπαράθεσης στην Ελλάδα. Το πρόβλημα αυτό σε σχέση και με τις πολιτικές και ιδεολογικές διαμάχες (διαφορετικά πολιτικά συστήματα στις δύο χώρες, εμφύλιος πόλεμος κλπ.) από κάποια στιγμή και έπειτα ταυτίστηκε με την αντικομμουνιστική προπαγάνδα και τις προσπάθειες ανατροπής του καθεστώτος που είχε εγκαθιδρύσει στα Τίρανα το Νοέμβριο του 1944 ο Ενβέρ Χότζα. Η «εθνικόφρων παράταξη» της

χώρας μας από καιρού εις καιρόν προέβαλε με τις διάφορες «σχέτες» της το πρόβλημα «των αλυτρωτών αδελφών μας της Βορείου Ηπείρου» με διάφορες παραλλαγές και σε διάφορους τόνους. Εκτενή μνεία για τις πολιτικές αυτές αναταραχές στην Ελλάδα έχει γίνει στο ΑΝΤΙ (τχ. 105) το 1978, όταν δώσαμε στη δημοσιότητα ένα «άκρως απόρρητο» μνημόνιο, το οποίο είχε συντάξει ο Ευάγγελος Αβέρωφ το Φλεβάρη του 1945 στη Ρώμη όπου υπηρετούσε τότε ως έφεδρος ανθυποπλοίαρχος. Ο κ. Αβέρωφ σημείωνε ότι «είναι ανάγκη απόλυτος να παραιτηθώμεν ειλικρινώς, σαφώς και από τούδε πάσης διεκδικήσεως επί της Βορείου Ηπείρου». Αυτό δεν εμπόδισε βέβαια τον κ. Αβέρωφ, λίγα χρόνια αργότερα, να ηγηθεί του «Βορειοηπειρωτικού Αγώνος», και ίσως και σήμερα να ψελλίζει χαμηλόφωνα παρόμοια λόγια σαν συμπαράστατης του κ. Μητσοτάκη.

Την ίδια εποχή που ο κ. Αβέρωφ επρέσβευε όλα αυτά, το ΚΚΕ με εισήγηση του Ν. Ζαχαριάδη ζητούσε να διενεργηθεί δημοψήφισμα με θέμα την Αυτοδιάθεση στις περιοχές της Βορείου Ηπείρου. Τα αναφέραμε όλα αυτά όχι μόνο για την ιστορία, αλλά και για να καταδείξουμε τα στοιχεία της ασυναρτησίας που, όπως αναφέρθηκε και στην αρχή, περιβάλλουν το «Βορειοηπειρωτικό».

Έτσι και η φασαρία που έχει ξεσηκώσει σήμερα η Ιεραρχία της Εκκλησίας σε σχέση με την «άρση του εμπολέμου» είναι πιθανότερο να συναρτάται με τα προβλήματα διαχείρισης της εκκλησιαστικής περιουσίας και πολύ λιγότερο με το ενδιαφέρον της για τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Αλβανία.

- Αξίζει να σημειώσω εδώ μια προσωπική μαρτυρία. Στην Αλβανία, την άνοιξη αυτού του χρόνου, κατά τη διάρκεια συζητήσεών μου με Αλβανούς εκπροσώπους του καθεστώτος βρέθηκα αντιμέτωπος με το εξής παράδοξο: Οι Αλβανοί μου επαινούσαν τον «νουνεχή και σώφρονα και γνωρίζοντα τα θέματα» κ. Γ. Αρμενίου και την ίδια στιγμή κατακεραυνώναν το ΚΚΕ και ιδιαίτερα τον παλαιό του Γενικό Γραμματέα, Νίκο Ζαχαριάδη, τον οποίο και χαρακτήριζαν «σοβινιστή».

Μετά από όλα αυτά είναι βέβαιο ότι το όντως ασυνάρτητο κείμενο του Ενβέρ Χότζα που προτάχθηκε στο παρόν σημείωμα αποτελεί ταιριαστό στοιχείο στο σουρεαλιστικό παιχνίδι που ονομάζεται «Βορειοηπειρωτικό».

Όλα αυτά δεν έχουν βεβαια καμιά σχέση με το πραγματικό πρόβλημα των μειονοτικών που ζουν στην Αλβανία και για το οποίο η ελληνική αριστερά θεωρεί απλουστευτικά ότι είναι «ένα θέμα προς συζήτηση» το οποίο πάντως σχεδόν ποτέ δεν συζητά. Ίσως να φωλιάζει κάπου,

βαθιά στο συλλογικό υποσυνείδητό της, η ταυτότητα: «Σοσιαλισμός - Αλβανία - Διεθνιστική Αλληλεγγύη» (με αυτή ή με οποιαδήποτε άλλη διάταξη). Αλλά για τα θέματα της ελληνικής μειονότητας θα επανέλθουμε μιαν άλλη φορά.

Οι ασυναρτησίες συνεχίζονται

Θα μπορούσαμε να ελπίζουμε ότι όλα αυτά ανήκουν στο παρελθόν: Τα χρόνια πέρασαν και η Ελλάδα ωρίμασε ως χώρα και σήμερα έχει μια κυβέρνηση που διακηρύσσει ότι διαθέτει «πολιτική βούληση» - και ίσως και περίσκεψη.

Θα περίμενε επίσης κανείς από την αξιωματική αντιπολίτευση να ομιλεί με περισκεψη. Να ομολογεί λχ. ότι η «Παράταξη» εν γένει, δεν έκανε τίποτε από όσα διακήρυσσε όλα αυτά τα χρόνια, ότι δηλαδή δεν ολοκλήρωσε τον πόλεμο που τον είχε ήδη στα χαρτιά έτοιμο προκειμένου να αποσπάσει τα «επιθυμητά εδάφη». Θα μπορούσε να είχε κριτικάρει λχ. τον κ. Ευ. Αβέρωφ για τα όσα «αντεθνικά» εξεστόμισε κάποτε και να τον ανακαλέσει στην τάξη. (Πολύ πρόσφατα ο κ. Αβέρωφ με δήλωσή του στο ΑΝΤΙ της 12/8/84 έλεγε ότι «ορθώς είχα προτείνει» όλα εκείνα το 1945). Θα μπορούσε επίσης η ΝΔ να ακυρώσει τη χουντική διπλωματική αναγνώριση του 1971 και να συνεχίσει τον χάρτινο πόλεμό της. Αλλά αντ' αυτού ετοιμαζόταν να άρει η ίδια το «εμπόλεμο» το 1980 (επί κυβερνήσεως Γ. Ράλλη και με αρμόδιο υπουργό Εξωτερικών τον Κ. Μητσοτάκη!) και είχε κάμει όλη τη σχετική προεργασία αλλά το ανέβαλε με μικροπολιτικές σκοπιμότητες, λόγω των επικείμενων εκλογών.

Όμως τι έκανε άραγε η νέα υπεύθυνη κυβέρνηση της χώρας από το 1981 ως το 1987; Μήπως το ασυνάρτητο πήρε ένα τέλος όταν τους χειρισμούς ανέλαβε το ΠΑΣΟΚ;

Το υπουργικό εν απαρτία

Ανασκουμπωμένοι για δουλειά, μαζεύτηκαν οι υπουργοί, οι αναπληρωτές υπουργοί και οι υφυπουργοί την Παρασκευή 28/8/1987 καθώς τελείωναν και οι πρωθυπουργικές διακοπές. Μαγκωμένοι — κανείς δεν ξέρει ποτέ τί τον περιμένει μετά τις διακοπές του πρωθυπουργού, έστω και αν δεν έχουν συμπέσει με εκείνες του κ. Γ. Αλευρά στην Κέρκυρα— κάθισαν όλοι στις θέσεις τους. Και τότε ο κ. Κάρολος Παπούλιας, άρτι αφιχθείς από τη Συρία, είπε, ανασύροντας από το χαρτοφύλακά του μια πολυσέλιδη εισήγηση: — «Έχω να κάμω μια εισήγηση» και άρχισε την ανάγνωση ενός βαρύγδουπου κειμένου όπου ανέλυε τους λόγους για την «άρση του εμπολέμου» με την Αλβανία: Ο κ. Παπούλιας ανέπτυξε το σκεπτικό του, που δεν απείχε πολύ από όσα επέβαλε ο κοινός νους. Αλλά όχι ακριβώς. Γιατί ο κ. Παπούλιας δεν είπε όλα όσα είχε αναφέρει εκτενώς στον κ. Άρμακαστ είκοσι μήνες πριν. Είχε τότε αναφέρει ότι και τις ΗΠΑ θα εξυπηρετούσε η εξομάλυνση των σχέσεών μας με την Αλβανία: η Ελλάδα θα αποτελούσε έτσι έναν καλό ενδιάμεσο, ώστε να εισχωρήσει η αμερικανική τεχνολογία στη χώρα αυτή, που τόσο πολύ τη χρειάζεται. Είχε ακόμα πει ότι η Αλβανία χρειάζεται τη φιλική και περίπου προστατευτική ομπρέλα της Ελλάδας, γιατί οι Σοβιετικοί έχουν «κακό στο νου τους» και σκοπεύουν κάποια στιγμή να εγκαταστήσουν βάσεις στη γειτονική χώρα, κάτι που θα ήταν επιζήμιο για την ατλαντική συμμαχία. Και άλλα πολλά νατοϊκά. Όμως ο κ. Παπούλιας στο υπουργικό συμβούλιο υποστήριξε με διαφορετικό σκεπτικό την πρότασή του:

- Λόγοι οικονομίας δυνάμεων στον στρατιωτικό τομέα απαιτούν την απόσυρση των δυνάμεων που απασχολούνται

Αλβανός στρατιώτης σε συνοριακό φυλάκιο. Δεξιά εικόνες από τη διαδήλωση της 9/9/87.

στην περιφρούρηση των συνόρων με μια χώρα με την οποία βρισκόμαστε σε «εμπόλεμη κατάσταση» και εξήγησε ότι οι επιτελικοί μας στο Πεντάγωνο χάνουν πολύ χρόνο χαράσσοντας στους χάρτες τα σχέδια άμυνας και επίθεσης εναντίον της Αλβανίας, ενώ τώρα πια δεν θα χρειάζεται να απασχολούνται με παρόμοια θέματα.

● Είπε επίσης ότι με τον τρόπο αυτόν θα ανακουφιστούν οι ομογενείς μας, γιατί θα επιτευχθούν καλύτεροι όροι ελευθεροεπικοινωνίας και συνεπώς πιο ανεκτές συνθήκες ζωής.

● Ένα ακόμα από τα σοβαρά επιχειρήματά του ήταν ότι δεν είναι νοητό ένας από τους ηγέτες των «έξη» να ευρίσκεται «εν πολέμω» με μια γειτονική του χώρα.

● Και η κατάληξη: Η κυβέρνηση ισχυροποιεί το εσωτερικό μέτωπο και δείχνει ότι δεν φοβάται να πάρει «σκληρές αποφάσεις» όταν χρειάζεται. Ιδού το μήνυμά μας προς όλους πριν προχωρήσουμε στις συνομιλίες για τις βάσεις.

Χωρίς να χρειαστεί να επιμείνουμε άλλο σε όλη αυτή την, καθόλα εύλογη επιχειρηματολογία πρέπει να σημειώσουμε ότι μετά το πέρας της εισήγησης δύο μόνο υπουργοί ακούστηκαν να διατυπώνουν επιφυλάξεις. Οι αναμενόμενοι: πρώτος ο κ. Τρίσης και στη συνέχεια ο κ. Παπαθεμελής αναπτύσσοντας το σκεπτικό ότι η σχέση του εθνικού κορμού με τους Βορειοηπειρώτες δεν πρέπει να αποδυναμωθεί κτλ. κτλ. Οι ενστάσεις τους, συνάντησαν τον σκληρό σχολιασμό άλλου υπουργού και κάποιους ψιθύρους. Ο αντίλογος ήταν ότι η απαγόρευση άσκησης του δικαιώματος του θρησκευέσθαι στην οποία αναφέρθηκε ο κ. Παπαθεμελής δεν αποτελεί διάκριση εις βάρος των Ελλήνων αλλά είναι γενικό μέτρο για όλους τους Αλβανούς πολίτες· αδιακρίτως εάν πρόκειται για μουσουλμάνους ή για ορθόδοξους - ελληνόφωνους και αλβανόφωνους. Ο υπουργός ήξερε, αφού είχε ήδη επισκεφθεί στο παρελθόν την Αλβανία.

Τέλος καλό, όλα καλά

Μετά από λίγο ο κυβερνητικός εκπρόσωπος έκανε τη δήλωση-αναγγελία στο πρεσ-ρουμ. Δεν είχε ληφθεί καμιά πρόνοια να ενημερωθεί προηγουμένως ούτε ο Έλληνας πρέσβης στα Τίρανα ούτε και η αλβανική πρεσβεία της Αθήνας, η οποία το πληροφορήθηκε από τον συντάκτη του «Βήματος» κ. Γ. Κατάλη, αργά το απόγευμα. Φυσικά, δεν είχε ενημερωθεί ουδείς άλλος. Ούτε οι σύλλογοι των Βορειοηπειρωτών —παρά τις ρητές διαβεβαιώσεις περί του αντιθέτου από τον ίδιο τον πρωθυπουργό και τον υπουργό των Εξωτερικών— ούτε τα άλλα κόμματα ούτε φυσικά και ο κ. Σαρτζετάκης. Κάποιοι είχαν το φόβο του.

Ίσως γι' αυτό να επιλέχθηκε και αυτή η

φόρμουλα «κατάπαυσης του πυρός» — η πράξη του υπουργικού συμβουλίου δηλαδή — και όχι η έκδοση προεδρικού διατάγματος. Η αλήθεια πάντως είναι ότι ο κ. Σαρτζετάκης ουδέποτε έλαβε σχέδιο σχετικού διατάγματος, όπως έχει άλλωστε δηλώσει και ο ίδιος στο παρελθόν. Είχε μάλιστα διαμηνύσει ότι «*γνωρίζοντας τα όρια των αρμοδιοτήτων του*» δε σκόπευε να φέρει αντιρρήσεις. Και όταν είχε δεχθεί τους εκπροσώπους της «Πανεπειρωτικής Ομοσπονδίας» τους άκουσε προσεχτικά, απέφυγε να κάμει οποιοδήποτε σχόλιο και είπε μόνον: «*Θα λάβω υπόψη μου τις απόψεις σας όταν χρειαστεί*».

Αλλά δεν χρειάστηκε. Η κυβέρνηση σκέφτηκε προφανώς ότι είτε κάποιο συντακτικό λάθος, είτε κάποια διαρροή μέσω του κ. Τρίση, είτε από ακριτομυθίες των ταχυδρόμων, στο τέλος θα ξεσπούσε θόρυβος. Και έπραξε, όπως έπραξε. Αν πίστευε κανείς ότι ο σκοπός αγιάζει τα μέσα, θα μπορούσε να συμφωνήσει με την τακτική της κυβέρνησης.

● Είχαν όμως όλα γίνει με τη σειρά τους και είχε υπάρξει πρόνοια για τα προβλήματα που θα προέκυπταν μετά την «άρση του εμπολέμου»;

● Γιατί επιλέχθηκε αυτή η χρονική στιγμή για την κυβερνητική πρωτοβουλία;

Είναι δύο ερωτήματα στα οποία αξίζει να σταθούμε.

Γιατί τώρα κι όχι άλλοτε;

Από το 1980, που πρώτη η κυβέρνηση της ΝΔ σκέφτηκε να προχωρήσει στην ρύθμιση αυτής της σουρεαλιστικής ιστορίας, μέχρι πριν δεκαπέντε μέρες που έκλεισε η εκκρεμότητα αυτή, έχει σημειωθεί μια καθυστέρηση επτάμισι χρόνων για ένα θέμα που —ανάμεσα στα άλλα— θα ανακούφιζε και τους Έλληνες που ζουν στην Αλβανία.

Επτάμισι χρόνια για την παράταση προβλημάτων ενός πληθυσμού, είτε 50 χιλιάδων όπως ισχυρίζονται οι Αλβανοί είτε 400 χιλιάδων όπως ισχυρίζεται ο Μητροπολίτης Σεβαστιανός, είναι πολλά. Και ας κόπτονται μετά όλοι ότι κύριο μέλημά τους είναι «οι αδελφοί μας της Βορείου Ηπείρου». Οι ελληνικές κυβερνήσεις, όλα αυτά τα χρόνια παλινδρομούσαν εξαιτίας άλλων λόγων (χρόνος εκλογικής αναμέτρησης, σχέσεις στα Βαλκάνια, σχέσεις με τις υπερδυνάμεις κτλ.).

Αλλά υπήρξαν και άλλοι, ακόμα πιο πεζοί και ταπεινοί λόγοι.

Γιατί λοιπόν επιλέχθηκε η συγκεκριμένη χρονική στιγμή;

Διακινδυνεύουμε την άποψη ότι πίσω από όλη τη ρητορεία και τις σύνθετες αναλύσεις, κρύβονται επιμελώς άλλα κίνητρα:

Γράφτηκε και αλλού («Ποντίκι» λχ.) ότι ένας από τους λόγους ήταν και η δυσω-

δια από το σκάνδαλο της ΑΓΡΕΞ. Φαίνεται ότι η κ. Υψηλάντη και ο κ. Σακελάρης, άθελά τους βέβαια, συνέδραμαν στη βελτίωση των ελληνοαλβανικών σχέσεων. Η ιστορία της ΑΓΡΕΞ έχει πολύ πονέσει τον πρωθυπουργό. Όλοι φροντίζουν τώρα να κουκουλωθεί όπως όπως. Ο ίδιος θεώρησε ότι το μείζον αυτό θέμα θα μπορούσε να αλλάξει το σκηνικό ως την επόμενη εβδομάδα οπότε άλλα πρωτοσέλιδα (λόγος Θεσσαλονίκης λχ.) θα προβάλλονταν από τον Τύπο.

Φυσικά οι ερμηνείες για το timing ποικίλλουν και αξίζει να καταγραφούν, γιατί δείχνουν πώς βλέπει ο καθείς τα πράγματα - ή καλύτερα πώς θέλει να τα βλέπει:

- *Δυτικοί διπλωμάτες*, πιστεύουν ότι μετά την «επιχείρηση Σαρατόγκα» και την «επιχείρηση Τρούμαν» και λίγες μέρες πριν από την έναρξη των διαπραγματεύσεων για τις βάσεις «ήταν χρήσιμη μια αριστερή κίνηση στην εξωτερική πολιτική».

- Κύκλοι προσκείμενοι εξάλλου προς το υπουργείο Εξωτερικών ερμήνευαν τη χρονική επιλογή πολλαπλώς:

Πέραν του ότι είχε χρονίσει αυτή η υπόθεση, ο κ. Παπούλιας βιαζόταν να προϋπαντήσει τον αναμενόμενο υφυπουργό Εξωτερικών κ. Σοκράτ Πλάκα με «ένα γεμάτο καλάθι». Η θεωρία του έλληνα υπουργού Εξωτερικών είναι ότι με τους Αλβανούς πρέπει να δείχνεις εσύ πρώτος ότι έχεις «μπέσα» στις κουβέντες σου. Ας δώσουμε, λοιπόν, πρώτοι εμείς κάτι και αυτοί θα ακολουθήσουν.

Η θεωρία ίσως τελικά να αποδειχθεί έωλη, αλλά ο ηπειρώτης υπουργός θέλει να δείξει «έργο» στον τομέα των ελληνοαλβανικών σχέσεων: ένα θέμα που αποτελεί μια από τις πρώτες μέριμνες και προτεραιότητες στα ενδιαφέροντά του.

Ένας άλλος λόγος που ψιθυρίστηκε ήταν η επικείμενη επίσκεψη του τουρκού υπουργού Εξωτερικών Χαλέφογλου στα Τίρανα. Ο κ. Παπούλιας θέλησε να τον προλάβει και, ώ του θαύματος, κατά τις συζητήσεις του με τον Αλβανό υφυπουργό που φιλοξενήθηκε τις ημέρες αυτές, συμφωνήθηκε η ανταλλαγή επισκέψεων με τον Αλβανό υπουργό Εξωτερικών κ. Μαλίλε. Το καλάθι του κ. Παπούλια άρχισε λοιπόν κι αυτό να γεμίζει.

Χαρακτηριστικό πάντως είναι ότι σύμφωνα με όλες αυτές τις ερμηνείες, οι πρωτοβουλίες δεν ανήκουν στην ελληνική πλευρά, αλλά αποτελούν «αναγκαστικές κινήσεις» στη διπλωματική σκακιέρα: «Αριστερή κίνηση» - «ταξίδι Χαλέφογλου» - «προσφορά προς την αλβανική πλευρά»: όλα δείχνουν την αδυναμία μάλλον της ελληνικής διπλωματίας και όχι την ευχέρεια πρωτοβουλιών.

Και τώρα πόσα πληρώνουμε;

Αλλά η απρονοησία και η προχειρότητα που χαρακτηρίζει τις κυβερνητικές

«πρωτοβουλίες» έγινε φανερή με την περιφνημη υπόθεση των περιουσιών που έχουν στην Ελλάδα Αλβανοί υπήκοοι. Ο Τύπος άρχισε κιόλας να γράφει πολύ διακριτικά για το θέμα αυτό.

Με το καθεστώς του εμπολέμου που ισχύει ως σήμερα, το ελληνικό δημόσιο —μέσω της Τράπεζας Ελλάδος— διαχειριζόταν τις ευρισκόμενες στην Ελλάδα περιουσίες των λίγων Αλβανών και των πολλών Ελλήνων Βορειοηπειρωτών που ως τώρα είχαν δημευθεί και χαρακτηριστεί ως «εχθρικές περιουσίες» —από δω και το όνομα της σχετικής υπηρεσίας του Γενικού Λογιστηρίου.

Οι Αλβανοί μέχρι πριν από λίγες μέρες έλεγαν ανεπίσημα ότι δεν τους ενδιαφέρουν όλα αυτά και ότι δεν τους απασχολεί το πρόβλημα. Γι' αυτούς, κύριο μέλημα είναι το *χτίσιμο μιας σταθερής φιλίας και καλής γειτονίας ανάμεσα στα δύο κράτη*. Αυτή την διαβεβαίωση είχε ο υπογραφόμενος, όταν έθετε το πρόβλημα σε αρμόδιους εκπροσώπους της Αλβανίας, είτε εδώ είτε στα Τίρανα. Δεν γνωρίζω βέβαια αν το θέμα είχε ποτέ τεθεί στις διπλωματικές διασκέψεις των αντιπροσωπειών και των δύο χωρών και τι είχε διαμειφθεί. Πριν λίγες μέρες πάντως και μετά την άρση του εμπολέμου, σε συζήτηση με πολιτικό σύμβουλο της αλβανικής πρεσβείας στην Αθήνα, μου δηλώθηκε ότι το πρόβλημα των περιουσιών των Αλβανών υπηκόων είναι *πρόβλημα Διεθνούς Δικαίου και πρέπει να λυθεί σύμφωνα με τις διατάξεις του*.

Συμπέρασμα: Επειδή η ελληνική πλευρά οφείλει να δείξει «μπέσα» πρέπει σύντομα να αρχίσει να αντιμετωπίζει σοβαρά το πρόβλημα. Τι σημαίνει αυτό; Όλα τα περιουσιακά στοιχεία των Αλβανών και των Βορειοηπειρωτών πρέπει να αποδοθούν τώρα στους ιδιοκτήτες τους, και επειδή στην Αλβανία δεν υπάρχει ιδιωτική ιδιοκτησία, να δοθούν τελικά στο αλβανικό δημόσιο. Πρόκειται για ποσό που μάλλον υπερβαίνει κατά πολύ το 1 δις, όπως άλλοι εκτιμούν (βλ. «Πρώτη»). Είναι καταθέσεις σε Τράπεζες, βοσκότοποι, καλλιεργήσιμα εδάφη και αστικά ακίνητα σε πολλές ελληνικές πόλεις.

Το περιεργό και το ασυνάρτητο στην υπόθεση είναι ότι δεν υπάρχει καμιά σχετική μελέτη από ελληνικής πλευράς.

Όλη την προηγούμενη εβδομάδα προσαθήσαμε να πληροφορηθούμε είτε από το υπουργείο Εξωτερικών, είτε από την αρμόδια υπηρεσία του Γενικού Λογιστηρίου («Υπηρεσία εχθρικών περιουσιών») δύο πράγματα:

- Αν έχουν χαρτογραφηθεί και καταγραφεί οι περιουσίες των Αλβανών υπηκόων, και

- Πόσο εκτιμάται το ύψος της αξίας αυτών των περιουσιών σε συνάλλαγμα.

Μετά από τις συνηθείς δυστοκίες και ε-

πιφυλάξεις μας παρέπεμψαν εν τέλει στον υφυπουργό Οικονομικών κ. Καλούδη ο οποίος μέσω του Διευθυντή του γραφείου του κ. Βλάσση μας εξήγησε ότι:

«η εργασία αυτή έχει αρχίσει αλλά δεν έχει περατωθεί, οι υπάλληλοι εργάζονται όμως τώρα πιο εντατικά και πάντως βρέθηκαν *απροετοίμαστοι με την αιφνίδια ανακοίνωση της άρσης του εμπολέμου*».

Απροετοίμαστοι, λοιπόν, για μian ακόμα φορά. Και όμως υποτίθεται ότι το θέμα έπρεπε να είχε απασχολήσει τις υπηρεσίες από το 1980 και με κάποια συνέπεια μετά το 1981, όταν η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ ήδη είχε προσανατολιστεί να προχωρήσει στον αποχαρκτηρισμό της γειτονικής χώρας ως «εχθρικής».

«Μπέσα» για «μπέσα»

Πολιτικοί σχολιαστές και εμπειρογνώμονες που γνωρίζουν το πρόβλημα των διμερών σχέσεων, υποστηρίζουν ότι η ελληνική κυβέρνηση έπρεπε να χρησιμοποιήσει το «εμπόλεμο» σαν διαπραγματευτικό χαρτί για την προσκόμιση κάποιων ανταλλαγμάτων από την άλλη πλευρά. Θα έπρεπε δηλαδή να ζητηθεί η υπογραφή κάποιου πρωτοκόλλου που θα ρυθμιζε τα πιο ακανθώδη από τα εκκρεμή προβλήματα ανάμεσα στις δύο χώρες. Την άποψη αυτή φαίνεται ότι είχε παληότερα ο κ. Καραμανλής και συμμερίστηκε σε κάποια φάση και ο κ. Παπανδρέου. Ένα από τα θέματα που θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν στο πρωτόκολλο αυτό, θα ήταν και το πρόβλημα των περιουσιών με πρόνοια για παράλληλη παραίτηση των αλβανικών απαιτήσεων και των ελληνικών ανταπαιτήσεων.

Ίσως τελικά προκύψει ότι αυτή η ιστορία με τις περιουσίες των Αλβανών υπηκόων θα εμπλέξει και πάλι τις ελληνοαλβανικές σχέσεις και θα αποδειχθεί μπουμεραγκ για τις πρωτοβουλίες του κ. Παπούλια.

Για να αποφευχθεί όμως αυτό, θα πρέπει και η αλβανική πλευρά να επιδείξει «μπέσα». Διαφορετικά, υπάρχει κίνδυνος να ανατραπεί το οικοδόμημα της πολιτικής του ΠΑΣΟΚ και να δυσχεράνουν αντί να προωθηθούν οι διμερείς σχέσεις.

Υπάρχει όμως πάντοτε και η αισιόδοξη πλευρά των πραγμάτων. Τις ημέρες που ακολούθησαν μετά την άρση του «εμπολέμου» η επίσημη εφημερίδα του ΚΕΑ, «Ζέρι i Πόπολιτ» ανέγραψε ότι η ελληνική μειονότητα πρέπει να ενισχύσει τους δεσμούς της με το ελληνικό έθνος. Απόψεις όπως αυτή, είναι τολμηρές και μη αναμενόμενες και δίδουν έναν τόνο αισιοδοξίας ότι κάτι καλό μπορούμε επιτέλους να περιμένουμε μετά την ευτυχή κατάληξη στην περιπέτεια των σχέσεων ανάμεσα στις δύο χώρες.

Χ.Γ.Π.

Μια επτάφωτη λυχνία φωτίζει το δρόμο μας προς τη Μέση Ανατολή

του Σωτήρη Σιδέρη

Ήταν την περασμένη Πέμπτη 3 του Σεπτεμβρίου, όταν ο υπουργός Εξωτερικών κ. Κ. Παπούλιας, προφανώς συνεπαρμένος από την 13η επέτειο της ιδρυτικής διακήρυξης του ΠΑΣΟΚ δήλωνε στην αυλή της Βίλλας «Γαλήνη» στο Καστρί, ενώπιον του κ. Καντούμι, υπεύθυνου Εξωτερικών Υποθέσεων του PLO:

«Θέλω να εκφράσω την χαρά μου, γιατί υποδεχόμαστε τον φίλο Φαρούκ Καντούμι εκπρόσωπο των δικαιών του Παλαιστινιακού λαού και της Παλαιστινιακής επανάστασης, την οποία όπως ξέρετε η κυβέρνηση και ο πρωθυπουργός με συνέπεια εξακολουθεί να υποστηρίζει τους στόχους της».

Τρεις ημέρες αργότερα, ο κ. Παπούλιας θα αισθάνθηκε πολύ άβολα στην πολυθρόνα του όταν ο πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου κ. Τεό Κλάιν παρατηρούσε στον κ. υπουργό, ότι η επίσκεψη Καντούμι αποτέλεσε πρόκληση για τους απανταχού της Ευρώπης Εβραίους που συνεδρίαζαν στο Ζάππειο. Ο κ. Παπούλιας του εξήγησε, με κάθε ειλικρίνεια, – σύμφωνα με έγκυρη πηγή – ότι δεν μπορούσε να αναβληθεί για τρίτη φορά η επίσκεψη Καντούμι, ότι η ημερομηνία είχε καθοριστεί πριν από 4 μήνες και ότι δεν ε γνώριζε ότι τις ημέρες αυτές θα πραγματοποιούνταν το Εβραϊκό Συνέδριο.

Όσο για την αναγνώριση του Ισραήλ – σύμφωνα με την ίδια πηγή – δεν χρειάστηκε να μιλήσει ο κ. Κλάιν. Τον πρόλαβε ο κ. Παπούλιας, ο οποίος παραδέχθηκε ότι η «ντε γιούρε» αναγνώριση έχει καθυστερήσει αλλά «είναι ένα πρόβλημα που κληρονομήσαμε» είπε στον κ. Κλάιν. Και ο κ. Κλάιν την Κυριακή 6 Σεπτεμβρίου διαβεβαίωσε τους δημοσιογράφους, ότι η Ελληνική κυβέρνηση αναζητά την κατάλληλη ευκαιρία για την πανηγυρική αναγνώριση του κράτους του Ισραήλ.

Και οι Παλαιστίνιοι, και οι Άραβες πώς θα αντιδράσουν; Η μεν κυβέρνηση διαβεβαιώνει τους πάντες ότι η επίσημη αναγνώριση του Ισραήλ, δεν σημαίνει και αλλαγή πολιτικής στο Παλαιστινιακό. Αντίθετα, η χώρα μας θα μπορεί να διαδραματίσει κάποιο θετικό ρόλο στο Μεσανατολικό στα πλαίσια της ΕΟΚ ή σε άλλη περίπτωση να βοηθήσει στην προσέγγιση μεταξύ Αραβικών χωρών και Ισραήλ δεν σημαίνει και αλλαγή πολιτικής στο Παλαιστινιακό. Αντίθετα, η χώρα μας θα μπορεί να διαδραματίσει κάποιο θετικό ρόλο στο Μεσανατολικό στα πλαίσια της ΕΟΚ ή σε άλλη περίπτωση να βοηθήσει στην προσέγγιση μεταξύ Αραβικών χωρών και Ισραήλ αφού πλέον δεν θα υπάρχουν τα διπλωματικά εμπόδια με το Ισραήλ.

Μέχρι στιγμής κανένα αραβικό κράτος δεν έχει αντιδράσει στην επικείμενη αναγνώριση του Ισραήλ, αλλά ορισμένες ενδείξεις (όπως π.χ. οι γεμάτες υπονοούμενα δηλώσεις Καντούμι ότι σχέσεις μεταξύ δυο χωρών «σημαίνει δούνα και λαθείν») πιθανόν να προδιαθέτουν για μια νέα περίοδο στις σχέσεις ανάμεσα στην Ελλάδα και στους Άραβες. Κατά συνέπεια οι ίδιοι οι Άραβες, μάλλον δεν θα είναι διατεθειμέ-

Ο κ. Τεό Κλάιν.

νοι να δεχθούν οποιαδήποτε ειρηνευτική προσπάθεια της Ελλάδας στο Μεσανατολικό γιατί όπως μας είπε έμπειρος διπλωμάτης «θα την θεωρήσουν χωρίς αντίκρουσμα και, γιατί όχι, σαν ένα από τους γνωστούς ελιγμούς του Έλληνα πρωθυπουργού στην προσπάθειά του να αμβλύνει τις αρνητικές εντυπώσεις που θα προκαλέσει η αναγνώριση του Ισραήλ».

Αλλά και οι σύνεδροι Εβραίοι που βρέθηκαν στο Ζάππειο δεν έδειχναν να σκοτίζονται για οποιαδήποτε ειρηνευτική πρωτοβουλία στο Μεσανατολικό που δεν θα συνυπέγραφε και το Ισραήλ. Πόσο μάλιστα όταν αυτή θα προέρχεται από την Ελλάδα. Χαρακτηριστική είναι η φράση του κ. Κλάιν όταν δεχόταν συνεχείς ερωτήσεις για τις σχέσεις Ελλάδας-Ισραήλ: «Πιστεύετε ότι πλήττεται το Ισραήλ που δεν έχει σχέσεις με την Ελλάδα; Το πρόβλημα είναι της Ελλάδας. Το Ισραήλ επέζησε χωρίς να έχει σχέσεις με την Σοβιετική Ένωση, δεν θα επιζητήσει αν δεν έχει σχέσεις με την Ελλάδα;...»

Όσο και αν οι Έλληνες δημοσιογράφοι απορούσαν με την διαχυτικότητα και την ομιλητικότητα των συνέδρων στο θέμα Ελλάδα-Ισραήλ, αλλά και για την σιγουριά με την οποία έθεταν το θέμα της αναγνώρισης, για τους ίδιους ήταν κάτι φυσικό και αναμενόμενο. Ήξεραν ότι η αναγνώριση έρχεται μετά από αφόρητες πιέσεις που άσκησαν και ασκούν στην ελληνική κυβέρνηση οι ΗΠΑ και οι λοιποί δυτικοί σύμμαχοί μας. Τόσο, που ο κ. Κλάιν είπε ότι «με την αναγνώριση του Ισραήλ θα σταματήσουν και οι πιέσεις όπως έγινε και με την Ισπανία».

Αλλά, ας μπορούμε για μια στιγμή στο παιχνίδι που θέλει να παίξει η Ελληνική κυβέρνηση, με την ανάληψη μιας ειρηνευτικής πρωτοβουλίας στο Μεσανατολικό και ας δεχθούμε ότι το πρόσφατο ταξίδι της «ανοιχτής ατζέντας» του κ. Παπούλια στην Συρία έγινε για τον σκοπό αυτό (και όχι για να δικαιολογήσει την ομαλοποίηση των σχέσεων με το Ισραήλ).

Ακόμη και κάποιος που παρακολουθεί στοιχειωδώς τις εξελίξεις στην Μέση Ανατολή, θα μπορούσε ποτέ να πιστέψει ότι οι ΗΠΑ και το Εβραϊκό λόμπυ, που στήριξαν το σημερινό Ισραήλ, θα δεχθούν οποιαδήποτε παρέμβαση που δεν θα φέρει την δική τους σφραγίδα;

Πιθανότατα να θρискόμαστε μπροστά σε μια περίοδο αναγκαστικής αλλαγής των διεθνών σχέσεών μας έτσι όπως υπαγορεύονται από την πέραν του Ατλαντικού Υπερδύναμη η οποία μας θεωρεί απλώς μια χώρα με μεγάλη σημασία για τα στρατηγικά συμφέροντά της. Αρκεί να υπάρχουν και οι υποστηρικτές...

Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΔΙΑΣΚΕΨΗ

Η πρόταση της Σοβιετικής Ένωσης για την σύγκληση διεθνούς διάσκεψης για το Μεσανατολικό, ξάφνιασε – όπως και άλλες πρωτοβουλίες του Μιχαήλ Γκορμπατσόφ – και βρήκε απροετοίμαστους τους Ισραηλινούς και τους Αμερικανικούς προπαγανδιστικούς μηχανισμούς. Έπρεπε οπωσδήποτε να δώσουν μια απάντηση που να δείχνει ότι δεν απορρίπτουν ασυζητητί μια ειρηνευτική προσπάθεια. Η απάντηση όμως κάθε άλλο – και ήταν αναμενόμενη – παρά ενθουσίασε τους Παλαιστίνιους.

Είναι γνωστό ότι το PLO δεν πρόκειται να υιοθετήσει καμιά διάσκεψη χωρίς την δική του ισότιμη συμμετοχή. Από την άλλη πλευρά, το Ισραήλ επιθυμεί συνομιλίες χωρίς την παρουσία των Παλαιστίνιων. Επιδιώκει δηλαδή χωριστές συνομιλίες με τα Αραβικά κράτη με την προσδοκία ότι θα καταφέρει να επαναλάβει την επιτυχία του Καμπ Ντέβιντ συνεπικούρου με και τώρα από τις ΗΠΑ. Η υπόθεση έχει μείνει εκεί, αλλά όπως εκτιμάται, το Ισραήλ θα αλλάξει στάση, μόνο στην περίπτωση που οι εσωτερικές του εξελίξεις με την συνεχιζόμενη διαμάχη Πέρες-Σαμίρ οδηγήσουν προς αυτήν την κατεύθυνση.

Σύμφωνα με μια πληροφορία – την οποία θέσαμε υπόψη σε σύνεδρο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και την οποία αρνήθηκε να σχολιάσει αρκούμενος στο να πει ένα «ίσως» – ο Ευρωπαϊκός Εβραϊσμός, ένας από τους βασικούς αρωγούς της οικονομίας του Ισραήλ, δεν θλέπει πια με καλό μάτι τον συνεχιζόμενο πόλεμο και την κακή οικονομική εξέλιξη του Ισραήλ γιαυτό και αρχίζει να πιέζει για σύντομη λύση του προβλήματος.

Επομένως και σε σχέση με τα προαναφερόμενα, βασικό ρόλο σε μια αλλαγή στάσης του Ισραήλ θα παίξουν και τα Εβραϊκά λόμπυ τα οποία προτιμούν να δουν το Ισραήλ να αναπτύσσεται οικονομικά και να έχει καλές σχέσεις με τους Άραβες παρά να συνεισφέρουν για να δαπαναθεί ο μισός προϋπολογισμός του σε πολεμικό υλικό.

Όπως όμως και να έχει το πράγμα, ότι γίνεται, γίνεται τώρα στο παρασκήνιο. Γι' αυτό κανένας δεν μπορεί να είναι σε θέση να γνωρίζει αν πλησιάζουμε ή όχι στο φωτεινό τέλος μιας σήραγγας, το σκοτάδι της οποίας, έχει στοιχίσει πολλά σε πολλούς, δεκαετίες τώρα. □

Πρόβατα, ή λύκοι με προβιές;

του Θύμιου Παπαγιάννη

Σπάνια σχέδιο νόμου, που κατατέθηκε στη Βουλή των Ελλήνων, δημιούργησε τέτοια θύελλα αντιδράσεων, τόσο σε έκταση, όσο και σε οξύτητα. Πανεπιστημιακοί, δασολόγοι και οικολογικοί φορείς¹ το κατηγορούν ως καταστροφικό για τον Τόπο μας, ενώ σοβαρή μερίδα του Τύπου (ακόμα και συμπολιτευόμενου²) το καταγγέλει ως φαύλο και καιροσκοπικό³.

Αντίθετα, η πολιτική ηγεσία του Υπουργείου Γεωργίας, που το εισηγείται, ισχυρίζεται ότι με το νομοσχέδιο αυτό:

- Εξυγιανείται και τονώνεται ένας σημαντικός κλάδος της πρωτογενούς παραγωγής στη Χώρα μας, ο οποίος μέχρι σήμερα ήταν προβληματικός.

- Ενισχύεται η τάξη των κτηνοτρόφων, με τη ρύθμιση των προβλημάτων, που έχουν δημιουργηθεί στις κτηνοτροφικές εκτάσεις και με την «ικανοποίηση παλαιών και μόνιμων αιτημάτων των παραγωγών»⁴.

- Επιδιώκεται η «λύση μιας σειράς προβλημάτων, που πηγάζουν από την εφαρμογή της ισχύουσας δασικής νομοθεσίας και τα οποία συνεπάγονται εμπλοκή της οικονομικής ανάπτυξης σε διάφορους τομείς και δημιουργούν σύγχυση και ανασφάλεια στις συναλλαγές»⁴.

Ανάμεσα σ' αυτές τις δύο αντιφατικές θέσεις, ποια είναι η αλήθεια; Ένας τρόπος να την προσεγγίσει κανείς είναι με την προσπάθεια να αποτιμηθεί εάν οι διατάξεις του νομοσχεδίου θα βοηθήσουν στην προσέγγιση των στόχων του. Ας δοκιμάσουμε μια τέτοια εξέταση.

Τόνωση της κτηνοτροφίας

Με το νομοσχέδιο επιχειρείται η τόνωση της κτηνοτροφίας στην Ελλάδα κυρίως με την αύξηση των διαθέσιμων για δόσκηση εκτάσεων. Όμως είναι γνωστό ότι σήμερα δοσούνται όλες οι δασικές εκτάσεις, με εξαίρεση τους πυρήνες των εθνικών δρυμών και κάποιες αναδασωτές περιοχές (περίπου 10 εκατομμύρια στρέμματα). Όλο το υπόλοιπο (πάνω από 65 εκατομμύρια στρέμματα) είναι στη διάθεση της κτηνοτροφίας. Άρα ποια είναι η αύξηση που προβλέπει το νομοσχέδιο;

Και πώς αντιμετωπίζονται τα σοβαρά προβλήματα της Ελληνικής κτηνοτροφίας; Δηλαδή η πλήρης έλλειψη σύγχρονης οργάνωσης, η κακή διάρθρωση του ζωϊκού κεφαλαίου με έμφαση στη νομαδική δόσκη των γιδιών (που είναι όχι μόνο αντιοικονομική, αλλά και καταστροφική για τους βοσκότοπους), η οικολογική υποβάθμιση των διαθέσιμων φυσικών χώρων δόσκτης, η ανυπαρξία τεχνητών λειμώνων, η ατελής οργάνωση του κυκλώματος εμπορίας και τόσα άλλα. Κανένα μέτρο δεν παίρνεται για όλα αυτά, τουλάχιστον στα πλαίσια του παρόντος νομοσχεδίου.

Αντίθετα, η καθιέρωση της κτηνοτροφίας ως μοναδικής χρήσης μέσα στους βοσκότοπους και ο αποκλεισμός όλων των άλλων, κινδυνεύει να οδηγήσει σε ακόμα μεγαλύτερη οικολογική υποβάθμιση των περιοχών αυτών (με τελικό αποτέλεσμα την ερημοποίηση) και φυσικά σε ραγδαία μείωση της βοσκοϊκανότητάς τους⁵. Το πρόβλημα αυτό μπορεί να αμβλυνθεί ίσως με τις προβλεπόμενες διαχειριστικές μελέτες για κάθε οριοθετημένο βοσκότοπο. Εάν εκπονηθούν με σωστές επιστημονικές αρχές και πρακτικό πνεύμα και εφαρμοστούν αποτελεσματικά, θα αποτελέσουν θετικό σημείο του νέου νόμου.

Ενίσχυση των κτηνοτρόφων

Η μόνη θετική ενίσχυση των κτηνοτρόφων θα ήταν η συμβολή του Κράτους στην καλύτερη οργάνωση του κλάδου με τεχνογνωσία, πιστώσεις, βελτίωση της τεχνικής και κοινωνικής υποδομής, εκσυγχρονισμό του κυκλώματος διακίνησης και εμπορίας. Αντί για όλα αυτά, στο αρχικό σχέδιο νόμου, οι κτηνοτρόφοι ενισχύονται με τη διάθεση (αφειδώς) δημόσιας δασικής γης.

Πέρα από τα συνταγματικά προβλήματα που προκύπτουν με το μέτρο αυτό (αποχαρκτηρισμός δασικών εκτάσεων, ισότητα των Ελλήνων), πέρα από τις δυσμενείς επιπτώσεις που θα προκύψουν και στο φυσικό περιβάλλον, αλλά και στη δομή των οικισμών (τινάζεται στον αέρα ο πολεοδομικός σχεδιασμός και η περιώνυμος ΕΠΑ⁶) δημιουργείται κι ένα πολύ κακό προηγούμενο: η ενίσχυση κοινωνικών τάξεων (χωρίς να υπάρχει το κριτήριο έλλειψης στέγης ή χαμηλού εισοδήματος) με τη διάθεση δημόσιας γης. Γιατί να μη γίνει το ίδιο με τους ψαράδες ή τους γεωργούς; Ορθώς λοιπόν ο Υπουργός Γεωργίας, με τροπολογία που κατέθεσε πρόσφατα, περιόρισε τις παροχές αυτές.

Επίλυση «άλλων κοινωνικών προβλημάτων»

Είναι βέβαιο ότι, από το 1836 και τη συγκρότηση της πρώτης επιτροπής για τις διεκδικήσεις δασικών εκτάσεων⁷ και με εντεινόμενο ρυθμό μεταπολεμικά, έχουν προκύψει άπειρα θέματα προστριβών με καταπατήσεις, παράνομες αγοραπωλησίες, αμφίδουλος τίτλους, αυθαίρεση δόμηση και άλλα πολλά σε βάρος της δημόσιας δασικής γης, τόσο από άτομα (διαφόρων εισοδηματικών τάξεων, από τη μικρότερη μέχρι τη μεγαλύτερη κλίμακα) και από οργανωμένους φορείς (κυρίως συνεταιρισμούς)⁸. Τα προβλήματα που προκύπτουν κατατρύχουν και τις αρμόδιες υπηρεσίες και τις δικαστικές αρχές και προκαλούν μια συνεχή κοινωνική αναστάτωση. Επομένως η προσπάθεια να επιλυθούν κάποτε, αποτελεί θεμιτή (και επαινετή) επιδίωξη του Κράτους.

Όμως οι διεκδικήσεις αυτές γαιών, καλύπτουν όλη την κλίμακα από μικρά οικοπέδα, για την εξασφάλιση στοιχειωδών βιοτικών αναγκών οικογενειών με χαμηλό εισόδημα, μέχρι εκτάσεις χιλιάδων στρεμμάτων, που διεκδικούνται από εύπορους κερδοσκόπους. Δεν θα έπρεπε επομένως να αντιμετωπιστούν επιλεκτικά, με ένα ειδικό νομοθέτημα, που θα ξεκινούσε από αποδεκτές αρχές δικαίου, θα διαχωρίζει τις περιπτώσεις και τις κατηγορίες και θα προέβλεπε πιο ευέλικτες και εξειδικευμένες ρυθμίσεις; (Για παράδειγμα με βαριά φορολόγηση των μεγάλων παραχωρουμένων εκτάσεων, καθώς και εκείνων που έχουν υψηλή οικοπεδική αξία). Αντί να ρίχνονται όλες οι διεκδικήσεις, δίκαιες και άδικες, φύδην μίγδην στο τσουβάλι ενός άσχετου νομοσχεδίου, που αφορά την ενίσχυση ενός κλάδου της πρωτογενούς παραγωγής. Και μάλιστα με διατάξεις αμφίδολης συνταγματικότητας.

Κάποια συμπεράσματα

Από τις παραπάνω παρατηρήσεις προκύπτουν ορισμένα αβίαστα συμπεράσματα. Το κύριο είναι ότι οι διατάξεις του νομοσχεδίου που συζητείται στη Βουλή των Ελλήνων δεν φαίνεται να συμβάλλουν αποτελεσματικά στην επίτευξη των στόχων που η ίδια η Κυβέρνηση προσδιόρισε. Άρα, το νομοσχέδιο είναι ατυχές (και τότε πρέπει να αποσυρθεί και να ανασυνταχθεί άρδην και στο πνεύμα και στο γράμμα του) ή έχει άλλους, ανομολόγητους στόχους. Δηλαδή, την απόσυρση του 61% των δασικών εκτάσεων από την κάλυψη της αυστηρής δασικής νομοθεσίας και τη μετατροπή του σε γη – «εντός συναλλαγής»⁹, με άνετη δυνατότητα διάθεσης (με συμφεροντολογικά ή μικροκομματικά κριτήρια), όπως υποστηρίζεται από πολλές πλευρές.

Το τι από τα δύο συμβαίνει θα φανεί από τη συμπεριφορά

της πολιτικής ηγεσίας του Υπουργείου Γεωργίας κατά την κατ' άρθρο συζήτηση του νομοσχεδίου. Προς το παρόν υπάρχουν αρκετές ενθαρρυντικές και ορισμένες αρνητικές ενδείξεις.

Εδώ θα πρέπει να επισημανθεί και ένα ακόμα στοιχείο. Η διατήρηση και περαιτέρω ανάπτυξη της πρωτογενούς παραγωγής εξαρτάται απόλυτα από την αποκατάσταση και συντήρηση της οικολογικής ισορροπίας του τόπου. Δηλαδή του κυκλώματος των υδάτων (που είναι ίσως και ο κρισιμότερος παράγων) της προστασίας των εδαφών από τη διάβρωση, την επαύξηση του χούμου και των θρεπτικών σ' αυτά, τη διατήρηση της χλωρίδας και της πανίδας και τόσων άλλων φυσικών παραμέτρων, που αλληλένδετοι και αλληλοεπηρεαζόμενοι εξασφαλίζουν την ανανέωση και τη δυναμική σταθερότητα του φυσικού περιβάλλοντος.

Αυτός ο παράγων, ο τόσον απαραίτητος και για τη φυσική επιδίωξη του ανθρώπου, ξεχνιέται συχνά στη Χώρα μας, με αποτέλεσμα τη ληττρική χρήση (και γρήγορη εξάντληση) των φυσικών πόρων¹⁰. Το ίδιο πνεύμα διαφαίνεται και στους συντάκτες του νομοσχεδίου για τους βοσκότοπους (παρά την κάποια επιφύλαξη του άρθρου 1), με μια σειρά από επικίνδυνες διατάξεις.

Ιδιαίτερα δυσμενή είναι δύο ακόμα σημεία:

Πρώτο, ότι αποκλείεται πια η δυνατότητα επέκτασης των δασών της Χώρας, παρόλο που το ποσοστό δασοκάλυψης είναι σήμερα εξαιρετικά χαμηλό. Η αύξηση όμως της δασοκάλυψης πρέπει ν' αποτελεί μόνιμο στόχο όλων μας και για λόγους παραγωγικούς (υδρολογικούς και συγκράτησης των εδαφών) αλλά κυρίως για τη συμβολή της στη διατήρηση υγιεινών συνθηκών για τους κατοίκους.

Δεύτερο, ότι ανοίγεται η δυνατότητα καταστροφής και των υπόλοιπων υγροβιότοπων στην Ελλάδα, με το άρθρο 13, παρ. 1, που προβλέπει την παραχώρηση «για παραγωγικές χρήσεις...βαλτωδών ή άγονων εκτάσεων που βρίσκονται μέσα σε περιοχές που έχουν αποστραγγιστεί», περιγραφή που ταιριάζει σε όλους τους σημαντικούς υγροβιότοπους, από τον Έβρο μέχρι το Κοτύχι (και που υποτίθεται ότι χαίρουν και διεθνούς προστασίας¹¹).

Όσο για το χλωμό νόμο 1650/86 για το περιβάλλον, αυτός πια αγνοείται τελείως (και καταργείται στα πιο καίρια σημεία του) από το νομοσχέδιο για τους βοσκότοπους.

Προτάσεις και κάποιες απαραίτητες τροπολογίες

Ελπίζω, έστω και την ύστατη ώρα, να επικρατήσουν πιο σώφρονες σκέψεις και να μπορέσει να αναμορφωθεί ριζικά το νομοσχέδιο. Εάν όμως αυτό δεν γίνει, τότε κάποιες τροπολογίες μπορούν ίσως να αμβλύνουν τα κυριότερα επίμαχα σημεία.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Άρθρο 1: Ορισμοί

Παρόλο που το άρθρο αυτό ψηφίστηκε, θα 'πρεπε στην παρ. α, να οριστεί ο βοσκότοπος ως «δασική έκταση, στην οποία καθορίζεται ως κυρίαρχη χρήση η βόσκηση ζώων για ορισμένη χρονική περίοδο». Στην παρ. β, να προστεθεί «και χωρίς να διαταράσσεται η δυναμική οικολογική ισορροπία του βοσκότοπου ως οικοσυστήματος». Μόνο έτσι δεν θα αρθεί η βασική κάλυψη για τις εκτάσεις αυτές και θα υπάρξει ελπίδα να διαφυλαχθούν.

Άρθρο 2: Διαχείριση των Βοσκότοπων

Για τους ίδιους λόγους να αλλάξει η παρ. 1. Όχι «Ο βοσκότο-

πος, όσο ισχύει η απόφαση της οριοθέτησής του, δεν θεωρείται δάσος ή δασική έκταση», αλλά... «θεωρείται δασική έκταση με ειδική κυρίαρχη χρήση και εκμετάλλευση».

Άρθρο 3: Οριοθέτηση βοσκότοπων

Να μετασχεύει στην επιτροπή οριοθέτησης της παρ. 1 «δ) ένας περιβαλλοντολόγος, εκπρόσωπος της αρμόδιας διεύθυνσης του ΥΠΕΧΩΔΕ» ώστε να υπάρξει στις αντίστοιχες επιτροπές και η φιλοπεριβαλλοντολογική προσέγγιση. Στις εκτάσεις που δεν περιλαμβάνονται στις οριοθετήσεις βοσκότοπων να προστεθούν (στο τέλος της παρ. 2) «καθώς και προστατευόμενες ή προστατευτές περιοχές βάσει των διατά-

ξεων του κεφαλαίου Δ (προστασία της φύσης και του τοπίου) και του άρθρου 31, παρ. 9 του Νόμου 1650/86 και των διεθνών συμβάσεων και κανονισμών, που δεσμεύουν την Ελλάδα». Είναι απαραίτητη η διευκρίνιση αυτή για την προστασία των ευαίσθητων περιοχών.

Άρθρο 4: Διαχειριστικές μελέτες κλπ.

Στην παρ. 1 να προστεθεί ότι η μελέτη διαχείρισης συντάσσεται «σύμφωνα με προδιαγραφές του Υπουργείου Γεωργίας, που καθορίζονται με ειδικό Προεδρικό Διάταγμα». Θα υπάρξουν έτσι κάποια εγγύα ότι οι διαχειριστικές μελέτες θα συνάσσονται με κάποια σοβαρότητα και όχι το «πόδι».

Άρθρο 6: Αλλαγή χρήσης βόσκησις

Στην παρ. 1, πρώτη περίοδος: «Μετά την οριοθέτησή τους οι βοσκότοποι διέπονται από τις διατάξεις αυτού του νόμου και χρησιμοποιούνται...» όχι «αποκλειστικά για τους σκοπούς της κτηνοτροφίας», αλλά «κυρίως για τους σκοπούς της κτηνοτροφίας, σε δυναμική ισορροπία με τις άλλες πολλαπλές λειτουργίες των εκτάσεων αυτών (υδρολογικές, προστατευτικές, ψυχαγωγικές κλπ.)». Η δεύτερη πρόταση, για την ανάκληση των αποφάσεων αναδασώσεων, να καταργηθεί. Δεν είναι σκόπιμη η απλή αναστολή των αποφάσεων του νομάρχη. Είναι πασιφανές ότι με κανένα τρόπο δεν πρέπει να σταματήσουν οι αναδασώσεις.

Άρθρο 7:
Αγροτεμάχια μέσα σε βοσκοτόπους

Η νέα διατύπωση του άρθρου με τροπολογία του Υπουργείου Γεωργίας, χωρίς να είναι τέλεια, είναι πάντως καλύτερη από το αρχικό σχέδιο, γιατί θέτει κάποιους σκόπιμους περιορισμούς στη διάθεση των αγρών για δόσκιση.

Άρθρο 9:
Παραχώρηση σε κτηνοτρόφους για οίκηση και σταυλικές εγκαταστάσεις

Η επαναδιατύπωση του άρθρου αυτού από το Υπουργείο Γεωργίας, με πρόβλεψη σταυλικών εγκαταστάσεων και ξενώνων, αντι παραχωρήσεων οικοπέδων 4-5 στρεμμάτων σε κάθε κτηνοτρόφο, είναι ικανοποιητική. Να προστεθεί όμως ότι «οι εγκαταστάσεις αυτές και η αντίστοιχη γη παραμένουν στην ιδιοκτησία του Δημοσίου και απαγορεύεται να μεταδίδονται κατά κυριότητα», ώστε να μην υπάρξει καταστροφή του ορθού αυτού μέτρου.

Άρθρο 13:
Παραχώρηση εκτάσεων για παραγωγικές χρήσεις

Να καταργηθεί στην παρ. 1 η δυνατότητα παραχώρησης ή εκμίσθωσης «βαλτωδών και αγόνων εκτάσεων που βρίσκονται μέσα σε περιοχές, που έχουν αποστραγγιστεί», για να προστατευθούν οι υδροβιότοποι, που έχουν ανυπολόγιστη οικολογική αξία.

Άρθρο 15:
Παραχωρήσεις δασικών εκτάσεων

Θα πρέπει για τις σοβαρές περιπτώσεις παραχωρήσεων (είτε μεγάλων εκτάσεων, είτε για οχλούσες χρήσεις) να προβλέπεται η σύνταξη μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων και η γνώμη της αρμόδιας διεύθυνσης του ΥΠΕΧΩΔΕ, ώστε να υπάρξει κάποιο φρένο στο μούρασμα της δασικής γης.

Άρθρο 16:
Αγροί που άλλαξαν μορφή κλπ.

Θετική η παρ. 4 α, για την προστασία ιδιωτικών αγρών με δάση δρυός, πεύκου, οξυάς, ελάτων, πλατάνου κλπ. σε ευαίσθητες περιοχές. Ελπίζω αυτό να ισχύει και στην περίπτωση που οι αγροί ανήκουν στο Δημόσιο.

Άρθρο 17:
Εποικιστικές εκτάσεις

Σωστή η κατάργηση από το Υπουργείο Γεωργίας της πρώτης παραγράφου που επέτρεπε την

εκχέρωση δημοσίων δασικών εκτάσεων. Στην παρ. 2 που προβλέπει τη δασική προστασία εκτάσεων με ενδιαφέροντα δέντρα να σβύσει η φράση «και δεν είναι απαραίτητες για την κτηνοτροφία». Σωστή και η τροπολογία του Υπουργείου Γεωργίας για το τέλος της παρ. 5 που απαλάσσει τα αγροτεμάχια με κάποια κάλυψη δέντρων (τουλάχιστον 10%) από τη δασική νομοθεσία μόνο εάν κριθεί ότι είναι απαραίτητα για γεωργική εκμετάλλευση.

Άρθρο 20

Το άρθρο αυτό θα πρέπει να αποσυρθεί γιατί μετατρέπει δασική γη σε παραθαλάσσια τουριστικά οικόπεδα. Η πρώτη παράγραφος είναι χαρακτηριστική: «Δάση, δασικές εκτάσεις και βοσκοτόποι που βρίσκονται στις περιφέρειες των νομών Λέσβου, Σάμου, Χίου, Κυκλάδων, των νησιών Κρήτης, Κυθήρων, Αντικυθήρων, καθώς και των Ιονίων Νήσων επιτρέπεται ν' αναγνωρισθούν ως ιδιοκτησία αυτών που τα διεκδικούν». Και αυτό με τελεσίδικη απόφαση του Υπουργού Γεωργίας και χωρίς δικαστική

γνωμοδότηση έστω. (Μήπως με σύμπραξη του ΕΟΤ;) Κάθε σχόλιο είναι περιττό...

Άρθρο 21

Και το άρθρο αυτό που αφορά δικαιιοπραξίες για δασικές εκτάσεις εμφανίζεται ως εξαιρετικά ύποπτο και πρέπει τουλάχιστον να αποσπηνιστεί.

Άρθρο 22:
Διατάξεις που καταργούνται

Να προστεθεί στο τέλος της παρ. 16 «Κάθε άλλη γενική ή ειδική διάταξη που αντίκειται στις διατάξεις του νόμου αυτού ή διέπει θέματα που ρυθμίζονται από αυτές» η φράση «με εξαίρεση των διατάξεων του Ν. 1650/86 καθώς και των νομοθετημάτων που κυρώνουν διεθνείς συμβάσεις προστασίας ειδών ή περιοχών». Είναι απαραίτητο αυτό για διατηρηθούν σε ισχύ οι διατάξεις του νόμου για το περιβάλλον, και να υπάρξει σεβασμός προς τις διεθνείς υποχρεώσεις της χώρας μας για την προστασία των ευαίσθητων περιοχών.

Ελπίζω τα σχόλια και οι προτάσεις αυτές να είναι χρήσιμα. Στον Υπουργό Γεωργίας ειδικότερα, (και στην Κυβέρνηση γενικότερα) ενالόκειται να αντιμετωπίσει αποφασιστικά τα προβλήματα, που ήδη προκάλεσε το νομοσχέδιο για τους βοσκοτόπους. Και μετά τους Έλληνες πολίτες να αποτιμήσουν την όποια στάση του.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. Για παράδειγμα η Πανελλήνια Ένωση Δασολόγων, η Πανελλήνια Ένωση Δασολόγων Δημοσίων Υπαλλήλων, η Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρία, η Σχολή Δασοπονίας του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, η Οικολογική Συνεργασία.
2. Βλέπε π.χ. το κύριο άρθρο της «Ελευθεροτυπίας» στις 24.08.1987.
3. Ο ωραιότερος χαρακτηρισμός είναι του επίτιμου γενικού διευθυντή δασών Δ.Π. Σιδερίδη στα «Δασικά Χρονικά», τεύχος 3, Μάιος-Ιούνιος 1987, σελ. 59, που αποκαλεί το νομοσχέδιο «αναχρονιστικό, προχειρολόγιο, αντισυνταγματικό, αντιαναπτυξιακό, αντικοινωνικό, αντιοικονομικό».
4. Βλέπε εισηγητική έκθεση του νομοσχεδίου, σελ. 1 και 2.
5. Για τις αρνητικές επιπτώσεις του νομοσχεδίου στην κτηνοτροφία βλέπε και το άρθρο του Β. Παπαναστάση «Οι βοσκοτόποι και πολύς θόρυβος για το... τίποτα» στο «Θήμα της Κυριακής», 6.09.1987, σελ. 59.
6. ΕΠΑ: Επιχείρηση Πολυετομική Ανασυγκρότηση.
7. Διάταγμα της 17/29.11.1836 (ΦΕΚ 69/1. 12. 1836).
8. Βλέπε και έκθεση του ΠΕΔΔΥ «Το ιδιοκτησιακό καθεστώς, η δασική νομοθεσία και η χρήση των δασών της Ελλάδας από το 1836 μέχρι σήμερα», Αθήνα 1987.
9. Όπως δήλωνε το 1978 στο Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Έβρου ο νυν αρχηγός της αξιωματικής αντιπολίτευσης.
10. Χαρακτηριστικό παράδειγμα οι υπερβολικές αντλήσεις από τον υδροφόρο ορίζοντα και η σταδιακή «αλατοποίηση» των χωραφιών (Έβρος, Νέστος, Μεσολόγγι και αλλού).
11. Συμβάσεις Ramsar και Bern, Κοινοτική Οδηγία 409/79.

Για το κρίσιμο θέμα του νομοσχεδίου για τους βοσκοτόπους, το Αντί άνοιξε τη συζήτηση με ένα άρθρο του Θ. Παπαγιάννη. Λόγω της σοβαρότητας του αντικείμενου και της πρόθεσης για εποικοδομητικό διάλογο, ζητήσαμε και τις απόψεις του κ. Υπουργού Γεωργίας πάνω στην κριτική και τις προτάσεις του συνεργάτη μας. Ο κ. Υπουργός είχε την καλοσύνη να μας διατυπώσει γραπτά τις απόψεις του, που δημοσιεύονται στην πλαϊνή σελίδα. Επίσης περιλαμβάνεται σχετικό σχόλιο του Δ. Τσαντίλη. Ελπίζουμε ο διάλογος να συνεχιστεί στο επόμενο τεύχος με άλλες απόψεις.

Βοσκότοποι: Καθαρές οι προθέσεις

Ο Υπουργός Γεωργίας συνόδευσε την απάντησή του με το ακόλουθο σημείωμα:

*Κύριε Διευθυντά,
Σας ευχαριστώ για την δημοκρατική σας ευαισθησία να θέσετε στην διάθεσή μου κείμενο του συνεργάτη σας σχετικά με τους βοσκότοπους, ώστε να ακουστεί «και η άλλη πλευρά».*

Τώρα το πως ένα στοιχειώδες καθήκον αντικειμενικότητας και αμφίπλευρης πληροφόρησης έφθασε να είναι ένδειξη ευαισθησίας, αυτό είναι μια άλλη ιστορία. Σε αυτό δεν είμαστε ούτε εσείς ούτε εγώ Αντί.

● Είναι σύμφωνο με το Σύνταγμα το Νομοσχέδιο;

Βεβαίως. Κρίθηκε ως συνταγματικό από την Κεντρική Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή, στην οποία μετέχουν ο Αντιπρόεδρος του Συμβουλίου της Επικρατείας, δύο Σύμβουλοι Επικρατείας, δύο Εφέτες και ένας Πρόεδρος Πρωτοδικών. Το κείμενο αυτό σας επισυνάπτω.

● Οι βοσκότοποι παύουν να προστατεύονται σαν δάση και δασικές εκτάσεις;

Στις εκτάσεις που οριοθετούνται σαν βοσκότοποι:

α. Εξακολουθεί να ισχύει η Συνταγματική προστασία των δασικών εκτάσεων.

β. Σε περίπτωση που οι εκτάσεις που χρησιμοποιούνται σαν βοσκότοποι παύσουν, για οποιοδήποτε λόγο να χρησιμοποιούνται σαν βοσκότοποι, τότε αυτόματα καλύπτονται και πάλι από τη Συνταγματική προστασία στην οποία υπάγονται τα δάση και οι δασικές εκτάσεις.

● Μειώνει ή αυξάνει την δασοκάλυψη της χώρας το Νομοσχέδιο;

Την αυξάνει. Περιέχει ρητή διάταξη στο άρθρο 3, σύμφωνα με την οποία εκτάσεις που είχαν τη μορφή δάσους και κάηκαν και μολονότι έχουν κηρυχθεί αναδασωτές δεν έχουν μέχρι σήμερα αναδασωθεί, υποχρεωτικά εξαιρούνται από την οριοθέτηση των βοσκοτόπων και ξαναγίνονται δάση.

Παράλληλα, διασφαλίζεται ότι σε καμιά περίπτωση το δάσος δεν αλλάζει χρήση, με μοναδική εξαίρεση την δημιουργία χιονοδρομικών κέντρων. Αλλά αυτό αφορά ορεινά συγκροτήματα εκεί που το χιόνι αργεί να λιώσει και έχει στόχο την προσφορά και στην χώρα μας αναψυχής, που μόνο μερικοί μπορούν να απολαύ-

σουν, όσοι δηλαδή έχουν τη δυνατότητα να επισκέπτονται τα χιονοδρομικά κέντρα του εξωτερικού, και παράλληλα την παροχή ευκαιριών απασχόλησης και εισοδήματος στους κατοίκους των ορεινών περιοχών.

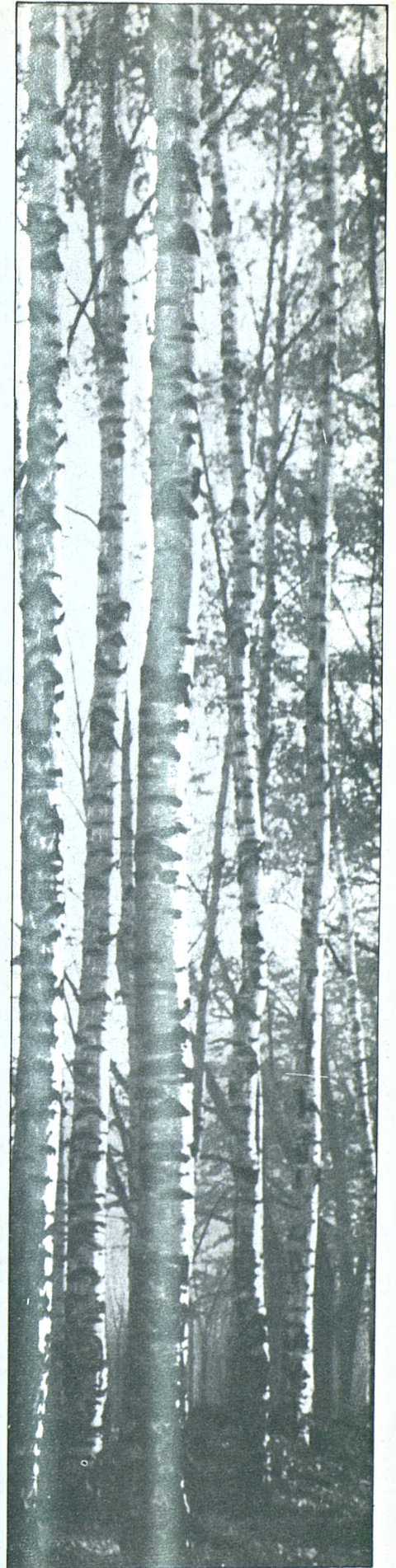
● Η οριοθέτηση των βοσκοτόπων προκαλεί προβλήματα στο περιβάλλον και διατάραξη στο οικοσύστημα;

Ο συνδυασμός των διατάξεων του άρθρου 1 εδαφ. γ, 3 παραγ. 2 και της προσθήκης που έγινε στο άρθρο 3 για τα προστατευτικά εδάφη λέει με απλά λόγια τα εξής:

Πρωταρχικός στόχος για την οριοθέτηση βοσκοτόπου είναι να μην διατρέξει κανένα κίνδυνο το οικοσύστημα και να μην υποστούν εξαντλητική βόσκηση τα εδάφη που οριοθετούνται σαν βοσκότοποι. Υποχρεωτικά δε όπου τα εδάφη έχουν εξαντληθεί, αναπλάσσεται η φύση και το οικοσύστημα και ξαναγίνονται δάση οι καμμένες εκτάσεις, που ήταν στο παρελθόν δάση.

Δεν οριοθετούνται σαν βοσκότοποι εδάφη καλλιεργήσιμα ή με μη δασοκάλυψη ή όχι, που είναι απαραίτητα στην διαδικασία συγκράτησης και ανακύκλωσης των υδάτων, συγκράτησης των εδαφών, προστασίας από χειμάρους, από πλημμύρες, από ποταμούς, και τα εδάφη που προστατεύουν πηγές ή περιβάλλουν τόπους ιστορικής αξίας, ιδρύματα ή μνημεία της τέχνης ή της φύσης.

Τελικά, η οριοθέτηση τίθεται μπροστά στη λαϊκή κρίση. Αποφασίζουν και τα Νομαρχιακά Συμβούλια στα οποία μετέχουν αιρετοί εκπρόσωποι διαφόρων φορέων. Η συμμετοχή τους εξασφαλίζει ότι το λαϊκό αισθητήριο και οι πραγματικές

ανάγκες της συγκεκριμένης περιοχής θα αποτελούν κύριο κριτήριο για την εφαρμογή του Νόμου.

● *Προβλέπει το Νομοσχέδιο αύξηση των εκτάσεων για βοσκή;*

Το Νομοσχέδιο προβλέπει την καλύτερη διαχείριση των εκτάσεων που σήμερα χρησιμοποιούνται για βοσκές και ενδεχομένως αύξηση τους με εκτάσεις που δεν χρησιμοποιούνται σαν βοσκότοποι.

Η σωστότερη αξιοποίηση θα προκύψει και διότι ορίζεται ενιαία διαχείριση του βοσκότοπου σε επιστημονική βάση αντί της αποσπασματικής σήμερα διαχείρισής του, που γίνεται ανάλογα με τις γνώσεις και τις ορέξεις του κάθε ιδιοκτήτη. Και ιδιοκτήτες δεν είναι μόνο το Δημόσιο, αλλά και η Εκκλησία και Μονές και Ιδρύματα και ιδιώτες.

Θα προκύψει επίσης από το γεγονός ότι οι μικροιδιοκτησίες που υπάρχουν διάσπαρτες στους βοσκότοπους και χρησιμοποιούνται για ετήσιες καλλιέργειες από τους ιδιοκτήτες τους είτε θα τοποθετηθούν ενιαία στις παρυφές του βοσκότοπου είτε θα ανταλλάγουν με άλλες εκτάσεις του Δημοσίου. Πάντως, δεν θα αποτελούν εμπόδιο στη βοσκή και πηγή ανεργίας και ερίδων ανάμεσα στους κτηνοτρόφους που είναι οι λιγότεροι σε ένα χωριό και στους υπόλοιπους κατοίκους, ιδιοκτήτες των άγονων αυτών μικροιδιοκτησιών. Θα επέλθει ειρήνευση. Θα σταματήσουν τα δικαστήρια. Θα σταματήσει η δίωξη του κτηνοτρόφου.

Η μέχρι σήμερα πειραματική εφαρμογή μεθόδων αξιοποίησης των βοσκοτόπων από το Υπουργείο Γεωργίας με την συνδιασμένη χρήση έργων βελτίωσης του βοσκότοπου και αεροσποράς - αερολιπάνσεων δείχνει ότι η νομοτεκτονική ικανότητα του αυξάνεται από 4 μέχρι και 20 φορές.

● *Θα επιλύσει το Νομοσχέδιο περί βοσκοτόπων τα προβλήματα της κτηνοτροφίας;*

Το Νομοσχέδιο ασχολείται μόνο με το θέμα της εξεύρεσης και αξιοποίησης των τόπων βόσκησης. Και αυτά προσπαθεί να επιλύσει μέσα στα πλαίσια που επιτρέπουν οι σημερινές κοινωνικές συνθήκες. Δεν λύνει τα προβλήματα ούτε της Ισοτιμίας της Πράσινης Δραχμής ούτε των Ν.Ε.Π. ούτε της εμπορίας ούτε των επιδοτήσεων ούτε των εισαγωγών κτηνοτροφικών προϊόντων. Τα προβλήματα αυτά αποτελούν αντικείμενο άλλων τομέων άσκησης της κυβερνητικής πολιτικής.

Ο συνεργάτης σας παρατηρεί ότι:

«Η μόνη θετική ενίσχυση των κτηνοτρόφων θα ήταν η συμβολή του Κράτους στην καλύτερη οργάνωση του κλάδου με τεχνογνωσία, πιστώσεις, βελτίωση της τεχνικής και κοινωνικής υποδομής, εκσυγχρονισμό του κυκλώματος διακίνησης και εμπορίας. Αντί για όλα αυτά, στο αρχικό σχέδιο νόμου, οι κτηνοτρόφοι ενισχύονται με τη διάθεση (αφειδώς) δημόσιας δασικής γης».

Θα ήταν σωστότερη η διατύπωση αν στην αρχή της παραγράφου έλειπε η λέξη «μόνη» και θα ήταν αντικειμενικότερη η κρίση αν η φράση «αντί για όλα αυτά» είχε αντικατασταθεί με την φράση «μαζί με όλα αυτά». Γιατί όλα αυτά γίνονται με ατέλειες ίσως, αλλά με συνεχώς επιταχυνόμενους ρυθμούς.

Στην δεκαετία του 1970 ο μέσος όρος δαπάνης για τους βοσκότοπους ήταν 50 εκατομμύρια το χρόνο. Στην δεκαετία του 1980 είναι 1,8 δις το χρόνο. Πριν το 1981 το σύνολο των επιδοτήσεων και ενισχύσεων για την αιγοπροβατοτροφία δεν ξεπέρασαν τα 150 εκατομ. το χρόνο. Φέτος, θα ξεπεράσουν τα 20 δις και του χρόνου ίσως και τα 30 δις. Το σύνολο των ενισχύσεων και των δαπανών για την κτηνοτροφία σαν ποσοστό στην Ακαθάριστη Αξία της Ζωϊκής Παραγωγής το 1981 ήταν 7,8%, σήμερα είναι 16%, δηλαδή ποσοστό διπλάσιο. Σε απόλυτους αριθμούς

έχει ξεπεράσει φέτος τα 50 δις και τα στοιχεία της ανάκαμψης άρχισαν να γίνονται εμφανή.

— Το ζωϊκό κεφάλαιο στα αιγοπρόβατα έχει αυξηθεί κατά 1,5 εκατομ. ζώα.

— Στα βοοειδή, όπου την τελευταία δεκαετία το ζωϊκό κεφάλαιο μειώθηκε κατά 400.000 κεφαλές (1/3 του συνόλου), στο πρώτο εξάμηνο του 1987 άρχισε η αντίστροφή πορεία (έχουμε ήδη 790.000 ζώα, έναντι 760.000 του 1986 και λιγώτερων τα προηγούμενα χρόνια).

— Στα χοιρινά και τα πουλερικά είναι γνωστό ότι δεν αντιμετωπίζουμε ιδιαίτερα προβλήματα. Και σ' αυτά άλλωστε η πορεία είναι ανοδική.

● *Όσο για τις υπόλοιπες παρατηρήσεις:*

Η διάταξη του άρθρου 21 έχει αποσυρθεί.

Η διάταξη του άρθρου 20 θα τροποποιηθεί, ώστε να εξασφαλιστούν εχέγγυα δικαστικής κρίσης.

Τα οικήματα που θα ανεγερθούν με έξοδα του Δημοσίου, θα αποτελούν συστατικά στοιχεία του βοσκοτόπου, θα παραμείνουν στην κυριότητα του Δημοσίου και θα παραχωρούνται κατά χρήση στους κτηνοτρόφους για την ευπρεπή τους στέγαση.

Η παραχώρηση βαλτωδών και άγονων εκτάσεων θα συνδεθεί με την προστασία των βιότοπων.

Θέλω και πάλι να ευχαριστήσω το συνεργάτη σας για τις εύστοχες παρατηρήσεις του. Θα διαπιστώσατε ότι οι περισσότερες από αυτές έχουν γίνει ή γίνονται τώρα δεκτές.

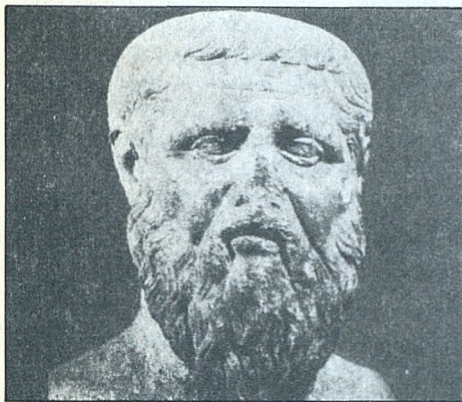
Ελπίζω να μας δοθεί η ευκαιρία να επανέλθουμε μετά την ολοκλήρωση της συζήτησης στην Βουλή, όταν πια θα κρίνουμε το τελικό κείμενο του Νόμου. Γιατί αυτό είναι εκείνο που θα εφαρμοστεί.

Γιάννης Ποτάκης
Υπουργός Γεωργίας

ΑΝΑΞΙΜΑΝΔΡΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΠΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΟΣΜΟΛΟΓΙΑΣ CHARLES KAHN 	ΠΡΟΚΛΟΥΣ ΣΤΟΙΧΕΙΩΣΙΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΕΙΣΑΓΩΓΗ E. R. DODDS 	ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΡΕΟΠΑΓΙΤΟΥ ΠΕΡΙ ΜΥΣΤΙΚΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗ VLADIMIR LOSSKY 	ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΣ ΚΟΣΜΟΛΟΓΙΚΑ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ G. S. KIRK 	Σ Ε Ι Ρ Α ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΛΟΓΟΣ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΝΙΚΟΣ ΓΙΑΝΝΑΔΑΚΗΣ Ο ελληνικός φιλοσοφικός στοχασμός, από τους Προσωκρατικούς ως τους Νεοπλατωνικούς. ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ
CHARLES KAHN Ο Αναξίμανδρος και οι απαρχές της ελληνικής κοσμολογίας	ΠΡΟΚΛΟΥΣ Στοιχειώσεις θεολογική Εισαγωγή: E. R. Dodds	ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΡΕΟΠΑΓΙΤΟΥ Περί Μυστικής Θεολογίας Εισαγωγή: Vladimir Lossky	G. S. KIRK Ηράκλειτος: Τα κοσμολογικά αποσπάσματα	ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ ΑΘΗΝΑ: «ΠΟΛΥΤΥΠΟ», Δεινοκράτους 131, τηλ. 72.29.237 ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: «Μ. Κοτζιά και Σία», Τσιμισκή 78

τότε δέ ἀκέραιος οὔσα τά τε ὄρη γηλόφους ὑψηλοὺς εἶχε, καί τὰ φελλέας νῦν ὀνομασθέντα πεδία πλήρη γῆς πιείρας ἐκέκτητο, καί πολλήν ἐν τοῖς ὄρεσιν ὕλην εἶχεν, ἥς καί νῦν ἐτι φανερά τεκμήρια. Τῶν γάρ ὄρων ἐστὶν ἡ νῦν μὲν ἔχει μελίταις μόναις τροφήν, χρόνος δ' οὐ πάμπολος, ὅτε δένδρων αὐτόθεν εἰς οἰκοδομήσεις τὰς μεγίστας ἐρεψίμων τμηθέντων στεγάσματος ἐστὶν ἐτι σά. Πολλὰ δ' ἦν ἄλλ' ἡμερὰ ὑψηλὰ δένδρα, νομὴν δέ βοσκήμασιν ἀμήχανον ἔφερε· καί δὴ καί τό κατ' ἐνιαυτὸν ὕδωρ ἐκαρπούτο ἐκ Διός, οὐχ ὥς νῦν ἀπολλύσασθαι ῥέον ἀπὸ ψιλῆς τῆς γῆς εἰς θάλατταν, ἀλλὰ πολλήν ἔχουσα καί εἰς αὐτὴν καταδεχομένη, τῇ κεραμίδι στεγούση γῇ διαταμιευομένη τό καταποθέν ἐκ τῶν ὑψηλῶν ὕδωρ εἰς τὰ κοῖλα ἀφίεισα,

ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΚΡΙΤΙΑΣ, 111 C-D

Στον «Κριτία» του, ο γνωστός αντιδραστικός φιλόσοφος της αρχαιότητας στρέφει το βλέμμα του ακόμη πιο πίσω και αναπολεί μια μακρινή εποχή όπου η χώρα ήταν ακόμη «ακέραιη». Στα δάση, τις πηγές και τα νερά της αρχέγονης Αττικής αναζητεί το φυσικό περιβάλλον των ηρώων, προγόνων των Μαραθονομάχων, οι οποίοι έτρεφαν σε φυγή τις στρατιές της κραταιάς, όσο αδέσπαιας και μυθικής αυτοκρατορίας, της Ατλαντίδας. Αρχαίες προγονοπληξίες.

Προοδευτικότερος, ο σημερινός υπουργός Γεωργίας κ. Ποττάκης, ύστερος απόγονος των ευκλεών, έχει πλήρως χειραφρατηθεί από τον χθόνιο μυστικισμό που διέπει το λόγο του Κριτία. Νηφάλιος, χωρίς τις αναστολές που επιβάλλουν ξεπερασμένες αξίες όπως «μέτρο» και «αυτοσυγκράτηση» και προφανώς χωρίς Ατλαντίδα να τον απειλεί, ο κ. υπουργός παρουσίασε στη Βουλή το νομοσχέδιο, με τον τίτλο «Βοσκότοποι και ρύθμιση ζητημάτων σχετικών με κτηνοτροφική αποκατάσταση και με άλλες παραχωρήσεις καθώς και θεμάτων που αφορούν δασικές εκτάσεις», ως την τελική λύση όλων των κτηνοτροφικών και των συναφών προβλημάτων της χώρας.

Φυσικά, οι άλλες παραχωρήσεις του νομοσχεδίου αφορούν, πέραν των κτηνοτρόφων και άλλες τάξεις ενδιαφερομένων που μερίδα του Τύπου έσπευσε να χαρακτηρίσει ως καταπατητές και οικοπεδοφάγους. Ας λένε. Οι απόψεις αυτές είναι αβασάνιστες και οι χαρακτηρισμοί άστοχοι και προσβλητικοί.

Πρώτον, το νομοσχέδιο του κ. Ποττάκη δεν ανατρέπει αλλά συνεχίζει, ελαφρά μόνο τροποποιημένη σύμφωνα με τα

Τσιγαρίδας ή Πλάτων;

του Δήμου Τσαντίλη

σημερινά δεδομένα, την πανάρχαιη σειρά διαδοχής των χρήσεων γης: Από το sylba-saltus-agei των αρχαίων στο δάσος-βοσκότοποι-οικόπεδα των νεοελλήνων, η διαφορά είναι μικρή.

Δεύτερον, το νομοσχέδιο επανασυνδέει την έννοια του νόμου με την πρωταρχική της σημασία. Νόμος, στα καθ' ημάς, δεν ήταν πάντα κατ' ανάγκη «θεμιμένος κανών δικαίου». Δεν ήταν «lex» ούτε «λόγος», αλλά «νομή». Και νομή, εκτός από «γενική ονομασία παντός φυτού χρησιμοποιούμενου προς διατροφή των ποοφάγων κατοικιδίων ζώων και ιδίως παντός είδους χλωρού ή ξηρού χόρτου, σανού, διαφόρων κόκκων (κριθής, βρώμης) κτηνοτροφικών κοινούλων και ριζών ως και φύλλων δένδρων τινών» (βλ. επίσης λήμμα «χορτονομή») είναι και η φυσική και αποκλειστική εξουσία που ασκεί ένα πρόσωπο σε ένα πράγμα, είναι «η επί ενσωματωμένου πράγματος κατοχή εν διανοία κυρίου».

Αυτοί είναι οι ορισμοί που ανταποκρίνονται στην πραγματική τάξη των νεοελληνικών πραγμάτων και αυτή την τάξη φιλοδοξεί να διατηρήσει αδιατάρακτη το περί βοσκότοπων. Είναι δηλ. η απόκτηση της κυριότητας δια της χρησιμότητας, του κυπέλου δια του τσιμπούκα.

Αυτό το δίκαιο προσπάθησαν να διαφυλάξουν και οι εκλεγμένοι αντιπρόσωποι του λαού όταν σύσσωμοι, πλην των ευυνώνων, υπερψήφισαν το νομοσχέδιο – «κατ' αρχήν». Η περαιτέρω «κατ' ἄρθρον» συζήτηση στη Βουλή αφορά λεπτομέρειες και λεπτούς ορισμούς. Το νερό έχει μπει ήδη – κυρίως μετά από τη θετική παρέμβαση του υπέρμαχου της αξιοποίησης των δασικών εκτάσεων του

Στον παλιό όμως καιρό, επειδή ο τόπος μας δεν είχε χάσει τα χώματά του, αντί για ξεροβούνια είχε αφηλούς λόφους γιομάτους χώμα. Και αυτός ο πετρώτοπος που σήμερα τονε λένε φελλέα, τότε ήταν γεμάτος από παχιά χώματα και τα βουνά ήταν γεμάτα από πολλά δάση, από τα οποία και σήμερα υπάρχουν φανερά σημάδια. Γιατί από τα βουνά αυτά, μερικά έχουν σήμερα μόνο για μελίσινα τροφή, δεν είναι δε και πολύς καιρός που κόπηκεν απ' εκεί ξυλεία για μεγάλες οικοδομές, που και στα χρόνια μας ακόμα σώζονται οι (ξύλινες) σκεπές τους, που δεν είχαν πάθει τίποτε. Υπήρχαν δε και πολλά άλλα ἡμερὰ και μεγάλα δένδρα, και πολλά βοσκοτόπια για τα κοπάδια. Κι ακόμα το νερό που έπεφτε κάθε χρόνο, χάρη στο Δία, το εμάζεψε και δεν πήγαινε χαμένο, καθώς γίνεται τώρα που τρέχει πάνω στην αχώματη γη και πάει (όλο) στη θάλασσα. Με το να είχε πολλά χώματα τότε η γη, το νερό μαζευόταν στο υπέδαφος και αποθηκεύονταν εκεί, μέσω της λάσπης που σκέπαζε τη γη. Έτσι το νερό (της βροχής) το έπινε η γη, γιατί το άφηνε να τρέχει από τα ψηλώματα (στα χαμηλά μέρη) και να μαζεύεται στους λάκκους.

Μετάφραση Γ. ΚΟΡΔΑΤΟΥ, εκδ. «Ζαχαρόπουλος».

κ. Μητσotάκη – στο γνώριμο συναινετικό κοινοβουλευτικό του αυλακί. Τον τότε πάντως έδωσε η συλλογιστική που ανέπτυξε ο υφυπουργός κ. Τσιγαρίδας – έστω και αν στην περίπτωση αυτή τα βέλη του έπληξαν αθώους:

«Προστασία του δάσους σημαίνει απαγόρευση βοσκής, σημαίνει καταστροφή της κτηνοτροφίας. Ξεκαθαρίστε επιτέλους, οι της Νέας Δημοκρατίας, είστε με τα δάση ή με την κτηνοτροφία, για να το μάθουν και οι κτηνοτρόφοι»

Αυτό είναι το πραγματικό δίλημμα που απορρέει από την πάγια κυβερνητική εφάρμογή της αρχής «της του τρίτου αποκλείσεως». Αυτή είναι η ελληνική πραγματικότητα. Ξένοι και άσκοποι επέμβαση στα εσωτερικά μας συνεπώς, θα παραμείνουν οι φόβοι του κ. Αντρίεσεν, κομισάρουν για τα αγροτικά της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, που στη γραπτή απάντησή του στην ερώτηση του ευρωβουλευτή κ. Κ. Φιλίνη, θεωρεί σαφές «ότι ένας από τους κύριους κινδύνους που εγκυμονεί για τα δάση το νομοσχέδιο απορρέει από το γεγονός ότι σύμφωνα με αυτό, εκτάσεις που έχουν αποτεφρωθεί σε βαθμό που καθιστά την αναδάσωση άνευ αξίας, είναι δυνατόν να αποχαρακτηρισθούν ακόμη και από βοσκότοποι και επομένως να οικοπεδοποιηθούν».

Να εύχεται και όχι να θεωρεί κίνδυνο την οικοπεδοποίηση εκτάσεων «άνευ αξίας», θα έπρεπε ο κ. Αντρίεσεν. Ας μας επιτραπεί συνεπώς η διαπίστωση, ότι οι αντιλήψεις του κυρίου αυτού για τα δάση, τους βοσκότοπους και τα οικοπέδα, είναι ελαφρώς πλατωνικές. □

Η αναζήτηση και η απώλεια της Πολιτικής

του Δημήτρη Κατσούλη

Ενώ η πρώτη διετία του ΠΑΣΟΚ χαρακτηρίζεται από την προσπάθεια συγκρότησης μιας Πολιτικής στην Τοπική Αυτοδιοίκηση, τα επόμενα χρόνια χαρακτηρίζονται από το ακριβώς αντίθετο: από την αποσύνθεση της Πολιτικής.

Με αφορμή μια σχετικά πρόσφατη (13 Ιούλη) τηλεοπτική συζήτηση (ΕΡΤ 1) ανάμεσα στον κ. Παπαστεφανάκη, τον υπουργό Εσωτερικών, και δημοσιογράφους, θα αναζητήσουμε τις βασικές παραμέτρους που συνθέτουν την σημερινή κυβερνητική Πολιτική για τη Τοπική Αυτοδιοίκηση (ΤΑ).

Το θέμα εκείνης της συζήτησης —που είχε τον επιβλητικό τίτλο «Περιφέρεια και Ανάπτυξη»— ήταν μερικές από τις ρυθμίσεις του ν. 1622/1986 για την «Τοπική Αυτοδιοίκηση, περιφερειακή ανάπτυξη και δημοκρατικό προγραμματισμό». Συγκεκριμένα συζητήθηκαν οι διατάξεις που σχετίζονται με τη συνένωση των Ο.Τ.Α. και τη διοικητική οργάνωση της χώρας σε Περιφέρειες. Σχολιάζοντας τις πολιτικές επιλογές της Κυβέρνησης σ' αυτά τα ζητήματα, επιχειρούμε λοιπόν, την «ανακάλυψη» της πολυδιαφημισμένης Πολιτικής της.

Ανασύνθεση των πρωτοβάθμιων ΟΤΑ

Ο Δημοτικός και Κοινοτικός Κώδικας (ΔΚΚ) προέβλεπε πάντοτε ρυθμίσεις για την ένωση των Ο.Τ.Α. (όπως και για τη διακοινοτική συνεργασία) που είχαν ιδιαίτερα υποτονική εφαρμογή, αντίθετα με εκείνες που καθόριζαν τις προϋποθέσεις και τις διαδικασίες διάσπασης ενός Ο.Τ.Α. Η σημερινή κυβέρνηση, έχοντας κατανοήσει ότι η μεταρρυθμιστική Πολιτική δεν θα αποδώσει τα αναμενόμενα αποτελέσματα, αν δεν συγκροτηθεί η πρωτοβάθμια Τ.Α. σε αναπτυξιακά δυναμικές μονάδες που θα προέλθουν από τη συνένωση των μη βιώσιμων Κοινοτήτων, τροποποίησε τις σχετικές διατάξεις του ΔΚΚ με τον ν. 1416/1984 «Τροποποίηση και συμπλήρωση διατάξεων της δημοτικής και κοινοτικής νομοθεσίας για την ενίσχυση της Αποκέντρωσης και την ενδυνάμωση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης».

Ο ν. 1416/1984 προβλέπει, κυρίως, οικονομικά κίνητρα, για να πεισθούν οι μικροί Ο.Τ.Α. να συνενωθούν και εμπλουτίζονται με εναλλακτικές λύσεις τις προϋποθέσεις και τις διαδικασίες της συνένωσης έτσι ώστε να διαμορφωθούν ευνοϊκοί συσχετισμοί, δεδομένου ότι οι τοπικιστικές, ιδίως, αντιλήψεις (που συχνά συνοδεύονται από ιστορικά ξεπερασμένες Κοινοτιστικές θεωρήσεις) παρεμποδίζουν την κατάργηση των αναπτυξιακά αδύναμων Κοινοτήτων και την ανασυγκρότηση της Τ.Α.

Ο απολογισμός, όμως, της εφαρμογής του 1416/1984 δεν ήταν, όπως φαίνεται, ικανοποιητικός για την Κυβέρνηση. Γι' αυ-

τό στη συνέχεια με τον ν. 1622/1986 ενισχύει τις προσπάθειες και καθορίζει νέες, επιπλέον, διαδικασίες και νέα κίνητρα. Προβλέπεται, λοιπόν, η διαίρεση κάθε Νομού σε γεωγραφικές ενότητες και ορίζονται ρητά τα κριτήριά της. Διαγράφονται, επομένως, τα όρια των νέων Ο.Τ.Α. Η πρόβλεψη των γεωγραφικών ενότητων είναι, πράγματι, σημαντική γιατί επιτρέπει την ουσιαστική παρέμβαση της Κυβέρνησης στη συνένωση, ενώ μέχρι τώρα αυτή είχε αφεθεί, αποκλειστικά, στην πρωτοβουλία των Ο.Τ.Α. Στα πλαίσια των γεωγραφικών ενότητων διαμορφώνονται ευνοϊκότεροι συσχετισμοί, αναγκαίοι για τη συνένωση.

Στην τηλεοπτική συζήτηση ο κ. Παπαστεφανάκης έδωσε την εντύπωση ότι, ενώ η κυβέρνηση έχει κατανοήσει και τις διαστάσεις του προβλήματος και τις μεθόδους που πρέπει να ακολουθηθεί, αρνείται να διακηρύξει ρητά και με σαφήνεια την πολιτική της επιλογή που δεν είναι άλλη από την υποχρεωτική συνένωση των μικρών Ο.Τ.Α. Διότι είναι σαφές πως η μεθοδικότητα της Κυβερνητικής παρέμβασης με τον ορισμό των γεωγραφικών ενότητων και την περιορισμένη προθεσμία των κινήτρων δεν στοχεύει πουθενά αλλού. Η εμπειρία πολλών από τις ευρωπαϊκές χώρες προδιαγράφει μεθόδους που, μάλλον, και η Κυβέρνηση προσπαθεί να ακολουθήσει. Το πρόβλημα όμως είναι άλλο. Είναι η ανάγκη να διαμορφωθεί μια ευρύτερη κοινωνικοπολιτική συναίνεση γι' αυτήν την πραγματικά, σημαντική μεταρρυθμιστική επιλογή. Αυτό απαιτεί το διάλογο σε όλα τα επίπεδα, ανάμεσα στους πολιτικούς, Κοινωνικούς και οικονομικούς φορείς και στα Τοπικά Κοινωνικά Κινήματα. Απαιτεί, βέβαια πρώτα απ' όλα και τη σαφήνεια των πολιτικών επιλογών που ενώ είναι ευδιάκριτες στους Κεντρικούς στόχους, εμπλέκονται με δευτερεύουσες επιδιώξεις, όπως η επίλυση ενδοκομματικών προβλημάτων, η διαμόρφωση ευνοϊκών εκλογικών συσχετισμών, η διαίχιση του ηγεμονισμού κλπ. Εφ' όσον θα υπάρξει η υπόνοια ή η βεβαιότητα αυτών των επιδιώξεων, η επιλογή της Κυβέρνησης για τη συνένωση των Ο.Τ.Α. (αλλά όχι μόνο γι' αυτήν) δεν θα διαθέτει την ευρύτερη συναίνεση, που η επιδίωξή της, κατά τον κ. Παπαστεφανάκη, είναι πάγια αρχή της Κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ (!).

Η Διοικητική διαίρεση της χώρας σε Περιφέρειες

Για τη διοικητική οργάνωση της χώρας σε Περιφέρειες, η Κυβέρνηση δεν μπορεί να διεκδικήσει την πρωτοτυπία και το «πρωτόγνωρο» της επιλογής της. Η χώρα γνώρισε και στο παρελθόν, αυτήν τη μορφή διοικητικής οργάνωσης (Σύστημα Γενικών Διοικήσεων αποσπασματικά από 1913 έως 1955, Περιφερειακή Διοίκηση 1970-1973).

Βέβαια, δεν μπορεί, να χαρακτηριστεί, τουλάχιστον, ως πολιτικά εϋστοχη η προσπάθεια πολλών να συσχετίσουν τη θεσμοθέτηση της Περιφέρειας του 1622/1986 με τις απόπειρες περιφερειακής οργάνωσης των χουντικών «Κυβερνήσεων» (1970-1973). Είναι εντελώς διαφορετικοί οι στόχοι και η πολιτική φιλοσοφία. Απ' την άλλη, ούτε ο ισχυρισμός εκείνων που θεωρούν τη θεσμοθέτηση της Περιφερειακής Αποκέντρωσης, με τη συγκεκριμένη μορφή, ως στοιχείο της δημοκρατικής αναδιάρθρωσης της Κρατικής Διοίκησης, έχει σοβαρά ερείσματα στην

πραγματικότητα. Στην τηλεοπτική συζήτηση ο κ. Παπαστεφανάκης, παρ' όλο που δεν υποστήριξε με θέρμη το δεύτερο ισχυρισμό, δεν κατόρθωσε να διασαφηνίσει τους στόχους και την πολιτική φιλοσοφία της συγκεκριμένης μεταρρυθμιστικής επιλογής έτσι ώστε να «αποστομώσει» τους υποστηρικτές του πρώτου ισχυρισμού.

Ο κ. Υπουργός δεν είναι τόσο κακός συζητητής και είναι αρκετά έξυπνος πολιτικός, γι' αυτό θα περίμενε κανείς να έχει πειστικά επιχειρήματα για τους στόχους της διοικητικής μεταρρύθμισης, για τη χρησιμότητα των συγκεκριμένων ρυθμίσεων, για την αποστολή των νέων περιφερειακών οργάνων. Αντί γι' αυτά όμως, ο κ. Παπαστεφανάκης, επέμενε να αρνείται το διοικητικό ρόλο του Γενικού Γραμματέα της Περιφέρειας (που ορίζεται ρητά από το άρθρο 66 του ν. 1622/1986) λες και είναι κακό να παραδεχθεί ότι πρόκειται να απόπειρα Περιφερειακής Αποκέντρωσης. Επέμενε, επίσης, να υπερτονίζει, ως στόχο της μεταρρύθμισης, την οργάνωση του δημοκρατικού προγραμματισμού δίχως όμως να εξηγήσει τη σκοπιμότητα της υπαναχώρησης από την αρχική θέση του ΠΑΣΟΚ και της Κυβέρνησης, για τη θεσμοθέτηση της Περιφερειακής Αυτοδιοίκησης που ασφαλώς εξυπηρετεί πειστικότερα τους στόχους του γνήσια δημοκρατικού προγραμματισμού (παρ' όλο που δεν εξασφαλίζει de facto επιθυμητούς πολιτικούς συσχετισμούς).

Τέλος, εφ' όσον προκρίθηκε η επιλογή ενός, αμφίβολης —έμμεσης— αντιπροσωπευτικότητας, οργάνου, στα πλαίσια μιας αμφισβητούμενης αποκέντρωσης, δεν ικανοποιήθηκε μια προϋπόθεση που, ενώ «σοφά» ο νομοθέτης δεν την έθεσε, την θέτει η λογική και η πολιτική συνέπεια. Πρόκειται για την προηγούμενη εφαρμογή της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης που επίσης προβλέπει ο ν. 1622/1986.

Ο δημοκρατικός προγραμματισμός, όμως, επιβάλλει μια πυραμιδοειδή διάρθρωση των αντιπροσωπευτικών θεσμών, με σαφή προτίμηση σε εκείνους που έχουν την άμεση νομιμοποίηση από το αντίστοιχο εκλογικό σώμα. Έτσι λοιπόν, όταν η πυραμιδοειδής διάρθρωση παρουσιάζει προβλήματα μειωμένης νομιμοποίησης, ο προγραμματισμός είναι περιορισμένα δημοκρατικός.

Η βιαστική εφαρμογή βέβαια της Περιφερειακής Οργάνωσης της Διοίκησης, γίνεται περισσότερο αινιγματική, όταν καθημερινά βλέπουν το φως της δημοσιότητας οι αναζητήσεις, από τους ήδη διορισμένους Γενικούς Γραμματείς των Περιφερειών, των διανομαρχιακών υπηρεσιών που πρόκειται να διευθύνουν (βλ. δημοσιεύματα του ημερήσιου τύπου της 31/7 και 1/8 για τη συνέντευξη της κ. Μ. Αρσένη, Γενικής Γραμματέως της Περιφέρειας της Κεντρικής Μακεδονίας), ενώ θα αποκαλυφθεί σταδιακά και το σοβαρό πρόβλημα της επικάλυψης αρμοδιοτήτων από τις νομαρχιακές διοικήσεις αλλά κυρίως και από τα Υπουργεία Χωρικής αρμοδιότητας. (Βορείου Ελλάδας και Αιγαίου).

Εν τω μεταξύ για τη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση, η Κυβέρνηση σιωπά, έτσι ώστε πολλοί υποπτεύονται —χωρίς άδικο— ότι η εφαρμογή της δεν είναι στα άμεσα, τουλάχιστον, σχέδιά της. Άλλωστε στη χώρα μας η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση έχει παράδοση νομοθετικής κατοχύρωσης, μη εφαρμογής, και σιωπηρής κατάργησης (ν. ΑΦΝΣΤ' / 1887, ΒΔ της 9/5/1923, ν. 4249/1929).

Δικαιολογημένα επομένως, η κριτική επικεντρώνεται σε αυτές τις αντιφάσεις και τις ασάφειες που οδηγούν την προσπάθεια της ερμηνείας των Κυβερνητικών επιλογών —άλλοτε καλόπιστα, άλλοτε όχι— σε υπόνοιες εκλογικών οργανωτικών επιδιώξεων ή σε υπόνοιες σχετικές με την προετοιμασία συγκεντρωτικών χειραγωγικών επιλογών για την Τ.Α. Όμως η ερμηνεία είναι, μάλλον, περισσότερο απλή. Η Κυβέρνηση δεν έχει προσδιορίσει ούτε στρατηγικούς στόχους ούτε συγκεκριμένη Πολιτική. Απλώς νομοθετεί δίχως πρόγραμμα ή καλύτερα νομοθετεί με γνώμονα την αναγκαιότητα των περιστάσεων. Η περιφερειακή αποκέντρωση είναι το τελευταίο και πιο χαρακτηριστικό δείγμα αυτής της πρακτικής. Όχι όμως το μοναδικό.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ - Η απουσία της Πολιτικής

Η απόπειρα προσδιορισμού των βασικών συντεταγμένων της Πολιτικής για την Τ.Α. και την Αποκέντρωση ανέδειξε το απροσδιόριστο, τουλάχιστον, των στρατηγικών επιλογών, αλλά όχι μόνο αυτών.

Μετά το 1984 και ιδίως μετά τον Οκτώβριο του 1985 η αντιμετώπιση της Τ.Α. χαρακτηρίζεται από τη μόνιμη αναντιστοιχία ανάμεσα στις διακηρύξεις, στο θεσμικό έργο και την πολιτική πρακτική. Πρόκειται, κυρίως, όσον αφορά το θεσμικό έργο, για τις αποσπαστικές νομοθετικές παρεμβάσεις στις οποίες δεν αρμόζει ο όρος μεταρρυθμιστική Πολιτική, γιατί η Πολιτική απαιτεί την αντιστοιχία του θεωρητικού πλαισίου, των δικαιϊκών ρυθμίσεων, και της πρακτικής εφαρμογής. Απαιτεί επιπλέον, ενότητα πολιτικών αξιών. Έτσι λοιπόν ενώ η πρώτη διετία 1982-1983, χαρακτηρίζεται από την προσπάθεια συγκρότησης μιας Πολιτικής, με τους όρους που διατυπώσαμε, οι επόμενες χαρακτηρίζονται, ακριβώς από το αντίθετο: από την αποσύνθεση της Πολιτικής. Χαρακτηριστική επιβεβαίωση αυτών των σκέψεων είναι η ιστορία της σύνταξης του ν. 1622/1986 (και, όπως φαίνεται, η εφαρμογή του).

Το Φεβρουάριο του 1984 άρχισαν οι εργασίες της επιτροπής για τη σύνταξη του καταστατικού χάρτη της Τ.Α. Πρόκειται για το έργο που θα αποτελούσε την πεμπτουσία της μεταρρυθμιστικής Πολιτικής για την Τ.Α. και θα ικανοποιούσε τις προσδοκίες ενός ευρύτερου φάσματος πολιτικών και κοινωνικών δυνάμεων. Η επιτροπή είχε μια ιδιαίτερα επιμελημένη πλουραλιστική σύνθεση που προοίωνιζε ένα, αναμφισβήτητο, θετικό αποτέλεσμα. Αυτή λοιπόν η επιτροπή, σταδιακά μα σταθερά, υποβαθμίστηκε, έως ότου ουσιαστικά καταργήθηκε όταν ο κ. Μ. Κουτσόγιωργας παρουσίασε, την άνοιξη του 1986, ένα προσχέδιο νόμου, τον υποτιθέμενο Καταστατικό Χάρτη, που δύο περίπου μήνες αργότερα ψηφίσθηκε από την Βουλή ως ν. 1622/1986 με τη διαδικασία του κατεπείγοντος.

Μετά από αυτό δεν είναι παράδοξα: ούτε η αδυναμία της Κυβέρνησης να κερδίσει την ευρύτερη κοινωνικοπολιτική συναίνεση για την προσπάθεια της ανασύνθεσης των πρωτοβάθμιων Ο.Τ.Α., ούτε η ασάφεια των διατάξεων για την Περιφερειακή Αποκέντρωση, ούτε οι δυσκολίες του κ. Υπουργού να τις επεξηγήσει και η «αινιγματική» βιασύνη για την υλοποίησή τους.

Συμπερασματικά επομένως, εκείνο που πράγματι εξηγεί την πολιτική αναποτελεσματικότητα και τη μειωμένη πειστικότητα της μεταρρυθμιστικής παρέμβασης του ΠΑΣΟΚ για την αποκέντρωση και την Τοπική Αυτοδιοίκηση είναι η επιμελημένη αποσύνθεσή της από την σύνθεση μιας **ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**, η αναζήτηση της οποίας είναι, πλέον, όσο ποτέ άλλοτε αναγκαία, γιατί η απουσία της οδηγεί με ακρίβεια και συνέπεια σε εκείνη την επιλογή προς την οποία η Κεντρική Διοίκηση έχει πάντοτε φυσική ροπή: την υποβάθμιση δηλαδή των Τοπικών Πολιτικών Θεσμών και τη χειραγωγήσή τους.

ΘΕΜΑ ΤΟΥ ΜΗΝΑ:
Αστυνομική Λογοτεχνία

ΤΟ
ΚΟΥΤΙ
ΤΗΣ
ΠΑΝΔΩΡΑΣ

ΒΙΒΛΙΑ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ και
ξένη λογοτεχνία
εκδόσεις τέχνης
φιλοσοφία
πολιτική
ψυχολογία
παιδολογία
κινηματογράφος
θεατρο
ξενόγλωσσα
τέχνες
Υκράδουρες
λιδόγραφες
μεταφράσεις
αφίσσες

Πλάκα • Βύρωνος 9 — τηλ. 32.22.394

Το μήλον της Έριδος...

της Λήδας Καζαντζάκη

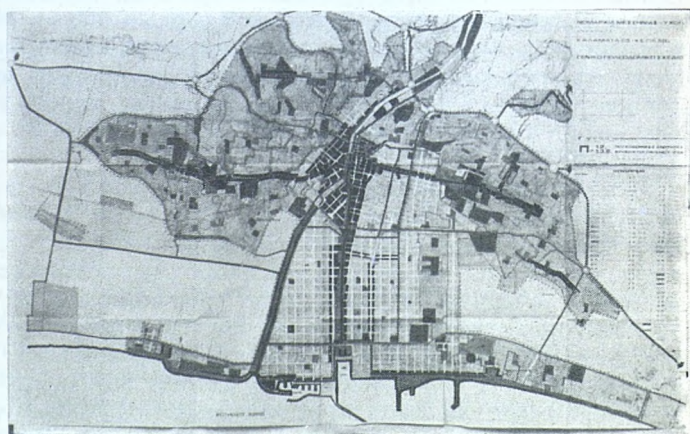
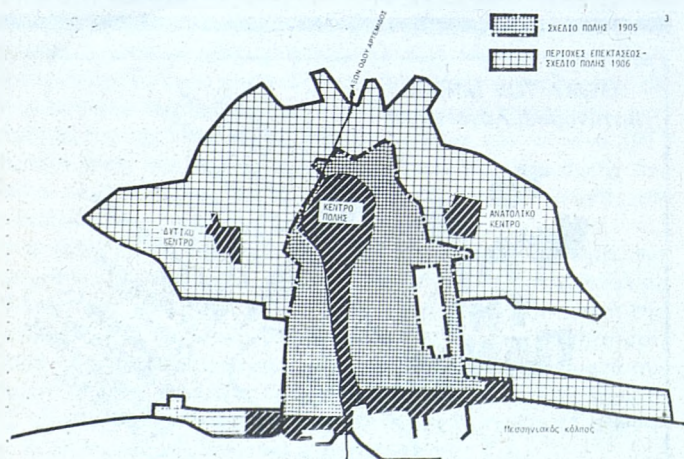
Ενθουσιασμός και μετά χάος

Κλείνει ένας χρόνος από το μεγαλύτερο σεισμό, σε μέγεθος και έκταση, που έπληξε τη χώρα μας τα τελευταία χρόνια. Ο σεισμός της Καλαμάτας και η τραγική εμπειρία μιας μεγάλης καταστροφής, παρ' όλες τις εξαγγελίες για μια πόλη - πρότυπο, φέρνουν στην επιφάνεια περισσότερο καθαρά τώρα από πριν, τα στοιχεία που καθορίζουν την ανασυγκρότηση και προδιαγράφουν το μέλλον της πόλης. Επάνω σ' αυτά και πίσω από τις εικόνες των σκηνών, των καταυλισμών, των λυομένων, των άμεσων καθημερινών προβλημάτων των κατοίκων της πόλης δοκιμάζεται η δυνατότητα να δημιουργηθεί μια νέα πόλη χωρίς τις αντιφάσεις, τις αντιθέσεις και τις αρνητικές πλευρές από την πραγματικότητα της προηγούμενης.

Ουσιαστικά το υπόβαθρο των αντιθέσεων στην κυβέρνηση, των τοπικών συγκρούσεων, των αντιθέσεων της κεντρικής εξουσίας με το Δήμο είναι οι αντιλήψεις και η διαφορά του οράματος για τη νέα πόλη και το μέλλον της. Και ουσιαστικά πίσω από τις καθυστερήσεις για την κάλυψη άμεσων αναγκών θα πρέπει να αναζητηθεί η αδυναμία του κράτους να προχωρήσει σε ένα πολιτικό σχεδιασμό αντιμετώπισης των θεομηνιών και σε ένα συντονισμό στηριγμένο σε μακροπρόθεσμα προγράμματα και στόχους. Η τραγική περίπτωση της Καλαμάτας είναι αποκαλυπτική για τα προηγούμενα. Αν η πρώτη περίοδος μετά τους σεισμούς ήταν περίοδος εντυπωσιακής κινητοποίησης, η δεύτερη, της εγκατάστασης στα λυόμενα, ήταν περίοδος αδυναμιών στην οποία δεν υπήρξε καμμία ετοιμότητα από την πλευρά του κράτους. Ενώ η τρίτη περίοδος που μόλις αρχίζει, και είναι η πλέον κρίσιμη για τη φυσιογνωμία και τον χαρακτήρα της ανασυγκρότησης και του μέλλοντος της πόλης, φαίνεται ότι θα σηματοδοτηθεί από τις αρχές και τις προτεραιότητες που θα προκριθούν για το σχεδιασμό και την οργάνωση της πόλης.

Η αποτελεσματικότητα της αμέσως μετά το σεισμό περιόδου, με την μετακίνηση του πληθυσμού σε σκηνές, εφοδιασμό με δίκτυα αποχέτευσης, ηλεκτρικού, τηλεφώνου και αντιμετώπισης, των προβλημάτων υγείας και περίθαλψης οφείλεται περισσότερο στην εμπειρία που υπήρχε, την «ευτυχή» συγκυρία της υπουργείας Γεννηματά στο Υγείας, την υποδομή που είχε δημιουργήσει ο Δήμος, κυρίως όμως με το Τεχνικό επιτελείο και με τον ιστό που στήθηκε τις πρώτες μέρες παρά σε υπάρχοντα πολιτικό σχεδιασμό αντιμετώπισης τέτοιων καταστροφών.

Το σχέδιο «Ξενοκράτης» που καλύπτει το συντονισμό και την άμεση κρατική παρέμβαση στην αρχή εξαντλείται σε λίγο διάστημα χωρίς να εξασφαλίζει την αναγκαία συνέχεια, την μακροπρόθεσμη παρέμβαση και το καθοριστικό ρόλο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης σε τέτοιες περιπτώσεις. Το αποτέλεσμα ήταν όταν ξεπεράσθηκε ο αρχικός ενθουσιασμός κυβέρνησης, φορέων, κρατικών υπηρεσιών και παραγόντων να δημιουργηθεί ένα τεράστιο κενό σε όλα τα επίπεδα. Από εδώ και πέρα αρχίζει η περίοδος των αντιφάσεων, των σπασμωδικών και θεαματικών ενεργειών άνευ αντικρύσματος, σχεδιασμού, συντονισμού και προγραμματισμού που να υπηρετούν μια μακροπρόθεσμη πολιτική ανασυγκρότησης. Έχουμε την εμφάνιση των πρώτων ενδοκυβερνητικών συγκρούσεων, των αντιθέσεων στο ΠΑΣΟΚ, της συντηρητικής αντιπολίτευσης που στο όνομα των υπαρκτών αναγκών, καθημερινών και άλλων, πίεζε προς μια συγκεκριμένη κατεύθυνση ανάπτυξης, και των απαντήσεων που καθόριζαν την στάση της κυβέρνησης στο ίδιο περίπου μήκος κύματος. Οι ψήφοι και οι έδρες χάνονται τόσο εύκολα, όσο εύκολα είχαν κερδηθεί. Και η Καλαμάτα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί σε επίπεδο πόλης, νομού και επικράτειας

Σχηματική παράσταση του νέου σχεδίου πόλεως. Η πρόταση πριν από τους σεισμούς αριστερά. Δεξιά η σημερινή μορφή με τις ελαφρές τροποποιήσεις και προσαρμογές.

1986: ΕΙΚΟΝΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ

και μπορεί ακόμα ως μέτρο σύγκρισης, αντιπαράθεσης έργων, φτηνού λαϊκισμού και αντιπολίτευσης του στυλ «ήλιος-σκότος», «αλλαγή-απαλλαγή». Στάδιον δόξης λαμπρόν άνοιγε για πολλούς...

Είναι η περίοδος που ορίζεται υπουργός Καλαμάτας, περίοδος συγκρούσεων στις οργανώσεις του ΠΑΣΟΚ της περιοχής, συγκρούσεων για τα διατηρητέα στην πόλη, για τους χώρους εγκατάστασης των λυομένων και πολλών άλλων. Τι συνέβη; Η έλλειψη σχεδιασμού και από τεχνοκρατική και από πολιτική άποψη αντιμετωπίζεται με την υπουργοποίηση του κ. Φιλιππόπουλου την έδρα του οποίου αμφιβάλλουμε αν τα άλλα συναρμόδια υπουργεία γνωρίζουν λες και για κάθε θεομηνία θα πρέπει να ιδρύεται ένα υπουργείο ας πούμε Ρόδου π.χ. για τις πυρκαγιές, ο οποίος έστω και αν καταβάλλει όλες τις ανθρώπινες δυνάμεις θα είναι αδύνατον να καλύψει το πολιτικό πρόβλημα σχεδιασμού που προέκυψε. Απλά η κεντρική εξουσία φρόντισε με αυτό τον τρόπο να καλύψει τα κενά στο σχεδιασμό και να υποκαταστήσει την ανύπαρκτη πολιτική με μια διοικητική-θεαματική ενέργεια. Τα αποτελέσματα φάνηκαν στο πρόγραμμα μετακίνησης του πληθυσμού στα λυόμενα. Ενώ υποτίθεται έπρεπε να υπάρχει πρόδλεψη χώρων εγκατάστασης των καταυλισμών, υποδομή που θα συνδυαζόταν με το σχεδιασμό της πόλης για να μπορεί να χρησιμοποιηθεί και μελλοντικά, πρόδλεψη για τις επιτάξεις, θεσμική κατοχύρωση Τ.Α. στη λήψη των αποφάσεων δεν υπήρχε τίποτε. Έτσι ήρθαν στην επιφάνεια αντιθέσεις και συμφέροντα μικροδιοικητών τα οποία στιγμάτισαν αυτά την μεταβατική περίοδο και όχι η μία ή η άλλη πολιτική που θα έπρεπε να ακολουθηθεί. Η καθυστέρηση του προγράμματος των λυομένων πάνω από 4 μήνες ήρθε ως κάτι φυσιολογικό, ενώ η λογική του Δήμου που μιλούσε για επίταξη συγκεκριμένων χώρων ενταγμένων στο σχέδιο πόλεως

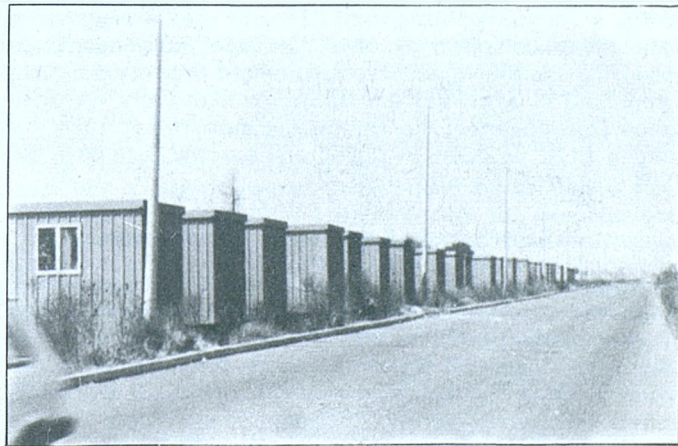
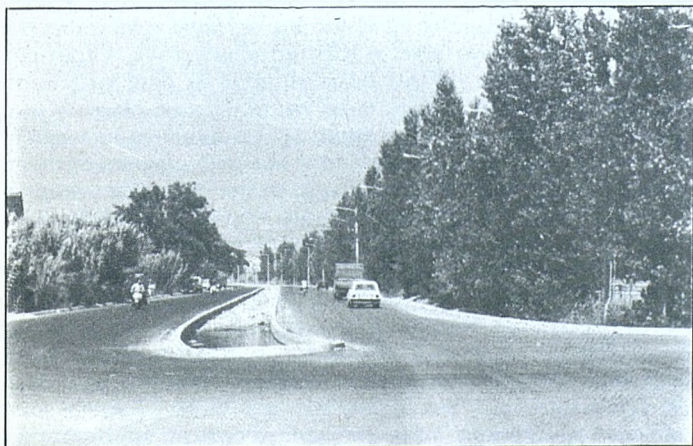
υπονομεύτηκε και πήγε περίπατο στους 18 καταυλισμούς που έγιναν τελικά διάσπαρτοι. Έργα συνεπώς υποδομής που είναι απαραίτητα για την λειτουργία των καταυλισμών δεν πρόκειται να ξαναχρησιμοποιηθούν, ενώ η εγκατάσταση γίνεται λίγο πριν την χειμερινή περίοδο κάνοντας πλέον δύσκολη την διόρθωση παραλείψεων και ελλείψεων που πάντα παρουσιάζονται σε τέτοιες περιπτώσεις. Σύμφωνα με ορισμένους «*χάθηκε μια σημαντική μάχη*» με την έλλειψη σχεδιασμού στην εγκατάσταση των λυομένων ώστε να εντάσσει την υποδομή τους στο σχέδιο πόλης, κατ' άλλους όμως «*οι ρυθμοί αποκατάστασης θα μπορούσαν να χαρακτηρισθούν ως ικανοποιητικοί... σε μεγάλες καταστροφές σαν αυτή ρεαλισμός θα πει να προσεγγίζουμε τους στόχους και όχι να τηρούμε απόλυτα τα χρονοδιαγράμματα*»...

Το πρόγραμμα ανασυγκρότησης

Η κύρια όμως και περισσότερο σημαντική περίοδος για την ανασυγκρότηση της πόλης είναι η περίοδος που αρχίζει τώρα. Εδώ ο Δήμος παρουσιάζει ένα πρόγραμμα ανασυγκρότησης το οποίο βασίζεται στο πολεοδομικό σχέδιο της πόλης που ήδη είχε αρχίσει να καταρτίζεται από το 1980 και αναπροσαρμόστηκε μετά το σεισμό. Ταυτόχρονα υπερασπίζει την αρχή της διατήρησης του μνημειακού πλούτου της πόλης με τον σεβασμό στην φυσιογνωμία και την παράδοση, καθώς και την ανάγκη σωστής κατασκευής των νέων κτιρίων και ανακατασκευής των παλαιών με βάση τις μελέτες του ΟΑΣΠ και με κύριο μέλημα τον ποιοτικό έλεγχο.

Με βάση αυτές τις αρχές και την εμμονή στην εφαρμογή των προγραμμάτων που είχαν διατυπωθεί προσεισμικά, των προγραμμάτων ανασυγκρότησης του οικιστικού πλούτου και των

1987: Ο ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΗ ΝΕΑ ΠΟΛΗ

Η οδός Αρτέμιδος, δενδρόφυτη διασχίζει την πόλη. Δεξιά, η μονότονη διάταξη των λυομένων: μήπως αυτή η εικόνα μένει κληρονομιά «ες αεί»;

1986. Ο πληθυσμός της πόλης ελπίζει πως η καταστροφή θα αποτελούσε μια ευκαιρία για την ανάπτυξη και το ξεναχτίσιμο της Καλαμάτας. Η απάντηση των πολιτικών εκπροσώπων ήταν η ανάπτυξη της αντιπαλότητας και η καπήλεια της δυστυχίας.

έργων μεγάλης πνοής όπως η ολοκλήρωση του εθνικού δρόμου Κορίνθου-Καλαμάτας, η δημιουργία ενός νέου συγχρόνου Νοσοκομείου και άλλων, ο Δήμος θεωρεί τώρα περισσότερο από ποτέ άλλοτε αναγκαία την στήριξη του μακροπρόθεσμου σχεδιασμού ότι μπορεί να ξεπεράσει τις αδικίες και να δημιουργήσει όρους για μια ανθρώπινη πόλη. Εδώ όμως αναδεικνύονται και τα πολιτικά προβλήματα ανασυγκρότησης μετά από μια μεγάλη καταστροφή και πως αντιμετωπίζονται. Στο βαθμό μάλιστα που δεν υπάρχει πολιτικός σχεδιασμός, ο ρόλος της Τ.Α. είναι υποβαθμισμένος σε παρόμοιες καταστάσεις και μια σειρά κυβερνητικές πρωτοβουλίες εκφράζουν διαφορετική αντιμετώπιση τα προβλήματα οξύνονται περισσότερο. Η πολιτική για το μέλλον της Καλαμάτας δημιουργεί έτσι μια σειρά συγκρούσεις και η κατεύθυνση με την οποία θα λυθούν θα έχει σοβαρές επιπτώσεις στο χαρακτήρα και την ανάπτυξη της νέας πόλης. Γι' αυτό έχει σημασία ποια πολιτική θα προκριθεί και με ποιές αρχές θα γίνει η ανασυγκρότηση.

Βασικοί άξονες του πολεοδομικού σχεδίου ήταν η αναβάθμιση του δυτικού τμήματος με την δημιουργία δύο κέντρων οικονομικής και κοινωνικής ζωής, τα λεγόμενα Ανατολικό και Δυτικό Κέντρο, η διαμόρφωση μαρίνας στο δυτικό μέρος της παραλίας, η ανέγερση Βιοτεχνικού Πάρκου στη νέα είσοδο της πόλης και η κατασκευή της οδού Αρτέμιδος που διασχίζει το κέντρο. Το αναπροσαρμοσμένο σχέδιο μετά τους σεισμούς στηρίχθηκε στο υπάρχον και αποτέλεσε τον άξονα του «Αναπτυξιακού Προγράμματος για την ανασυγκρότηση της πόλης» το οποίο η ΕΟΚ με βάση το άρθρο 550 για την εφαρμογή των ΜΟΠ χρηματοδοτεί κατά 70%.

Αντιθέσεις, συμφέροντα και υπονομεύσεις

Αν η μεταβατική περίοδος εγκατάστασης στα λυόμενα έδειξε τις αδυναμίες πολιτικού σχεδιασμού από την πλευρά του κράτους, την έλλειψη θεσμικής κατοχύρωσης της Τ.Α. και την έλλειψη συντονισμού για την αντιμετώπιση τέτοιας έκτασης θεομηνιών η επόμενη περίοδος ανασυγκρότησης και ανάπτυξης της νέας πόλης αναδεικνύει ένα ιδιόμορφο φαινόμενο με πολυποίκιλες αντιθέσεις ανάμεσα στην κεντρική και την τοπική εξουσία. Μερίδες της κυβέρνησης, τοπικές συγκρούσεις που

εμφανίζονται κυρίως ως προσωπικές αντιδικίες, κομματικοί και πολιτικοί ανταγωνισμοί, κοινωνικές αντιθέσεις, συμφέροντα μικρών και μεγάλων γύρω από τη γη, την ανοικοδόμηση της πόλης και του χαρακτήρα που θα έχει είναι όσα αναδεικνύουν οι σημερινές περιστάσεις. Στις συγκρούσεις αυτές, εμπλέκονται ομάδες της εξουσίας, ο δήμος, κόμματα και υποψήφιοι βουλευτές, πρώην και νυν που επιθυμούν να αποκτήσουν ή να διευρύνουν την επιρροή τους, καθώς και οικονομικά συμφέροντα διαφορετικών επιπέδων. Είναι προφανές ότι αυτές οι αντιθέσεις εκφράζονται και στο πολιτικό επίπεδο με το λόγο, την αντίληψη και τις απόψεις που διατυπώνονται.

Ο Δήμος θεωρεί αναγκαία προϋπόθεση για την σωστή ανασυγκρότηση της πόλης να εφαρμοσθούν και να υιοθετηθούν οι προτάσεις που έχει διατυπώσει για το μέλλον της. Θεωρεί ότι η πολιτική αυτή, ανεξάρτητα του κόστους, θα πρέπει να εφαρμοσθεί γιατί έτσι διασφαλίζεται μια ισορροπημένη ανάπτυξη χωρίς τις αντιφάσεις και τις αντινομίες του παρελθόντος. Κάποιοι στην κυβέρνηση, έχοντας προφανώς διαφορετική πολιτική επιλογή, δεν καλύπτουν τον δήμο δάζοντας μάλιστα και εμπόδια στο πρόγραμμά του. Μία έκφραση αυτής της σύγκρουσης ήταν τα λυόμενα, μία δεύτερη ήταν η απόρριψη με βάση νομικιστικές αιτιολογίες της ανάθεσης μελέτης εφαρμογής της αρχιτεκτονικής διαμόρφωσης του Ανατολικού και Δυτικού Κέντρου της πόλης που προβλέπει το πολεοδομικό σχέδιο από τον νομάρχη κ. Β. Πετροπουλάκη, μία τρίτη η μη έγκριση της αγοράς από το Δήμο του «Γυμνασίου της Παραλίας» που προορίζεται για πρότυπο Κέντρο Νεολαίας, μία τέταρτη κ.λ.π. Σύμφωνα με εκτιμήσεις πολλών, τα εμπόδια αυτά δεν οφείλονται μόνο σε επιμέρους υπαρκτές τοπικές συγκρούσεις-εκφραστές φέρονται ο πρώην υπουργός και βουλευτής Μεσσηνίας Γ. Γεννηματάς, ο νομάρχης Β. Πετροπουλάκης συντονιζόμενος με τον υπουργό Ι. Χαράλαμποπουλο, του οποίου ο αδελφός είναι επίσης βουλευτής Μεσσηνίας και ο υπουργός για την Καλαμάτα άνευ Χαρτοφυλακίου Α. Φιλιππόπουλος και αυτός βουλευτής στην ίδια περιοχή. Οφείλονται κυρίως στις διαφορετικές πολιτικές αντιλήψεις που δημιουργούν σειρά άλλων αντιδράσεων με άμεσα αρνητικά αποτελέσματα στα ουσιαστικά προβλήματα που θέτει στην ημερήσια διάταξη ένα μακροπρόθεσμο πρόγραμμα ανασυγκρότησης. Αν σε αυτά συνυπολογισθούν οι εσωκομματικοί ανταγωνισμοί, κυρίως για τον έλεγχο των ψηφοφόρων στο σύνολο του νομού, τα συμφέροντα, οι κοινωνικές και πολιτικές αντιθέσεις, που έχουν άμεση ή έμμεση σχέση με το χαρακτήρα και τη φυσιογνωμία της νέας πόλης μπορεί κανείς να διακρίνει και το χαρακτήρα των συγκρούσεων που έγιναν και θα γίνουν με αφορμή την διατύπωση και εφαρμογή των προγραμμάτων που αφορούν την ανασυγκρότηση και το μέλλον της Καλαμάτας.

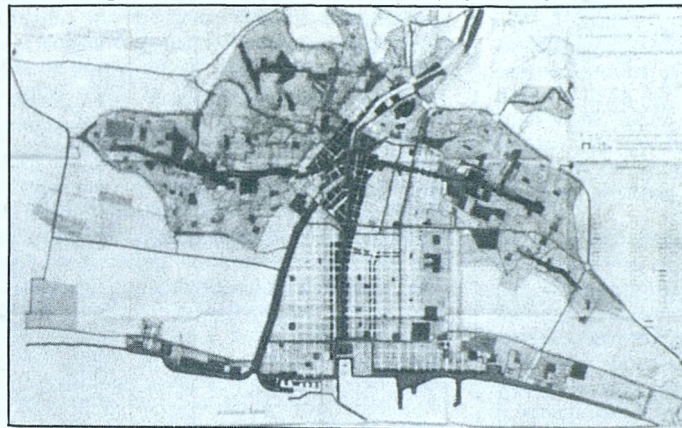
Ορισμένοι εξακολουθούν να επιμένουν και μαζί τους ο Δήμος ότι η επένδυση σε μικροσυμφέροντα σε βάρος του συμφέροντος της πόλης οδηγεί σε λαϊκιστικές ενέργειες και σε μια νόθα κομματική αντιπαράθεση. Βέβαια ο ίδιος ο Δήμος αναγνωρίζει – δια του δημάρχου – ότι δεν έχει σφυρηλατηθεί ένα μέτωπο υπεράσπισης των αρχών που θεωρεί αναγκαίες για την νέα Καλαμάτα. Επιμένει όμως στο ότι δεν πρέπει να χαθεί αυτή η ευκαιρία να γίνει η Καλαμάτα μια πόλη – πρότυπο. Πρόκειται σίγουρα για μια πολιτική μάχη με όλες τις αντιθέσεις που περιγράψαμε πριν, αλλά και άλλες που άπτονται μιας σειράς άλλων στοιχείων, τα οποία δεν μπορούν να καλυφθούν σε αυτό το χώρο, και αφορούν την πολιτική χρηματοδότησης, τα δάνεια, την Τραπεζική πολιτική, τα κοινωνικά προγράμματα, την πολιτιστική πολιτική, το ρόλο της Τ.Α. σε καταστάσεις εκτάκτου ανάγκης, τις άμεσες καθημερινές ανάγκες του πληθυσμού, τις προτεραιότητες στην αναδιοργάνωση του οικιστικού πλούτου, τις ειδικές κατηγορίες πληθυσμού κ.α. Και μια τέτοια πολιτική μάχη δεν δίδεται ούτε με τις μέχρι τώρα κυβερνητικές πρωτοβουλίες, ούτε με τα μέτρα που έχει πάρει η κυβέρνηση, ούτε με λόγους εξαγγελιών άνευ πολιτικής και προγράμματος. Ας ελπίσουμε ότι η νέα Καλαμάτα δεν θα διαμορφωθεί ούτε από τους εργολάβους, ούτε από τους προστάτες τους όπου και αγ δρίσκονται...

Δίνουμε τη μάχη για τη μελλοντική μας πόλη...

Ο δήμαρχος Καλαμάτας Σταύρος Μπένος μιλά στο συνεργάτη μας Γιάννη Φλώρο για:

- την ανασυγκρότηση της Καλαμάτας
- το όραμα της νέας πόλης
- τις διαφορές με την κεντρική εξουσία
- τις αντιλήψεις για την αντιμετώπιση των προβλημάτων
- τις πολιτικές και κοινωνικές αντιθέσεις

ΑΝΤΙ: Πριν ένα χρόνο περίπου, μετά το σεισμό, ο κ. Μητσοτάκης είχε δηλώσει ότι δεν υπάρχει κράτος στην Καλαμάτα και ότι το κράτος είναι η δημοτική αρχή. Πώς σχολιάζετε αυτή τη δήλωση και τι σχέση νομίζετε ότι είχε με τη λειτουργία του δήμου στη περίοδο των σεισμών.

ΣΤ. ΜΠΕΝΟΣ: Θάλεγα ότι αποκάλυπτε με ένα κραυγαλέο μεν αλλά ανάγλυφο τρόπο τις δύο διαφορετικές αντιλήψεις για το πως πραγματικά μπορεί να αντιμετωπισθεί μία θεομηνία και μάλιστα της κλίμακας της Καλαμάτας. Από τη μια πλευρά η άποψη του κρατικισμού και από την άλλη της συμμετοχής των υποκειμένων αυτής της θεομηνίας των δημοτών δηλαδή, των οποίων πρώτος φορέας που τους εκφράζει σε τοπικό επίπεδο είναι θεθαίως η Τοπική Αυτοδιοίκηση. Εμείς από την πρώτη στιγμή μαζί με τους δημότες μας δώσαμε τη μάχη για την πόλη μας και συνεχίζουμε. Ευνοούμε τη μάχη αυτή και με το να συμμετέχουμε σε όλα τα κέντρα λήψης των αποφάσεων. Άλλωστε η πολιτική αυτή δεν είναι καινούρια. Δείγματά της η δημοτική αρχή είχε δώσει όλη την προηγούμενη περίοδο. Πολιτική που ήθελε την αυτοδιοίκηση φορέα τοπικής λαϊκής εξουσίας και όχι συνδικαλιστικό φορέα...

ΕΡ.: Ποιά ήταν τα κύρια προβλήματα που αντιμετώπισε η Καλαμάτα μετά τους

σεισμούς, πώς προσπάθησε να τα λύσει ο δήμος και πώς η κεντρική εξουσία;

ΑΠ.: Αν χωρίσουμε τη περίοδο σε τρεις φάσεις, στην πρώτη, την άμεση των δύσκολων ημερών, τα σημαντικότερα προβλήματα ήταν ανθρωπιστικά: το πώς θα διασώσουμε τους εγκλωβισμένους στην πολυκατοικία, πώς θα μετακινήσουμε τον πληθυσμό σε σκηνές, πώς κυρίως θα εμψυχώσουμε αυτό το κόσμο για να μπορέσει να μείνει στην πόλη και να δώσει τη μάχη... Δίπλα σ' αυτά αντιμετωπίσαμε τα προβλήματα υγείας, περίθαλψης, πρόνοιας, απογραφής των κτιρίων σε κλίμακες επικινδυνότητας, βλαβών, ζημιών κ.λ.π. Θάλεγα ότι αυτή η περίοδος είχε θετικά αποτελέσματα. Υπήρξε μια πολύ στενή συνεργασία ανάμεσα στις δυνάμεις της πόλης, στην κυβέρνηση, στην αυτοδιοίκηση και όλους τους φορείς-δημότες και ιδιωτικούς.

Τα προβλήματα άρχισαν να δημιουργούνται στη βραχυπρόθεσμη φάση, όπου τον ενθουσιασμό άρχισε να διαδέχεται η λογική. Την περίοδο αυτή ένα μεγάλο μέρος των δραστηριοτήτων της πόλης και του πληθυσμού έπρεπε να περάσουν από λυόμενες κατασκευές. Εκεί άρχισε να αναδεικνύεται και η διαφορά για την αντιμετώπιση των προβλημάτων ανάμεσα στο δήμο και σε ορισμένες πλευρές της κεντρικής εξουσίας...

ΕΡ. Σε ποιο επίπεδο και πώς;

ΑΠ.: Ο δήμος εξέφραζε και εκφράζει σταθερά ένα όραμα για μια μελλοντική πόλη, που τώρα είναι πολύ πιο ενισχυμένο. Θα μου πείτε τι σχέση έχει το βραχυπρόθεσμο πρόγραμμα με το όραμα; Έχει. Γιατί ακριβώς το βραχυπρόθεσμο πρόγραμμα δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να μπλοκάρει, να ακυρώνει τις δυνατότητες για να αναπτυχθεί το μακροπρόθεσμο.

Θα πρόσθετα εδώ ότι αναδείχθηκε και ένα άλλο σοβαρό πρόβλημα. Η έλλειψη σχεδιασμού για αυτό το βραχυπρόθεσμο σχέδιο, τη φάση δηλαδή των λυομένων, που είναι μεν μεταβατικό, αλλά καθοριστικό και θα πρέπει να μας απασχολήσει από τώρα για να προλάβουμε μια ενδεχόμενη άλλη καταστροφή. Το πρόγραμμα της δεύτερης αυτής φάσης δεν θα πρέπει να εμποδίζει την ανάπτυξη του πιο σημαντικού, που είναι το μακροπρόθεσμο πρόγραμμα.

ΕΡ.: Υπήρξε από την κεντρική εξουσία μια υπόσχεση για πόλη-πρότυπο. Μέχρι τώρα όμως υπάρχουν δείγματα ότι η κεντρική εξουσία ή μερίδες της δεν δημιουργούν υποδομή στήριξης μιας μακροπρόθεσμης πολιτικής. Οι πολιτικές αντιθέσεις σε κυβερνητικό επίπεδο π.χ. είναι χαρακτηριστικές. Ποιες πολιτικές και κοινωνικές επιπτώσεις έχει; Και τι σχέσεις μπορεί να έχει η κεντρική εξουσία με την

Τ.Α. σε τέτοια μεγαλόπνοα προγράμματα;

ΑΠ.: Προφανώς όσο πιο στενή και σωστή είναι η σχέση της Τ.Α. με την κεντρική εξουσία, αλλά και με τους δημότες τόσο το καλύτερο. Τέτοια προβλήματα απ' όλο αυτό το διάστημα της ανασυγκρότησης βεβαίως και έχουν προκύψει. Διαφορές, δηλαδή, αντιλήψεων για το πώς πρέπει να γίνει η μελλοντική πόλη και ποιες είναι οι προϋποθέσεις ανάπτυξής της.

Η δημοτική αρχή από τις πρώτες κιόλας μέρες των σεισμών έδωσε το στίγμα για το πώς βλέπουμε τη πόλη μας. Δεν ήταν κάτι που μας προέκυψε εκείνες τις μέρες έτσι ξαφνικά. Ήταν προϊόν μιας βιωμένης εμπειρίας από δουλειά 8 χρόνων. Αυτή η προηγούμενη εμπειρία θα έλεγα ότι μας θρήκε έτοιμους, θρήκε θωρακισμένη την πόλη να αντέξει αυτό το μεγάλο σοκ.

Τι λέγαμε λοιπόν και τι επιμένουμε να λέμε και σήμερα; Ότι η πόλη χρειάζεται τρεις αρχές για να ανασυγκροτηθεί σωστά. Η πρώτη είναι ότι πρέπει να στηριχθεί το κάθε πρόγραμμα στο γενικό πολεοδομικό σχέδιο ή ρυθμιστικό, της πόλης. Σ' ένα δηλαδή ολοκληρωμένο σχεδιασμό που ευτυχώς υπάρχει. Η δεύτερη είναι ο σεβασμός και η διατήρηση της φυσιογνωμίας και των μνημείων της πόλης, βυζαντινών, μεταβυζαντινών, της εποχής της τουρκοκρατίας, νεοκλασικών. Η τρίτη αρχή είναι ότι πρέπει να δώσουμε μεγάλο βάρος στην ποιότητα των ανακατασκευών και των κτιρίων που θα γίνουν σύμφωνα με τα συμπεράσματα της μικροζωνικής μελέτης που έχει κάνει ο ΟΑΣΠ.

Το να επιμένεις σε μια τέτοια πολιτική σημαίνει ότι θα έρθεις σε σύγκρουση με συμφέροντα, ότι χρειάζεται να ξεπεράσεις την καθημερινότητα. Ορισμένες πλευρές της κεντρικής εξουσίας διατάζουν «να μπουν στη φωτιά» και στους κινδύνους που συνεπάγεται μια τέτοια μακροπρόθεσμη πολιτική... Και για να γίνει σωστά η ανασυγκρότηση θα πρέπει να εγκαταλείψουμε όλοι, παρ' ότι είναι δύσκολο, τις καθημερινές πιέσεις, να ξεφύγουμε από το ρόλο του διαιτητή διαφόρων ομάδων που πιέζουν για κάθε μικρό ή μεγάλο συμφέρον. Τέλος, όσο και αν βρίσκεται στις καρδιές μας η ανασυγκρότηση, το όραμα της νέας πόλης, αν δεν γίνεται, και υπόθεση του κόσμου τότε έχουμε πολύ λίγες ελπίδες να πετύχουμε. Ένας αγώνας χωρίς μαχητές, χωρίς όραμα και ελπίδα, δεν νομίζω ότι μπορεί να κερδηθεί.

ΕΡ.: Είπατε ότι υπάρχουν βασικές προϋποθέσεις πάνω στις οποίες μπορεί να στηριχθεί η μακροπρόθεσμη ανάπτυξη της πόλης. Τι εμποδίζει μια πολιτική ενιαία που να προχωρά με καλύτερους ρυθμούς;

ΑΠ.: Αυτό που έμμεσα είπαμε λίγο πριν. Το πόσο κανείς πιστεύει σ' αυτά τα πράγματα και πόσο τα προωθεί έναντι οποιασδήποτε θυσίας. Πρέπει λοιπόν να πεισθεί η κεντρική εξουσία και μαζί με την Τ.Α. και το λαό να προχωρήσει. Δηλαδή θα έλεγε κανείς ότι πρέπει να υπάρξει πολιτική βούληση για να προχωρήσουμε – για να χρησιμοποιήσω μια συνήθη φράση που είναι του σεισμού...

ΕΡ.: Ναι, αλλά υπάρχει και μια υπαρκτή κατάσταση. Μια βόλτα στην πόλη αποκαλύπτει άμεσες πραγματικές λαϊκές ανάγκες, στεγαστικές και άλλες. Επισημαίνονται μάλιστα από συμπολιτευόμενες και κυρίως αντιπολιτευόμενες δυνάμεις...

ΑΠ.: Εδώ ακριβώς είναι ένας μεγάλος κίνδυνος και ταυτόχρονα ένα πολύ μεγάλο ψευτοδilemma. Ότι δόθεν τα καθημερινά προβλήματα, που βεβαίως είναι και σε πρώτη γραμμή των δημοτών μας, αντιστρατεύονται το μελλοντικό όραμα της πόλης. Τα σημερινά προβλήματα συμβαδίζουν με την ανασυγκρότηση της πόλης. Όταν έχεις όραμα σημαίνει ότι απαντάς με τον πιο δυναμικό και αποφασιστικό τρόπο και σ' αυτά τα άμεσα σημερινά καθημερινά προβλήματα. Και για να μην μιλάω θεωρητικά, ο δήμος κυρίως πρωταγωνιστεί – ξεκινώντας από το πρόγραμμα σκηνών, όπου ήταν κύριος συντονιστής, περνώντας στα λυόμενα, τα σχολεία, τα καταστήματα. Είναι πρόταση ζωής, πρόταση ανθρωπιάς το να απαντάς στις άμεσες ανάγκες, αλλά και μαζί, ταυτόχρονα να μετέχεις σε μια μάχη για το μέλλον. Εμείς λέμε. Ναι. Φροντίζουμε να ξεπεραστεί η καθημερινότητα με τις λιγότερες δυνατές απώλειες, με το καλύτερο δυνατό τρόπο, αλλά ταυτόχρονα δίνουμε τη μάχη για τη μελλοντική μας πόλη...

ΕΡ.: Έχετε λοιπόν τη βούληση, τη διάθεση και το όραμα να προχωρήσετε στην ανασυγκρότηση. Όμως η νομοθεσία π.χ. δίνει παντοδυναμία στα κεντρικά όργανα για μερικά θέματα, με δυσμενή αποτελέσματα για την Τ.Α. Ο δήμος γίνεται κάπου νάνος. Πώς μπορεί να ξεπεραστούν αυτά;

ΑΠ.: Νάνος θεσμικά, όχι πολιτικά. Πολιτικά είναι γίγαντας. Δεν μιλάω για το δήμο Καλαμάτας, αλλά για την Τ.Α., ως θεσμό... Είναι πολύ ορθή η παρατήρηση. Όντως σε μια περίπτωση έκτακτης ανάγκης, δεν μιλάω για περίπτωση σεισμού, αλλά π.χ. και για τον κάουσωνα της Αθήνας, τις πυρκαγιές της Ρόδου πουθενά δεν είναι θεσμοθετημένος ο ρόλος της Τ.Α. Και σ' εμάς δεν ήταν, τον επιβάλαμε σ' ένα βαθμό. Αλλά παρ' όλα αυτά αν δεν είναι θεσμοθετημένος είναι πάντα ευάλωτος στις αυθαιρεσίες της κεντρικής εξουσίας...

ΕΡ.: Είστε λοιπόν αντιμέτωποι με μια σειρά λαϊκιστικές προτάσεις και απόψεις (που στηρίζονται όμως σε υπαρκτές ανάγκες) και με μια διασπασμένη κυβερνητική πολιτική με διάφορες αντιθέσεις η οποία δεν επιτρέπει αισιοδοξία ότι θα προχωρήσουν κάποια πράγματα βασισμένα σ' ένα μακροπρόθεσμο σχεδιασμό. Πώς μπορεί λοιπόν να παρέμβει ο Δήμος;

ΑΠ.: Δεν είναι εύκολο να μπορέσει ο δήμος να πετύχει να αναστείλει αυτά τα υπαρκτά φαινόμενα. Άλλωστε είναι υπαρκτά κάτω από ήρεμες συνθήκες πόσο μάλλον στις συνθήκες έντασης που δημιουργήθηκαν μετά τους σεισμούς. Είναι τραγικό να εκτυλίσσονται σενάρια κομματικής εκμετάλλευσης επάνω στον ανθρώπινο πόνο, πάνω στα προβλήματα που είναι έτσι κι αλλιώς υπαρκτά. Αντίθετα, η στάση του δήμου είναι ότι προσπαθούμε να απαλύνουμε τον ανθρώπινο πόνο, αλλά ταυτόχρονα να μοιολιάσουμε με αισιοδοξία τους δημότες μας.

Σε ό,τι αφορά το δεύτερο· εδώ είναι κάθε φορά αν θέλετε η δική μου δύσκολη θέση, ότι όταν ο δήμος διαφωνεί με κάποιες επιλογές πρόκειται δήθεν για κάποιας μορφής προσωπικές αντιθέσεις· αυτό ούτε υπήρξε, ούτε θα υπάρξει ποτέ. Είναι προφανές ότι πρόκειται για διαφορά πολιτικού λόγου. Όπως επίσης είναι προφανές ότι σε πολλές περιπτώσεις είχαμε βρει σημαντική

ανταπόκριση από τον κρατικό μηχανισμό, από το ΥΠΕΘΟ και από το Υπουργείο Πολιτισμού.

Για τα άλλα φαινόμενα που θίγατε πρόκειται για διαφορά πολιτικού λόγου, αντιμετώπισης των προβλημάτων, οραμάτων... Θα πρέπει όμως όλοι μαζί να δουλέψουμε, ας μου επιτραπεί η φράση, με μια μορφή ομοψυχίας. Δεν χωράνε πολιτικά σενάρια στην Καλαμάτα.

ΕΡ.: Ποιες προτεραιότητες υπάρχουν σήμερα για την πόλη σας;

ΑΠ.: Άμεση φροντίδα, θαλπωρή, για τους ανθρώπους που βρίσκονται στη δυσμενέστερη θέση σήμερα, δηλαδή στα λυόμενα. Αλλά μαζί μ' αυτό η μεγάλη προτεραιότητα του δήμου, την οποία θα θέσουμε και με την ευκαιρία της επετείου, είναι ότι χρειάζεται να σφυρηλατηθεί αυτό το μέτωπο, που για μένα είναι το ωραιότερο διεκδικητικό πλαίσιο που θα μπορούσε να υπάρξει, το μέτωπο για τη νέα πόλη.

ΕΡ.: Ο δήμος ζητάει να υπάρξουν μέτρα για ειδικές κατηγορίες αστέγων, να βρεθούν τρόποι χρηματοδότησης, ή τα δάνεια να εναρμονίζονται με το σχέδιο που έχετε για την πόλη;

ΑΠ.: Το οικιστικό πρόβλημα είναι μια πολύ σημαντική ενότητα για την πόλη και θα υπάρξει με αφορμή την επέτειο μια λεπτομερέστατη πρόταση. Στον απολογισμό και στις προτάσεις για το μέλλον της πόλης το οικιστικό κεφάλαιο θα είναι το οικιστικό, που λήπτει όλες τις κατηγορίες των δημοτών. Καλύπτει βεβαίως την πιο άμεση ανάγκη που είναι η ανασυγκρότηση του οικιστικού πλούτου. Τα προγράμματα αυτά θα γίνουν στα καλύτερα σημεία της πόλης, δίπλα στα κέντρα αντιστρέφοντας έτσι την αντίληψη ότι οι εργαζόμενοι πρέπει να πηγαίνουν στις πάντες και όπου βρίσκουν φτηνά οικόπεδα. Σκοπεύουμε επίσης να προτείνουμε και άλλα μέτρα θεσμικά, που αφορούν πιο πολύ την κυβέρνηση για να καλυφθούν και οι κατηγορίες δημοτών μας που δεν έχουν γη, δεν έχουν σπίτι και ζουν στο νοίκι. Βεβαίως μια μερίδα θα καλυφθεί από τα προγράμματα κατοικίας, αλλά νομίζω ότι το αίτημα, ειδικά για την Καλαμάτα, να υπάρξει μια μορφή ειδικού δανεισμού για τις ειδικές κατηγορίες δεν είναι ανεπίκαιρο.

ΕΡ.: Στο διάστημα αυτό υπήρξε στο δημοτικό συμβούλιο ένα κλίμα θετικό για την ομοψυχία που ζητάτε;

ΑΠ.: Το εντυπωσιακό είναι ότι σε τοπικό επίπεδο αυτό το κλίμα σε μεγάλο βαθμό υπάρχει. Στο Δ.Σ. π.χ. που εκφράζονται όλες οι πολιτικές τάσεις σφάεστα υπάρχει ένα κλίμα αγωνίας και σύνθεσης για τα προβλήματα της πόλης. Κυρίως, τα προβλήματα πολιτικής «επένδυσης», σκοπιμότητων κλπ. είναι σε κέντρα έξω από την πόλη. Γιατί όλοι μας στη πόλη, όπου και αν ανήκουμε νομίζω ότι έχουμε βαρύ το αίσημα της ευθύνης για την δουλειά και για την προοπτική της πόλης.

ΕΡ.: Είστε αισιόδοξοι δηλαδή ότι θα δημιουργηθεί μια πόλη χωρίς τις προηγούμενες ανισότητες π.χ. αναπτυγμένο ανατολικό τμήμα, υποθαμισμένο δυτικό, ή πόλη όπως άλλες που τελικά έγιναν παραδείγματα προς αποφυγή;

ΑΠ.: Όποιοι είναι αποφασισμένοι να δώσουμε μια δύσκολη μάχη – κι εμείς έχουμε δείξει ότι είμαστε αποφασισμένοι – δεν μπορεί παρά να είναι αισιόδοξοι.

Η άρση του πολιτικού «εμπάργκο» ανύψωσε τον Οζάλ

Το δημοψήφισμα της περασμένης Κυριακής στην Τουρκία επιβεβαίωσε δυο πράγματα: την οριστική παραμονή του Τουργκούτ Οζάλ στην πολιτική ζωή της χώρας από ηγετική θέση – με ή χωρίς τα δεκανίκια των στρατηγών – και τη βαθιά διαίρεση της Τουρκίας. Αντικείμενο του δημοψηφίσματος ήταν η επιστροφή των «παλαιών» πολιτικών ηγετών – και κυρίως του Σουλεϊμάν Ντεμιρέλ και του Μπουλέντ Ετσεβίτ – στην επίσημη πολιτική ζωή της γείτονος. Υπέρ της επιστροφής ψήφισε το 50,26% όσων προσήλθαν στις κάλπες και κατά οι υπόλοιποι.

Το κόμμα «Μητέρα Πατρίδα» του Οζάλ είχε ταχθεί κατά της άρσης του πολιτικού «εμπάργκο» – που επεβλήθηκε στους «παλαιοκομματικούς» της Τουρκίας από τους στρατιωτικούς το 1982. Το αποτέλεσμα όμως δε σημαίνει και ότι ο Οζάλ «έχασε», αφού τον ακολούθησαν οι μισοί, σχεδόν ψηφοφόροι.

Σύμφωνα με τους πολιτικούς αναλυτές το «Όχι» του Οζάλ στους παλαιούς πολιτικούς, συσπείρωσε κοντά του και ένα ποσοστό 8-10% των ψηφοφόρων που προέρχονται από τους σοσιαλδημοκράτες και διαφωνούν με τον Μπουλέντ Ετσεβίτ. Με άλλα λόγια οι στρατιωτικοί – που κάποτε ούτε ήθελαν να δουν τον Τουργκούτ Οζάλ – θα τον αφήσουν πίσω τους ως αρχηγό της κεντροδεξιάς παράταξης που κάποτε είχε αρχηγό το Μεντερές και μετά το Ντεμιρέλ.

Το κύριο επιχείρημα του Τούρκου πρωθυπουργού κατά τη διάρκεια της εκστρατείας που προηγήθηκε του δημοψηφίσματος ήταν ότι οι «υπό απαγόρευση» πολιτικοί φέρουν την κύρια ευθύνη για το αιματοκύλισμα που «ανάγκασε» τον Εβρέν και τα τανκς του να βγουν από τους στρατώνες πριν από δέκα χρόνια. Το γεγονός ότι συμφώνησε μαζί του το 49% των ψηφοφόρων αποδεικνύει ότι η χώρα είναι βαθιά διαιρεμένη, ανεξάρτητα από τα «μαγειρέματα» του αποτελέσματος.

Η εύθραυστη διαφορά που χωρίζει όσους ψήφισαν υπέρ της άρσης του πολιτικού «εμπάργκο» από εκείνους που ψήφισαν κατά (119.000 ψήφοι) δεν είναι παρά μια ακόμα ένδειξη της παράνοιας που βασιλεύει στη γειτονική χώρα. Οι μισοί κάτοικοι της θέλουν να αποκατασταθούν οι πολιτικές ελευθερίες και οι άλλοι μισοί φοβούνται ακόμα – πεισμένοι από τη στρατιωτική προπαγάνδα – τα αποτελέσματα αυτής της πολιτικής ελευθερίας. Βέβαια, όπως επισημάνθηκε

Από το GIR · GIR.

δε ψήφισαν μόνο οι εκλογείς της «πολιτισμένης» Τουρκίας, αλλά και όσοι κατοικούν στις καθυστερημένες περιοχές της Ανατολίας. Αλλά, όπως και να το κάνουμε, κάθε απόπειρα κατάταξης των ψηφοφόρων κάθε άλλο παρά δημοκρατική μπορεί να θεωρηθεί.

Πρέπει επίσης να σημειώσουμε ότι από παράδοση οι στρατιωτικοί θεωρούνται στην Τουρκία ως οι φορείς της «ηρεμίας, της τάξης και της ομαλότητας» και κάποτε οι περισσότεροι από αυτούς ανήκαν στο πιο προοδευτικό τμήμα της τουρκικής κοινωνίας. Και πόσοι είναι αυτοί που σε μια χώρα πενήντα εκατομμυρίων κατοίκων νοιάζονται σήμερα για «μερικές χιλιάδες» εκτελεσμένων, αναπήρων από τα βασανιστήρια, και φυλακισμένων αγωνιστών; Η αντίσταση κατά του στρατιωτικού καθεστώτος χάθηκε μέσα στην αδιαφορία των ιδίων των Τούρκων, τη «μη επέμβαση» της Δύσης και τη βαθιά διαίρεση των τουρκικών δημοκρατικών οργανώσεων. Πρόσφατο παράδειγμα για το τελευταίο, τα αιματηρά επεισόδια στο Λαύριο, ανάμεσα στους πολιτικούς πρόσφυγες.

Τι θα γίνει στο μέλλον; Ελπίζοντας ότι θα αιφνιδιάσει τους αντιπάλους του, ο Οζάλ προκήρυξε γενικές βουλευτικές εκλογές για την 1η Νοεμβρίου, δίνοντας μια προεκλογική περίοδο δέκα μόνο ημερών. Αυτή τη φορά όμως, αντίπαλοί του στις εκλογές, θα είναι ο Σουλεϊμάν Ντεμιρέλ, ως αρχηγός του «Κόμματος του Ορθού Δρόμου» και ο Μπουλέντ Ετσεβίτ, ως επικεφαλής των Σοσιαλδημοκρατών. Αυτό μάλιστα σημαίνει ότι τη δεύτερη ημέρα του προσεχούς Νοεμβρίου, η Τουρκία θα έχει πρόεδρο τον Εβρέν και πρωθυπουργό τον Ντεμιρέλ, ή τον Ετσεβίτ; Μπορεί να το δούμε κι αυτό, αν και τα εκλογικά αποτελέσματα της περασμένης Κυριακής δείχνουν ότι ο «αφελής» Οζάλ θα συνεχίσει να είναι για πολύ ακόμα ο πρωθυπουργός της Τουρκίας.

Ζ.Β.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ **ΠΟΛΙΤΗΣ**

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΣΑΙΝ ΜΑΡΤΕΝ
ΛΑΜΠΡΑΚΗΔΕΣ
ΙΣΤΟΡΙΑ ΜΙΑΣ ΓΕΝΙΑΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΟΛΙΤΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ **ΠΟΛΙΤΗΣ**

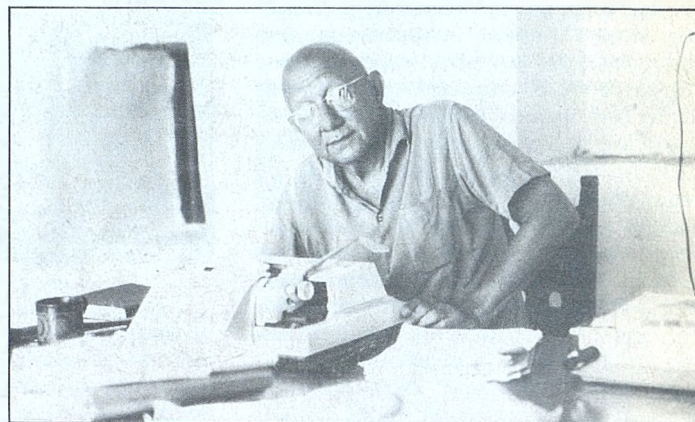

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΗΩΤΤΥΠΟ
ΑΘΗΝΑ 1983

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
ΑΘΗΝΑ: «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»,
Δεινοκράτους 131, τηλ. 72.29.237
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: «Μ. ΚΟΤΖΙΑ ΚΑΙ ΣΙΑ»,
Τσιμισκή 78, τηλ. 279.720

ΚΟΡΝΗΛΙΟΣ ΚΑΣΤΟΡΙΑΔΗΣ:

*«Στην καλύτερη περίπτωση
ο Γκορμπατσόφ είναι
ένας Μεγάλος Πέτρος»*

Ο Κορνήλιος Καστοριάδης είναι ένας πολιτικός φιλόσοφος που δε σεβάστηκε ποτέ τα παντός είδους δόγματα. Σκέφτεται χωρίς φόβο, χωρίς αυτοπεριορισμούς. Στα γραπτά του κεντρικό ρόλο παίζει ο όρος αυτονομία —κοινωνική και ατομική— όχι βεβαίως με την έννοια που της προσέδωσαν οι αυτοαποκαλούμενες αυτόνομες ομάδες την τελευταία δεκαετία.

Η «Φανταστική Θέσμιση της Κοινωνίας», βιβλίο που αποτελεί τον κορμό του πολιτικοφιλοσοφικού έργου του Κ. Καστοριάδη, παρέχει τα στοιχεία για μια διαφορετική προσέγγιση του κόσμου, για μια διαφορετική κατανόηση των σκοπών και των τρόπων μιας πραγματικής —όπως την αποκαλεί— κοινωνικής αλλαγής.

Ο Κορνήλιος Καστοριάδης υπήρξε εμπνευστής και εμπνευστής του περιοδικού «Σοσιαλισμός ή Βαρβαρότητα» (1949-1965), του οποίου οι ιδέες είχαν τεράστια επίδραση στο κίνημα του Μάη του '68 και κατά κάποιον τρόπο αποτέλεσαν το θεωρητικό του υπόβαθρο.

Από πολύ νωρίς —από το 1946— άσκησε δριμύτατη κριτική τόσο στον υπαρκτό σοσιαλισμό όσο και στο μαρξισμό. Για το λόγο αυτό συκοφαντήθηκε από την «ορθόδοξη» κομμουνιστική Αριστερά, κυρίως στην Ελλάδα. Ωστόσο για σκεπτόμενους ανθρώπους έξω από ανάλογα σχήματα, το έργο του Κορνήλιου Καστοριάδη παραμένει σταθερό σημείο αναφοράς.

Στη συνέντευξη που έδωσε στο ANTI ο Κορνήλιος Καστοριάδης μιλάει για την κατάρρευση του μύθου της Αριστεράς, την ιδιωτικοποίηση και τον ψευδοατομικισμό, για την κρίση των δυτικών κοινωνιών και το νεοφιλελευθερισμό, για τα κομμουνιστικά κόμματα και τη σχέση τους με τη δημοκρατία, για τον Μαρξ και το μαρξισμό, για το επίπεδο της πολιτικής συζήτησης στην Ελλάδα και για το πρόβλημα της «επιλογής» ανάμεσα στην αρχαία ελληνική και τη βυζαντινή παράδοση. Ακόμη αναφέρεται εκτενώς στην κατάσταση που διαμορφώνεται στην ΕΣΣΔ μετά την άνοδο στην εξουσία του Μιχαήλ Γκορμπατσόφ. Το σχετικό τμήμα της συνέντευξης προτάσσεται στο τεύχος αυτό, εξαιτίας της γενικότερης σημασίας και του επικαιρικού του χαρακτήρα. Στο επόμενο θα ακολουθήσει το δεύτερο μέρος της συνέντευξης.

Τ.Π.

● Εδώ και σαράντα χρόνια ασχολείσθε και γράφετε για την κατάσταση στις χώρες του υπαρκτού σοσιαλισμού και ιδίως για την ΕΣΣΔ. Πώς βλέπετε την άνοδο του Μιχαήλ Γκορμπατσόφ;

— Κάθε συζήτηση για τον Γκορμπατσόφ προϋποθέτει μια θεώρηση του τι είναι η Ρωσία. Φυσικά αυτή η θεώρηση δεν είναι μια για πάντα. Εάν τα γεγονότα είναι τέτοια ώστε να διαψεύδουν τη θεώρησή μας οφείλουμε —εφ' όσον είμαστε έντιμοι και μας ενδιαφέρει η αλήθεια— να αναθεωρήσουμε τις εκτιμήσεις μας.

Το καθεστώς της Ρωσίας από την κοινωνικοοικονομική άποψη είναι ένας γραφειοκρατικός καπιταλισμός ολοκληρωτικού τύπου που σιγά σιγά, με το αδιέξοδο κάθε ιστορικής προοπτικής του κόμματος, εξελίχθηκε σε αυτό που ονόμασα *στρατοκρατία*. Με τον όρο αυτό, ουδέποτε εννοούσα ότι θα δούμε ένα Ρώσο στρατάρχη να γίνει δικτάτορας. Εννοούσα ότι το μόνο τμήμα της ρωσικής κοινωνίας το οποίο μπορούσε να σταθεί σε μια διεθνή σύγκριση ήταν το στρατιωτικό της τμήμα. Εννοούσα ότι η μόνη πραγματική προοπτική της Ρωσίας ήταν η επέκταση μέσω της στρατιωτικής δύναμης. Αυτό δε σημαίνει επίθεση ή πυρηνικό πόλεμο. Οι μεγαλύτερες νίκες είναι εκείνες που κερδίζει κανείς χωρίς να χυθεί αίμα. Κι αυτός ήταν πάντα —και παραμένει— ο σκοπός των Ρώσων ειδικά στην Ευρώπη. Δε θα επιμείνω όμως σε πράγματα που έχω πει και γράψει επανειλημμένως.

● Τι σκέφτεστε τώρα που ο Μ. Γκορμπατσόφ καταγγέλλει δημοσίως τα κακώς κείμενα στη χώρα του;

— Με διασκεδάζει πολύ ότι, όταν-τα λέγαμε αυτά εμείς ή εγώ προσωπικά, έβγαιναν οι κομμουνιστές —στην Ελλάδα, στη Γαλλία παντού— και έλεγαν πως είναι συκοφαντίες και ασύστολα ψεύδη. Θα ήθελα να ξέρω, τι λένε τώρα αυτοί οι κύριοι, όταν βγαίνει το ρωσικό κράτος διά στόματος Γκορμπατσόφ και λέει ότι γίνονται καταχρήσεις, ότι η οικονομία δε λειτουργεί, ότι η παραγωγικότητα δεν ανεβαίνει, ότι ο κόσμος το έχει ρίξει στη βότκα κλπ. Εμένα τότε με αποκαλούσαν *πράκτορα της CIA*. Λοιπόν και ο Γκορμπατσόφ είναι πράκτορας της CIA;

● Στο βιβλίο σας «Μπροστά στον πόλεμο» αποκλείετε σχεδόν το ενδεχόμενο να ανέβει στην κορυφή του ΚΚΣΕ ένας μεταρρυθμιστής. Ήταν για σας έκπληξη η άνοδος του Μ. Γκορμπατσόφ;

— Ναι. Πραγματικά θεωρούσα πολύ απίθανο να γίνει κάτι τέτοιο. Δεν έχω καμιά δυσκολία να το παραδεχτώ. Το ζήτημα όμως είναι: τι θέλει, πώς θέλει και τι μπορεί να αλλάξει ο Γκορμπατσόφ; Στη Ρωσία έχουν ήδη υπάρξει, ένας Μεγάλος Πέτρος και μία Μεγάλη Αικατερίνη.

● Πως τον κρίνετε ως πολιτικό;

— Από την άποψη την καθαρά μακιαβελλική, της Realpolitik όπως λένε και οι Γερμανοί, είναι ένας από τους ικανότερους πολιτικούς ηγέτες όχι μόνο της χώρας του, αλλά και σε διεθνή κλίμακα ασφαλώς. Αυτό φαίνεται από το γεγονός ότι κατόρθωσε και αναρριχήθηκε στην κορυφή, από το ότι παρά την αντίδραση σημαντικού μέρους του κρατικού μηχανισμού συνεχίζει να επιπλέει και επίσης από την εξωτερική του πολιτική, όπου σε κάθε βήμα που κάνει, δημιουργεί εμφανείς δυσκολίες στους Δυτικούς.

Η ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΓΚΟΡΜΠΑΤΣΟΦ

● Ποιά γνώμη έχετε σχηματίσει για τις ειρηνιστικές προτάσεις του, δηλαδή τις προτάσεις περί πυρηνικού αφοπλισμού;

— Όλες αυτές οι προτάσεις απολήγουν σε ενίσχυση της Σοβιετικής Ένωσης στο καθαρά στρατιωτικό επίπεδο. Αν υποθέσουμε ότι αύριο το πρωί δεν υπάρχουν πυρηνικά όπλα, τότε οι Ρώσοι γίνονται παντοδύναμοι στην Ευρώπη. Αυτό δε σημαίνει ότι θα στείλουν αμέσως μεραρχίες στη Μαδρίτη. Σημαίνει ότι υπάρχει μόνον ένας στρατός στην Ευρώπη κι όχι δύο — ο ρωσικός.

● Στο ίδιο βιβλίο το «Μπροστά στον πόλεμο» αναφερθήκατε εκτενώς στο θέμα της υπαρκτής στρατιωτικής απειλής εκ μέρους της ΕΣΣΔ. Οι προτάσεις του Μ. Γκορμπατσόφ περί αφοπλισμού μας απομακρύνουν από αυτήν την απειλή;

— Το βιβλίο το έγραψα με αφορμή την εισβολή των Ρώσων στο Αφγανιστάν. Σε κανένα σημείο όμως δεν είπα, ότι υπάρχει άμεση στρατιωτική απειλή. Αντιθέτως είπα και συνεχίζω να λέω ότι: Η τεράστια συσσώρευση στρατιωτικών δυνάμεων στη Ρωσία —δεδομένων των κινδύνων που εμπερικλείει για όλον τον κόσμο ένας 3ος Παγκόσμιος Πόλεμος— έχει κυρίως σκοπό, να εξαναγκάσει τις χώρες οι οποίες είναι ο εκάστοτε στόχος της Ρωσίας, να πέφτουν σαν ώριμα φρούτα. Αυτό γίνεται με διάφορους τρόπους, πχ. Φιλλανδοποίηση, Χονκονγκοποίηση ή με την κατάσταση η οποία υπάρχει ήδη σχεδόν στη Δυτική Γερμανία. Η συσσώρευση στρατιωτικής δυνάμεως στη Ρωσία είναι το υλικό αντίβαρο για την άσκηση της επεκτατικής της πολιτικής η οποία στηρίζεται επίσης στο γεγονός ότι σε διάφορες χώρες γίνονται ξεσηκωμοί των λαών και οι Ρώσοι τους βοηθάνε φανερά ή κρυφά.

Στο σημείο τούτο πρέπει να επισημάνουμε την άθλια και ανόητη πολιτική των Δυτικών. Παράδειγμα ενδεικτικό η υποστήριξη των Λευκών στη Νότια Αφρική. Κανένας άνθρωπος με δημοκρατικές ή επαναστατικές ιδέες δεν είναι δυνατόν να υποστηρίξει την πολιτική των Δυτικών στη Νότια Αφρική. Τι θα γίνει λοιπόν, όταν το Εθνικό Κονγκρέσσο στην Νότια Αφρική αρχίσει τις εχθροπραξίες και βεβαίως του δώσουν όπλα οι Ρώσοι;

● Πιστεύετε ότι οι προτάσεις του Μ. Γκορμπατσόφ μπορεί να οδηγήσουν σε μια συμφωνία για τον περιορισμό των πυρηνικών όπλων;

— Νομίζω ότι υπάρχει τεράστιος αέρας στο θέμα του πυρηνικού αφοπλισμού. Δεν πιστεύω ότι μπορεί να γίνει πλήρης κατάργηση των πυρηνικών όπλων, εφ' όσον συνεχίζουν να υπάρχουν αυτά τα καθεστώτα τόσο στην Ανατολή όσο και στη Δύση. Γνωρίζουμε ότι υπάρχει τερατώδης πυρηνικός υπεροπλισμός. Με το υπάρχον το 1980 στοκ πυρηνικών όπλων, ο καθένας μας είχε στο μερτικό του το αντίστοιχο δέκα τόννων τρινιτρογλυκερίνης. Αυτοί φθάνουν όχι μόνο για να καταστρέψουν τη γη, αλλά και άλλους πενήντα πλανήτες. Και αν γίνει μια συμφωνία και καταστραφούν τα 95% των πυρηνικών όπλων, πάλι η κατάσταση παραμένει η ίδια. Το υπόλοιπο 5% αρκεί για να μεταβληθεί ο πλανήτης σε σεληνιακό τοπίο.

● Γιατί είπατε προηγουμένως ότι οι προτάσεις του Μ. Γκορμπατσόφ περί πυρηνικού αφοπλισμού ευνοούν την ΕΣΣΔ;

— Έως τώρα είναι βέβαιον ότι, εάν φθάσει το μαχαίρι στο κόκαλο μεταξύ ΗΠΑ και Ρωσίας, ο δήθεν Δυτικός στρατός στα σύνορα που χωρίζουν τη Δυτική από την Ανατολική Γερμανία, δε θα μπορούσε να αντισταθεί. Το μόνο πράγμα που θα μπορούσε να αναχαιτίσει τους Ρώσους είναι η απειλή του πυρηνικού πολέμου. Γι' αυτόν το λόγο οι Ρώσοι ήταν πάντα πρόθυμοι να δηλώνουν ότι, δε θα κάνουν πρώτοι χρήση των πυρηνικών όπλων. Οι Δυτικοί παρ' όλα τα ψεύδη και τις ατιμίες τους, δεν το είπαν και δεν μπορούσαν να το πουν. Το μόνο όπλο εναντίον των Ρώσων είναι η απειλή: Αν κάνετε πως μπαίνετε στη Δυτική Ευρώπη, θα αρχίσει το ολοκαύτωμα — ή οι πρώτοι μικροί βαθμοί του ολοκαυτώματος και άντε μετά να το συκρατήσετε.

Από την άποψη αυτή, ο πυρηνικός αφοπλισμός της Ευρώπης, α-

ποτελεί ασφαλώς στρατηγικό και στρατιωτικό ατού στα χέρια του Γκορμπατσόφ, διότι καταργούνται όλα τα ενδιάμεσα σκαλοπάτια. Ο πρόεδρος των ΗΠΑ —αν φθάσουν σε τέτοια κρίση οι σχέσεις με την ΕΣΣΔ— δε θα έχει παρά δύο επιλογές: Να εγκαταλείψει την Ευρώπη και να αποσυρθεί στο φρούριο ΗΠΑ ή να στείλει τους πυραύλους του, με τη βεβαιότητα ότι 150 εκατομμύρια Αμερικανοί θα σκοτωθούν. Διότι φυσικά οι Ρώσοι θα απαντήσουν. Ενώ σ' αυτή την ανάπηρη ψευδοστρατηγική, η οποία υπάρχει αυτή τη στιγμή στην Ευρώπη, παραμένει η δυνατότητα προειδοποιητικής βολής.

● Τι θέλετε να πείτε; Πρέπει να μη γίνουν δεκτές οι προτάσεις του Μ. Γκορμπατσόφ περί πυρηνικού αφοπλισμού στην Ευρώπη;

— Έχω πει και έχω γράψει πολλές φορές ότι «η πολιτική» των Δυτικών ούτε με αφορά ούτε προς στιγμήν την «υποστηρίζω». Η λύση και γι' αυτό το πρόβλημα βρίσκεται αλλού: Στο ξύπνημα και στη δράση των λαών. Τούτη τη στιγμή μιλάμε σα θεατές που σχολιάζουν τη στρατηγική και την τακτική δύο αντιπάλων πόλων δύναμης. Με αυτήν την οπτική γωνία γίνεται κατανοητή η επιμονή των Άγγλων, των Γάλλων και των Γερμανών ότι: οι συνεννοήσεις μεταξύ ΗΠΑ και ΕΣΣΔ δεν μπορούν να συμπεριλάβουν τα δικά τους πυρηνικά όπλα. Θέλουν να υπάρχει μια ενδιάμεση κατάσταση σε μια ενδεχόμενη ρωσική πίεση.

Με τις προτάσεις που κάνει ο Γκορμπατσόφ η ΕΣΣΔ έχει τεράστιο πολιτικό και στρατηγικό όφελος. Επιπλέον του λύνονται τα χέρια, να μπορέσει να κάνει κάτι για τη ρωσική οικονομία — πράγμα το οποίο σε μεσοπρόθεσμη και μακροπρόθεσμη προοπτική είναι επίσης στρατηγικό όφελος. Διότι άλλο να έχει μπροστά του το τέλος της σημερινής ρωσικής οικονομίας και άλλο αν μπορούσε να στηθεί μια οικονομία που περίπου να λειτουργεί.

ΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΜΕΤΡΑ

● Ποιά γνώμη έχετε για το πρόγραμμα των οικονομικών μεταρρυθμίσεων που επιχειρεί να εφαρμόσει;

— Υπάρχουν κάποιες προϋποθέσεις και συνθήκες για να γίνει μια οικονομική μεταρρύθμιση «από τα πάνω». Η πρώτη, φυσικά, είναι να εμφανιστεί μια ηγετική ομάδα που να θέλει να κάνει «μεταρρύθμιση». Αυτό όπως είπα πριν, το θεωρούσα εξαιρετικά απίθανο το 1980 — κι όμως συμβαίνει σήμερα. Το πώς και το γιατί έγινε, είναι ένα εξαιρετικά ενδιαφέρον θέμα που δεν μπορούμε να το συζητήσουμε τώρα. Αλλά αυτή η προϋπόθεση από μόνη της καθόλου δε φτάνει. Πρέπει επίσης να υπάρχει:

● Σημαντικότερος αριθμός στελεχών, που να έχουν τη θέληση και την ικανότητα να εφαρμόσουν παντού τα μεταρρυθμιστικά μέτρα.

● Υποστήριξη από ένα μεγάλο μέρος της κοινωνίας.

● Αντικειμενική δυνατότητα, να γίνει αυτή η «μεταρρύθμιση».

«Δεν πιστεύω ότι μπορεί να γίνει πλήρης κατάργηση των πυρηνικών όπλων, εφ' όσον συνεχίζουν να υπάρχουν αυτά τα καθεστώτα τόσο στην Ανατολή όσο και στη Δύση».

Αρχίζω από το τελευταίο. Σε τι θα μπορούσε να έγκειται αυτή η οικονομική μεταρρύθμιση; Σε μικροπαραχωρήσεις σ' ένα «ιδιωτικό τομέα» όπως στην Ουγγαρία; Μα το συγγενικό μοντέλο σήμερα καταρρέει. Οι Ούγγροι έχουν τεράστιο εξωτερικό χρέος, επέβαλλαν αυξήσεις τιμών, μείωσαν τα πραγματικά εισοδήματα. Και ο κόσμος δε λέει τίποτα, γιατί φοβάται το χειρότερο.

Μπορεί βέβαια, να φανταστεί κανείς διάφορα μέτρα «εξορθολογισμού» της ρωσικής οικονομίας. Ποιές θα είναι όμως οι επιπτώσεις αυτών των μέτρων;

Ας πούμε, μέτρο πρώτο: Δίνεται η δυνατότητα σε όλες τις επιχειρήσεις, όχι μόνο να προσλαμβάνουν, αλλά και να απολύουν κατά την κρίση της διευθύνσεως της επιχειρήσεως. Αυτό όμως σημαίνει πολύ σύντομα τεράστια ανεργία. Τι κάνουν αυτοί οι άνεργοι; Κάθονται ήσυχοι;

Μέτρο δεύτερο: Οι επιχειρήσεις μπορούν να καθορίζουν οι ίδιες τις τιμές τους, διότι αυτό επιβάλλει ο ορθολογισμός της οικονομίας. Τούτο όμως σημαίνει ότι η παραγωγή δε θα ρυθμίζεται πλέον από τον κεντρικό σχεδιασμό, αλλά από την προσφορά και τη ζήτηση της αγοράς. Αρχίζει δηλαδή να διαλύεται ένα τμήμα του πυρήνα του ρωσικού κράτους και της γραφειοκρατίας. Μια ακόμα συνέπεια αυτού του μέτρου είναι ότι, για μια πρώτη και όχι σύντομη περίοδο θα αυξηθούν σημαντικά οι τιμές και θα πέσει το —ήδη άθλιο επίπεδο ζωής— των λαϊκών στρωμάτων. Και αυτά θα κάθονται ήσυχα και θα υποστηρίζουν τη μεταρρύθμιση;

Ένα άλλο μεγάλο πρόβλημα είναι η ρωσική γεωργία — η φοβερή μικρή παραγωγικότητά της, η άθλια τεχνική της κατάσταση και το γεγονός ότι υπάρχει τεράστια διαρροή αγροτικού πληθυσμού. Οι άνθρωποι δε θέλουν να μείνουν στα χωριά. Για να τους κρατήσουν εκεί, θα πρέπει είτε να ληφθούν μέτρα ιδιωτικοποίησης της γης είτε να μετατραπούν πραγματικά τα κολχόζ σε συνεταιρισμούς.

Όλα αυτά προϋποθέτουν πλατύτατες αλλαγές. Αλλά ας υποθέσουμε ότι ο Γκορμπατσόφ λαμβάνει αυτά τα μέτρα. Δεν αρκεί όμως να βρίσκεισαι σ' ένα γραφείο και να εκδίδεις νόμους και διατάγματα. Όλα αυτά πρέπει να εκτελεστούν. Τούτο σημαίνει ότι πρέπει να υπάρχουν —σε μια χώρα σαν τη Ρωσία— δέκα εκατομμύρια στελέχη αποφασισμένα και εμπνευσμένα να εφαρμόσουν αυτά τα μέτρα, τα οποία τσούζουν για να μην πω ότι καίνε. Εγώ λοιπόν νομίζω ότι αυτά τα δέκα εκατομμύρια στελέχη θα σαμποτάρουν τέτοιου είδους μεταρρυθμίσεις, οι οποίες σημαίνουν όχι μόνο την καταστροφή του μοντέλου του κρατικού καπιταλισμού, αλλά επιπλέον την καταστροφή μιας σειράς κοινωνικών στρωμάτων.

Τέλος για να πραγματοποιηθούν αυτές οι «μεταρρυθμίσεις» πρέπει να συμμετέχει ενεργά ο πληθυσμός. Αυτό που ξέρουμε όμως είναι ότι ο πληθυσμός κάθεται και παρατηρεί. Ο πληθυσμός έχει φθάσει στο σημείο που σύμφωνα με την εγγλέζικη ρήση «καλύτερα ένας διάβολος που τον ξέρεις παρά ένας διάβολος που δεν τον ξέρεις». Ο καθένας έχει περίπου ψωροβουλευτεί μέσα στην κατάσταση. Γιατί να δεχτούν οι εργαζόμενοι στα εργοστάσια μέτρα εξορθολογισμού της παραγωγής, τα οποία θα σήμαιναν απολύσεις και βαρύτερες νόρμες εργασίας για τους άλλους; Γι' αυτό καταλήγω ότι υπάρχει αντικειμενική αδυναμία, ακόμα και απλής μεταρρύθμισης του οικονομικού συστήματος στη Ρωσία.

Η ΓΚΟΡΜΠΑΤΣΟΦΙΚΗ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΟΠΟΙΗΣΗ

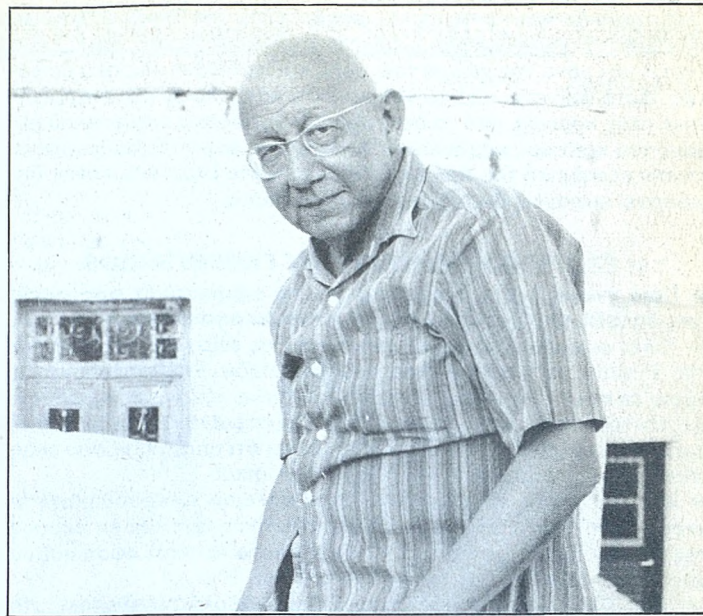
● **Τελικά, ποιές θεωρείτε ότι είναι αλλαγές που έχει επιφέρει έως τώρα ο Γκορμπατσόφ στη χώρα του;**

— Η μόνη πραγματική αλλαγή είναι μια μικρή φιλελευθεροποίηση της πληροφόρησης και θεμάτων που αφορούν τους διανοούμενους, τους συγγραφείς, τους καλλιτέχνες. Τίποτα άλλο που να αφορά περισσότερο κόσμο. Εξάλλου είδαμε προ μηνός, όταν έκαναν διαδήλωση στη Μόσχα οι Τάταροι, ότι το ΤΑΣΣ ανακρίνωσε πως όλα αυτά έχουν υποκινηθεί από τη CIA, τους Αμερικανούς κλπ.

● **Με τα μέτρα που παίρνει ο Γκορμπατσόφ και τα οποία εσείς θεωρείτε ελάχιστα συμφωνούν οι διαφωνούντες και τον στηρίζουν, ιδίως ο Αντρέι Ζαχάροφ. Πώς τα σχολιάζετε αυτό;**

— Δεν είναι ακριβώς έτσι. Ο Ζαχάροφ είναι μια ηρωική φυσιογνωμία, δε θα έλεγα όμως ότι συμπλέει με τον Γκορμπατσόφ. Τις αντιρρήσεις του και τις επιφυλάξεις του για την πολιτική του Γκορμπατσόφ τις έχει εκφράσει. Τι να έκανε ο Ζαχάροφ; Να έμενε στο Γκόρκυ;

Είναι Ρώσος, είναι η χώρα του, πιστεύει σε κάποιο πρόγραμμα εκδημοκρατισμού — έχει γράψει βιβλία γι' αυτό το θέμα που έχουν κυκλοφορήσει στο εξωτερικό. Εμφανίζεται λοιπόν ένας πεφωτισμένος δεσπότης και του λέει: Είμαι διατεθειμένος να σας α-

«Υπάρχει αντικειμενική αδυναμία ακόμα και απλής μεταρρύθμισης του οικονομικού συστήματος στη Ρωσία».

πελευθερώσω, μπορείτε να έρθετε στη Μόσχα, μπορείτε να συναντάτε ξένους δημοσιογράφους, θα απελευθερώσω και άλλους κλπ. Τι να κάνει ο Ζαχάροφ, να αρνηθεί; Παίζει ένα χαρτί και το παίζει πολύ αξιοπρεπώς. Ούτε ταυτίζεται ούτε ευθυγραμμίζεται.

● **Η εφημερίδα που βγάζουν οι διαφωνούντες, με επικεφαλής τον πρόσφατα απελευθερωθέντα ψυχίατρο Γιοζέφ Μπεγκούν, δεν είναι ένα ενδεικτικό δείγμα αλλαγής;**

— Μα δεν πρόκειται για εφημερίδα. Πρόκειται για ένα φυλλάδιο που κυκλοφορεί ως σαμιζντάτ, αλλά χωρίς το φόβο πλέον ότι θα έρθει η KGB και θα συλλάβει αυτούς που το βγάζουν. Ο Μπεγκούν και οι άλλοι υπέβαλλαν αίτηση, για να τους χορηγηθεί η άδεια και τα μέσα να το μετατρέψουν σε εφημερίδα. Δεν υπάρχει καμιά απάντηση μέχρι τώρα. Εδώ είμαστε, περιμένουμε να εμφανιστεί μια εφημερίδα που να λέει καθαρά πχ. ότι πρέπει να επιτραπεί η ελεύθερη σύσταση πολιτικών κομμάτων. Για να δούμε.

● **Δε σας φαίνεται σημαντικό ούτε ότι απελευθερώθηκαν τόσο άνθρωποι από τα Γκουλάγκ;**

— Διακόσιους ανθρώπους άφησε, από τις χιλιάδες των πολιτικών κρατουμένων που υπάρχουν. Ο Χρουτσόφ άφησε πέντε εκατομμύρια.

● **Αν συγκρίνετε τα ανοίγματα του Μ. Γκορμπατσόφ με εκείνα του Ν. Χρουτσόφ;**

— Δε συγκρίνονται. Η αλλαγή του Χρουτσόφ ήταν πολύ μεγαλύτερη. Άδειασε τα Γκουλάγκ κατά 95%, έθεσε τέρμα σ' αυτό το καθεστώς όπου από τη μια στιγμή στην άλλη σε παίρνανε και σε τουφεκίζανε και με την ιδιότητα του Γενικού Γραμματέα του κόμματος κατήγγειλε τον Στάλιν ως εγκληματία. Ο Γκορμπατσόφ μέχρι στιγμής δεν έχει πει τίποτα τέτοιο.

● **Μα, κ. Καστοριάδη, στις εφημερίδες γράφονται αρκετά πράγματα για τον Στάλιν, εκδίδονται βιβλία απαγορευμένων έως τώρα συγγραφέων, γίνονται ταινίες οι οποίες κριτικάρουν το παρελθόν. Δεν τα θεωρείτε όλα αυτά σημαντικό βήμα για μια κοινωνία τόσο ελεγχόμενη;**

— Υπάρχει μια μικρή αλλαγή που, όπως είπα, αφορά μόνον ορισμένους κύκλους. Την κατεύθυνση και τα όριά της τα καθορίζει η εξουσία. Μέχρι ποιο σημείο όμως ένας απόλυτος άρχων, ένας πεφωτισμένος δεσπότης μπορεί να ελέγχει το ψαλμό που πάει αυτή η μικρή αλλαγή που εγκαινιάσει; Αν ο κόσμος ξυπνήσει και αρχίσουν πραγματικές κοινωνικές ζυμώσεις τι θα γίνει; Πώς θα ελέγξουν τότε την κατάσταση; Γι' αυτό σκέφτομαι ότι είναι πιθανό να υπάρξει κάποιο αντιχτύπημα από το κατεστημένο του κόμματος ή από τους είκοσι εκατομμύρια γραφειοκράτες, οι οποίοι βλέπουν ότι απειλούνται τα συμφέροντά τους, ή θέση τους, το ψωμί τους.

● Παρομοιάζουν συχνά τον Μιχαήλ Γκορμπατσόφ και τις αλλαγές που επιχειρεί με τον Αλεξάντερ Ντούμπτσεκ και την Άνοιξη της Πράγας. Συμφωνείτε με αυτήν την εκτίμηση;

— Όχι. Δεν υπάρχει κανένας συσχετισμός. Οι Ρώσοι ενδεχομένως μπορούσαν να ανεχθούν πολλά από αυτά που συντελούνταν τότε στην Τσεχοσλοβακία. Οι οικονομικές τροποποιήσεις δεν τους πολυαπασχολούσαν, εξάλλου τις είχαν επιτρέψει στην Ουγγαρία. Εκείνο που δε δέχτηκαν ήταν η διαδικασία μεταβολής η οποία γινόταν και μέσα στην κοινωνία και μέσα στο τσεχοσλοβακικό κομμουνιστικό κόμμα, το οποίο είχε αρχίσει να διαλύεται ως μονολιθικός σχηματισμός. Οι Ρώσοι δεν μπορούσαν να δεχτούν την αμφισβήτηση της μονοκρατορικής και απόλυτης εξουσίας του κόμματος, ως κόμματος λενινιστικού τύπου. Αυτό ήταν το σημείο *plus ultra*, το ως εδώ και μη παρέκει. Γι' αυτό εισέβαλαν, για να σταματήσει αυτή η διαδικασία. Ο Γκορμπατσόφ δεν έχει θίξει αυτό το θέμα. Και δε βλέπω πώς θα μπορούσε να θίξει το θέμα της ολοκληρωτικής εξουσίας του κόμματος στην οποία — μην το ξεχνάμε — χρωστάει και στηρίζει τη δική του εξουσία και ύπαρξη.

● Πιστεύετε ότι η πολιτική που ακολουθεί ο Μ. Γκορμπατσόφ θα έχει επιπτώσεις στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης ή στα έθνη τα εντός της ΕΣΣΔ;

— Σήμερα διάβασα στο *Herald Tribune* (3-8-87) ένα άρθρο ενός Λεττονού ακτιβιστή που κατόρθωσε και διέφυγε. Γράφει λοιπόν ο άνθρωπος: «Τι σημαίνουν όλα αυτά που λέει ο Γκορμπατσόφ, εμείς οι Λεττονοί είμαστε δούλοι».

Οι Λεττονοί, οι Εσθονοί, οι Λιθουανοί είναι δούλοι. Οι Ουκρανοί το ίδιο. Επτά ή οκτώ εθνότητες στον Καύκασο είναι δούλοι — το Αζερμπαϊτζάν, οι Αρμένιοι, οι Γεωργιανοί. Οι Καζάκοι, οι Ουζμπεκοί, όλοι οι μουσουλμάνοι της Σιβηρίας, παρομοίως. Ως πού πάει η *περστροϊκά και η γκλασνόστ*; Θα είναι ποτέ δυνατό να βγάλουν εφημερίδα οι Ουκρανοί και να διεκδικούν ενιαία, αυτόνομη και ανεξάρτητη Ουκρανία; Ο Γκορμπατσόφ λέει ότι επιστρέφει στον Λένιν. Το σύνθημα του Λένιν το 1917 ήταν, αυτοδιάθεση των λαών της αυτοκρατορίας με το δικαίωμα της απόσχισης τους — άλλο βέβαια το τι έκανε μετά. Ο Γκορμπατσόφ θα το κάνει αυτό το πράγμα; Και τι θα γίνει με την Ανατολική Ευρώπη; Θα αφήσει το ρωσικό επιτελείο, μια πολωνική κυβέρνηση να ζητήσει την απομάκρυνση των ρωσικών μεραρχιών από την Πολωνία;

● Νομίζετε ότι η πολιτική του Γκορμπατσόφ θα δημιουργήσει φιλοσοβιετικό ρεύμα στις δυτικές χώρες;

— Αυτό έχει ήδη δημιουργηθεί. Η Δύση είναι γοητευμένη από το Γκορμπατσόφ.

● Εύχεσθε να ...πετύχει αυτό που επιδιώκει ο Μ. Γκορμπατσόφ; — Τι θα πει αν εύχομαι; Φυσικά προτιμώ να μην είναι οι άνθρωποι στα Γκουλάγκ και στα ψυχιατρεία. Αλλά στην καλύτερη περίπτωση ο Γκορμπατσόφ θα ήταν ένας Μεγάλος Πέτρος κι αυτό σημαίνει μια μορφή εξουσίας που την καταπολεμώ.

Βιβλία του Κορνήλιου Καστοριάδη που κυκλοφορούν στα ελληνικά.

Στις εκδόσεις Ράππας:

1. *Η φανταστική θέσμιση της κοινωνίας*, μτφ. Σωτήρης Χαλικιάς, Γιούλη Σπαντιδάκη, Κώστας Σπαντιδάκης.

2. *Από την οικολογία στην αυτονομία*, μτφ. Άλκης Σταύρου.

Στις εκδόσεις «Ύψιλον»:

1. *Η γραφειοκρατική Κοινωνία* (2 τόμοι), μτφ. Έφη Παπαδοπούλου και Αλέκος Χόπογλου (α' τόμος) Γιώργος Παπακυριάκης (β' τόμος).

2. *Η πείρα του εργατικού κινήματος* (2 τόμοι), Σωτήρης Χαλικιάς και Βάσω Ψιμούλη (α' τόμος) Βάσω Ψιμούλη και Ζωή Χριστοφίδου - Καστοριάδη (β' τόμος).

3. *Το περιεχόμενο του σοσιαλισμού*, μτφ. Γιάννης Ιωαννίδης, Μανόλης Λαμπρίδης, Μαρία Παπαντωνίου - Φραγκούλη.

4. *Η γαλλική κοινωνία*, μτφ. Μπάμπης Λυκούδης.

5. *Το επαναστατικό πρόβλημα σήμερα*.

6. *Η ουγγρική επανάσταση*, μτφ. Μανόλης Λαμπρίδης.

7. *Μπροστά στον πόλεμο*, μτφ. Ζωή Χριστοφίδου - Καστοριάδη.

8. *Η αρχαία ελληνική δημοκρατία και η σημασία της για μας σήμερα*.

Στις εκδόσεις Ύψιλον θα κυκλοφορήσουν προσεχώς:

1. *Το επαναστατικό κίνημα στο σύγχρονο καπιταλισμό*, μτφ. Α. Στίνας, Κώστας Κουρεμένος.

2. *Καιρός*, μτφ. Κώστας Κουρεμένος.

3. *Τα σταυροδρόμια του λαβυρίνθου*, μτφ. Κώστας Σπαντιδάκης (α' τόμος).

Τώρα -

ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΠΕΙΡΑΙΑ
φθηνά ΠΟΛΥ φθηνά βιβλία

Έγκυκλοπαίδειες μισοτιμής
Εύκολίες πληρωμής

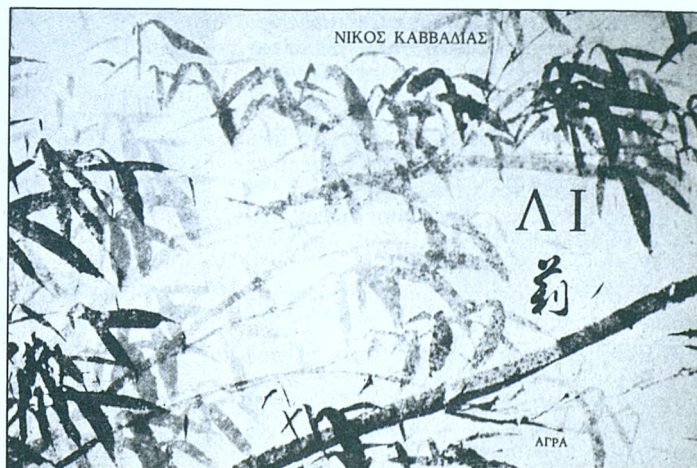

ΜΠΟΣΤΑΝΟΓΛΟΥ - ΓΙΑ ΤΟ ΦΘΗΝΟ ΒΙΒΛΙΟ
ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ 92. ΠΕΙΡΑΙΑΣ ΤΗΛ. 4112258

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ

ΝΙΚΟΣ ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ
ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ
ΣΤΟ ΑΛΟΓΟ ΜΟΥ

ΝΙΚΟΣ ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ

ΔΙ
菊

Δύο νέα ανέκδοτα
βιβλία του ΝΙΚΟΥ ΚΑΒΒΑΔΙΑ

Η «απάντηση» του κ. Γ. Καββαδία στο άρθρο μου για τις «γενικές» εξετάσεις («Αντί» τ. 353) είναι ασυνήθως αφελής, όταν λχ. υποστηρίζει, έμμεσα έστω, ότι υπήρξαν «ελέω Θεού» μοναρχίες. Δείχνει εξάλλου παχυλή αμάθεια όταν αγνοεί την ύπαρξη αιρετών μοναρχιών ή άλλων που είχαν λαϊκή υποστήριξη την έκταση της οποίας ουδέποτε διέθετε το ΠΑΣΟΚ. Ο κ. Καββαδίας θεωρεί «υβριστικό» και «χυδαίο» το χαρακτηρισμό του ΠΑΣΟΚ ως μοναρχία αγνοώντας ότι εφημερίδες όπως η «Μόντ», που δεν κατηγορήσε κανείς ποτέ για χυδαιότητα, επανειλημμένα έγραψαν για «βασιλεία» του Ντε Γκώλ, του Μπρέζνιεφ ή του Νίξον ή ότι ο Γάλλος κοινωνιολόγος Ρ.

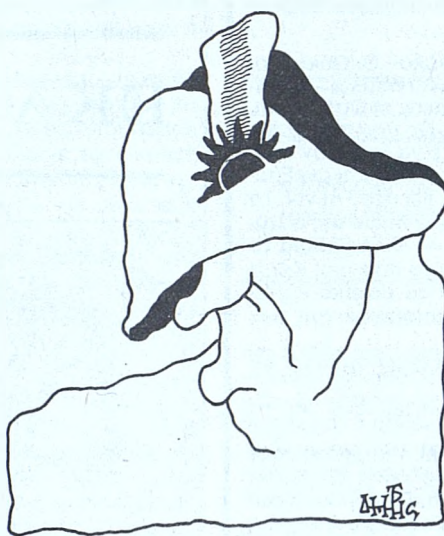
Αρόν' χαρακτηρίζει τη γκωλική πέμπτη γαλλική δημοκρατία ως «αιρετή μοναρχία». Ο Αρόν έγραψε βιβλίο με τον τίτλο *Αυτοκρατορική πολιτεία. Οι ΗΠΑ στον Κόσμο*, (1972), χωρίς να είναι πολιτικά αντίθετος προς τις ΗΠΑ. Προφανώς ο κ. Καββαδίας χαρακτηρίζει ως «χυδαιότητα» την κριτική στην οποία δεν μπορεί να απαντήσει όπως συχνά το κάνουν ο κ. Παπανδρέου και οι εκπρόσωποί του, συμπαθείς ή μη, καθώς και ορισμένοι θεολογούντες φιλόσοφοι ή φιλοσοφούντες θεολόγοι. Πάντως η «απάντηση» του κ. Καββαδία, αν και ασήμαντη, είναι χρήσιμη γιατί δίνει αφορμή να εξεταστεί αν στην πασοκική εξουσία επικρατούν ή όχι τα μοναρχικά στοιχεία.

Μια τέτοια εξέταση παρουσιάζει βέβαια σημαντικά μειονεκτήματα. Έχει κάπως φορμαλιστικό χαρακτήρα. Αποκλείει την ανάλυση των κοινωνικών όρων που εξηγούν τη γένεση και διάδοση του πασοκικού φαινομένου. Με την εξέταση που προτείνω το πασοκικό φαινόμενο προσεγγίζεται ως πολιτειακή μορφή ή, κάπως πλατύτερα, ως τρόπος άσκησης της πολιτικής εξουσίας. Η παραδοσιακή αυτή προσέγγιση, που βρίσκεται ήδη στον Πλάτωνα, ως προς τη Λακεδαιμονία, στον Πολύβιο, ως προς την πριν από την «ηγεμονία» Ρωμαϊκή πολιτεία, στη νεότερη εποχή στον Μοντεσκιέ κ.α. δικαιολογείται από το γεγονός ότι, όπως είχε σωστά παρατηρήσει ένας σύγχρονος του Μάρξ, ο Λ. φον Στάιν, χαρακτηριστικό της μοναρχίας είναι η σχετική αυτονομία της πολιτικής εξουσίας από την κοινωνία σε σχέση με την οποία ασκείται η προσωποποίησή της και η σπουδαιότητα της μοναρχικής συμβολικής².

Γι' αυτό και μοναρχίες υπήρξαν από την εποχή των Φαραώ ως τις σημερινές σκανδιναβικές μοναρχίες των οποίων οι βασιλείς εκτελούν, λιγότερο αδέξια βέβαια, καθήκοντα καγκελαρίου, ανάλογα με αυτά του κ. Σαρτζετάκη σε μας. Η αναζήτηση των μοναρχικών στοιχείων της πασοκικής εξουσίας έχει πιο πολύ τα χαρακτηριστικά της περιγραφικής ανάλυσης παρά της εξήγησης. Αυτό δεν είναι αναγκαστικά μειονέκτημα αφού πρέπει να αναλύσουμε και να περιγράψουμε ένα φαινόμενο προτού να συνθέσουμε τη γένεσή του και τη σχέση του με άλλα φαινόμενα. Σημαντική δυσκολία είναι η συσχέτιση της πασοκικής εξουσίας με κάποιο συγκεκριμένο είδος μοναρχίας. Στις παρατηρήσεις που ακολουθούν θα υποστηρίξω την άποψη ότι η πασοκική εξουσία προσεγγίζει τις φθίνουσες απολυταρχίες

Τα μοναρχικά στοιχεία και οι βοναπαρτικές τάσεις του ΠΑΣΟΚ

Του Αύγουστου Μπαγιόνα

«Πασοκική μοναρχία» είναι ο όρος που χρησιμοποίησε ο καθηγητής Αύγουστος Μπαγιόνας σε άρθρο του στο τχ. 353. Το άρθρο αυτό έδωσε αφορμή στον αναγνώστη μας κ. Γ. Καββαδία να διατυπώσει τις ενστάσεις του σε γράμμα του που δημοσιεύτηκε στο προηγούμενο τεύχος του ΑΝΤΙ. Ο καθηγητής Αύγουστος Μπαγιόνας με το σημερινό κείμενό του διευκρινίζει και αιτιολογεί τη χρήση αυτού του όρου.

της νεότερης εποχής, όπως των Βουρβώνων επί Λουδοβίκου ΙΕ' και ΙΣΤ', των Αψβούργων και των Ρωμανόφ κατά τον εικοστό αιώνα, αλλά με κάποιες βοναπαρτικές αποκλίσεις. Ως προς τη μεγαλοπρέπεια του ύφους της, την τάση της για προβολή ανυπάρχτων θριάμβων, τον ευτελισμό των κοινωνικών σχέσεων τον οποίον αντικειμενικά ενθαρρύνει, η πασοκική εξουσία θα μπορούσε να συγκριθεί με τη ρωμαϊκή μοναρχία, όπως εξελίχθηκε από τον Κόμμοδο ως το Διοκλητιανό.

Η πασοκική εξουσία εμφανίζει, όπως υπαινιχθήκα ήδη, ορισμένα μοναρχικά

χαρακτηριστικά. Τέτοια είναι νομίζω το γεγονός ότι ο «πρωθυπουργός» στην πραγματικότητα ασκεί τη λειτουργία απολύτου μονάρχη με απεριόριστες εξουσίες. Το υπουργικό συμβούλιο δεν αποτελεί το σώμα με συλλογική βούληση και ευθύνη την οποία αποσαφηνίζει ο πρωθυπουργός. Μοιάζει όλο και πιο πολύ με περιστασιακή ομήγυρη στην οποία ο μονάρχης του ΠΑΣΟΚ ανακοινώνει τις αποφάσεις του που όχι σπάνια παίρνουν τη μορφή γενικόλογων και εκτός θέματος εκθέσεων ιδεών. Στην πράξη το υπουργικό συμβούλιο υποκαθίσταται από τα διάφορα ΚΥΣΥΜ, ΚΥΣΕΑ κ.ά. που είναι δυνατό να συγκριθούν με διάφορα συμβούλια, στα οποία ο Λουδοβίκος ΙΔ' και οι διάδοχοί του συνεργάζονταν με τους αρχιγραμματείς τους. Άλλωστε οι υπουργοί του ΠΑΣΟΚ μοιάζουν όλο και πιο πολύ με αρχιγραμματείς των απόλυτων μοναρχιών από την άποψη ότι η τύχη τους εξαρτάται λιγότερο από την επιτυχία τους στο έργο τους και περισσότερο από τη συνήθως ανεξήγητη και ανεξέλεγκτη προσωπική εύνοια του μονάρχη.

Στο μονάρχη του ΠΑΣΟΚ απευθύνονται όλο και πιο συχνά άτομα ή κοινωνικές ομάδες, όπως στο Μεσαίωνα αλλά και στις νεότερες απολυταρχίες, οι υπήκοοι προσπαθούσαν να επιδώσουν κάποιο χειρόγραφο στους μονάρχες, είτε διερχόμενους εν πομπή, είτε ευρισκόμενους στα ανάκτορά τους. Ο μονάρχης του ΠΑΣΟΚ είναι και νομοθέτης. Το απολυταρχικό αυτό χαρακτηριστικό φάνηκε σε πολλές περιπτώσεις, όταν πχ. ο κ. Παπανδρέου ανέστειλε την εφαρμογή του ΦΑΠ ενώ ήταν ήδη νόμος του κράτους.

Με την ευκαιριακή μεταρρύθμιση του συντάγματος, που δεν ήταν στις προθέσεις του μονάρχη του ΠΑΣΟΚ όπως είχε προηγούμενος επίσημα δηλώσει, τα καθήκοντα του προέδρου της δημοκρατίας, αν μάλιστα ληφθεί υπόψη η άκρα προσήλωση του κ. Σαρτζετάκη στο σχετικό πρωτόκολλο, θα ήταν δυνατό, τουλάχιστο εν μέρει να συγκριθούν με τα καθήκοντα των αρχικαγκελαρίων των παλαιών μοναρχιών, πχ. του DREUX BREZE επί Λουδοβίκου ΙΣΤ'. Τα καθήκοντα αυτά κατά μεγάλο μέρος ήσαν καθήκοντα τελετάρχη.

Η Βουλή με την όλο και πιο συχνή εφαρμογή της διαδικασίας του επείγοντος με την οποία ψηφίζονται τα υποβαλλόμενα νομοσχέδια, που αφαιρεί από τους βουλευτές τη δυνατότητα να τα μελετήσουν προσεκτικά, μεταβάλλεται σε κυρωτικό σώμα, με κάποια δικαιώματα διατύπωσης ενστάσεων, διαμαρτυριών και υποδείξεων από πλευράς της μειοψηφίας. Από την άποψη αυτή η Βουλή μας διαφέρει όλο και λιγότερο από τις ανώτατες δικαστικές συνελεύσεις (παρλαμέντα) ή τη «συνέλευση των γενικών τάξεων» που λειτουργούσαν ευκαιριακά στη γαλλική απόλυτη μοναρχία του 17ου και 18ου αιώνα. Οι εκτός ημερησίας διατάξεως συζητήσεις, με τις εκθέσεις ιδεών επί οικουμενικών θεμάτων με τις οποίες συχνά τις διανθίζει ο πασοκικός θρόνος, α-

ποκτούν όλο και πιο πολύ τελετουργικό χαρακτήρα. Κοινή είναι η διαπίστωση ότι ελάχιστα διαφωτίζουν τον Έλληνα πολίτη.

Οι αρχιγραμματείς (κοινώς υπουργοί) της πασοκικής μοναρχίας εκτελούν και δικαστικά καθήκοντα. Ορισμένοι εξ αυτών δικαιούνται να επιβάλουν πρόστιμα, το ύψος των οποίων εξαρτάται από τις διαθέσεις τους, στις επιχειρήσεις που δεν τηρούν τις διατάξεις της γνώστης πράξης «νομοθετικού περιεχομένου». Επειδή ασκούν τα καθήκοντα αυτά κατ' εντολή του μονάρχη του ΠΑΣΟΚ οδηγείται κανείς λογικά στην υπόθεση ότι ο ίδιος έχει και την ιδιότητα του υπέρτατου δικαστή. Εξάλλου τα διάφορα σκάνδαλα, αλλά και η αποκάλυψη ορισμένων εξ αυτών από αντιτιθέμενες φατρίες πράσινων ευγενών, επιτρέπουν στον πασοκικό θρόνο να εμφανίζεται ως υπέρτατος δικαιοκρίτης, όπως ο Λουδοβίκος ΙΔ' στην υπόθεση Φουκέ ή ο Λουδοβίκος ΙΣΤ' στην περιφημη υπόθεση του περιδεραιού, που και αυτές είχαν αποκαλυφθεί από αντίπαλες φατρίες αρχόντων.

Η ιδεολογία της πασοκικής μοναρχίας εμφανίζει ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά με αυτά των παλαιότερων μοναρχιών. Έτσι π.χ. ο μονάρχης του ΠΑΣΟΚ εμφανίζεται στους θαυμαστές του ως θαυματοποιός και μεσσίας, όπως ακριβώς σε ορισμένους μονάρχες του Μεσαίωνα οι οποίοι τους απέδιδαν ιδιότητες θαυματουργών, ιδίως την ικανότητα να θεραπεύουν δερματικές αρρώστιες. Τη μεσαιωνική αυτή πίστη ανέλυσε ο Marc Bloch στο βιβλίο του *Οι θαυματούργοι βασιλείς*. Εξάλλου πασοκικά υπουργεία προσφεύγουν σε οραματίστριες όπως οι παλιές μοναρχίες στον Μεσομέρ, τον Καλιόστρο και τον Ρασπούτιν.

Πρέπει να σημειωθεί ότι η θεωρία της ιστορίας του ΠΑΣΟΚ όπως αναφέρονται σε αυτήν ο μονάρχης, ο αρχιγραμματέας επί της Παιδείας Α. Τρίτσης και άλλοι πράσινοι ευγενείς, ξεκινάει από την άποψη ότι σκοπός της ελληνικής ιστορίας που δίνει το νόημά τους σε όλους τους κοινωνικούς αγώνες που έγιναν στον ελληνικό χώρο, από τον Άγι και τον Κλεομένη ως τους Ζηλωτές της Κομμουνίας της Θεσσαλονίκης και από αυτούς ως το ΕΑΜ είναι η επιβολή της εξουσίας του ΠΑΣΟΚ. Η θεωρία αυτή της ιστορίας αντιστοιχεί προς την περί ιστορίας τεχνολογική αντίληψη που αναπτύχθηκε σε ορισμένες μοναρχίες. Έτσι για τον Ευσέβιο σκοπός και τέλος της ιστορίας είναι η βασιλεία του Μ. Κωνσταντίνου και για τον Bossuet σκοπός και τέλος της ιστορίας είναι η βασιλεία του Λουδοβίκου ΙΔ' που είναι ο Μέγας Κωνσταντίνος του 17ου αιώνα.

Ορισμένοι σχολιαστές υποστήριξαν ότι η πασοκική εξουσία έχει μάλλον βοναπαρτικά παρά μοναρχικά χαρακτηριστικά. Αν γίνει δεκτή η ανάλυση για το βοναπαρτικό φαινόμενο, την οποία αναπτύσσει ο Μαρξ στη *Δεκάτη ογδόη Μπρυμπαίρ του Λουδοβίκου Βοναπάρτη* ένα σημαντικό χαρακτηριστικό του βονα-

παρτικού φαινομένου είναι η υποστήριξη του υποκόσμου προς τον Λουδοβίκο Ναπολέοντα μέσω της «εταιρείας της 10ης Δεκεμβρίου». Στοιχεία υποκόσμου ίσως να μη λείπουν από το ΠΑΣΟΚ, που είναι ένα είδος «εταιρείας της 3ης Σεπτεμβρίου». Η εικασία αυτή στηρίζεται σε ορισμένες ενδείξεις, όπως αυτές που προκύπτουν από τις νεκραναστάσεις του δήμου Νέας Χαλκηδόνας, τις περιπέτειες της ΑΓΡΕΞ κ.ά. Αν γίνει όμως δεκτή η ανάλυση του Μαρξ ο υποκόσμος πρέπει να άσκησε μεγαλύτερη επιρροή στην πολιτική του Λουδοβίκου Ναπολέοντα από αυτήν που πιθανώς άσκησε στην πολιτική του θρόνου του ΠΑΣΟΚ.

Σημαντικό γνώρισμα του βοναπαρτικού φαινομένου είναι η ευκαιριακή χρήση αριστερής φρασεολογίας, που χρησιμοποιείται για παράδειγμα στο δοκίμιο του Λουδοβίκου Ναπολέοντα *Για την εξάλειψη της φτώχειας και στη Διακήρυξη της 3ης του Σεπτεμβρίου*. Η φρασεολογία αυτή που αποβλέπει και στις δύο περιπτώσεις στο εξωραϊσμό μιας πολιτικής εξαθλίωσης των λαϊκών στρωμάτων, παραπλάνησε προοδευτικούς στοχαστές και αγωνιστές όπως ο Proudhon στη Γαλλία, ο Βαφειάδης κ.ά. σε μας. Η αριστερή φρασεολογία δεν χρησιμοποιείται από τις απολυταρχικές μοναρχίες, τουλάχιστον στο στάδιο της ακμής τους. Από την άλλη μεριά όμως η βοναπαρτική εξουσία επεδίωξε την τεχνολογική ανάπτυξη και τον εκσυγχρονισμό της γαλλικής κοινωνίας, προς όφελος βέβαια της «οικονομικής αριστοκρατίας» σύμφωνα με τη φρασεολογία του Μαρξ. Η πασοκική εξουσία απλώς φλυάρησε γι' αυτά τα θέματα και αντίθετα από ό,τι υποστηρίζει σημαντικό τμήμα της Αριστεράς, δεν προχώρησε σε κανενός είδους εκσυγχρονισμό εκτός αν ονομάσει κανείς έτσι, την υπερτροφική γραφειοκρατία που δημιούργησε στα πανεπιστήμια και αλλού.

Ως προς την εξωτερική πολιτική η βοναπαρτική εξουσία στο πρώτο στάδιο της ενίσχυσε έμπρακτα, π.χ. με τον πόλεμο κατά της Αυστρίας, το δικαίωμα ευρωπαϊκών εθνών —εν προκειμένω της Ιταλίας— για αυτοδιάθεση. Σε συνέχεια δεν απέφυγε τους τυχοδιωκτισμούς, όπως η εκστρατεία του Μεξικού και η κήρυξη του πολέμου κατά της Πρωσίας. Αντίθετα ο κ. Παπανδρέου με τη στάση του Miles gloriosus της ύστερης ρωμαϊκής κωμωδίας που ενίοτε υιοθετεί και την περυσιακή αντιαμερικανική ρητορική του, απλώς επεδίωξε να εξωραϊσει την υποταγή του στους Αμερικανούς. Οι διαφορές αυτές ανάμεσα στη βοναπαρτική και την πασοκική εξουσία δικαιολογούν το συμπέρασμα ότι η δεύτερη προσεγγίζει μάλλον προς το πρότυπο μιας εξαρτημένης μοναρχίας, όπως π.χ. της Ζηνοβίας στην Παλμύρα, (2ος αι. μ.Χ.) που διατηρήθηκε όσο την ανέχονταν οι Ρωμαίοι, ή των Αψβούργων στον εικοστό αιώνα που εξαρτιόνταν τότε από τους Χοεντσόλερν. Συνεπώς η πασοκική εξουσία θα ήταν δυνατό να περιγραφεί ως φθίνουσα εξαρτημένη απολυταρχία με κάποιες βοναπαρτικές τάσεις.

Το μόνο ουσιαστικό επιχείρημα που διαβάσει κανείς στο όχι ιδιαίτερα ευπρεπές κείμενο του κ. Καββαδία είναι ότι η πασοκική εξουσία είναι λαοπρόβλητη ενώ οι μοναρχίες είναι όλες «ελέω θεού». Το επιχείρημα αυτό είναι λαθεμένο ως προς τις μοναρχίες. Όπως είναι γνωστό υπήρξαν και αιρετές μοναρχίες, όπως η του Ρωμαίου αυτοκράτορα, του αυτοκράτορα της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας του Γερμανικού Έθνους, η συνταγματική μοναρχία του Λουδοβίκου Φιλίππου της Ορλεάνης, που υπεδείχθη ως βασιλιάς από τη γαλλική Εθνου συνέλευση.

Εξάλλου και ο Λουδοβίκος Ναπολέων έγινε αυτοκράτορας μετά από δημοψήφισμα. Η εκπεσούσα ελληνική δυναστεία κατόρθωσε να εξασφαλίσει, περιστασιακά έστω, ευρεία λαϊκή υποστήριξη χωρίς νόθα δημοψηφίσματα, π.χ. στις βουλευτικές εκλογές του Νοεμβρίου 1920. Ορισμένες μοναρχίες ισχυρίζονταν πως ήταν «ελέω Θεού» μόνο μετά το 17ο αιώνα. Αντίθετα η πασοκική εξουσία, ακόμα και σύμφωνα με τα αποτελέσματα των βουλευτικών εκλογών του 1981 και 1985, αν περιοριστούμε μόνο σε αυτές, έχει την υποστήριξη της μειοψηφίας του ελληνικού λαού. Το πιο κρίσιμο όμως δεδομένο είναι ότι η μειοψηφία που υποστηρίζει την πασοκική εξουσία της έδωσε εντολή να εφαρμόσει ένα πρόγραμμα ακριβώς αντίθετο από αυτό που εφαρμόζει τώρα. Συνεπώς η πασοκική εξουσία δεν έχει το δικαίωμα να επικαλείται οποιαδήποτε λαϊκή εντολή. Θα το είχε αν εξηγούσε στο λαό γιατί υποχρεώθηκε να εφαρμόσει αντίθετη πολιτική από αυτήν που διεκήρυτε και αν ζητούσε την ανανέωση της εμπιστοσύνης του για τη νέα πολιτική της. Το γεγονός ότι απέφυγε να το κάνει αποτελεί ένδειξη ότι επιδιώκει να μεταβάλει τις βουλευτικές εκλογές, στις οποίες εγκρίνονται και απορρίπτονται πολιτικά προγράμματα, σε βοναπαρτικού τύπου δημοψηφίσματα, κύριο χαρακτηριστικό των οποίων είναι η ανάθεση εν λευκώ εντολής στον «αυτοκράτορα» που εξουσιοδοτείται να αποφασίζει οτιδήποτε για λογαριασμό των υπηκόων του. Αυτοί μεταβάλλονται έτσι σε χειροκροτητές, η όλη δε εκλογική διαδικασία μοιάζει όλο και πιο πολύ με τις τελετές της στέψης στις μοναρχίες, στις οποίες η συμμετοχή χειροκροτητών είναι επιβεβλημένη ως «απόδειξη» της λαϊκής συναίνεσης. Δεν πρέπει όμως η πασοκική μοναρχία να λησμονεί ότι η μετατροπή των εκλογών σε δημοψηφίσματα και των πολιτών σε χειροκροτητές μπορεί να καταλήξει στο Σεντάν και μετά στην εξορία για τους χαρισματικούς σωτήρες, στο χάος και την καταστροφή για τους ατυχείς υπηκόους τους. Αυτό τουλάχιστον διδάσκει η ιστορία που η πασοκική μοναρχία τόσο συχνά επικαλείται.

Σημειώσεις

1. R. Aron, *Memoires*, εκδ. Julliard, T.A., Παρίσι, 1983, σ. 126.
2. *The history of the social movement in France*, Torowa N.Y., 1964, σ. 320-321.

ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΩΝ «ΤΡΙΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ» ΤΟΥ ΡΟΜΠΕΡΤ ΜΟΥΖΙΛ

του Γιάννη Η. Χάρη

Σε δύο τεύχη του Αντί (Β' 348, 5.6.1987, σ. 52-53, και Β' 350, 3.7.1987, σ. 46-49)¹ σχολίασα τα «ελληνικά» που υπηρετούσαν τη μεταφραστική εκδοχή των *Τριών Γυναικών* του Ρόμπερτ Μούζιλ κατά Κεντρική.

Στόχος μου ήταν να υποδείξω την εκζήτηση, το ήθος με άλλα λόγια που καθοδηγεί και καθορίζει την εργασία του μεταφραστή, η οποία εξάλλου υπονομεύεται από ένα στρεβλό γλωσσικό αίσθημα. Προς αυτή την κατεύθυνση προσκόμισα πλούσιο αποδεικτικό υλικό, που περιλάμβανε όχι μόνο υφολογικές ακροβασίες αλλά και κλασικού τύπου ασυνταξίες ή άλλες μεταφραστικές αδεξιότητες. Το υλικό ήταν κατανεμημένο σε συγκεκριμένες κατηγορίες και αριθμούσε 199 παραθέματα, 58 από τα οποία συνοδεύονταν από κάποιο σχόλιο, εντοπιζόταν δηλαδή σαφέστερα το «τρωτό» σημείο και συχνά διορθωνόταν: ιδιαίτερα στην κατηγορία με τον τίτλο «Αγκυλωμένα ελληνικά», εκεί δηλαδή όπου θα μπορούσε να εξαντλείται το άρθρο μου, έπαιτα μάλιστα από τον ενδεικτικό υπότιτλο («Η *ακάματη ολβιότητα χαράς προκεκτημένης, το θέλγος και η ανταρίτσα*»). Αλλά δεν φάνηκε να συνεννοούμαστε με τον κ. Κεντρική ούτε πάνω στα προφανή συντακτικά, γραμματικά, και άλλα ανάλογα ολισθήματα της μετάφρασής του: πώς λοιπόν να καταλήξουμε σε θέματα καλλιτέπειας και ύφους, μπροστά στις «*πουντικόπουτσ'ς*» και την «*ανταρίτσα*».

Έτσι κι αλλιώς ο κ. Κ. αρνήθηκε να δει το σύνολο σχεδόν των επισημάνσεών μου: δεν είδε τίποτα, παρεκτός έναν ανύπαρκτο έλεγχο των γερμανικών του. Και επέλεξε 22 συνολικά σημεία στα οποία εστιάζει τη συζήτηση, μετατοπίζοντας όμως κι εκεί, κατά κανόνα, το «κέντρο ελέγχου», ή και παραποιώντας τα γραφόμενά μου.²

Πρώτη και κύρια μετατόπιση, μοναδικό στήριγμα και σταθερό πλαίσιο της απάντησής του, είναι ο υποθετικός έλεγχος των γερμανικών του. Το παραπλανητικό σχήμα είναι εύκολο και εξαιρετικά εύπεπτο: ο κ. Κ. γνωρίζει τέλεια γερμανικά, εγώ «δεν έχω πάρει μυρουδιά», και πώς τον κρίνω.

Τα γερμανικά του κ. Κ. δέχτηκα εξαρχής, στα προλογικά κιόλας του άρθρου μου, ότι μπορεί να είναι τέλεια, χωρίς ποτέ να βάλω πλάι τους τις πέντε όλες κι όλες λέξεις που γνωρίζω εγώ. Σκοπός μου, όπως είπα και πιο πάνω, ήταν να σχολιάσω τη γλώσσα, τη *sine qua non* προϋπόθεση κάθε κειμένου και παραπέρα το ήθος, τη *sine qua non* προϋπόθεση τώρα της γλώσσας: στοιχειώδη πράγματα, αλλά όχι πάντοτε αυτονόητα.

Το τελευταίο λοιπόν που μπορεί εν προκειμένω να μας αφορά είναι τα γερμανικά και οι όποιες άλλες γνώσεις του κ. Κ.,³ μπροστά στην ολομέτωπη «επίθεση» που εξαπολύει με την εργασία του και η οποία ελάχιστα κρύβεται πίσω από την καθαυτό γλωσσική συμπεριφορά του.⁴ Γι' αυτό άλλωστε και επέμεινα επί έξι σελίδες. Και επανέρχομαι τώρα, όχι χωρίς κάποια ντροπή, εντέλει, αφού η απάντησή του κ. Κ. συνιστά λαλίστατη απόδειξη των ισχυρισμών μου: και παίζω το παιχνίδι του, στα σημεία όπου θολώνει τα νερά και μέσα εκεί αποπειράται να ποντίσει τον ανυποψίαστο αναγνώστη.

Απαντών, εννοείται, στα 22 θέματα στα οποία επιμένει ο κ. Κ., και με τη σειρά που εμφανίζονται στο κείμενό του:

1. Έγραφα ότι εκεί που μιλά η χωριατοπούλα Γκριτζα έχουμε «επιθεωρησιακά, δθην ρουμελιώτικα, που παραβιάζουν κάθε φωνολογία».

Ο κ. Κ. σταματά στο «επιθεωρησιακά, δθην ρουμελιώτικα» και απαντά ότι δεν ξέρει ρουμελιώτικα, ξέρει «όμως τα χωριάτικα της Ν. Πελοποννήσου και τα γράφει, όταν τον "προστάζει" ο Μούζιλ» παραθέτει μάλιστα ανάλογες εκφράσεις από τη μετάφρασή του Α. Ίσαρη και με καλεί να απαντήσω αν εκείνα είναι ρουμελιώτικα ή επιθεωρησιακά κτλ.

Ναι, του Α.Ι. είναι ρουμελιώτικα, αναπαράγουν εν πάση περιπτώσει φωνολογικές αλλοιώσεις «παρκτές», αντίθετα με τα δικά του, τα «δθθεν», όπου *επινοεί* φωνολογικές αλλοιώσεις, με ανήκουστες εκθλίψεις, αφαιρέσεις στη συμπεριφορά και άλλα πάθη —μαρτύρια, εντέλει— φωνηέντων. Ας διαβάσει ο κ. Κ., φωναχτά, αν μπορεί, όσα κατασκεύασε (κι ας τα συγκρίνει και με του Α.Ι.). Από εδώ, παράδειγμα ελά-

3. Άλλωστε τις ελαχιστότατες φορές που κατέφυγα στο πρωτότυπο, όταν πλέον δεν πίστευα σ' αυτά που έβλεπαν τα μάτια μου, ήταν για να ελεγχθεί και πάλι το μεταφραστικό ήθος και η γλωσσική συμπεριφορά του κ. Κ., και όχι τα γερμανικά του. Και δεν χρειαζόταν τότε σοφία πολλή για να αναγνωρίσει κανείς το σύνδεσμο als, που εισάγει ομαλότατη δευτερεύουσα πρόταση, την οποία μεταβάλλει ο κ. Κ. σε ευθεία ερώτηση, εμφατικά τοποθετημένη ανάμεσα σε παρενθετικές παύλες, τραυματίζοντας ανεπανόρθωτα και την ελληνική σύνταξη: «ο άνεμος φυσούσε τόσο απαλά τις καλαμιές — πώς φυσάς να κρυσώσει η σούπα; —, έτσι!» (στο πρωτότυπο, «ο άνεμος φυσούσε... τις καλαμιές, όπως φυσά κανείς...» κτλ.) ή να δει ότι το ψευδοποιητικό «μέρα Μαγίου θε να ταν» στο πρωτότυπο είναι: es war mitte Mai, απλώς: «ήταν μέσα Μαΐου», και άλλα παρόμοια (βλ. και παρακάτω, § 10).

4. Δεν χρειάζεται ελπίζω να σταθώ στην τόσο συνθητισμένη (και καθόλου αθώα) παρεξήγηση κατά την οποία άρθρα όπως το δικό μου χαρακτηρίζονται «επίθεση», ενώ αποτελούν ουσιαστικά *άμυνα* (στη χειρότερη περίπτωση *αντεπίθεση*) απέναντι στα γλωσσικά λ.χ. παρασκευάσματα που μας προσφέρονται, και κυρίως στον τρόπο με τον οποίο μας προσφέρονται — για να μην πω στην «αναγκαστική σίτιση».

χιστο: «είτανι π' λ'ιέτ'νας Οβργιός...»!

2. Παρέθετα τη φράση: «*έλαμπαν άσπροι ήλιοι κυκλοδιώκτοι, συριστικοί*» και σημειώνα: «ενώ ο Μούζιλ τους ήθελε απλώς να *περιστρέφονται* (sich drehen),⁵ έστω και *συριστικοί* (!), γιατί δεν γνώριζε, ο "λεξιπένης", από κυκλοδιώκτους».

Και ο κ. Κ. επιχειρηματολογεί για να αποδείξει πόσο πιο πολύπλοκη υπήρξε η διαδρομή του ώσπου να αλιεύσει και να χρησιμοποιήσει τον «κυκλοδιώκτη». Τα κατάφερε. Περί εκζήτησως ο λόγος.

Εδώ ίσως χρειάζεται μια εξήγηση:

Δεν είναι ηθικής τάξεως η κατηγορία για εκζήτηση, ή οπωσδήποτε δεν εξαντλείται εκεί: σχετίζεται άμεσα με το *αισθητικό* αποτέλεσμα — που αποτελεί και το (αποκλειστικό) μέλημα του ατόμου που του καταλογίζεται εκζήτηση. Στην περίπτωση μας αυτό φαίνεται καθαρά: Ας δεχτούμε προς στιγμήν τους συλλογισμούς που επέτρεψαν στον κ. Κ. να φτάσει από το απλό ρήμα sich drehen στο επίθετο «κυκλοδιώκτης»: και ας δούμε τη δύναμη του επιθέτου στην κάλβεια εικόνα: «ο ήλιος κυκλοδιώκτης»: όπου η δύναμη έγκειται, πέρα από τη λέξη καθαυτήν, (α) στο οριστικό άρθρο και (β) στη θέση της. Ας δοκιμάσουμε μαζί: «(ένας, κάποιος κτλ.) ήλιος κυκλοδιώκτης»! ή «ο κυκλοδιώκτης ήλιος»! ή «(ένας, κάποιος κτλ.) κυκλοδιώκτης ήλιος»! Ας προχωρήσουμε: «ήλιοι κυκλοδιώκτοι», στον πληθυντικό! Και πιο πολύ: ας ζώσουμε το επίθετο με άλλα, να δούμε πώς αποχρωματίζεται ή εξαφανίζεται αμέσως —ή και γελοιοποιείται, ανάλογα με τους γειτόνους του: «άσπροι ήλιοι κυκλοδιώκτοι, συριστικοί»: δύσκολο πράμα το ύφος.

3. Σημειώνα πως όταν ο Μούζιλ γράφει κατά λέξη «χιλιετής βασιλεία», αναφερόμενος στο χιλιεσμό, ο κ. Κ. μεταφράζει τα γερμανικά στα ελληνικά με *λατινικά*, και γράφει πως «μίλαγαν για το Millenium»,⁶ και βάζει πια σημείωση, να εξηγήσει το Millenium!

Και απαντά ο κ. Κ... Πως επειδή «ένα από τα θεμελιώδη στοιχεία του μουζιλιστικού λόγου είναι η παρήχρηση», «ο μεταφραστής οφείλει να *αναπαράγει* αυτές τις παρήχρησεις, αν όχι στην ίδια "θέση", οπουδήποτε άλλοι μπορεί!»

Και αν ακόμη δεχτούμε την άποψη αυτή (και δεχτούμε έτσι τη φράση λ.χ. «*γυρίζον*

5. Σημειώνει ο κ. Κ. ότι το sich drehen σημαίνει «στρέφομαι», και όχι «περιστρέφομαι». «*Περιστρέφονταν μικροί, αστραφτεροί ήλιοι*» διαβάζω στη μετάφραση του Α.Ι. (*Το μαγεμένο σπίτι*, Η Γκριτζα, εκδ. Ηριδανός, Αθήνα 1978, σ. 39), που «εγώ είμαι αναρμόδιος να την κρίνω», ενώ ο κ. Κ. την «έχει επαινέσει ανυπόκριτα». Και έχει δικίο προφανώς ο Α.Ι., γιατί δεν θα έστρεφαν το κεφάλι τους οι ήλιοι, παρά θα περιστρέφονταν (βλ. και στο Λεξικό του Δημητράκου, τη σημασία «περιστρέφομαι» στο λ. *στρέφομαι*).

6. Ας διορθωθεί με την ευκαιρία και το Millenium: με δύο η.

1. Εφεξής: I ή II, για το πρώτο ή το δεύτερο μέρος του άρθρου, και ακολουθεί ο αριθμός της σελίδας και της στήλης.

2. Η απάντησή του κ. Κ. δημοσιεύτηκε στο προηγούμενο τεύχος του Αντί, Β' 354, 28.8.1987, σ. 45-48. Βλ. εκεί και μια πρώτη, γενικής φύσεως απάντησή δική μου, σ. 49.

τας του λόγου του με τ' άλογο σπίτι», όπου για την παρήχηση λοιπόν προστέθηκε το «του λόγου του» ή το ακατανόητο: «μηνού-σε την ανάννηση...», μένει —άκρο άκτο της εκζήτησης— η εφαρμογή της στη συγ-κεκριμένη περίπτωση, να χαρακτηρίζει, μό-νη αυτή, την εργασία του κ. Κ., πάντοτε κά-τω από το πρίσμα από το οποίο εξετάζε-ται.⁷

4. Σημείωνα το ασύστατο υποκοριστικό «ανταρίτσα».

Και ο κ. Κ. με παραπέμπει στο στίχο του Ν. Καρούζου: «πόχει ανταρίτσα στην κορ-φή», όταν μάλιστα «ο ποιητής μιλάει για την ελληνική γλώσσα» και «στο τέλος κα-λεί τους Έλληνες: εβγάτε όξω, ρε μανά-ρια, εβγάτε όξω... δίχως ποικάμισα / στους μεγάλους αγώνες της ορατότη-τας!»

Ας κρατήσει την «ανταρίτσα» του λοιπόν ο κ. Κ. και σε επόμενη μετάφρασή του, μην ξεχάσει και τους «αγώνες της ορατότη-τας»: να μη νομίζει όμως ότι αυτές οι λέξεις έκαναν τον Καρούζο ποιητή, κι ότι μ' αυτές πάλι τις λέξεις γίνεται κι ο ίδιος, κάτι λίγο, έστω, Καρούζος.⁸

5. Υπογράμμιζα, ανάμεσα σε πλήθος α-κριαία λαϊκά στοιχεία, τη λ. «σκουτέλι».

Την απομονώνει, κατά τα γνωστά, ο κ. Κ., γιατί εδώ μπορεί να ανατρέξει και σε ιταλι-κά λεξικά και να υποδείξει την ιταλική κα-ταγωγή της, άρα ορθώς κτλ., αφού «η ιστο-ρία της Γκριτζας εξελίσσεται σε κάποιο ι-ταλικό χωριό» κτλ. κτλ. Όπερ έδει δείξει. Σημειώνει άλλωστε: «Υποθέτω ότι θα θέλα-τε να γράψω χύτρα ή γαβάθα. Ή μήπως λοπάς; Για παροψίς;» Αν ερωτώμαι, θα προτιμήσω την απλή γαβάθα του Α.Ι. (ση-μειώτεον ότι δεν μιλά η Γκριτζά για «σκου-τέλια» παρά ο Μούζιλι).

6. Σημείωνα «την νέα ιδιότητα της χωρι-στικότητας, της ευθραυστότητας», όπου «η χωριστικότητα (έστω!) και η ευθραυστότη-τα (παρομοίως!) με αυτήν ακριβώς την -ότητα δείχνουν την ιδιότητα, και έτσι έ-χουμε την «ιδιότητα της ιδιότητας».

Εδώ ο κ. Κ., που για άλλες «επιλογές» του τονίζει ότι «πρόκειται όχι απλώς περί μεταφράσεως, αλλά περί ερμηνείας του κειμένου», κόπτεται ότι μετέφρασε κατά λέξη. Επιστρατεύει μάλιστα και το αντί-στοιχο μετάφρασμα στα ισπανικά, στα πορ-τογαλικά, στα σουηδικά, στα ολλανδικά και

στα αγγλικά.⁹

Να μην πελαγοδρομήσουμε σε θέματα («υποκειμενικά», ας πούμε) αισθητικής κτλ. ή διαφορετικής ανοχής κάθε γλώσσας απέ-ναντι σε τυπικώς ίδια στοιχεία κτλ. Να βρούμε όμως τη γαλλική μετάφραση του Philippe Jaccottet, που την παρακάμπτει ε-δώ ο κ. Κ., και να δούμε, όπως προέτρεπε ο κ. «Wosenberg»,¹⁰ «πώς μεταχειρίζεται ο γαλλοελβετός ποιητής, στη δική του γλώσ-σα πια, την λέξιν και το ύφος του αυστρια-κού». Πρώτα όμως να δούμε του κ. Κ. τη με-τάφραση:

«η αγάπη αυτή είχε εξαιτίας του παιδιού γίνεται ευθραυστή, χωριστική (...). Ο Χόμο, χωρίς να 'χει χάσει ποτέ εν γνώσει του (...) κάτι απ' την αγάπη του, τα 'χε χάσει από τούτη την νέα ιδιότητα της χωριστικότη-τας, της ευθραυστότητας».

Και του Ph. Jaccottet:¹¹ «cet amour, avec la venue de l'enfant, était devenu "dissociable" (...). Cette propriété nouvelle de son amour (...) l'étonna beaucoup». Μεταφράζω κατά λέξη: «αυτή η αγάπη, με τον ερχομό (= γέννηση) του παιδιού, είχε γίνει "διαχω-ρίσιμη" (άντε, "χωριστική"). Αυτή η νέα ι-διότητα της αγάπης του (...) τον εξέπληξε πολύ». Μεταφράζει δηλαδή ο Jaccottet: dissociable, και επειδή τη λέξη αυτή τη βρί-σκει δύσκαπτη στη γλώσσα του (και είναι: λιγότερο ωστόσο από τη «χωριστική» του κ. Κ.) τη βάζει σε εισαγωγικά. Και αναφέρε-ται αμέσως μετά σ' «αυτή την ιδιότητα», α-πλώς, γιατί μέλημά του είναι να μιλήσει, κα-ταρχήν, γαλλικά. Ούτε «ερμηνείες» ούτε τί-ποτα: μετάφραση!¹²

7. Παρέθετα ασχολίαστη τη φράση: «Δεν του δώσανε κανένα καινούργιο Εγώ, Εγώ μιας λοξής ευτυχίας φιλόδοξης και χαϊ-κής».

Δίνει κι εδώ το γερμανικό κείμενο ο κ. Κ., και το γαλλικό και το αγγλικό. Και βλάνου-με ότι και το γαλλικό και το αγγλικό είναι ο-μαλότερα: une personnalité nouvelle... και a new self («ένα καινούργιο Εγώ» ο κ. Κ.). Και ακόμη περισσότερο, του Α.Ι.: «χωρίς όμως να μας προσφέρουν κι έναν καινούριο εαυ-τό, που θα μπορούσε να δεχτεί κάποια στέ-ρη ευτυχία» (62). Αλλά το κυριότερο, που θα το πρόσεξε ο αναγνώστης, είναι πως και από τη γαλλική και από την αγγλική μετά-φραση, και από την ελληνική του Α.Ι. τώρα, λείπει η λέξη ακριβώς που ενοχλεί ιδιαίτε-ρα μέσα στου κ. Κ. τη φράση: η λοξή, ακα-τανόητο χαρακτηριστικό της ευτυχίας. Και λείπει, επειδή δεν υπάρχει στο πρωτότυ-πο.

9. Αν επιμένει ο κ. Κ. στο άχαρο παιχνίδι του: Ε-κτός από τα γαλλικά, που φρονίμως τα παραλεί-πει (βλ. αμέσως παρακάτω), καλά θα έκανε να ξε-χάσει και τα πορτογαλικά: ούτε το faceta είναι «ι-διότητα» ούτε το separação «χωριστική-ότητα». Αλλά ακόμη: ούτε απ' τα σουηδικά προκύπτει ο πλεονασμός -ότητα / -ότητα, ενώ στα ολλανδικά η λύση δίνεται με τη διπλή τελεία: δηλαδή «αυτή η ιδιότητα: η "χωριστικότητα"» (ή η «ευθραυστότη-τα» ή ό,τι άλλο θέλει ο κ. Κ.), και όχι «η ιδιότητα της ιδιότητας».

Τέλος, σε όλες τις γλώσσες που επικαλείται ο κ. Κ., και στα γαλλικά και στα ελληνικά του Α.Ι. (βλ. παρακάτω, σημ. 12), η μία λέξη του πρωτοτύ-που: trennbar ή Trennbarkeit, με μία λέξη πάντα μεταφράζεται, ενώ ο κ. Κ. προσπαθεί να ικανοποι-ήσει όλα τα γούστα: «ευθραυστή, χωριστική» και «χωριστικότητα, ευθραυστότητα» (πρβ. § 18).

10. Επιστολή του στο Αντί Β' 351, 17.7.1987, σ. 55γ' (για τα εισαγωγικά στο όνομα βλ. την απάν-τησή μου, στο ίδιο, 56γ').

11. R. Musil, *Trois Femmes, suivi de Noces*, Editions du Seuil, Παρίσι 1982, σ. 9.

12. Βλ. όμως και τη μετάφραση του Α.Ι.: «η αγά-πη του είχε γίνει ευθραυστή τον τελευταίο καιρό, εξαιτίας του παιδιού (...). Το απρόσμενο ενδεχό-μενο του χωρισμού τον ξάφνιασε» (37κ.).

8. Ασχολίαστο βεβαίως παρέθετα και τον «έναν πόντο πνευματικού ανεβάσμα-τος».

Και ο κ. Κ. μακάριος εκθέτει ολοκληρω-μένο το έργο του: «δωρήθηκε στις ψυχές τους η υποστήριξη που χρειάζονταν και ποθούσαν, καθώς έφτασαν να κερδίσουν έ-ναν πόντο πνευματικού ανεβάσματος». Και ξανά γερμανικά, γαλλικά και αγγλικά. Ό-στε να μπορέσει, ευτυχώς, να καταλάβει το νόημα ο αναγνώστης, που θα 'στεκε αμήχα-νος μπρος στο γριφώδες «καθώς έφτα-σαν». (Γαλλικά λ.χ.: «Οι ψυχές τους βρήκαν το στήριγμα που ποθούσαν, για να ανυψω-θούν...» κτλ.) Παραπέρα τι να σχολιάσουμε, ως προς το ύφος; Τη χρήση της παθητικής, με το «δωρήθηκε» από το «δωρώ», και κον-τά στο «δωρώ» τον «πόντο»; και κυρίως το «ανεβάσμα» (όπως «κάλεσμα»), γενική «του ανεβάσματος»;¹³ Το ότι η (ομαλή εξ ορι-σμού) ρηματική έκφραση (όπως είναι άλλω-στε και στα γερμανικά, αλλά και στα γαλλι-κά και στα αγγλικά: wachsen, se hausser, they gained) έγινε αφηρημένο ουσιαστικό, με όλες τις συνέπειες στη σύνταξη; Ψιλά γράμματα.

9. Σημείωνα, ανάμεσα σε άλλα «ανελλι-νιστα κι ασύντακτα», όπως τα χαρακτηρίζει, και το «συνίστατο από...».

Ο κ. Κ., προστρέχοντας κατευθείαν στα αρχαία ελληνικά, στον Αριστοτέλη, τον Ξε-νοφώντα και τον Πλάτωνα, όπου το συνι-στημι συντάσσεται με την πρόθεση εκ (εξ), αποδεικνύει ότι είμαι «καρνάβαλος ψυ-χής», αφού «τα εκ και εξ σημαίνουν από».

Το σφάλμα το δικό μου ήταν ότι δεν πα-ρέθεσα τη φράση ολόκληρη: επανορθώνω: «αυτή η βάσανος στο τέλος-τέλος συνίστα-το από μόνη την εργώδη, αν μπορούσε να κάνει...» κτλ. Κατάλαβε τώρα ο κ. Κ. τι λέμε «ασύντακτο»; Φοβούμαι, όχι. Πάμε λοιπόν στα παραθέματά του (υπογραμμίζω εγώ): «έκ δημοκρατίας και μοναρχίας δει συνι-στάναι...» ο Αριστοτέλης: «έκ πλειόνων ή μυρίων (...) συνέστηκε» ο Ξενοφών: και «Ξυ-νέστηκε έξ όλίγιστων μερών» ο Πλάτων.¹⁴ Κατάλαβε τώρα; Πως το συνίσταται νοείται ως αποτελείται από όταν συν-αριθμούνται περισσότερα του ενός; («Βάλλω ομού, συ-νάπτω, συνενώνω εις εν όλον, συναποτελώ τι εκ διαφόρων...» ερμηνεύει ο Δημητρά-κος, στο σημείο ακριβώς όπου μας στέλνει ο κ. Κ.) Διαφορετικά, το συνίσταται σημαί-

13. Τέτοιου τύπου προσεμειώσεις και γεινιάσεις (δωρήθηκε - ανεβάσματος) χαρακτηρίζα άκριτες και κακόζηλες. Βλ. περισσότερο ενδεικτικά: «τα καθορισθέντα δια της συμβάσεως, που είχε συ-ναφθεί, όταν μπήκε στη δούλεψή τους» (109) και πρβ. τα όσα κατάλαβε ο κ. Κ., παρακάτω, στην § 19: εκεί και τη σημ. 17.

14. Στο Λεξικό του Δημητράκου, αμέσως έπει-τα από το χωρίο του Ξενοφώντα το οποίο παρα-θέτει ο κ. Κ., ακολουθεί το πλατωνικό: «Πλάτ. Τίμ. 56B Ξυνέστηκε έξ όλίγιστων μερών». Αλλά γι' αυ-τό ειδικά το χωρίο ο κ. Κ. προτίμησε να με παρα-πέμψει πλέον αρμοδίως. Και γράφει: «Ανοείτε —αν το έχετε!— το "Lexicon Platonicum (sive Vocum Platonicarum Index)" του "Αστίους, όπου θα διαβάσετε: Ξυνέστηκε έξ όλίγιστων μερών (Πλάτων, Τίμαιος 56B)». Και δίνει στη σημείωση: «Bd. 2, σ. 331-332 (Hermann Bartsdorf Verlag, Ber-lin, 1908)». Απόρησα: γιατί να με βάζει στον κόπο να βρω στον Ast αυτό που είχαμε και οι δυο μας μπροστά, στον Δημητράκο μας; Πήγαωστόσο και το βρήκα το Lexicon..., αλλά δεν βρήκα τίποτα στον «Bd. 2, σ. 331-332», όπου ήταν το λήμμα μέ-τρον: «μερών-μέτρων» σφέκητα, παραδρομή-κοιτώ στο λ. μέρος, περιέργως τίποτα: πάω στο συνίστημι, στον 3ο τόμο, και στη σ. 331 (απλό γρα-φικό σφάλμα του κ. Κ. ως προς τον "Bd.") λοιπόν) βρίσκω το χωρίο: Τίμαιος 56B —αλλά όχι αυτό που έδινε ο κ. Κ. (και ο Δημητράκος), παρά: έξ όλί-γιστων Ξυνεστός των αυτών μερών. Όπως είναι —αλίμονο— το πλατωνικό χωρίο...

7. Στο σημείο αυτό ο κ. Κ. με στέλνει να μάθω «το τι χρειάζονται οι σημειώσεις». Δεν κατόρθω-σα ωστόσο να μάθω από τον ίδιο τι χρειάζονται, μεταξύ πολλών άλλων, οι σημειώσεις στις ακό-λουθες περιπτώσεις:

(α) Κείμενο: «ο ταγματάρχης έβαλε ν' ακούσου-νε την (!) Τόσκα» (31). Και έστω (!) δυο λόγια, ό-πως: «η γνωστή όπερα του Πουτσίνι». Αλλά ο κ. Κ. σημειώνει: «Τόσκα (ιταλιστί: Tosca): Μουσικό δράμα σε τρεις πράξεις του Τζάκομο Πουτσίνι (1858-1924), σε λιμπρέτο των Βικτοριέν Σαρντού (1831-1908), Λουίτζι Ίλλικα (1859-1919) και Τζου-ζέπε Τζακόζα (1847-1906)...» κτλ.

(β) Κείμενο: «όταν προσπάθησε να της ξεφύγει με τίποτα δικαιολογίες, του 'πε ότι "ούλα τούτ' εί-νι 'έκιζ!"» Την ρώτησε τι 'θελε να πει, τι πά' να πει 'έκιζ (...) κατέληξε να πιστεύει ότι επρόκειτο μάλ-λον για παραφθορά της λέξης excuse —έξκίζ, 'έκιζ!—, κατάλοιπο μιας διακοσμητικής παρού-σας Γάλλων μεταλλωρυχών στην περιοχή» (38). Και ενώ δεν χρειάζεται να είναι κανείς γαλλομα-θής για να καταλάβει ότι excuse = πρόφραση, δι-καίολογια, ο κ. Κ. βάζει σημείωση (και για κακή του τύχη λάθος): «excuse (γαλλιστί): συγγνώμη». Ας σημειωθεί τώρα και η «ανάλυση» της παρα-φθοράς, με τις λ. «έξκίζ, 'έκιζ!», που παρεμβάι-νει, μέσα σε παύλες και με θαυμαστικό, στο κείμε-νο (στο πρωτότυπο δεν υπάρχει), «ερμηνευτική» δηλαδή προσήκη για τον ανεγκέφαλο αναγνώ-στη!

8. Βλ. και παρακάτω, § 13.

νει *έγκειται, βρίσκεται, είναι* (και έτσι χρησιμοποιείται κατά κανόνα στα ΝΕ) και συντάσσεται, φυσικά, με την πρόθεση *σε*: «το σύστημα του Μισέλ *συνίσταται στην* κατάργηση του πολέμου...» κτλ., βρίσκω πρόχειρα σε μια νεοελληνική μετάφραση.¹⁵

10. Χαρακτηρίζομαι «θλιβερός προβοκάτορας» επειδή του «χρεώνω ένα έσφυζε με...», ενώ έχει μεταφράσει: «έσφυζε μια μέρα με *φως ριγνλό: μέλι εαρινό*», και «το με πηγαίνει στη μέρα, όχι στο ρήμα *έσφυζε*, που σημαίνει *παλλόταν* (βλ. Δημητράκο). Όπως θα λέγαμε *μια μέρα με ήλιο*».

Σε τέτοια φράση, δύσκολα θα το βρει το δικό του ο κ. Κ. Γιατί όσο κι αν το «έσφυζε» σημαίνει «παλλόταν», αν το χρησιμοποιήσει έτσι, σκέτο, νόημα δεν βγάζει το «σφύζω» απαιτεί πια την πρόθεση «από», όπως λέμε (για την ακρίβεια, μόνο αυτό λέμε —και ας μην ψάξει πάλι ο κ. Κ. σε Πλάτωνα και Αριστοτέλη...): *σφύζω από ζωή*. Ας δει λ.χ. στο Αντιλεξικό του Βοταντζόγλου, όπου το λήμμα είναι ακριβώς: «*σφύζω (από ζωή)*», και έτσι απαντά σε τρία διαφορετικά κεφάλαια, με τις τρεις σημασίες: «*είμαι πλήρης σφρίγους* — *πλήρης ζωής* — *πλήρης δραστηριότητας*». Εν πάση περιπτώσει, αν επιμένει, θα μπορούσε να κάνει επίθετο το εμπρόθετο «με ήλιο» (για να σταθώ στο διασαφητικό παράδειγμά του), και να γράψει ότι «έσφυζε μια λιόλουστη μέρα» αν όμως θέλει να «σφύζει (έτσι, γενικά) μια μέρα με ήλιο», η πρόθεση *με* ή οποιαδήποτε άλλη κοντά στο αμετάβατο «σφύζω» θα ανακαλεί πεισματικά την *από*.

Ας είναι όμως το σφάλμα δικό μου, κι ας παραμένει αναπάντητο το μείζον σχολίο μου στη γενικότερα τραυματική φράση του. Το επαναλαμβάνω: «η διπλή τελεία αποτελεί άλλη υφολογική λαθροχειρία του μεταφραστή, συχνή κι αυτή: στο πρωτότυπο: *und* δηλαδή, έστω κατά Κεντρωτή: «έσφυζε μια μέρα με *φως ριγνλό και μέλι εαρινό*», και όχι ότι η μέρα που έσφυζε κτλ. είναι... λειτουργεί σαν... χαρακτηρίζεται: «*μέλι εαρινό*»».

Εδώ ο κ. Κ. συνεχίζει με τα λάθη τα δικά μου στα ελληνικά:

(α) Υπογραμμίζει τη γραφή *Ξιπασιά*. Και μου ζητά να διαλέξω: «ή *Ξιπασιά* ή *Ξυπασιά*». *Ξιπασιά*, λοιπόν, κατά την ισχύουσα, εδώ και δεκαετίες, ορθογραφία της δημοτικής (και τα σχετικά λεξικά), που έχει καθιερωθεί και νομοθετικά.

(β) Το ίδιο ισχύει και για την υπόδειξη («*υποχρεούσθε ωστόσο...*») να τονίζω και στο μονοτονικό το *ώς* = *μέχρι* (*ώς*), για να διακρίνεται από το *ως* της ιδιότητας (*ως*). Ας απευθυνθεί αρμοδίως, στο Υπουργείο, ο κ. Κ. —και εγώ στο σημείο αυτό θα 'μαι μαζί του.

Ξεφυλλίζει όμως, «στην τύχη» (κι ας το πιστέψω), και παλαιότερα τεύχη του *Αντί*: 5 τεύχη, 5 δηλαδή γραφτά μου, και αποδελτιώνει ισάριθμα λάθη, και σημειώνει παρακάτω ότι το «στρεβλό γλωσσικό αίσθημα και η γλωσσική αναπηρία που του εκτόξευσα, ήρθαν «*να εξοφληθούν μαύρα χάνη*»».

(γ) «*αφορά την...*» υπογραμμίζει ο κ. Κ. «*Αφορά την...*» θα επιμείνω. Ισχύει βεβαίως και η σύνταξη «*αφορά σε...*» μα δόκιμη στα νέα ελληνικά είναι η σύνταξη με απλή αιτιατική (γι' αυτό και λέμε: «αυτό δεν *με* *αφορά*», και όχι «μου *αφορά*»).

(δ) Και «*σταμάτημα* των εργασιών» (—εννοείτε *παύση*); Μάλλον *σταμάτημα*: οι εργασίες, τα έργα, σταματούν· δεν παύουν.

(ε) Και «θα εκκρεμεί *οριστικώς*» (—εννοείτε *διαρκώς, μονίμως*;) Εδώ, ναι, και τον ευχαριστώ.

(στ) Και «*ζητούμε*» (—όπως λ.χ. *συζητούμε, σταματούμε* κλπ;)» Να βάλω κι εγώ ερωτηματικόθαυμαστικό. Αφού ζητούμε, όπως λ.χ. *συζητούμε, σταματούμε* κτλ.!

(ζ) Και «η εις άτοπον αναγωγή» (—μαθηματικά!)». Να ξαναοιξεί ο κ. Κ. το τεύχος 309, σ. 36α', και να ξαναδιαβάσει: «Αυτή η —πώς τη διάβασα;— «η παρωδία της ρητορικής τεχνотροπίας και η εις άτοπον αναγωγή του πολιτικού μηνύματος του Προέδρου γνωστού κόμματος της Αριστεράς»». Και να ξαναδεί πληρέστερο το ίδιο παράθεμα, στη σ. 37α', πάλι *σε εισαγωγικά, τυπωμένο με μικρότερα στοιχεία*, για να ξεχωρίζει, και με τη σχετική *παραπομπή* (και ας ελέγξει και την παραπομπή). Ας είναι. Ο κ. Κ. θέλησε να ανταποδώσει την «προβοκάτσια». Μα υπήρξε βιαστικός. Και δεύτερη φορά: με την κραυγή «*μαθηματικά!*» Αν συμφωνεί βεβαίως πως η εις άτοπον απαγωγή είναι μέθοδος και όρος της Λογικής (δηλαδή «λογικά»...).

11. Σημείωνα τη γραφή «*Σαιν Σαένς*».

Ο κ. Κ. ειρωνεύεται: «είναι λάθος» τόσο πολύ όσο ο Μπετόβεν (αντί Μπέετόφεν), ο Βαν Γκογκ (αντί Φαν Χοχ), ο Μαίτερλινκ (αντί Ματερλένκ), η *μαντάμ ντε Σταέλ* (αντί ντε Σταλ), τα *φάδος* (αντί φάντους) κλπ...» Που σημαίνει ότι, όπως κοινολεκτείται ο Μπετόβεν, αντί για το ορθό Μπέετόφεν κτλ., έτσι κι ο κόσμος όλος λέει *Σαιν Σαένς*, αντί για το ορθό *Σαιν Σανς*; Πού την απάντησε ο κ. Κ. Ετούτη τη μορφή; Ή ο κ. Κ., ο κόσμος όλος;

12. Προς το τέλος του α' μέρους του άρθρου μου, έπειτα από αρκετά δείγματα εξεζητημένου λόγου, σημείωνα:

«*Αλλά η μέρα η καλή είχε φανεί από τη σελίδα 7, αμέσως έπειτα από τη σελίδα του τίτλου, όπου η αφιέρωση: «στην Πολυξένη Ζηνέλη — *deswegen dagegen, dazu*...». Έτσι, αμετάφραστο. Κώδικας για τους μνημένους». Κι ότι η αφιέρωση «τυπώνεται στη σελίδα που «ανήκει» στην αφιέρωση του συγγραφέα, χωρίς μάλιστα ειδική μνεία, πως «η μετάφραση αφιερώνεται...» κτλ. *Αλλά deswegen dagegen, dazu*. Κάπως σαν (μεταφράζω *à la manière de...*): «*δια ταύτα εντούτοις, προς τούτοις*»».*

Δεν κατάλαβε ο κ. Κ. Και αναφωνεί: «ω αγαθέ, αυτή για την οποία γράφτηκαν, τα κατάλαβε...» Ευχαριστώ: «κώδικας για τους μνημένους». Και βρήκε να διορθώσει το *dazu*, ότι σημαίνει «επί τούτων». Δεκτή η βελτίωση. Ιδού: «*δια ταύτα εν τούτοις, επί τούτων*». Πιο καλά; Και εν συνεχεία ξεσπαθώνει:

«*Αν από αυτά τα τρισβάβαρα λόγια βγάξω άκρη, συμπεραίνω ότι υπαινίσσεσθε πως ο Μούζιλ είχε αφιερώσει σε κάποιον τις *Τρεις Γυναίκες* κι εγώ (= ο αλαζών κλπ. μεταφραστής) του... έφαγα τη θέση*».

Να διορθώσω τα τρισβάβαρα μου, να τα καταλάβει ο κ. Κ.: ότι η σελίδα 7, αμέσως έπειτα από το φύλλο με τη σελίδα τίτλου, «ανήκει» (σε εισαγωγικά!) στην αφιέρωση του συγγραφέα σημαίνει πως στη σελίδα 7 μπαίνει κατά πάγια τακτική η αφιέρωση του συγγραφέα: γι' αυτό, όταν στη σελίδα 7 ακίζεται η αφιέρωση του μεταφραστή, πρέπει τουλάχιστον να γίνεται «ειδική μνεία, πως «η μετάφραση αφιερώνεται...»» Σαφέστερο;

13. Σημείωνα τον υβριδικό τύπο «*εξαργάτο*».

Ο κ. Κ. ρωτά: «αν, *κε* ΓΗΧ, το *εξαργάτο* είναι λάθος, τότε τι είναι οι παρακάτω τύποι από τα ποιήματα του Παπατσώνη», δίνει 11

παραθέματα, και συνεχίζει: «Τολμάτε να πείτε ότι είναι λάθη;» Και με καλεί να διαβάσω να διορθώσω τους Παπατσώνη, Φιλόρα, Σκαρίμπα, Καρούχο.

Τολμώ λοιπόν να πω πως *είναι* λάθη όσα σημειώνει, άσχετο αν και πόσο «δικαιώνονται» *κατά περίπτωση* ποιητικά. *Είναι* σίγουρα λάθος λ.χ. —θα γίνω κοινότοπος— η προστακτική «*επέστρεφε*» του Καβάφη, όσο σίγουρο είναι και ότι το ορθό «*επίστρεφε*» δεν θα «λειτουργούσε» ποτέ ποιητικά. Ας γράφει τώρα ο κ. Κ. «*προκαθορίσθη*», «*πρόκειται*», και «*κλείνεται*», όπως ο Παπατσώνης, μα να τα γράφει *σε ποιήματά* του, αν θέλει, κι αν νομίζει ότι θα συγγενέψει έτσι περισσότερο με τον ποιητή.¹⁶

14. Μάζευνα ελληνικά και πόζα από τις «Θέσεις» του για το έργο του Μούζιλ, και ο κ. Κ. γράφει πως δεν μου άρεσαν, και ξινίζεται πως έχω «πολύ δύσκολα γούστα», ενώ «αντίθετα η Διεθνής Εταιρεία Ρόμπερτ Μούζιλ... και το Διεθνές Συμπόσιο...» κτλ. κτλ.

Δεν έγραψα ωστόσο πως μου άρεσαν ή δεν μου άρεσαν. Κι ούτε συζήτηση όσον η πορεία να κατέπληξε στο Διεθνές Συμπόσιο κτλ., αφού στα γερμανικά, ευτυχώς, δεν θα αναπαράγεται το «*πεδίο εφαρμογής παραγόντων προωθητικών και διακλυτικών της προσωπικότητας*», το «*παροράται*» και τα τόσα άλλα (βλ. I 53α' και II 49α'-β').

15. Σημείωνα τα «*τόσες πολλές φορές*» και «*τόσα λίγα χρήματα*», που έπρεπε να είναι «*τόσο πολλές φορές*» και «*τόσο λίγα χρήματα*».

Ο κ. Κ., χωρίς να αναφερθεί άμεσα στο συγκεκριμένο σημείο, αλλάζει τώρα τα δικά του γραφτά και απειλείται: «*εδώ δεν μπορείτε να ξεχωρίσετε τις τόσο καλές μέρες από τις τόσες καλές μέρες...*»!

Ευχαρίστο: αν ξέρει ο κ. Κ., με το διαφορετικό αυτό παράδειγμα που προσκομίζει (!), ότι οι *μέρες* μπορεί να είναι *τόσο καλές*, και οι *καλές μέρες* να είναι *τόσες...*, δηλαδή *πολλές* (οπότε, αν θέλουμε να αναφερθούμε στο *πόσο* —και όχι «*πόσες*»! — *πολλές* είναι, θα πούμε: *τόσο πολλές καλές μέρες*, και όχι «*τόσες πολλές*»), τότε θα ξέρει, ή θα έμαθε στο μεταξύ, ότι έτσι και οι *φορές*: αν είναι *πολλές*, θα είναι *μόνο τόσο πολλές* και τα *χρήματα*, όταν είναι *λίγα*, θα είναι *τόσο λίγα*.

16. Σημείωνα τη «*σιωπηλή θηριότητα*», «που συνοδεύεται και από σημείωση του μεταφραστή: «*Μ' αυτόν τον όρο (...) μεταφράζω την γερμανική λέξη Wildheit*» —όπου *Wildheit*, σ' όποιο λεξικό, ίσον αγριότητα, αγριάδα: Θηριωδία!»

Και ο κ. Κ. γράφει: «*Με προκαλείτε να ανοίξω οποιοδήποτε λεξικό, για να βρω την έννοια της λέξης Wildheit και να διαπιστώσω ότι σημαίνει αγριότητα*. Μα ποιος αμφιβάλλει; Στην περίπτωση όμως της *Πορτογαλίδας* γίνεται λόγος για το Θηρίον (γερμ. das Tier, das Wild) και η ιδιότητα του θηρίου είναι η *θηριότητα* (συνώνυμη της λέξης *Tierheit*). Ανοίγω και το λεξικό των αδελφών Γκριμ (...). Λέτε (και προκειμένου περί Μούζιλ) τα παραπάνω να σημαίνουν μόνο *αγριότητα*;»

Να δούμε πάλι τη «*σιωπηλή θηριότητα*» στα συμφοροζόμενά της: «*Τον αγαπούσε τούτο τον λύκο*» τα μέλη του, το καφετί του τρίχωμα, η *σιωπηλή* του θηριότητα κι η δύναμη των ματιών του της θύμης τον Χ...» (67). Ποιο μεταφυσικό «*Θηρίον*» λοιπόν;

Μα διυλίζουμε τον κώνωπα, όπως και με τη

17. «*μαρμαρυγή*», που τη στηρίζει και αυ-

15. Σταντάλ-Μπαλζάκ-Φλωμπέρ, *Διηγήματα*, μετ. Βερονίκη Δαλακούρα, εκδ. Νεφέλη, Αθήνα 1987, σ. 113.

16. Βλ. και παραπάνω, § 4.

την ο κ. Κ. μ' ένα σωρό λεξικά, όπως πιο πριν τον «κυκλοδιώκτο» (§ 2).

Να αντιγράψω όμως το σχετικό σχόλιό μου: «*μία μαρμαρυγή, μί' αχτίδα, όταν άνοιξε το παλτό ταξιδιού*»· εδώ ο μεταφραστής χαρίζει «μί' αχτίδα» (έτσι, μ' αυτή την έκθλιψη!) σ' όποιον δεν κατανόησε το εύρημά του, τη «μαρμαρυγή» που λαμπρύνει την πτωχή Schimmer του Μούζιλ (και δεν υπογράμμιζα και το «παλτό ταξιδιού», γιατί υπήρχε ως αυτόνομο παράθεμα, από άλλη σελίδα).

Τώρα και τα συμφραζόμενα της «μαρμαρυγής»: «*Μα τι 'ταν αυτή η καλοσύνη; Ούτε πράττειν μήτε είναι. Μία μαρμαρυγή, μί' αχτίδα, όταν άνοιξε το παλτό ταξιδιού*».

18. Παρέθετα και σχολίαζα:

«*σ κ λ η ρ υ μ έ ν ο ς* απ' τα όνειρα κι ερεθισμένος — εν στύσει — σηκώνεσαι και φεύγεις καβάλλα στ' άλογο»· *steif vom Traumen, aufrichtete und herumdrehte*: το «καβάλλα στ' άλογο» είναι υπόθεση ή ερμηνευμα του μεταφραστή (...) έστω· άλλο είναι το μείζον εδώ: η παρένθετη έκφραση «εν στύσει», μέσα σε παύλες, που επεξηγεί τη λ. «ερεθισμένος», ξεφωνίζει δηλαδή και υπογραμμίζει ό,τι περιέχεται όντως στο *aufrichten*, σε βαθύτερο όμως στρώμα — όπως άλλωστε και το «ερεθισμένος». Σημασία έχει ακόμη ότι η «επεξήγηση» αυτή (...) δεν παρατίθεται μέσα σε κόμματα παρά αποκόβεται, με τις παύλες, και αποκότ' ειδικό βάρος μέσα στην πρόταση, δημιουργώντας κλιμακώσεις και ψευδοεντάσεις εκεί όπου η σύνταξη του πρωτοτύπου είναι ομαλότατη και το ύφος λιτό».

Απολογισμός, σε ένα μόνο παράθεμα: (α) «*σκληρυμένος*», (β) «*καβάλα στ' άλογο*»: «ερμηνευτική» προσθήκη; (γ) «*εν στύσει*»: άμβλωση της σημασίας μιας λέξης (βλ. αμέσως πιο κάτω), και (δ) εμφατική χρήση της παύλας, που τεκμηριωνόταν με αντίστοιχα παραδείγματα (βλ. και εδώ παραπάνω, σημ. 3).

Ο κ. Κ., παραπλέοντας το (γ) ως προς την ουσία, διορθώνει ένα δικό μου σφάλμα στα γερμανικά, που το παίρνω ολόκληρο απάνω μου, και μάλιστα μετά χαράς. Και νά γιατί: Γράφει ο κ. Κ. ότι το *εν στύσει* «περιέχεται στο μουζιλανό κείμενο! Όχι στη λέξη *aufrichten*, όπως υπαινίσσεσθε, αλλά στη λέξη *steif!* *Aufrichten* να μεν σημαίνει *σηκώνομαι*, αλλά — τι κρίμα! — δεν έχει σχέση με τις... σηκωμάρες, όπως φαντασθήκατε! (...). *Ενώ steif* (στην κυριολεξία: *σκληρός από ερεθισμό*) σημαίνει *μεταξύ άλλων είμαι εν στύσει* (πρβλ. αγγλ. *stiff*). Να τι λένε οι Αδελφοί Γκριμ (...)» κτλ.

Το σφάλμα λοιπόν ολόκληρο δικό μου: όταν έψαχνα στο *Brockhaus*, να βρω πώς καταλήγουν «εν στύσει» οι οικείες μου πλέον φαντασιστικές περιπλανήσεις του κ. Κ. και έφτασα στο *Aufrichten = erection*, βιάστηκα να αναθαρρήσω πως βρήκα κάποια άκρη. Μα έσφαλα οπωσδήποτε, και δεν δικαιολογούμαι· πάντως δεν είχα φανταστεί ότι τα πράγματα στη φράση αυτή ήταν *ακόμη χειρότερα*, πως το «εν στύσει» επεξηγούσε το «ερεθισμένος», το οποίο επεξηγούσε το «σκληρυμένος», το οποίο μετέφραζε αρχικά το *steif!*

Ας ξαναδιαβαστεί τώρα το σχόλιό μου, με το *steif* στη θέση του *aufrichten*.

Να επιμενουμε στην ουσία, καθώς μάλιστα παίρνει νέες διαστάσεις: Το *steif*, γράφει ο κ. Κ., «σημαίνει μεταξύ άλλων *είμαι εν στύσει* (πρβλ. αγγλ. *stiff*)». Ακριβώς, μεταξύ άλλων. Να συζητήσουμε τώρα στοιχειώδη πράγματα, που σίγουρα τα ξέρει και ο κ. Κ.: Ότι στη μετάφραση επιλέγουμε τη μία, συγκεκριμένη σημασία που έχει η μία, συγκεκριμένη λέξη του πρωτοτύπου

στη συγκεκριμένη θέση; Και ότι αν η λέξη του πρωτοτύπου είναι αμφίσημη ή πολύσημη, δουλειά δική μας να βρούμε την αντίστοιχη αμφίσημη ή πολύσημη λέξη; Αυτή είναι η —δυσκολότατη, βεβαίως— δουλειά του μεταφραστή, η όχι περιπατος στα λεξικά και *καταλογόδην* απαρίθμηση των διαφορετικών ερμηνειών ή εννοιακών στρώματων μιας λέξης. Μα δύσκολο, είπαμε· καμιά φορά, μπορεί και ακατόρθωτο. Δίνουμε τότε τη λέξη που πιστεύουμε πως ανταποκρίνεται στη σημασία του πρωτοτύπου, καταφεύγουμε ίσως και σε *περίφραση*, αλλά οπωσδήποτε δεν ανοίγουμε τη βεντάλια των εκδοχών ή αποχρώσεων —ή πάντως αρχίζουμε να συναισθανόμαστε και να μετρούμε, έστω από το σημείο αυτό, τις αδυναμίες της μετάφρασής μας.

19. Επαίρομαι όμως, γράφει ο κ. Κ., και «για το αστυνομικό κράτος των ακόμα πιο γελοίων «ελληνικών» μου. Και «βγήκα παγανιά», να μαζέψω τις γενικές σε -*εως*, όπως μάζευσε ο Παττακός τις γόπτες. Ενώ «οποιος αγαπάει τη γλώσσα, την εκμεταλλεύεται» δεν πετάει τίποτα. Οτιδήποτε υπάρχει στη γλώσσα, είναι χρήσιμο. Και τα σκουτέλια και η ολβιότητα. Αρκεί να είναι «σε λάλους όλα τους σχηματισμούς»».

Έγγραφα σχετικά τα εξής: «Και γενικότερα πλήθος γενικές σε -*εως* (απόψεως, εκτοπίσεως κτλ.), όχι όμως (...) στο σημάδι *ανταπόκρισης*, άσε πια τη μουσικοτική *κατάχρηση της κατάστασής της* ή τη *διάρκεια της έκτασης της ποιήτης τους*».

Καταλαβαίνει άραγε τώρα που τα ξαναδιαβάζει ο κ. Κ. ότι δεν κυνηγώ τις γενικές σε -*εως*, «κυνηγώ» όμως την *άκριτη* (ξανά) χρήση τους;¹⁷ Το ίδιο ισχύει και για τα «*σκουτέλια*» και την «*ολβιότητα*»· είδαμε άλλωστε και τους «*λάλους σχηματισμούς*» —να θυμίσω και τον λάλο σχηματισμό όπου θάλλει η «*ολβιότητα*»: *ακάματη ολβιότητα χαράς προκεκτημένης*».

20. Σημείωνα το «*σωρό χοντροκομμένου ροκανιδιού*» και αναρωτιόμουν αν, αναλόγως, ο κ. Κ. πίνει λ.χ. «ένα ποτήρι κρασιού», τρώει «ένα πιάτο πατατών» ή ψωνίζει «δύο κιλά χόρτων».

Εδώ πια κι αν αρμενίζει ο κ. Κ... Που «φυσικά και πίνει ένα ποτήρι κρασί και τρώει ένα πιάτο πατάτες»: επειδή, λέει, «η έκφραση —για να μαθαίνετε— ένα ποτήρι κρασί σημαίνει (ένα) κρασί που είναι μέσα σε ένα ποτήρι!» (άρα φωνίζουμε «χόρτα που είναι μέσα σε δύο κιλά»); ενώ «ποτέ δεν παίρνει μία σειρά αποφάσεις ούτε εφαρμόζει μια δέσμη μέτρα. Άρα (...) ούτε η ονομαστική ούτε η αιτιατική συντάσσονται ποτέ με ονομαστική!»

Προτού δυσκολευτεί, ίσως, ο κ. Κ. με τους *ομοιοτύπους προσδιορισμούς* (και με την ευκαιρία: αυτό που νομίζει «αιτιατική με ονομαστική» είναι αιτιατική με αιτιατική!), ας αναλογιστεί τα εξής απλά: ότι το «μία σειρά (από) αποφάσεις» λ.χ. (μεταφορά μάλλον της καθημερινότητας γαλλικής έκφρασης: *une série de...* ή της αντίστοιχης αγγλικής) συχνότατα σημαίνει απλώς και μόνο: *μερικές, ορισμένες, διάφορες, πολλές* κτλ. *αποφάσεις*, και σπανιότερα: *σειρά αποφάσεων*, όταν η μία απόφαση προϋποθέτει την άλλη ή η μία είναι συνέπεια της άλλης, οπότε και μόνο τότε είναι ανεκτή η γενική.

21. Στα περί Μότσαρτ και Ρέκβιεμ δεν έχω, φυσικά, τίποτε να πω, αφού δεν έγραφα και τίποτε ανάλογο· το ύφος και την έ-

παρση υπογράμμιζα άλλη μια φορά (II 49β'), και ξέρει ο κ. Κ. πως άλλο «*λάθος*» κι άλλο «*έπαρση*»· ότι δεν αναιρείται ή δεν διακρίνεται η έπαρση, όταν υπάρχει, όσο ενδιαφέροντα και ερεθιστικά κι αν είναι —και εν προκειμένω είναι— αυτά που έχει να πει κανείς.

22. Ανάλογα, σχολίαζα και ότι, ενώ ο κ. Κ. εξηγούσε σε σημείωση τι σημαίνει λ.χ. «*εθελοντής στρατιώτης*» και άλλα πολλά,¹⁸ αράδιαζε «*δίχως ίχνος υπομνηματισμού*» διάφορα ονόματα: «*ο Μπέννο φον Βήηζε*» που «*διατύπωσε (...)* μια άποψη πρωτότυπη, καθόσον *αφίσταται της μορφικής θεώρησης* (ιδού: *αφίσταται + θεώρησης*) του *Γύργκεν Στραίντερ, ενίσταται στην ψυχολογική θεμελίωση των Καρλ Κορίνο και Ούβε Μπάουρ, και απιστεί απέναντι στην κοινωνιολογική προσέγγιση της Κάρολ Μπέντγουελ*».

Καμαρώνει τώρα ο κ. Κ. για τους «ομοτράπεζους» του και γράφει πως είμαι «ένας κακοήθης τυφλός», αφού «ολόκληρο βιβλιογραφικό οδηγό έχει προσθέσει», και πως δεν τον είδα κτλ.

Γνωρίζει καταρχήν ο κ. Κ. πως άλλο σημείωση, *απαραίτητη* στο σημείο ακριβώς όπου γίνεται μία κάποιοι προσώπων, θεωρίας κτλ., και άλλο γενική βιβλιογραφική ένδειξη· γι' αυτό άλλωστε και έχει βάλει σημείωση στον Μπέννο φον Βήηζε, στην οικεία θέση —αλλά μόνο σ' αυτόν: και μόνο βιβλιογραφική ένδειξη. Και γνωρίζει πως άλλο σημείωση με βιβλιογραφική αποκλειστικά ένδειξη και άλλο *υπομνηματισμός* —τον οποίο δίνει απλόχερα για τις Βαλκυρίες, τους Μεδίκους και τον Νοβάλις, όχι όμως για τον Μπέννο φον Βήηζε, τον Γύργκεν Στραίντερ, τους Καρλ Κορίνο και Ούβε Μπάουρ και την Κάρολ Μπέντγουελ, που εμφανίζονται λοιπόν γνωστότεροι του Νοβάλις.

Μολαταύτα κοιτάζω και τον «βιβλιογραφικό οδηγό»: και βλέπω μόνο την Carol B. Bedwell...

• • •

Εδώ τελειώσαμε με τα 22 σημεία στα οποία απαντά ο κ. Κεντρωτής. Τα όσα άλλα, προσωπικά, μου απευθύνει και νομίζει ότι μπορεί να με αφορούν, αυτοσχολιάζονται πιστευώς επαρκώς.

Πειράζομαι όμως να σταθώ στην τελευταία παράγραφό του, όπου σημειώνει ότι πρέπει «να βελτιώσω τις ύβρεις μου, διότι δεν είμαι καθόλου πρωτότυπος», αφού για ξιπασία, αλαζονεία κτλ. κατηγορώ και αυτόν και τον Δ. Σαββόπουλο και τον Κ. Γεωργουσόπουλο.

Πρώτον, την ξιπασία, όποτε νομίζω πως τη συναντώ, θα τη λέω με το όνομά της: *ξιπασία*, και όχι «θέλγος», «πουντικό-πουτσ'ς» ή «ανταρίτσα».

Δεύτερο, και σημαντικότερο: βιάστηκε ο κ. Κεντρωτής να πάει να σταθεί πλάι στον Δ. Σαββόπουλο και τον Κ. Γεωργουσόπουλο, όμοιος και ίσος τους μπρος στον κοινό εχθρό: Αν χρησιμοποίησα τους ίδιους χαρακτηρισμούς και για τον Δ. Σαββόπουλο και τον Κ. Γεωργουσόπουλο (και δεν τους παίρνω τώρα πίσω), δεν ξέχασα ποτέ, και το 'χω γράψει (ειδικά για τον Δ.Σ.), πως το «κατά τα άλλα» στην περίπτωση τους είναι ένα έργο, κάποιο ανάστημα, πλάι στο οποίο ούτε κατά διάνοια μπορεί κανείς να διακρίνει τον κ. Κ., όσους «πόντους πνευματικού ανεβασματος» κι αν προσπαθεί με κάθε μέσο να κερδίσει.

17. Βλ. και παρακάτω, § 22, το σχήμα: «*αφίσταται της μορφικής θεώρησης*» και παραπάνω, σημ. 13.

18. Βλ. και παραπάνω, σημ. 7.

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ Η οθόνη βουλιάζει...

του Ηλία Κανέλλη

Η χρόνια κρίση του ελληνικού κινηματογράφου συνεχίζεται και επιτείνεται με την έναρξη της νέας κινηματογραφικής περιόδου. Ήδη η περυσινή περίοδος φάνηκε να του καταφέρνει ένα διπλό πλήγμα. Τόσο εισπρακτικά (προβλήθηκαν συνολικά 17 ταινίες οι οποίες έκοψαν ποσοστό 6,96% των εισιτηρίων) όσο και εκφραστικά (η αμηχανία των δημιουργών, τα αδιέξοδά τους ήταν εμφανή).

Σήμερα πάντως θα ασχοληθούμε με όσα η κρίση που περιγράψαμε συνεπάγεται. Θα αναφερθούμε πιο πολύ στους κινηματογραφικούς θεσμούς προσπαθώντας να περιγράψουμε τις τρεις μεγάλες διαμάχες που αυτό τον καιρό συνταράσσουν την κινηματογραφική πραγματικότητα, φωτίζοντας ίσως κάποιες πτυχές τους που δεν είναι ως τώρα τόσο διάφανες. Οι διαμάχες αυτές έχουν σχέση με:

- Την κινηματογραφική παραγωγή. Αφορούν κυρίως το Ελληνικό Κέντρο Κινηματογράφου (ΕΚΚ).
- Το φόρο 12% επί των εισιτηρίων. Η διαμάχη αυτή έχει οδηγήσει σε μια κλιμακούμενη ρήξη τους ιδιοκτήτες των κινηματογραφικών αιθουσών και το κράτος (πίσω ωστόσο από αυτούς τους πόλους υπάρχει μια επίθεση των εταιρειών παραγωγής και διανομής που φθάνει μέχρι τους σκηνοθέτες).
- Τους μηχανισμούς παρουσίασης και εμπορευματικής προβολής των ταινιών (φεστιβάλ). Μια ομάδα δημιουργών μικρού μήκους ταινιών βρίσκεται σε ρήξη με τα δύο ελληνικά φεστιβάλ: το «μεγάλο» (Θεσσαλονίκης) και το «μικρό» (κυφοφορούμενο για την ακρίβεια) της Δράμας.

Ας προσπαθήσουμε να ξεδιαλύνουμε κάπως τα πράγματα έχοντας υπ' όψη ότι καθεμιά από τις διαμάχες που προσδιόρισαμε έχει σχέση με τις υπόλοιπες.

Α. ΤΟ Ε.Κ.Κ.

Το Ε.Κ.Κ. είναι, ως γνωστόν, ο βασικός σήμερα φορέας παραγωγής του ελληνικού κινηματογράφου. Λειτουργεί σε σχέση με τη διεύθυνση κινηματογραφίας του υπουργείου Πολιτισμού και ενδιαφέρεται για έναν ποιοτικό κινηματογράφο, ο οποίος πολύ συχνά συμβαίνει να είναι αντιεμπορικός. Ως αποτέλεσμα αυτής της συνθήκης, το Ε.Κ.Κ. επιχορηγείται κάθε χρόνο με ένα ποσό που από τον κρατικό προϋπολογισμό αποδίδεται στο ΥΠΠΟ και ο ετήσιος κύκλος των εργασιών του δεν αποφέρει κέρδη. Τα χρήματα που παίρνει το Ε.Κ.Κ. (πέρυσι περίπου 400 εκατ. δρχ.) διατίθενται για τις λειτουργικές του δαπάνες και για την συμπαραγωγή κινηματογραφικών ταινιών, μεγάλου και μικρού μήκους.

Επιφυλακτικό του Ε.Κ.Κ. είναι ένας διορισμένος από την υπουργό Πολιτισμού πρόεδρος. Ωστόσο την πολιτική του στις συμπαραγωγές την καθορίζει το διοικητικό του συμβούλιο, στο οποίο εκπροσωπούνται αναλογικά τα διάφορα κινηματογραφικά σωματεία. Ο στενός σχετικά προϋπολογισμός του και η συνδικαλιστική υφή του ανώτερου οργάνου του Ε.Κ.Κ. έχουν σαν αποτέλεσμα πολλές επικρίσεις σχετικά με τις

επιλογές ταινιών προς χρηματοδότηση. Τις επικρίσεις επιτείνει το γεγονός ότι ποτέ δεν συνοδεύονται οι εγκρίσεις ή οι απορρίψεις από το σκεπτικό που οδήγησε την επιτροπή στην κρίση της. Αν μάλιστα ληφθεί υπ' όψη το γεγονός ότι σενάρια που απορρίπτονται τη μια χρονιά εγκρίνονται μετὰ πολλών επαίνων την άλλη, οι φήμες που μιλάνε για «μείρασμα», κάθε χρόνο, «των χαρτιών» φαίνεται να έχουν κάποια βάση. Γεγονός πάλι, είναι, ότι οι ηλικιακά νεότεροι σκηνοθέτες έχουν σχεδόν αδύνατη την πρόσβαση στους κορβανάδες του Ε.Κ.Κ., γεγονός που κάνει πολλούς να μιλούν με πικρία για αθέμιτα μέσα και γνωριμίες, όταν μάλιστα υπάρχουν κάποιες δακτύλοδεικτούμενες εξαιρέσεις.

Η φετινή χρονιά δεν ήταν και τόσο ευχάριστη για το Ε.Κ.Κ. Η οικονομική του κατάσταση δεν ήταν καθόλου καλή (στοιχεία πάντως δεν δίνονται στη δημοσιότητα), οι τέσσερις περιόδους χρηματοδότησης που αρχικά και πέρυσι ο πρόεδρος του είχε υποσχεθεί δεν λειτουργήσαν, ανακοινώθηκαν με πολλή καθυστέρηση οι συμπαραγωγές μόνο τεσσάρων ταινιών, ο μηχανισμός προώθησης της ελληνικής ταινίας στο εξωτερικό δεν συστάθηκε, τα α-

ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΙ ΘΕΜΑΤΑ
ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ
ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ

ΝΙΚΟΣ ΖΕΡΒΟΣ...
...και Μ. ΚΟΥΤΟΥΖΗΣ

ΑΝΑΚΟΛΟΥΘΙΕΣ

Η συμμετοχή του μεγαλοδιανομέα κινηματογραφικών ταινιών **Ντόντου Καραγιάννη** στην προκριματική επιτροπή του φεστιβάλ Θεσσαλονίκης στηρίζεται σε μια ανακολουθία. Μαζί με τις υπόλοιπες εταιρείες διανομής που συμμετέχουν στην «Επιτροπή Αγώνος Κινηματογραφικών Σωματείων» έχει δεσμευθεί κι ο ίδιος —μέσω της εταιρείας που ελέγχει— ότι θα μπορούσε να τις ελληνικές ταινίες συμπαραγωγής ΕΚΚ στην προσπάθειά τους να βρουν αίθουσα προβολής. Μ' αυτή τη δεσμευση δεσμεύεται, καλείται από το φεστιβάλ να κρίνει και να προκρίνει τόσο ταινίες συμπαραγωγής ΕΚΚ όσο και της ελεύθερης παραγωγής.

Θέλει πολύ να αντιληφθεί η διεύθυνση του φεστιβάλ Θεσσαλονίκης ότι στα κριτήρια του κυρίου Ντόντου θα βαρύνουν κάποιες, όχι αγνές, προθέσεις; Κι έχει την τόλμη να προχωρήσει στον αποκλεισμό του από την προκριματική επιτροπή;

νοίγματα στην αγορά του βίντεο που έγιναν είναι αμφισβητήσιμο αν ήταν το καλύτερο που θα μπορούσε να γίνει (η διανομή των ταινιών συμπαραγωγής ΕΚΚ δόθηκε σε ιδιωτική εταιρεία βίντεο, χωρίς να έχουν γίνει γνωστοί οι οικονομικοί όροι) και, το χειρότερο, αιθυσάρχες, παραγωγοί και διανομείς κατηγορούν ότι έχουν γίνει τρομακτικές διασπαθίσεις χρημάτων.

Λίγο μετά τις κατηγορίες αυτές ο πρόεδρος του ΕΚΚ Μιχ. Κουτούζης μέσα Αυγούστου παραιτείται «για λόγους υγείας». Την αρχική σιωπή της παραίτησης διαδέχεται ο εκκωφαντικός θόρυβος off the record φημών. Τι έχει συμβεί πραγματικά;

Β. Το 12%

Όταν, πέρυσι, ψηφίστηκε από τη Βουλή ο νέος νόμος για τον κινηματογράφο, το υπουργείο Πολιτισμού τον θεωρούσε πανάκεια και απαρχή της λύσης των προβλημάτων του κλάδου. Όταν γραφειοκρατικοί λόγοι καθυστέρουσαν την εφαρμογή των διατάξεών του (έπρεπε να εγκριθούν από τη βουλή πάνω από 100 επιμέρους προεδρικά διατάγματα και υπουργικές αποφάσεις για να λειτουργήσει στην ολότητά του) εξήτελο κάποια πίστωση χρόνου. Τέλος, πριν να κατατεθεί προς

ψήφιση στη Βουλή το φορολογικό νομοσχέδιο, μέσα στο καλοκαίρι, η κυβέρνηση δεν περίμενε τις αντιδράσεις που ακολούθησαν την εξαγγελία ότι φόρος 12% θα επιβληθεί στο εισιτήριο των κινηματογράφων, που καθ' ολοκληρίαν θα πηγαίνει στο ΕΚΚ για τη χρηματοδότηση του ελληνικού κινηματογράφου.

Ωστόσο οι αντιδράσεις αυτές ήλθαν και, μάλιστα, ήταν ιδιαίτερα έντονες. Έξι σωματεία και οι διανομείς συνέπηξαν Συντονιστική Επιτροπή Αγώνος Κινηματογραφικών Σωματείων (Πανελλήνιο Σωματείο Παραγωγών Κινηματογράφου - Τηλεόρασης, Πανελλήνια Ένωση Επαγγελματιών Θερινών Κινηματογράφων, Πανελλήνια Ένωση Υπαλλήλων Κινηματογραφικών Επιχειρήσεων, Πανελλήνια Ομοσπονδία Εργαζομένων Κινηματογράφου - Τηλεόρασης, Πανθεσφαλική Ένωση Κινηματογραφιστών, Κινηματογραφική Ένωση Βορείου Ελλάδας) και με ομιwegές τύπου «το ψωμάκι μας», «έχουμε παιδάκια να θρέψουμε» κλπ. απαίτησαν να μην πληρώνουν ούτε δραχμή φόρο (!), αν και μέχρι πέρυσι πλήρωναν το φόρο δημοσίων θεμάτων που έφτανε το 25% της τιμής του εισιτηρίου. Την απαίτησή τους αιτιολόγησαν με το γεγονός

ότι χάνουν συνέχεια θεατές, ενώ θεωρούν αναγκαίο να μην αυξηθεί το εισιτήριο.

Για να επιββαιώσουν τα επιχειρήματά τους επιτέθηκαν στο ΕΚΚ και, εκμεταλλευόμενοι και την αποδιοργάνωσή του, άρχισαν να περνούν από γενεές δεκατέσσερις τη διεύθυνση κινηματογραφίας του Υ.Π.Π.Ο., τη διοίκηση του ΕΚΚ, τους σκηνοθέτες, όλους όσους πιστεύουν ότι επωφελούνται σε βάρος τους. Έτσι, φτάνουν να απειλούν ότι δεν θα παίζουν στις αίθουσές τους ελληνικές ταινίες παραγωγής του ΕΚΚ ενώ, φυσικά, κάνουν ότι δεν καταλαβαίνουν την ανεπάρκεια των αιθουσών που ελέγχουν να προσφέρουν μια σωστή προβολή και δεν λένε λέξη για την υποχρέωση των κρατικών κινηματογραφικών φορέων να επιδοτούν την αίθουσα προκειμένου να γίνει ανακαίνιση και εκσυγχρονισμός των μηχανημάτων.

Εντύπωση εξίσου προκαλεί η στάση των ιδιωτών παραγωγών και των διανομέων. Οι πρώτοι, ενώ δεν παράγουν ούτε μια κινηματογραφική ταινία το χρόνο (ή σχεδόν ούτε μία) γίνονται τιμητές των δημιουργών και απειλούν, την ίδια στιγμή που ο εκπρόσωπός τους Ντόντος Καραγιάννης, από τους πρωτεργάτες της κίνησης τους αυτής, συμμετέχει στο θεσμικό πλαίσιο που έμπρακτα αμφισβητεί ως μέλος της προκριματικής επιτροπής του φεστιβάλ Θεσσαλονίκης. Οι δεύτεροι, ενώ αδιαφορούν παντελώς για την ελληνική ταινία (ακόμη και προπερσινες ταινίες ψάχνουν να βρουν αίθουσα να προβληθούν), φαίνεται να βολεύονται στο ρόλο του μεταπράτη που δεν αρνείται την παραμικρή πιθανότητα κέρδους με όσο το δυνατό λιγότερο κόπο.

Μ' αυτά και μ' αυτά (και ενώ εκκρεμεί η απειλή να κλείσουν οι αίθουσες Αθήνας - Θεσσαλονίκης την εβδομάδα του Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης) όλοι φαίνεται να παρακάμπτουν τα πιεστικά προβλήματα του κινηματογράφου: θεματική και αισθητική ανανέωση, οικονομική αυτάρκεια, αίθουσες προβολής, καλές συνθήκες προβολής, αναζήτηση αγορών στο εξωτερικό. Κι ακόμη καλές συνθήκες προβολής, ανθρώπινες, άνετες και ζεστές αίθουσες, ποικιλία ταινιών και ποιότητα.

Αλλά αυτά είναι ...δευτερεύοντα ζητήματα και δεν θα τα συζητάει κανείς μόλις λήξει ο πόλεμος των εντυπώσεων.

Γ. ΦΕΣΤΙΒΑΛ

Από χρόνια είχε διατυμπανισθεί η απόφαση το φεστιβάλ Θεσσαλονίκης να αναβαθμισθεί. Ο νέος διευθυντής του μάλιστα, ο Θανάσης Ρετζής, φερόταν ως ο ένθερμος υποστηρικτής και εμπυχωτής αυτής της αλλαγής. Μιας αλλαγής που, τουλάχιστον, θα εξασφάλιζε πιο ευρεία δημοσιότητα στις ταινίες όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και στο εξωτερικό. Γι' αυτό και έπεσε η ιδέα

να οργανώνεται αφιέρωμα σε μια εθνική κινηματογραφία —άλλη κάθε φορά— και να καλούνται σκηνοθέτες, κριτικοί και δημοσιογράφοι της τιμώμενης χώρας οι οποίοι θα διαφημίσουν στην πατρίδα τους τις ταινίες μας. Φέτος, πρώτη χρονιά, τιμώμενη χώρα θα είναι η Ιταλία.

Αυτή η αρκετά προβληματική αναβάθμιση έμελλε να έχει πρώτο «θύμα» τις τις ταινίες μικρού μήκους. Ταινίες νέων κυρίως σκηνοθετών αυτές, βαρύνονταν με τις προφανείς αρετές και τις αδυναμίες των ανθρώπων που τις δημιούργησαν. Από τη χρονιά αυτή οι προβληματισμοί τους, ελήφθη απόφαση, να μη σκοτίζουν το μπλαζέ κοινό της Θεσσαλονίκης. Γι' αυτές «αναβαθμίζεται» με τη σειρά του το φεστιβάλ Δράμας που για πρώτη χρονιά επιχορηγείται από το ΥΠ.Π.Ο.

Πολιτική η απόφαση της μεταφοράς των μικρού μήκους ταινιών στο διαγωνιστικό φεστιβάλ της Δράμας (απηχούνται οι απόψεις των τοπικών δημοτικών και πολιτιστικών παραγόντων που πρόσκεινται στην κυβέρνηση και στο ΚΚΕ) βρίσκει αντίθετους πολλούς σκηνοθέτες, από τους οποίους οι σαράντα αρνούνται να «πειθαρχήσουν» στα κελεύσματα της Δράμας και ανακοινώνουν ότι προτίθενται να οργανώσουν αντιφεστιβάλ την ίδια περίοδο με το φεστιβάλ Θεσσαλονίκης.

Αμήχανος ο ελλιπής μηχανισμός του φεστιβάλ Δράμας αντιδρά μηχανικά. Προσελκύει αρκετές ταινίες, οι πιο πολλές όμως από τις οποίες είναι πρωτόλεια μαθητών των κινηματογραφικών σχολών, προγραμματίζει σπουδαίες μικρού μήκους ταινίες του παγκόσμιου κινηματογράφου, άγνωστες στην Ελλάδα, τις οποίες αποδεικνύεται ότι δεν έχει το μηχανισμό να εξασφαλίσει, κάνει γκάφα αναγγέλλοντας την προβολή παλιότερων καλών μικρού μήκους ταινιών, πολλοί σκηνοθέτες των οποίων αρνούνται να παραχωρήσουν και απαρτίζει μια προκριματική επιτροπή στην οποία συμμετέχει ο γνωστός σκανδαλοθήρας σκηνοθέτης Νίκος Ζερβός.

Τέλος κάνει κάποια συμβιβαστική κίνηση δηλώνοντας ότι, ούτως ή άλλως, όλες οι ταινίες που θα παιχθούν στη Δράμα, θα προβληθούν σε ανεπίσημο παράλληλο πρόγραμμα προβολών στη Θεσσαλονίκη. Πάντως η κίνηση αυτή δεν φαίνεται ότι θα μεταπείσει τους σκηνοθέτες που έχουν αποφασίσει το αντιφεστιβάλ.

Φθινόπωρο. Συγκρούσεις και στο χώρο του ελληνικού κινηματογράφου. Πολλά χτυπήματα κάτω από τη ζώνη. Ποιός θα δώσει το πιο καίριο.

Ας περιμένουμε. Έτσι κι αλλιώς προωνίζεται ένας ...θερμός χειμώνας.

ΕΛΛΗΝΟΒΡΕΤΤΑΝΙΚΟΣ

ΠΑΙΔΙΚΟΣ - ΝΗΠΙΑΚΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ

ΜΑΓΙΚΟΣ ΑΥΛΟΣ

- Σεβασμός στην τρυφερή ηλικία
- Υπεύθυνη προετοιμασία για το σχολείο
- Συνεργασία με τους γονείς

ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ ΚΑΙ ΧΑΛΑΝΔΡΙΟΥ 72

ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΣ

τηλ. 68.16.834

ΑΓΓΛΙΚΑ

ΓΑΛΛΙΚΑ - ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ

ΔΕΛΗΒΟΠΟΥΛΟΥ

για ΠΑΙΔΙΑ και ΕΦΗΒΟΥΣ

- Ειδικό παιδικό σύστημα. Όλα τα τμήματα και για LOWER, PROFICIENCY, CERTIFICAT κτλ.
- Ευχάριστες αίθουσες σε χωριστό όροφο.
- Έμπειροι και σοβαροί καθηγητές.

Τμήματα προετοιμασίας για ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ σχολή και ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟ κολέγιο

ΔΕΛΗΒΟΠΟΥΛΟΥ

για ΕΝΗΛΙΚΕΣ

- Τμήματα για ΑΡΧΑΡΙΟΥΣ συμπυκνωμένης ύλης 3-4 τάξεων σε ένα σχολικό έτος.
- Ειδικά τμήματα για ΠΡΟΧΩΡΗΜΕΝΟΥΣ.

Εγγραφές καθημερινά, πρωί - απόγευμα

Κέντρο: Πρ. Νικολάου 14, τηλ. 27.55.66 - 22.09.63
Αμπελόκηποι: Θησέως 9, τηλ. 743.624

ΣΤΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Οι ήχοι σκεπάστηκαν από το λόγο

της Δέσποινας Σαθβοπούλου

Ο Μάνος Χατζιδάκις διατηρεί χωρίς αμφιβολία παντού και πάντα το προσωπικό του στυλ. Έτσι και στη συνανλία της περασμένης Δευτέρας 7 Σεπτεμβρίου στο Καλιμάραρο, δεν μπορούσε παρά να χρωματίσει με το δικό του ύφος και τον ιδιόρρυθμο χατζιδάκιό του τόνο την πορεία της εκδήλωσης.

Θέλησε να δώσει ένα ουσιαστικότερο τόνο στη συνανλία και να ξεφύγει από τον απλό ψυχαγωγικό της χαρακτήρα. Και με τον τρόπο του το κατάφερε. Αφού στόλισε με τα «καλύτερα» λόγια «την πιο θρωμερή και φασιστική φυλλάδα που κυκλοφορεί στην Ελλάδα», όπως την ονόμασε χαρακτηριστικά ο ίδιος, έκλεισε τον πρόλόγό του δίνοντας και το νόημα της συμμετοχής του στο Καλιμάραρο: «Η “Αυριανή” πρέπει να κλείσει» είπε εκνευρισμένος και αποχώρησε δίνοντας τη σκυτάλη στη μουσική του.

Το θέμα δεν είναι να πούμε αν συμφωνούμε ή όχι μαζί του. Άλλωστε η γνώμη του περιοδικού για την συγκεκριμένη ποιότητα της εφημερίδας, έχει εκφραστεί πολλές φορές και, στην συγκεκριμένη περίπτωση, σχολιάζεται αλλού. Το θέμα είναι αν προχωρείς κάποτε λίγο ή περισσότερο από

τα καθιερωμένα και να περικλείει τη παρέμβασή σου και το έργο σου μια άποψη. Ο Μάνος Χατζιδάκις το επιδιώκει και συχνά το πετυχαίνει. Και αυτό προοιμετρώ θετικά και τον τιμά και τον δικαιώνει σαν καλλιτέχνη. Το σωστό ζύγισμα της πολιτικής παρέμβασής και του καλλιτεχνικού έργου παραμένει πάντως το αιτούμενο.

Ύστερα από αυτή τη συνανλία δεν μπορούμε παρά να περιμένουμε με μεγαλύτερο ενδιαφέρον – κατ’ αρχή σαν καλλιτεχνική εκδήλωση – αυτή που θα δώσει τη Δευτέρα 21/9 στο θέατρο του Λυκαβητού. Προβλέπεται ότι θα είναι μία συνανλία-μαμούθ, αφού θα περιλαμβάνει το πρόγραμμα του «Σείριου» – διάρκειας 4 ωρών – που παρουσιάστηκε τον περασμένο χειμώνα στο Ζοοπ της Πλάκας και θα παρουσιάσει μεγάλο αριθμό καλλιτεχνών.

Συγκεκριμένα, ο Μανώλης Μη-

τσιάς θ’ αποδώσει τραγούδια από το «Χειμωνιάτικο ήλιο», η Νένα Βενετσάνου και ο Ηλίας Λιούγκος από τα «Παράλογα», η Μαρία Δημητριάδη από την «Ελένη», από τη «Μυθολογία» ο Βασίλης Λέκκας και από τον «Ερωτόκριτο» ο Λουδοβίκος των Ανωτόκριτο» ο Λουδοβίκος των Ανωτόκριτο. Επίσης η Έλλη Πασπαλά θα τραγουδήσει αποσπάσματα από το «Ματωμένο Γάμο», ενώ στο πιάνο θα την συνοδεύει ο Μάνος Χατζιδάκις και στο βιολοντσέλο ο Στέλιος Ταχιάτης. Τέλος, η Νένα Βενετσάνου θ’ αποδώσει τραγούδια από τον «Επιτάφιο» του Μίκη Θεοδωράκη με τον Τάσο Καρακατσάνη στο πιάνο, η Χάρις Αλεξίου θ’ ακουστεί στα «Απρόβλεπτα», η Αλίκη Καραγιολόγλου σε ισπανόφωνα τραγούδια και ο κιθαρίστας Κώστας Γρηγορέας θα ερμηνεύσει συνθέσεις από το «τετράδιο για κιθάρα» του Μάνου Χατζιδάκι.

ΝΕΟΙ ΔΙΣΚΟΙ

Παρέα με τους δίσκους

Αφήνοντας όμως τις συνανλίες ας περάσουμε στους καινούργιους δίσκους, τους οποίους, λόγω καλοκαιρινών διακοπών, παραμελήσαμε λιγάκι:

ΓΙΩΡΓΟΣ ΝΤΑΛΑΡΑΣ
«Latin»

Από τους δίσκους που έχουν ακουστεί περισσότερο τους καλοκαιρινούς μήνες. Δίσκος για όλα τα γού-

στα και όλες τις ηλικίες, μπορεί κάλλιστα ν’ ακουστεί από πολύ διαφορετικούς ανθρώπους. Είναι διπλός και περιλαμβάνει ο μιν πρώτος τραγούδια της Λατινικής Αμερικής ο δε δεύτερος παλιά αγαπημένα ελληνικά τραγούδια. Όλα θαδίζουν στους ρυθμούς της σάμπας, της ρούμπας, του μπολερό, του θαλς κ.λ.π.

Ο Γιώργος Νταλάρας ιδιαίτερα καλός και αυτή τη φορά, συνδυάζει τον επαγγελματισμό με τη συναισθηματική του διάθεση. Ο δίσκος ξεκίνησε από μια ιδέα του ίδιου και εξ αιτίας της αγάπης που τρέφει για αυτούς τους ρυθμούς.

Πρόκειται για μια καλή πρωτοβουλία. Άλλωστε το να μπορείς να κρατάς το συναισθηματισμό σου, ύστερα από μια μακροχρόνια καριέρα, και να μπορείς να βλέπεις τα πράγ-

ματα όχι μόνο επαγγελματικά, είναι το λιγότερο, κατόρθωμα.

ΝΙΚΟΣ ΖΙΩΓΑΛΑΣ

«Ότι πεις απόψε θα γίνει»

Πρόκειται για το δεύτερο προσωπικό δίσκο του Νίκου Ζιωγάλα που έρχεται ενάμιση χρόνο ύστερα από τον πρώτο του που είχε τίτλο «Τζάμπο». Ηλεκτρικοί ήχοι, ροκ και ποπ ακούσματα σε ένα συνδυασμό που δεν έχει τίποτα καινούργιο να προσφέρει στο μουσικό οικοδόμημα. Καταφανέστατη είναι μια συνθετική ανωριμότητα του τραγουδοποιού και μια έλλειψη έμπνευσης και δημιουργικής διάθεσης. Η όποια ζωτικότητα υπήρχε στον προηγούμενο δίσκο του έχει εξαφανιστεί εδώ. Ο Νίκος Ζιωγάλας δείχνει κουρασμένος με αποτέλεσμα τα τραγούδια

του ν’ ακούγονται μονότονα και υποτονικά. Ο στίχος απλοϊκός τις περισσότερες φορές, εντείνει την αρνητική εικόνα του δίσκου.

Άλλος ένας δίσκος που εντοπίζει την κρίση του ελληνικού τραγουδιού, η οποία εδώ και αρκετό καιρό έχει περάσει και στο λεγόμενο ελληνικό ροκ.

ΑΔΕΛΦΟΙ ΤΖΑΒΑΡΑ

«Μια ζωή στα πιάνο μπαρ»

Στο δίσκο περνούν σαράντα πολυ γνωστές και άγνωστες, όχι των αδελφών Τζαβάρα, αλλά άλλων συνθετών. Παρατίθενται βέβαια, μόνο πολύ μικρά αποσπάσματα αφού ο δίσκος είναι μονός – που να χωρέσουν σαράντα τραγούδια; Το μοναδικό καινούργιο τραγούδι είναι και αυτό που έδωσε το όνομά του στο δίσκο και που ταιριάζει στο ύφος των τραγουδιών. Μπορούμε να μιλήσουμε για ομοιογένεια στο άκουσμα, αφού οι αδελφοί Τζαβάρα περιβάλλουν όλα τα τραγούδια με το ίδιο μελωδικό τους στυλ. Όσο και αν ψάξαμε δεν βρήκαμε πάντως το λόγο ύπαρξης σ’ αυτό το δίσκο. Τα τραγούδια είναι σαφώς καλύτερα στις πρώτες εκτελέσεις τους. Όπως γράφουν οι ίδιοι στο σχετικό δελτίο τύπου, σκοπό τους είχαν να δημιουργήσουν έναν «παρεϊστικό» δίσκο. Δεν ξέρουμε τι σημαίνει «παρεϊστικός», ούτε πώς ακριβώς το εννοούν οι αδελφοί Τζαβάρα. Πάντως δεν κατάφεραν κάτι ιδιαίτερα ενδιαφέρον.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ
ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

Θεσμοί, Ιδεολογία και Πολιτική στο Μεσοπόλεμο
Εκδόσεις «ΠΟΛΥΤΥΠΟ», Αθήνα 1987, σελ. 445

Κείμενα: Ν. Αλιβιζάτος, Γ. Αναστασιάδης, Τ. Αποστολοπούλου, Ευ. Βενιζέλος, Θ. Βερέμης, Θ. Διαμαντόπουλος, Η. Ηλιού, Δ. Κοντογεώργα, Γ. Κοντογιώργης, Γ. Κουκιάδης, Γ. Μαυρογορδάτος, Δ. Νικόπουλος, Ν. Πανταζόπουλος, Χ. Παπαστάθης, Π. Πετρίδης, Αλ. Ρήγος, Χρ. Ροζάκης, Κ. Σβολόπουλος, Αλ. Σβώλος, Αν. Τάχος.

Ο πατέρας της Δημοκρατίας

«Με τέσσερα - πέντε συντρόφους σου ανέλαβες να αναθεμελιώσεις τις βάσεις της νεοελληνικής κοινωνίας, να τις συγχρονίσεις, να τις στερώσεις επάνω εις την αρχήν της δικαιοσύνης, να τις καθάρσεις από τον βυζαντινόν φεουδαρχισμόν να βάλης τον δημοκρατισμόν εις την εκπαίδευσιν... να εξηγήσης, ότι μέτρον αξίας η ανθρώπινη εργασία του χειρώνακτος και του πνευματικού ανθρώπου... Όταν γυρίσωμεν το βλέμμα τριάντα χρόνια πίσω θα καταληφθώμεν υπό τρόμου εμπρός εις τον μόχθον σου... Ο δεύτερος αιώνας της ελληνικής ανεξαρτησίας ή ακριβέστερον η αρχή του θα κυριαρχηθή από δύο ονόματα. Τον Ελευθέριον Βενιζέλον εις την εθνικήν και εσέ εις την κοινωνικήν πολιτικήν...».

Από τον επίκηδειο που εκφώνησε ο Γ. ΒΕΝΤΗΡΗΣ

«Ο Ελευθέριος Βενιζέλος επραγματοποίησεν εις την Ελλάδα το έθνος και το κράτος. Ο Αλέξανδρος Παπαναστασίου εισήγαγεν εις αυτήν τον πνευματικόν και τον κοινωνικόν χαρακτήρα. Αποτέλεσε εγκαλλώπισμα του πολιτικού κόσμου της Ελλάδος. Ενώρετος όσον ουδείς. Με ευφυχίαν όσον ουδείς».

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

Συλλογικός τόμος που βασίζεται στις ανακοινώσεις του διήμερου επιστημονικού συνεδρίου «Η παρουσία του Αλ. Παπαναστασίου στην πολιτική ζωή και η συμβολή του στη διαμόρφωση των δημοκρατικών θεσμών: 1908-1936» που διοργάνωσε ο επιστημονικός χώρος Πολιτικής Ιστορίας του Νομικού Τμήματος του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης τον Απρίλιο του 1983. Τα πρακτικά είναι εμπλουτισμένα και με άλλες σημαντικές μελέτες συναφείς προς το αντικείμενο του συμποσίου και καλύπτουν ένα αναμφισβήτητο κενό στην ελληνική βιβλιογραφία δίνοντας μια συνολική, συνθετική και πολυδιάστατη αποτίμηση και αξιοποίηση του θεωρητικού και πολιτικού έργου του Αλ. Παπαναστασίου. Η γνώση αυτή μας είναι απαραίτητη για την κατανόηση πολλών προβλημάτων γιατί ο Α.Π. ήταν ο εμπνευστής και ο δημιουργός του συνόλου της κοινωνικής εκσυγχρονιστικής πολιτικής της περιόδου που κυβέρνησε ο Ελ. Βενιζέλος.

Οι μελέτες που περιέχει ο τόμος προσεγγίζουν από πολλές πλευρές (νομική, πολιτική, κοινωνική, οικονομική, συνταγματική, διεθνολογική και πολιτιστική) μια αμφιλεγόμενη και σημαντική ιστορική περίοδο, εκείνη του ελληνικού μεσοπολέμου. Πέραν όμως της σημασίας που έχουν για την ιστορία των νεοελληνικών πολιτικών και συνταγματικών θεσμών αναδεικνύουν την πολιτική σκέψη του Παπαναστασίου και προσφέρουν ερείσματα για βαθύτερη έρευνα πτυχών της νεοελληνικής ιστορίας.

Ο τόμος που εκδόθηκε με την ευκαιρία της συμπλήρωσης των 100 χρόνων από τη γέννηση του Αλ. Παπαναστασίου εξετάζει από πολλές πλευρές τη δραστηριότητα του πατέρα της Ελληνικής Δημοκρατίας αναλύοντας παράλληλα τις κοινωνικές πολιτικές και οικονομικές συνθήκες μιας ιστορικής περιόδου, κρίσιμης για την μετέπειτα πορεία της ελληνικής κοινωνίας. Η πολυκλαδική αυτή θεώρηση ανοίγει νέες δυνατότητες για την έρευνα και την ανάδειξη προβλημάτων αυτής της ιστορικής περιόδου προσδίδοντας στον τόμο ένα ξεχωριστό ενδιαφέρον για τη συμβολή του στην σχετική βιβλιογραφία.

Ο τόμος, που επιμελήθηκαν οι καθηγητές Γ. Αναστασιάδης, Γ. Κοντογιώργης και Π. Πετρίδης, οφείλει πολλά για την ολοκλήρωσή του στο μόχθο και την εργασία της αξέχαστης Τούλας Αποστολοπούλου - Γεωργιάδη, εξαδέλφης του Αλ. Παπαναστασίου.

Εκτός από τις μελέτες περιλαμβάνει χρονολόγιο, ανέκδοτα 'στοιχεία και μαρτυρίες της εποχής για τον Αλ. Παπαναστασίου, φωτογραφικό υλικό και βιβλιογραφία - εργογραφία για το μεγάλο έλληνα πολιτικό αναμορφωτή.

ΣΤΕΛΙΟΣ Π. ΠΑΥΛΙΔΗΣ

Ελληνική Οικονομία

Τάσεις και εξελίξεις

Εκδ. «Γνώσεις», Αθήνα 1987

Στο επίκεντρο της μελέτης βρίσκεται το διαρθρωτικό πρόβλημα της χώρας που ο συγγραφέας θεωρεί ότι δεν είναι μόνο η ανορθολογική δομή των παραγωγικών δυνάμεων, αλλά και των παραγωγικών σχέσεων, της κοινωνικής τους δηλαδή μορφής, που εξ αιτίας της αναχρονιστικότητάς τους έχουν καταστεί πλέον τροχοπέδη στην εξέλιξή τους. Κατά βάθος, υποστηρίζει, το πρώτο εξαρτάται από την επίλυση του δεύτερου, του διαρθρωτικού δηλαδή προβλήματος των παραγωγικών και ιδιαίτερα των ιδιοκτησιακών σχέσεων.

Κάτω από αυτό το πρίσμα στη μελέτη, που περιορίζεται στα μεταπολεμικά μόνο χρονικά πλαίσια —περίοδο σχετικά εντατικής οικονομικής εξέλιξης, αλλά και αποτελμάτωσης κατά τον συγγραφέα—, διερευνώνται και οι ανασταλτικοί παράγοντες της οικονομικής ανάπτυξης. Η εργασία παρά τον επιστημονικό - θεωρητικό της χαρακτήρα είναι προσιτή και στο ευρύτερο αναγνωστικό κοινό.

ΜΑΡΙΑ ΛΙΟΥΔΑΚΗ

Γλωσσολέτες

της ίδιας:

Ο αφέντης πολυροβιθάς

Εικονογράφηση: Μαριλένα Ζάμπουρα

Εκδ. «Γνώσεις», Αθήνα 1986

Δύο βιβλία από την πλούσια παρακαταθήκη του λαογραφικού υλικού που είχε συλλέξει η μεγάλη μας λαογράφος. Η Μαρία Λιουδάκη, μια φωτισμένη δασκάλα και θαυμάσια αγωνίστρια, εξοντώθηκε στη δίνη του Εμφυλίου. Η αγάπη της για τα παιδιά την είχε ωθήσει στην καταγραφή —εκτός άλλων— και ενός μεγάλου αριθμού παραμυθιών του λαού μας. Ένα από αυτά και το παραμύθι του Πολυροβιθά. Πρωτότυπο και ωραία παρουσιασμένο και το υλικό με τους γλωσσολέτες, στο άλλο βιβλίο της σειράς για παιδιά των εκδόσεων «Γνώσεις».

Δ. ΠΑΤ'ΖΗ - ΠΡΟΚΟΥ

Λύδρα, το αστέρι της σιωπής

Εικονογράφηση: Δ. Γραμματικός

Μυθιστόρημα επιστημονικής φαντασίας για μεγάλα παιδιά. Η «Λύδρα» δεν είναι μια απλή μηχανή. Είναι φτιαγμένη από ένα νέο που ονειρεύεται να ταξιδέψει σε έναν άλλο πλανήτη.

Η συγγραφέας με το καταπληκτικό μηχανήμα που επινόησε μας μεταφέρει μακριά από τη γη. Ο νέος πλανήτης, άγνωστος και μακρινός, με εξωγήινα όντα, τα οποία δεν είναι εχθρικά απέναντι στον άνθρωπο. Αντίθετα, μπορούν να αισθανθούν, να χαρούν να λυπηθούν. Και δεν μας απει-

λούν με πολέμους και αφανισμό. Πολλά τα μηνύματα του βιβλίου μας γεμίζουν αισιοδοξία. Οι μηχανές και η τεχνολογία μπορούν να αξιοποιηθούν από τον άνθρωπο σωστά και προς όφελός του, και όχι να τον υποδουλώνουν.

ΑΝΙΤΑ ΜΠΡΟΥΚΝΕΡ

Hôtel du lac

Εκδ. «Ωκεανίδα», Αθήνα 1987

Το τιμημένο με το σημαντικότερο βρετανικό λογοτεχνικό βραβείο (Μπούκνερ) μυθιστόρημα της Α. Μπούκνερ, που είναι και το πρώτο της βιβλίο που μεταφράζεται στα ελληνικά.

Μια σαραντάρα επιτυχημένη συγγραφέας αποσύρεται για ένα διάστημα σε ένα ελβετικό ξενοδοχείο, αφού προηγουμένως η προσωπική της ζωή έχει οδηγηθεί σε αδιέξοδο. Στο πνιγρό μεγαλοαστικό περιβάλλον του Hotel du lac —τέλος της σεζόν— θα συναντήσει και άλλα μοναχικά άτομα, ενώ παράλληλα, μέσα από διαδοχικά φλας-μπak στα γεγονότα που σημάδεψαν τη ζωή της, θα πορευθεί στη συναισθηματική ωριμότητα και την αποδοχή του εαυτού της.

ΝΙΚΟΣ ΓΚΑΤΣΟΣ

Αμоргός

Εκδόσεις «Ικαρος», Αθήνα 1987.

Η τέταρτη έκδοση της σημαντικής —και μοναδικής— ποιητικής συλλογής του Ν. Γκάτσου.

9 ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΑ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑΤΑ

Εκδόσεις «Το Κλειδί», Αθήνα 1987

Με 9 βιβλία γνωστών μαίτρ του είδους —Αγκάθα Κρίστι, Έντι Κονσταντίν, Μόρρις Γουέστ Ντόροθι Σάμιερς κλπ.— οι νέες εκδόσεις «Το Κλειδί» εισβάλλουν στο χώρο του καλού και φτηνού βιβλίου τσέπης, στοχεύοντας παράλληλα σε ένα ευρύτερο κοινό από αυτό των βιβλιοπωλείων.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΠΑΓΙΩΡΓΗΣ

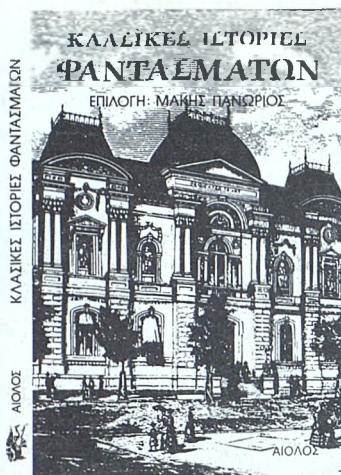
Περί Μέθης

Εκδόσεις «Ροές», Αθήνα 1987

Ένα υποδειγματικό πραγματικό δοκίμιο από το συγγραφέα του «Νομοθέτη που αυτοκτονεί». Ο Παπαγιώργης επιχειρεί μια διαχρονική ανάγνωση μέσα από τα κείμενα, με κύριο άξονα τη σχέση μεταξύ μέθης και θανάτου. Από τον Όμηρο ως τον Μπουνιουέλ, κι από το Ραμπελαί και το Σαίξπηρ στον Κέρουακ μέσω Ντοστογιέφσκυ, ο αναγνώστης παρακολουθεί τη μοναχική και παραβατική διαδρομή του μέθυσου ανά τους αιώνες.

ΑΙΟΛΟΣ

Τό βιβλίο περιέχει έννιά διηγήματα που έγραψαν οι κλασικοί συγγραφείς Ντεφόε, Σκότ, Πούσκιν, Δουμάς, Μεριμέ, Ντίκενς, Λέ Φανού, Στόουκερ, Ντάνσκι, γοητευμένοι απ' τη μαγεία και την άνατριχιαστική, αίνιγματική όμορφιά του θαυμαστού αυτού συμβόλου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ-ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ

Σόλωνος 114, 106 81 Αθήνα, ☎ 363.02.14

Ισπανικά πορτογαλικά

Εταιρεία Ισπανικών Σπουδών ΜΙΓΚΕΛ ΝΤΕ ΘΕΡΒΑΝΤΕΣ

Καποδιστρίου 2, Τηλ. 3628880

Βασικός Κύκλος Γλώσσας

- Τμήμα προφορικής άσκησης
- Τμήμα μετάφρασης
- Σεμινάριο πρώτου τετραμήνου:

«Εισαγωγή στην ανάγνωση του Γκαρσία Μάρκες» (στα ελληνικά)

ΔΙΠΛΩΜΑ ΙΣΠΑΝΙΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

Διδάσκουν Ισπανοί καθηγητές
πτυχιούχοι ισπανικών πανεπιστημίων.

Πληροφορίες-εγγραφές: Από 7 Σεπτεμβρίου -
πρωί 10.00-1.30 απόγευμα 6.00-9.00 καθημερινά

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
115 21 Αθήνα
Τηλ. 72.32.713 — 72.32.819

- Υπεύθυνος, σύμφωνα με το νόμο:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
115 21 Αθήνα
- Σύμβουλος
Δημοσίων σχέσεων
και διαφημίσεων:
ΘΕΜΗΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ
- Γραμματεία
Λογιστήρια:
ΤΑΣΙΑ ΡΟΥΜΠΟΥ
- Μοντάζ:
ΤΑΣΙΑ ΛΕΒΟΝ
- Φωτοστοιχειοθεσία:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΕΠΕ
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 72.29.237
- Αναπαραγωγή φιλμς:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΕΠΕ
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 72.29.237
- Εκτύπωση:
«ΝΕΟΣ ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ» Α.Ε.
Μπουμπουλίνας 16
Τηλ. 27.94.550

- Κάθε ενυπόγραφο άρθρο εκφράζει την προσωπική άποψη του συγγραφέα του.
- Χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Εσωτερικού

Εξ. 1.100 δρχ. - Ετήσια 2.200
Ετήσια Οργανισμών
Τραπεζών, κτλ.: 7.000 δρχ.
Φοιτητική έκπτωση 15%

Εξωτερικού

Ευρώπη - Μεσογ. χώρες:
εξάμηνη: δολ. 14
ετήσια: δολ. 28
Η.Π.Α. - Καναδάς - Αν. Ασία -
Αυστραλία - Ωκεανία:
εξάμηνη: δολ. 17
ετήσια: δολ. 34

- Εμβάσματα, επιταγές:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ

- ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 100
- ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ. 200

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

- Για τα βιβλιοπωλεία της Αθήνας:
Περιοδικό «ΑΝΤΙ»
Δημοχάρους 60
τηλ.: 72.32.713 - 72.32.819
- Για τα βιβλιοπωλεία Β. Ελλάδας: Βιβλιοπωλείο Μ. Κοτζιά και Σία Ο.Ε.
Τσιμισκή 78, τηλ. 279.720
546 22 Θεσσαλονίκη

τα **ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ** σε
μας είναι απλά

σε 8 μήνες ύλη 3 χρόνων!
(G_I + G_{II} + M_I)

Ειδικά τμήματα:

- Γερμανικής Φιλολογίας
- Αρχαρίων και προχωρημένων

Εγγραφές

Σεπτέμβριο/Φεβρουάριο/Ιούνιο

Κέντρο γερμανικών σπουδών **Κοντάκου**

Ερμ. Μπενάκη & Μαυροκορδάτου 6
Πληροφορίες: τηλ. 3608778 - 3638398
9-1 μ.μ. / 6-10 μ.μ.

KENTATROS

ΑΠΟ ΤΟ ΣΠΙΤΙ...

**...ΣΤΗ ΦΩΤΟΣΥΝΘΕΣΗ
ΣΕ ΧΡΟΝΟ ΜΗΔΕΝ!!!**

Είμαστε η πρώτη φωτοσύνθεση
με Η/Υ χωρητικότητας 160 MB.

Και με δυνατότητες για:

- Να δεχόμαστε κείμενα από οποιοδήποτε
PC IBM COMPATIBLE ή AMSTRAD 8256/8512
- Σύνδεση μέσω τηλεφωνικής γραμμής (MODEM).
- Σελιδοποίηση 10σελ./1' με υποσημειώσεις.
- Ευρετήριο ονομάτων (INDEX).
- SORT & Σελιδοποίηση Λεξικού.
- Προγράμματα συλλαβισμού για 17 γλώσσες.

Μπορείτε σήμερα να στείλετε τα κείμενά σας μέσω
τηλεφωνικής γραμμής ή σε «ΔΙΣΚΟ» 5"1/4 κι εμείς
αναλαμβάνουμε την υπόλοιπη επεξεργασία του
βιβλίου ή εντύπου σας.

Με αυτό τον τρόπο μειώνεται ο χρόνος παραγωγής
και επιτυγχάνουμε καλύτερη ποιότητα.

ΓΙΑ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ:

ΦΩΤΟΓΡΑΜΜΑ ΕΠΕ

ΣΟΛΩΝΟΣ 130 - ΤΗΛ. 36.37.283

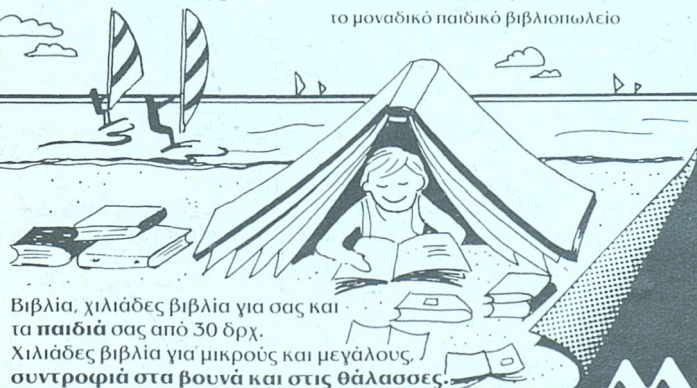
για τις διακοπές σας
τέσσερα μεγάλα βιβλιοπωλεία
στην καρδιά της Θεσσαλονίκης
σας περιμένουν...

1 ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ 4
ΤΗΛ. 228 682

3 ΤΟ ΚΑΤΣΙ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ 6, ΤΗΛ. 271 853

2 ΕΓΝΑΤΙΑ 150
ΤΗΛ. 235 916

4 ΤΟ ΣΠΙΤΑΚΙ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ
ΚΑΡΟΛΟΥ ΝΤΗΛ 3, ΤΗΛ. 239 746
το μοναδικό παιδικό βιβλιοπωλείο

Βιβλία, χιλιάδες βιβλία για σας και
τα παιδιά σας από 30 δρχ.
Χιλιάδες βιβλία για μικρούς και μεγάλους,
συντροφιά στα βουνά και στις θάλασσες.

**28 ΧΡΟΝΙΑ ΚΟΝΤΑ ΣΤΟ ΒΙΒΛΙΟ
ΜΑΝΩΛΗΣ ΜΠΑΡΜΠΟΥΝΑΚΗΣ**

Στη σειρά
«ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑΤΑ»
κυκλοφορούν:

ΘΡΗΝΟΣ (Γιάννη Σπανδωνή)

ΓΡΑΙΚΟΙ (Γιάννη Σπανδωνή)

ΠΡΟΣ ΑΓΝΩΣΤΗ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ (Γιάννη Σπανδωνή)

Ο ΕΤΡΟΥΣΚΟΣ (Μίκα Βάλταρι)

Ο ΠΟΛΙΤΗΣ ΠΑΙΗΝ (Χάουαρντ Φαστ)

Η ΜΑΣΚΑ ΤΟΥ ΑΠΟΛΛΩΝΑ (Μαίρης Ραινώ)

*

Εκδόσεις **ΚΑΛΕΝΤΗ**
Κολοκοτρώνη 15 - 1ος όροφος
Τηλ.: 3234270 - 3231781
105 62 ΑΘΗΝΑ

Βιβλία που καλύπτουν τα ενδιαφέροντα και τους προβληματισμούς του σύγχρονου πολίτη

ΣΕΙΡΑ: «ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΛΟΓΟΣ»

- CHARLES KAHN:
Ο Αναξιμανδρος και οι απαρχές της ελληνικής κοσμολογίας
- ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΡΕΟΠΑΓΙΤΟΥ: Περί μυστικής θεολογίας
- G.S. KIRK:
Ηράκλειτος: τα κοσμολογικά αποσπάσματα
- ΠΡΟΚΛΟΥ ΔΙΑΔΟΧΟΥ: Στοιχειώσεις Θεολογική

ΣΕΙΡΑ: «ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ»

- ΝΙΚΟΣ ΠΟΥΛΑΝΤΖΑΣ:
Για τον Γκράμσι. Μεταξύ Σαρτρ και Αλτουσέρ
Παρεμβάσεις
- ΛΟΥΪ' ΑΛΤΟΥΣΕΡ:
Στοιχεία αυτοκριτικής
- ΡΑΛΦ ΜΙΛΙΜΠΑΝΤ:
Το Κράτος στην καπιταλιστική κοινωνία
- ΤΣ. ΛΟΥΠΟΡΙΝΙ — Ε. ΜΠΑΛΙΜΠΑΡ — Α. ΤΟΖΕΛ:
Η κριτική της πολιτικής στον Μαρξ
- ΠΙΕΤΡΟ ΙΝΓΚΡΑΟ:
Η κρίση και ο τρίτος δρόμος

ΣΕΙΡΑ: «ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΨΗΦΙΔΕΣ»

- Μ.Ζ. ΚΟΠΙΔΑΚΗΣ:
«ΑΡΙΑΔΝΗ». Μία σπουδή στον ερωτικό Σεφέρη
- ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ:
«Εις την οδόν των Φιλελλήνων»
- ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΛΙΟΡΗΣ:
Ο γλωσσικός αφελληνισμός
Πέραν του μισοξενισμού και της υποτέλειας
- ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ:
«Ο έρωτας στα χιόνια» του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη
- ΔΑΝΙΗΛ Ι. ΙΑΚΩΒ:
Η αρχαιογνωσία του Οδυσσέα Ελύτη
- ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΡΓΥΡΙΟΥ — ΓΙΩΡΓΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ
— ΣΤΡΑΤΗΣ ΤΣΙΡΚΑΣ — ΝΤΙΝΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ
Επτά κείμενα για τον Καββαδία

ΔΟΚΙΜΙΑ • ΜΕΛΕΤΕΣ

- Γ. Δ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΗΣ:
Πολιτικό σύστημα και Πολιτική
- ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΣΑΙΝ ΜΑΡΤΕΝ:
Λαμπράκηδες. Ιστορία μιας γενιάς
- ΥΓΕΙΑ - ΚΟΙΝΩΝΙΑ - ΠΟΛΙΤΙΚΗ:
Το συμπόσιο για το ΕΣΥ
- ΑΛΚΗΣ ΡΑΦΤΗΣ:
Δημοκρατική διοίκηση επιχειρήσεων
- ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΑΡΑΠΟΣΤΟΛΗΣ:
Η Αδιαχώρητη Κοινωνία
- ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ:
Μια συνάντηση. Σεφέρης - Μακρυγιάννης
- ΠΕΤΡΟΣ ΜΑΡΤΙΝΙΔΗΣ:
Συνηγορία της παραλογοτεχνίας
- ΑΛΚΗΣ ΡΑΦΤΗΣ:
Ο Κόσμος του Ελληνικού χορού

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

- ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ:
Μεροληπτική κατάθεση
- ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ:
Φύλλα - φτερά
- ΣΠΥΡΟΣ ΚΑΒΟΥΝΙΔΗΣ:
Λεπτομέρειες
- ΑΛΚΗΣ ΡΑΦΤΗΣ:
Η εργασία στην ποίηση

ΛΕΥΚΩΜΑΤΑ

- «ΚΑΤΙ ΤΟ ΩΡΑΙΟΝ»
Το βιβλίο που εντόπισε και ανέλυσε ένα φαινόμενο:
το κιτς στη σύγχρονη Ελλάδα:
- ΑΡΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ:
Τα παλιά αθηναϊκά σπίτια
- ΓΙΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΟΥ:
Ο Τρίτος Δρόμος
- ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΛΑΪΤΖΗΣ:
Τσιγγάνικη Ορχήστρα

ΒΙΒΛΙΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ

- ΜΙΑΤΟΣ ΣΚΟΥΡΑΣ: Ιστορία μιας γραμμής
Ένα ευρηματικό, παιδαγωγικό βιβλίο για παιδιά προσχολικής ηλικίας με ωραία σχέδια - αφετηρίες για την περιπέτεια της φαντασίας.